

Håbo kommuns styrmodell

Styrmodellen ska aktualitetsprövas av ansvarig en gång per mandatperiod

Styrmodellen gäller från: 1 april år 2026

Koppling till process: Styrprocess

Verksamhet: Kommunövergripande

Dokumentansvarig: Kommundirektör

Dokumentnummer:

Innehållsförteckning

Så styrs Håbo kommun	4
1.1 Håbo kommuns styrmodell?	4
Styrmodellens byggstenar	5
2.1 Vision Vårt framtida Håbo	5
2.2 Politiskt program för mandatperioden	5
2.3 Kommunens inriktningar	5
2.4 Nämndernas och bolagens uppdrag och mål	5
2.5 Kommunens styrdokument	6
Styrmodellens utgångspunkter	6
3.1 Värdegrund	6
3.2 Tillitsbaserad styrning	6
3.3 Hållbar utveckling	6
3.4 Mål- och effektstyrning	7
3.5 Helhetssyn och koncernnytta	7
3.6 Systematiskt kvalitetsarbete	7
3.7 Tydliga roller	7
Planeringsprocessen	8
Uppföljningsprocessen	9
4.1 Uppföljning av effekter och värdeskapande- nyckeln till framgång	9
4.2 Ekonomisk uppföljning under året	9
Bilaga 1	10
Håbo kommuns politiska styrning	10
Bilaga 2	11

Kvalitetsstyrning i Håbo kommun	11
Kvalitetsstyrning i Håbo kommun	11
Vi skapar värde för dem vi finns till för och skapar god kvalitet	11
Vi bedriver ett aktivt utvecklingsarbete	11
Vi har en god intern kontroll	12

Så styrs Håbo kommun

1.1 Håbo kommuns styrmodell?

Håbo kommuns styrmodell beskriver hur kommunens verksamheter leds och styrs, det vill säga hur det går till att besluta vad som ska utföras. Styrmodellens syfte är att säkerställa att den politiska viljeinriktningen får genomslag i verksamheterna, att skattepengarna går till prioriterade saker och att visionen och målen uppnås.

Håbos kommun är en politiskt styrd organisation. Kommunens förtroendevalda företräder invånarna och ansvarar för kommunens service och tjänster i syfte att skapa bästa möjliga livskvalitet för de som bor och verkar i Håbo. För att styra Håbo kommuns verksamheter har kommunens förtroendevalda beslutat om en styrmodell.

Arbetet med styrmodellen sker i kommunens styrprocess. Styrprocessen är den process (består av huvudprocesserna- planering och uppföljning) där resurser fördelas och politiska prioriteringar beslutas. Syftet är att förbättra verksamheten och knyta samman beslutade mål med resurstilldelning och efterföljande uppföljning och analys av resultat. Denna politiska styrning kompletteras sedan med en enhetlig verksamhetsstyrning.

Styrmodellen fastställer också de gemensamma utgångspunkterna för kvalitetsstyrningen i Håbo kommun (se bilaga 2).

Nedan redovisas först styrmodellens delar (byggstenar) för att sedan behandla utgångspunkterna i modellen och avslutningsvis beskrivs kort planerings- och uppföljningsprocessen (se avsnitt 4 och 5).

Kommunfullmäktige

Vision (avsnitt 2.1)

Program för mandatperioden (avsnitt 2.2)

Kommunens styrdokument/inriktningar (avsnitt 2.5)

Nämnd

Nämndens uppdrag och inriktning

Nämndens mål (avsnitt 2.3/ 2.4)

Bolag

Bolagets uppdrag och inriktning

Bolagets mål (avsnitt 2.3/2.4)

Styrmodellens byggstenar

2.1 Vision Vårt framtida Håbo

Visionen anger en gemensam och långsiktig målbild för Håbo kommun. Visionen ger koncernen en riktning för framtiden och tydliggör för organisationen hur politiken långsiktigt vill utveckla Håbo. Kommunfullmäktige beslutar om kommunens vision.

2.2 Politiskt program för mandatperioden

Programmet för mandatperioden är ett styrdokument som beskriver de styrandes politiska viljeinriktning för mandatperioden (4-årigt). Programmet utgör ett underlag för kommunens styrdokument, kommunens inriktningar samt inriktningen för nämnder och bolag.

2.3 Kommunens inriktningar

För att styra och prioritera fastställer kommunfullmäktige också inriktning för kommunens nämnder och bolag. Kommunens nämnder och bolag ansvarar för att styra verksamheten enligt inriktningen. Inriktningen talar om hur den politiska ledningen vill utveckla verksamheten inom nämnden eller bolaget under mandatperioden. Den utgår från visionen, programmet för mandatperioden, nämndens eller bolagets uppdrag samt gällande styrdokument. Syftet med inriktningen är precis som för mål att kommunicera politiska prioriteringar. Inriktningen bör vara kortfattad (några meningar) och fokusera på ett begränsat antal frågor. Vi målsätter inte inriktningen men vi följer utvecklingen, till exempel med olika nyckeltal och indikatorer. Inriktningen är tänkt att gälla för hela mandatperioden, men den ses över varje år och kan vid behov justeras.

2.4 Nämndernas och bolagens uppdrag och mål

Alla nämnder och bolag har ett uppdrag som beskriver syftet med verksamheten. Nämndernas uppdrag redovisas i reglemente och bolagens uppdrag redovisas i ägardirektiv. Förvaltning och bolag informerar nämnd och bolagsstyrelse om verksamhetens resultat och hur det går i verksamheten utifrån uppdraget. Nämndernas och bolagens uppdrag följs upp med indikatorer och nyckeltal.

Tydliga mål för nämnder och bolag

Mål kan vara kortsiktiga (1 år) eller på lite längre sikt (2 till 4 år). Ett mål innebär alltid något som vi kan uppnå, enligt en fastställd nivå. För att mål ska vara beteendedrivande och inspirerande måste verksamheten kunna påverka måluppfyllelsen. Vi kan inte styra mot alla önskvärda förbättringar på en gång och för att få en tydlig styrning bör en nämnd eller ett bolag ha som mest fyra mål. Politiska mål är tidsatta genom att vi i målet anger vilket år målet ska vara uppnått (gäller även ettåriga mål). Bra mål uttrycker resultat eller effekter, inte aktiviteter eller prestationer. Att uppfylla ett politiskt mål ska i första hand skapa värde för de som kommunens service och tjänster riktar sig till.

Nämndernas och bolagens mål utgår därför från deras uppdrag, det vill säga syftet med verksamheten. De fokuserar i första hand på problem, utmaningar och förbättringar som den egna verksamheten kan påverka och arbeta med. Politiska mål ska vara tydliga och inte vara öppna för tolkning. Med tydliga mål blir det klarare för verksamheten vad den ska uppnå och vad som är prioriterat. För att kunna avgöra om ett mål är uppnått eller inte ska det vara mätbart.

2.5 Kommunens styrdokument

Kommunens styrdokument förtydligar politiska viljeinriktningar, ambitioner eller förhållningssätt. En del styrdokument är lagstadgade men kommunen väljer också att ta fram egna styrdokument inom olika områden. Styrdokumentet visar vad vi behöver göra eller fokusera på för att anta de utmaningar som kommunen står inför, få den önskade utvecklingen och för att uppnå visionen i Håbo kommun. Ansvar och uppföljning av styrdokument framgår av varje styrdokument. Styrdokument kan vara av typerna:

- **Aktiverande:** Styrdokument som syftar till förändring och utveckling (aktiverande), till exempel program eller planer.
- **Normerande:** Styrdokument som reglerar befintlig verksamhet och vårt förhållningssätt till en given situation (normerande) till exempel policy och riktlinje.

Styrmodellens utgångspunkter

Kommunens övergripande styrning och uppföljning av verksamhet och ekonomi tar sin utgångspunkt från nedan beskrivna principer.

3.1 Värdegrund

Kommunens värdegrund anger riktningen för de gemensamma förhållningssätt som ska genomsyra alla våra förtroendevaldas och medarbetares agerande i sina uppdrag inom kommunen.

3.2 Tillitsbaserad styrning

Kommunens styrning bygger på ett förtroendefullt samspel mellan politiker och verksamhet samt öppnar för dialog- dels inom organisationen, dels med de som verksamheten riktar sig till. Ledarskapet i kommunens verksamheter genomsyras därför av ett tillitsbaserat förhållningssätt. Att styra med tillit innebär att på bästa sätt ta tillvara medarbetares och invånares förmågor och engagemang för att skapa bättre kvalitet i kommunens service och tjänster. Det innebär också att ha fokus på verksamhetens syfte och invånares, företagets eller besökarens behov.

3.3 Hållbar utveckling

Kommunen ska eftersträva en hållbar utveckling, som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina. Det innebär att kommunen tar hänsyn till ekonomiska, ekologiska och sociala hållbarhetsaspekter i det dagliga arbetet. Genom att integrera de globala målen (Agenda 2030) med kommunens mål vägleder vi arbetet och bidrar aktivt till omställningen till ett mer hållbart samhälle.

3.4 Mål- och effektstyrning

Kommunens förtroendevalda styr utifrån mål och effekttuppföljning, som kommunens verksamheter har att uppfylla inom tilldelade budgetramar. Det är därför viktigt att det finns ett tydligt samband mellan den verksamhet som bedrivs, de resurser som används och resultaten som ska uppnås. Kvalitetsstyrningen kompletterar och stärker effektstyrningen.

3.5 Helhetssyn och koncernnytta

Helhetsperspektivet med kommunkoncernens bästa står i fokus för styrning. Beslut och aktiviteter i enskilda verksamheter ska skapa bästa möjliga värde för helheten.

Det innebär att det är viktigt att ha en förståelse för både sin egen del och övriga delar av organisationen. Genom att samverka, planera, genomföra och följa upp med ett helhetsperspektiv minskar vi risken för suboptimering.

3.6 Systematiskt kvalitetsarbete

Ett systematiskt kvalitetsarbete är en viktig del av styrningen. Alla nämnder och bolag ska systematiskt förbättra sin verksamhet. Se vidare i bilaga 2. Omfattningen och utformningen av det systematiska kvalitetsarbetet kan se olika ut inom olika delar av organisationen utifrån gällande speciallagstiftning. Gemensamt för alla verksamheter är dock kravet på intern kontroll.

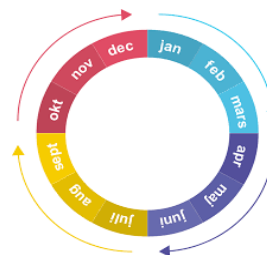
3.7 Tydliga roller

En bra styrning förutsätter en tydlig rollfördelning. Politiker och tjänstepersoner har olika roller. Politikernas roll är att styra genom att sätta mål, göra prioriteringar, fördela resurser och följa upp resultat. Tjänstepersonernas roll är att förse politikerna med relevant underlag för deras ställningstaganden samt att leda och genomföra verksamheten (verksamhetsstyrning) utifrån den fastställda visionen, inriktningarna, styrdokumentet, målen, sina tilldelade uppdrag och tillgängliga resurser. Kommunstyrelsen och kommundirektören har ett övergripande och samordnande ansvar för styrmodellen.

Planeringsprocessen

Styrprocessen omfattar två huvudprocesser; en planeringsprocess och en uppföljningsprocess. Huvudprocesserna består av delprocesser som var för sig innehåller beredningar och beslut.

Planering behövs både på lång och kort sikt. På lång sikt handlar det om att en strategi och inriktning för kommunen. På kortare sikt är planeringen mer detaljerad och verksamhetsnära. En detaljerad planeringsprocess med riktlinjer, direktiv och ramar beslutas årligen där bland annat den årliga budgetprocessen ingår. Den politiska styrningen genom budget och direktiv omsätts sedan genom verksamhetsstyrningen till faktisk prioriterad verksamhet. Planerings- och uppföljningsprocessens kalendarium beslutas årligen senast i samband med beslut om budget och verksamhetsplan för kommande år.

Planering på lång sikt (längre än en mandatperiod)

Den politiska styrningen på lång sikt visar på Håbo kommuns långsiktiga inriktning. Nivån är här ganska abstrakt och visar vart vi vill och vart vi ska vara år 2030. Den långsiktiga planeringen innehåller till exempel:

- ***Visionen vårt framtida Håbo.***
- ***Översiktsplanen***

Planering för mandatperioden

För varje mandatperiod görs en planering där den politiska ledningens viljeriktning framgår. Planeringen beslutas året efter att det varit val och presenteras i ett **Politiskt program** för mandatperioden och beslutas av kommunfullmäktige. Programmet gäller för en period om fyra år.

Planering för ett enskilt år

Resurssättning och prioritering av resurserna. Den kortsiktiga planeringen innehåller till exempel:

- ***Budget-*** för ekonomin ska det anges finansiella mål. Budgeten ska också innehålla en ekonomisk plan för kommande treårsperiod. Budgeten med de politiska prioriteringarna för nästkommande år och de två efterföljande åren fastställs i en Årsplan med budget som beslutas av kommunfullmäktige respektive år. Fullmäktige kan även ge ***direkta uppdrag*** till en eller flera nämnder och vid behov resurs sätta dessa uppdrag.
- ***Verksamhetsplan-*** efter fullmäktiges beslut om budget reviderar nämnderna sina verksamhetsplaner med detaljerad budget för nästkommande år. I verksamhetsplanen presenteras nämndens uppdrag, mål och resursfördelningen. När nämnden fastställt sin verksamhetsplan, arbetar verksamheterna vidare med att upprätta ***aktivitetsplaner***, som beskriver de aktiviteter som planerats och som ska bidra till att målen uppfylls samt tillhörande indikatorer.

Uppföljningsprocessen

4.1 Uppföljning av effekter och värdeskapande- nyckeln till framgång

För att veta om det som planerats har blivit genomfört, följs verksamheten upp kontinuerligt över året. Uppföljningen av våra mål och verksamheter är även en viktig del i den kommande planeringen. Det centrala är effekterna (ekonomiska och kvalitativa) som arbetet givit för kommunens invånare. Detta innebär att sökandet efter effekter genomsyrar allt arbete som utförs varje dag i Håbo kommun.

En detaljerad uppföljningsprocess med direktiv, förhållningsregler etcetera beslutas årligen i samband med att planeringsprocessen fastställs. Den politiska styrningen/planeringen följs sedan upp i de former och i de dokument som fastställts.

4.2 Ekonomisk uppföljning under året

Delårsrapporter –är en rapport med uppföljning av mål, verksamhet och resultat sedan föregående räkenskapsårs utgång. Delårsrapporten är en förenklad rapport jämfört med årsredovisning. Delårsrapporten innehåller även en finansiell analys. I delårsrapporten görs uppföljning per nämnd, bolag och koncernövergripande.

Ekonomisk uppföljning av ett helt år

Årsredovisning – Ett enskilt år följs upp i kommunens årsredovisning. Årsredovisningen innehåller även sammanställda räkenskaper för den kommunala koncernen. I årsredovisningen beskrivs utfallet av den samlade kommunala verksamheten. Årsredovisningen ska också ge förtroendevalda en uppföljning och analys av måluppfyllelsen. I årsredovisningen görs uppföljning per nämnd, bolag och koncernövergripande.

Kvalitetsrapport

Uppföljning av kvalitet/grunduppdrag etcetera på nämndsnivå bör särskiljas från den rent ekonomiska redovisningen och kopplas till det systematiska kvalitetsarbetet /förbättringsarbetet. På detta sätt kan till exempel bättre fokus riktas mot förbättringspotentialen i verksamheterna. Nämnderna ska minst en gång årligen fastställa en kvalitetsrapport/nämndsrapport som redovisar hur verksamhetsplanens ambitioner uppnås och hur grunduppdraget efterlevs. Kvalitetsrapporten ska fastställas i enlighet med beslutat årshjul och styrdokument.

Bilaga 1

Håbo kommuns politiska styrning

Här beskrivs kommunkoncernen Håbo och översiktligt vilka funktioner kommunfullmäktige, kommunstyrelsen, nämnder, förvaltningar och bolag har. Politisk styrning handlar om att styra organisationen så att den politiska viljan får genomslag. Styrmodellen ska säkerställa det.

Kommunkoncernen

Kommunkoncernen omfattar hela kommunens ansvarsområden. I kommunkoncernen ingår kommunfullmäktige, nämnderna, förvaltningarna och kommunens bolag.

Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige är det högsta beslutande organ i kommunen. Det innebär att det är kommunfullmäktige som beslutar i principiella frågor och i frågor som är av stor betydelse för Håbo kommun. Kommunfullmäktige beslutar även om vilka nämnder som ska finnas och vilka ansvarsområden nämnderna har.

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen leder och samordnar allt arbete inom kommunen. Övriga nämnder samt bolagen fattar sina beslut självständigt, men kommunstyrelsen har uppsiktsplikt över deras verksamhet. Kommunstyrelsen har ett särskilt ansvar för att bevaka frågor som kan påverka kommunens utveckling och ekonomiska ställning.

Nämnder

Nämnderna leder kommunens förvaltningar och ansvarar för den löpande verksamheten inom kommunen.

Förvaltningar

Som resurs till nämnderna finns förvaltningarna som sköter själva genomförandet av kommunens verksamheter. En förvaltning kan rapportera till flera nämnder och en nämnd kan ha verksamhet i flera förvaltningar.

Bolag och bolagsstyrelser

Kommunfullmäktige beslutar om kommunal verksamhet ska drivas i bolagsform. Bolagsformen är lämplig när det handlar om affärsverksamhet. Kommunfullmäktige beslutar även om vilka ändamål och befogenheter som gäller för bolagets verksamhet. Dessa beskrivs i bolagsordning och i ägardirektiv.

Nämnder och bolag uppfyller kommunfullmäktiges prioriteringar

Kommunens nämnder och bolag ansvarar för att driva en effektiv verksamhet inom sitt uppdrag utifrån lagstiftning, inriktningar och mål, bolagsordningar, ägardirektiv, reglementen, styrdokument och

ekonomiska förutsättningar. Nämnder och bolag uppfyller kommunfullmäktiges mål och skapar livskvalitet för invånarna, oavsett om verksamheten drivs i egen regi eller extern regi.

Bilaga 2

Kvalitetsstyrning i Håbo kommun

Kvalitetsarbete är att kontinuerligt arbeta med förbättringar av verksamheter och användningen av resurser på bästa sätt. Det är ett arbete som sker i årliga processer men även i det dagliga arbetet med ständiga förbättringar.

Kvalitetsstyrning i Håbo kommun

Alla nämnder, bolag och verksamheter i Håbos kommun ska ha ett systematiskt kvalitetsarbete. I ansvaret ingår att kvalitetssäkra verksamheten och ständigt utveckla och förbättra den service och de tjänster som levereras. Ett sådant förhållningssätt ska genomsyra arbetet på alla nivåer i organisationen.

Hur systemet för det systematiska kvalitetsarbetet är uppbyggt kan se olika ut inom olika verksamheter i Håbo kommun. Nedan beskrivs dock de gemensamma utgångspunkter som alla nämnder och bolag ska uppfylla. Det yttersta ansvaret för kvalitetsarbetet ligger på beslutad organisatorisk nivå. De ansvariga ska hålla sig uppdaterad om de anvisningar som gäller och följa dem.

Vi skapar värde för dem vi finns till för och skapar god kvalitet

Grundläggande för alla våra verksamheter ska vara att vi skapar värde, effekt och kvalitet för dem vi är till för. Detta förutsätter att vi utgår från det som mottagarna efterfrågar och värdesätter och att vi ständigt utvecklar våra arbetssätt. För hela kommunkoncernen gäller är att verksamheten uppfyller sina mål och lever upp till de krav som gäller, att verksamheten är anpassad till befintliga resurser samt att den skapar största möjliga värde för sina mottagare.

Vad skapar värde för den egna verksamhetens mottagare och intressenter och vilka processer och arbetssätt behövs för att detta ska uppnås?

Vi bedriver ett aktivt utvecklingsarbete

För att kunna möta framtidens utmaningar på ett framgångsrikt sätt krävs att alla verksamheter bedriver ett aktivt utvecklingsarbete. I det arbetet ingår att:

Ha koll på verksamheten

Varje verksamhet ska följas upp systematiskt och resultaten ska analyseras för att ge underlag för att utveckla processer, service och tjänster. Uppföljning ska göras så ofta som krävs för att kunna säkra

verksamhetens kvalitet. Innehållet behöver spegla det interna arbetet men också mottagarnas upplevelse och synpunkter samt eventuella avvikelser. För att få perspektiv på den egna verksamheten ska kvalitetsjämförelser, erfarenhetsutbyten och lärande mellan verksamheter, både inom organisationen och med omvärlden, vara en självklar del.

Utveckla värdeskapande processer och arbetssätt

I kvalitetsarbetet ingår att definiera och aktivt utveckla värdeskapande processer och arbetssätt. Detta arbete ska utgå från verksamhetens grunduppdrag och det som verksamhetens mottagare värdesätter och efterfrågar.

Förbättra och förnya

Kvalitetsarbetet ska ske återkommande och systematiskt. Varje verksamhet ska ständigt arbeta med att förenkla, förnya och förbättra sig i sitt uppdrag. Det kan både handla om att utveckla det som redan görs, och att tänka helt nytt och innovativt.

Vi har en god intern kontroll

Arbetet med intern kontroll är lagstadgat och utgör en viktig del i det systematiska kvalitetsarbetet. En god intern kontroll förutsätter att det finns ett systematiskt arbete med väl fungerande processer och arbetssätt och medvetenhet om möjliga risker.

Den interna kontrollen underlättar arbetet att driva verksamheten mot uppsatta mål och att tillgodose behoven hos verksamhetens mottagare på ett säkert och effektivt sätt. Enligt bestämmelserna i kommunallagen är varje nämnd skyldig att inom sitt område se till att den interna kontrollen är tillräcklig.

Det övergripande ansvaret för att det finns en tillräcklig intern kontroll i kommunen vilar på kommunstyrelsen, som med utgångspunkt från nämndernas rapporter ska utvärdera kommunens samlade arbete med intern kontroll och vid behov ta initiativ till förbättringar. Arbetet med intern kontroll är riskbaserat och ska bygga på en riskanalys. Nämnderna ska inför varje nytt verksamhetsår upprätta en plan för den interna kontrollen och beskriva vilka kontrollaktiviteter som ska genomföras.

Tjänsteskrivelse – Håbo kommuns styrmodell

Förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen beslutar att godkänna förslag till Håbo kommuns styrmodell, som ska börja gälla från och med den 1 april 2026, samt överlämna det till kommunfullmäktige för beslut om antagande.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen beslutade den 22 november år 2023 § 351 att ge kommunledningsförvaltningen i uppdrag att se över kommunens styrmodell. Uppdraget skulle resultera i ett förslag till reviderad styrmodell och återrapporeras på kommunstyrelsen i juni 2024.

På Kommunstyrelsens sammanträde den 11 juni år 2024 återrapporaterades uppdraget med beslut att arbetet med styrmodellen behöver fortsätta. Den 9 september genomfördes en workshop kring utkast till styrmodell. I samband med detta utsågs kommunalråden, Catherine Öhrqvist (M), Agneta Hägglund (S) och Tommy Lövgren (SD) att tillsammans med Helene Zeland Bodin (C), Christer Persson (S) och Andrea Moroni (Båp) fungera som arbetsgrupp för det fortsatta arbetet med förvaltningen. Ärendet återrapporerade ånyo på kommunstyrelsens sammanträde den 23 oktober år 2024. En workshop har genomförts med arbetsgruppen och därefter har arbetet fortlöpt på förvaltningen och ett förslag till utkast har behandlats på kommundirektörens ledningsgrupp. Den 21 oktober år 2025 genomfördes ytterligare en workshop tillsammans med kommunstyrelsen och tjänstepersoner för att stämna av det slutgiltiga förslaget till styrmodell för Håbo kommun.

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen att godkänna förslag till styrmodell och att överlämna den till kommunfullmäktige för beslut om antagande.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Beslut om att införa en ny styrmodell bedöms inte medföra några betydande direkta ekonomiska konsekvenser. Eventuella kostnader kopplade till implementering – såsom information, utbildningsinsatser, uppdatering av dokument, mallar och interna system – hanteras inom respektive nämnds och förvaltnings befintliga budgetamar.

Barnperspektivet

Beslutet om en ny styrmodell bedöms indirekt kunna påverka barn och unga genom att modellen stärker kommunens förmåga att styra, följa upp och kvalitetssäkra verksamheter som rör barn. Styrmodellen skapar

förutsättningar för tydligare mål, bättre uppföljning och en mer sammanhållen styrning, vilket långsiktigt kan bidra till en högre kvalitet i de verksamheter som erbjuder service till barn och unga.

Själva beslutet om styrmodellen medför inga direkta konsekvenser för barn, utan påverkan uppstår först när modellen tillämpas i nämndernas och förvaltningarnas verksamhetsplanering och uppföljning.

Näringslivsperspektivet

På sikt kan en tydligare och mer sammanhållen styrning bidra till ökad effektivitet, bättre service och mer transparenta processer gentemot företag och andra externa aktörer. Eventuella konkreta effekter uppstår först när styrmodellen tillämpas i nämndernas och förvaltningarnas arbete och inte genom själva beslutet om modellen.

Uppföljning

Styrmodellen ska följas upp en gång per mandatperiod.

Beslutsunderlag

- Håbo kommuns styrmodell
- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 135732

Beslut skickas till

Samtliga nämnder
Samtliga chefer

§ 46

Dnr 2025/00170

Beslut - Håbo kommun styrmodell

Kommunstyrelsens förslag till beslut

1. Kommunfullmäktige antar Håbo kommuns styrmodell, att börja gälla från och med den 1 april 2026.

Kommunstyrelsens beslut

1. Kommunstyrelsen beslutar att godkänna förslag till Håbo kommuns styrmodell, som ska börja gälla från och med den 1 april 2026, samt överlämna det till kommunfullmäktige för beslut om antagande.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen beslutade den 22 november år 2023 § 351 att ge kommunledningsförvaltningen i uppdrag att se över kommunens styrmodell. Uppdraget skulle resultera i ett förslag till reviderad styrmodell och återrapporteras på kommunstyrelsen i juni 2024.

På Kommunstyrelsens sammanträde den 11 juni år 2024 återrapporterades uppdraget med beslut att arbetet med styrmodellen behöver fortsätta. Den 9 september genomfördes en workshop kring utkast till styrmodell. I samband med detta utsågs kommunalråden, Catherine Öhrqvist (M), Agneta Hägglund (S) och Tommy Lövgren (SD) att tillsammans med Helene Zeland Bodin (C), Christer Persson (S) och Andrea Moroni (Båp) fungera som arbetsgrupp för det fortsatta arbetet med förvaltningen. Ärendet återrapporterade ånyo på kommunstyrelsens sammanträde den 23 oktober år 2024. En workshop har genomförts med arbetsgruppen och därefter har arbetet fortlöpt på förvaltningen och ett förslag till utkast har behandlats på kommundirektörens ledningsgrupp. Den 21 oktober år 2025 genomfördes ytterligare en workshop tillsammans med kommunstyrelsen och tjänstepersoner för att stämna av det slutgiltiga förslaget till styrmodell för Håbo kommun.

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen att godkänna förslag till styrmodell och att överlämna den till kommunfullmäktige för beslut om antagande.

Kommunstyrelsen beslutar den 18 mars 2026 enligt förslag till beslut.

Yrkanden

Tommy Lövgren (SD), yrkar på ändring gällande punkt 3.3, att den befintliga formuleringen ersätts med ”Det innebär att kommunens arbete med hållbar utveckling ska utgå från kommuninvånarnas behov, svensk lagstiftning och kommunens ekonomiska förutsättningar. Internationella mål

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

och ramverk som agenda 2030 kan användas som inspiration men ska inte vara styrande för kommunens prioriteringar.”

Helene Zeland Bodin (C) yrkar för Samverkan Håbos räkning (M), (S), (C) och (KD) bifall till förslag till beslut och avslag till Tommy Lövgren (SD) ändringsyrkande.

Susanne Kraftelid (HD), yrkar bifall till Tommy Lövgren (SD) ändringsyrkande.

Sjunne Green (Båp), yrkar bifall till Tommy Lövgren (SD) ändringsyrkande.

Beslutsgång

Somir Sinharay (L), anmäler enligt det gemensamma reglementet för Håbo kommuns nämnder att få Liberalernas mening antecknad i protokollet.

Ordföranden ställer förvaltningens förslag till beslut mot förvaltningens förslag till beslut med Tommy Lövgren (SD) ändringsyrkande, och finner att kommunstyrelsen beslutar enligt förvaltningens förslag till beslut.

Beslutsunderlag

- Håbo kommuns styrmodell
- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 135732

Protokollsanteckning

Somir Sinharay (L): Liberalerna stödjer Sverigedemokraternas ändringsyrkande. / Somir Sinharay, Gruppledare Liberalerna.

§ 52

Dnr 2025/01759

Beslut - Exploateringsavtal och budget Håbo Allmänning 1:5 m.fl, Kalmarsand

Kommunstyrelsens förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige:

1. Kommunfullmäktige beslutar om nettobudgeten för exploatering i Kalmarsand om 31,5 miljoner kronor avseende detaljplanen för Håbo Allmänning 1:5 mfl, Kalmarsand.
2. Kommunfullmäktige beslutar att kommunen ska ingå följande exploateringsavtal avseende detaljplanen för Håbo Allmänning 1:5 mfl, Kalmarsand:
 - A) Exploateringsavtal mellan Håbo Kommun och Fastighets AB Kalmarsand (556953-0073), samt tillhörande avtal om fastighetsreglering för bostadsområdet Kalmarsand Udde.
 - B) Exploateringsavtal mellan Håbo Kommun och Kalmarsand Park AB (559332-9732), samt tillhörande avtal om fastighetsreglering för bostadsområde Kalmarsand Park.
3. Kommunfullmäktige beslutar att godkänna tillhörande säkerheter för genomförande av överenskommelser i exploateringsavtal avseende detaljplanen för Håbo Allmänning 1:5 mfl, Kalmarsand:
 - A) Säkerhet från Fastighets AB Kalmarsand (556953-0073)
 - B) Säkerhet från Kalmarsand Park AB (559332-9732)
4. Kommunfullmäktige beslutar att köpa marken Bista 1:159 genom överenskommelse om fastighetsreglering, av Skanska AB, för 8,5 miljoner kronor. Marken överförs till Bista 1:153.
5. Kommunfullmäktiges beslutspunkter 1-4 ovan förutsätter att detaljplanen för Håbo Allmänning 1:5 mfl, Kalmarsand (DPL 414) antas och vinner laga kraft.

Sammanfattning

Området från Norra Fånäs till Kalmarsand ska exploateras med både verksamhetsmark och bostadsmark, med en maximal byggrätt på cirka 750 bostäder. Syftet är att stärka kopplingen mellan centrala Bålsta och Kalmarsand genom förtätning av området. I ärendet hanteras exploateringsbudget och exploateringsavtal samt fastighetsregleringar och säkerheter.

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Yrkanden

Sjunne Green (Båp), yrkar avslag till förslag till beslut i sin helhet.

Tony Klaesson (KD), yrkar för Samverkan Håbos räkning (M), (S), (C) och (KD) bifall till förslag till beslut.

Beslutsgång

Tommy Lövgren (SD), Sverigedemokraterna deltar inte i beslut.

Susanna Kraftelid (HD), Håbodemokraterna deltar inte i beslut.

Helene Cranser (-), deltar inte i beslut.

Somir Sinharay (L), anmäler enligt det gemensamma reglementet för Håbo kommuns nämnder att få Liberalernas mening antecknad i protokollet.

Ordföranden ställer förvaltningens förslag till beslut mot Sjunne Green (Båp) avslagsyrkande till förslag till beslut i sin helhet, och finner att kommunstyrelsen beslutar enligt förvaltningens förslag till beslut.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 146279
- Exploateringsbudget
- Moderbolagsborgen, Fastighets AB Kalmarsand, Grandholm fastigheter AB
- Moderbolagsborgen, Kalmarsand Park AB, Grandholm fastigheter AB
- Exploateringsavtal mellan Håbo kommun och Fastighets AB Kalmarsand inklusive bilagor
- Exploateringsavtal mellan Håbo kommun och Kalmarsand Park AB inklusive bilagor
- Beslut-202501759-KF-§12
- Svar på återremiss

Beslutet ska skickas till

Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen
Ekonomi

Protokollsanteckning

Somir Sinharay (L), Liberalerna stödjer Bålstapartiets argument att beslut bör avvaktas till efter valet då en ny majoritet tar vid.

EXPLOATERINGSAVTAL MED ÖVERLÅTELSE AV MARK INOM DETALJPLANEOMRÅDE HÅBO ALLMÄNNING 1:5 M FL, KALMARSAND – Exploateringsområde ”Kalmarsand Park”

1 PARTER

Håbo kommun (organisationsnummer 212000–0241), nedan kallad ”**Kommunen**”, och Kalmarsand Park AB (organisationsnummer 559332–9732), nedan kallad ”**Exploatören**”

Kommunen och Exploatören benämns gemensamt för ”**Parterna**”.

2 BAKGRUND OCH DETALJPLAN

I kommunens översiktsplan från år 2022 pekas Kalmarsand ut som ett område för framtida småstad. Kalmarsand ska enligt översiktsplanen förtätas med flerbostadshus för att förstärka kopplingen till centrala Bålsta och för att dra nytta av det nära läget till Mälaren.

Beslut om ursprungligt planuppdrag togs 2011-04-06. Beslut om nytt och uppdaterat planuppdrag togs av kommunstyrelsen 2015-11-23 (§ 203). Dåvarande ”Plan- och utvecklingsavdelningen fick samtidigt i uppdrag att teckna ”Intentionsavtal och markanvisning” avseende projekt Kalmarsand.

Ett ”Intentionsavtal och markanvisning” träffades därefter mellan Håbo kommun, Exploatören och Kalmarsand Projekt AB (ingår genom fusion av bolag i Kalmarsand Park AB). Framför allt är det kostnaden för den utbyggnad av gatunätet som krävs, som regleras i intentionsavtalet. Detta avtal ersätter till fullo träffat intentionsavtal.

Ett förslag till detaljplan för området Kalmarsand (Detaljplan för Håbo allmänning 1:5 m.fl. Kalmarsand) beräknas antas under början av 2026, nedan benämnt ”**Detaljplanen**”, se Bilaga 1.

3 MARKÄGANDE OCH EXPLOATERINGSOMRÅDE

Exploatören är ägare till fastigheterna Håbo Allmänning 1:5, Spånga 2:2 och Spånga 2:3. Exploatören avser att uppföra ny bebyggelse för bostäder i enlighet med Detaljplanen. Det område som Exploatören ska bygga ut, nedan benämnt ”**Exploateringsområdet**”, har markerats med röd begränsningslinje på bifogad detaljplanekarta, se Bilaga 2. Exploateringsområdet benämns även som ”**Kalmarsand Park**”.

Kommunstyrelsen och Exploatören ska verka för att Detaljplanen, antas och vinner laga kraft. Detta avtal, nedan benämnt ”**Exploateringsavtalet**”, reglerar parternas åtagande för genomförandet av detaljplanen. Det ska då framhållas att Kommunen under författning inte genom avtal kan binda sig för visst beslut eller annat i denna fråga och att även i övrigt samtliga krav som åvilar Kommunen under författning måste följas i samtliga frågor som rör detta avtal, oavsett vad som här står.

Innan Detaljplanen kan antas av kommunfullmäktige ska exploateringsavtalet för "Kalmarsand Park" vara träffat. Därutöver ska motsvarande avtal för det exploateringsområde som benämns "**Kalmarsand Udde**" vara träffat. Slutligen ska exploateringsavtal vara träffat med Skanska Sverige AB, såsom ägare till fastigheten Bista 1:159, som i Detaljplanen utgör del av planerat verksamhetsområde.

4 AVTALSHANDLINGAR

Till Exploateringsavtalet hör följande bilagor:

- Bilaga 1 Förslag till detaljplan med bestämmelser och planbeskrivning (endast plankarta biläggs).
- Bilaga 2 Karta över Exploateringsområdet.
- Bilaga 3 Ansökan och överenskommelse om fastighetsreglering.
- Bilaga 4 Dagvattenutredning Kalmarsand, Sweco 2025-12-12 (biläggs ej).
- Bilaga 5 Omfattnings- och utförandebeskrivning för allmänna anläggningar.
- Bilaga 6 Översiktlig Tidplan/Skedesplan.

5 ALLMÄNNA FÖRUTSÄTTNINGAR

Exploateringsavtalet är till alla delar förfallet utan rätt till ersättning för någondera parten om inte Detaljplanen antas genom beslut som vinner laga kraft.

Kommunen och Exploatören förbinder sig att genomföra exploateringen inom Exploateringsområdet och intilliggande allmän plats i enlighet med Detaljplanen och Exploateringsavtalet.

6 EXPLOATÖRENS GARANTIER

I och med undertecknandet av Exploateringsavtalet garanterar Exploatören att:

- a) Exploatören har erforderlig befogenhet och behörighet för att ingå Exploateringsavtalet och alla andra tillhörande dokument som ingår av Exploatören.
- b) Exploatören inte är medveten om några omständigheter eller faktorer som berättigar Exploatören att framställa anspråk på grund av kontraktsbrott enligt Exploateringsavtalet mot Kommunen.

7 FASTIGHETSRÄTTSLIGA FRÅGOR

7.1 Marköverlåtelse

7.1.1 Överlåtelse av allmän platsmark

Parterna är överens om att hela fastigheten Spånga 2:3 samt den del av fastigheten Håbo allmänning 1:5, som enligt Detaljplanen utgör allmän platsmark, genom fastighetsreglering, ska överföras till kommunens fastighet Bista 4:5, i enlighet med upprättad handling, se Bilaga 3.

Överlåtna mark- och vattenområden till kommunen ska inte innehålla högre halter av föroreningar än vad som är godtagbart med hänsyn till planerad användning. Exploatören ska stå för alla kostnader som kan uppstå med anledning av det avhjälpandeansvar avseende saneringar av eventuella föroreningar på överförda mark- och vattenområden, som med stöd av reglerna i 10 kapitlet miljöbalken kan åläggas Kommunen i egenskap av fastighetsägare. Detta innebär att Exploatören ska hålla Kommunen ekonomiskt skadelös för kostnad enligt ovan som kan drabba Kommunen.

7.1.2 Överlåtelse av kvartersmark

Parterna är överens om att de delar av fastigheten Bista 4:5, som enligt Detaljplanen utgör kvartersmark för bostäder inom Exploateringsområdet, genom fastighetsreglering, ska överföras till fastigheten Håbo allmänning 1:5, i enlighet med upprättad handling, se Bilaga 3.

Överlåtna markområden till Exploatören ska inte innehålla högre halter av föroreningar än vad som är godtagbart med hänsyn till planerad användning. Kommunen ska stå för alla kostnader som kan uppstå med anledning av det avhjälpandeansvar avseende saneringar av eventuella föroreningar på överfört markområde, som med stöd av reglerna i 10 kapitlet miljöbalken kan åläggas Exploatören i egenskap av fastighetsägare. Detta innebär att Kommunen ska hålla Exploatören ekonomiskt skadelös för kostnad enligt ovan som kan drabba Exploatören. Se även punkt 8.2.

7.2 Fastighetsbildning

Efter att Kommunens beslut att anta Detaljplanen och godkänna Exploateringsavtalet vunnit laga kraft ansöker Kommunen och Exploatören om den fastighetsbildning som erfordras enligt 7.1. Exploatören bekostar samtliga med Exploateringsavtalets genomförande förenade förrättningskostnader. I dessa kostnader ingår även eventuell fastighetsbestämning.

7.3 Servitut och ledningsrätt

Om servitut eller annan rättighet behövs för genomförandet av allmän anläggning enligt vad parterna avtalat, ska Exploatören, utan ersättning upplåta sådant servitut eller annan rättighet som krävs inom Exploateringsområdet. Sådant servitut eller sådan annan rättighet får dock inte innebära oskälig inskränkning i användningen av kvartersmarken.

8 GENOMFÖRANDE AV EXPLOATERING

8.1 Bebyggelse och anläggningar på kvartersmark

Exploatören ska ansvara för och bekosta projektering och utförandet av bygg- och anläggningsarbeten inom Exploateringsområdet. Exploatören ska anpassa sina arbeten till projekterad allmän platsmark, så att anläggningar på kvartersmark och allmän platsmark är

anpassade till varandra vad avser läge och höjd. Om så inte sker får Kommunen på Exploatörens bekostnad utföra erforderliga åtgärder.

Exploatören utför och bekostar de anläggningsarbeten som krävs för att uppnå en god funktionell anpassning mellan kvartersmark och allmän platsmark. Arbetena ska tidsmässigt samordnas och utföras i förväg eller i anslutning till den utbyggnad av allmänna anläggningar som sker intill Exploateringsområdet. Om spontning behöver ske, ska sponten placeras inom kvartersmarken. Upprättade handlingar ska granskas och godkännas av Kommunen. Kommunens granskningstid uppgår till femton arbetsdagar från det att handlingar inkommit till kommunen. Kommunens godkännande medför inte att Kommunen övertar eller bär något ansvar för handlingarnas innehåll.

Exploatören ansvarar för och bekostar eventuell flytt av ledningar inom Exploateringsområdet. Kommunen känner inte till några ledningar på kvartersmarken som ska vara kvar. Exploatören ska vid inflyttning till största del ha färdigställt den yttre miljön i anslutning till den byggnad där inflyttning sker. Vid projekteringsstart ska ny ledningskoll göras.

Exploatören äger inte rätt att, utan skriftligt medgivande av Kommunen via Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen, påbörja planerade arbeten inom hela eller delar av Exploateringsområdet innan utbyggnaden av de allmänna anläggningarna avseende etapp 1, se 9.1, har utförts och att finansieringen till fullo är säkerställd vad avser Exploatörens andel. Undantag från denna huvudregel gäller för de förberedande arbeten som kan behöva ske innan eller i samband med utbyggnaden av de allmänna anläggningarna som ska utföras inom Exploateringsområdet. Om Exploatören agerar i strid med denna överenskommelse äger Kommunen rätt att erhålla ett vite om tio miljoner kronor samt därutöver ersättning för skador som uppkommer i anslutning till Exploateringsområdet.

Parterna är överens om att Exploatören ska erhålla skriftligt medgivande, enligt ovan, för att kunna påbörja arbeten parallellt med Kommunens utbyggnad av de allmänna anläggningarna, om Exploatören kan visa att det inte påverkar Kommunens utbyggnad negativt. Kommunen kommer inte att lämna medgivande för användande av ny väg under produktion. Ett medgivande får inte förvägras eller fördröjas utan att det finns sakliga skäl hänförliga till teknisk samordning, säkerhet eller motsvarande.

Anvisningar avseende utförande och gestaltning av byggnader och utomhusmiljöer ska i huvudsak utformas och ges en gestaltning i enlighet med planbeskrivning och planbestämmelser. Exploatören ska på eget initiativ samråda med Kommunen avseende gestaltning av planerad byggnation innan ansökan om bygglov inlämnas till Kommunen.

Om byggnation pågår samtidigt inom detaljplaneområdet är Exploatören skyldig att kontinuerligt samordna sina entreprenader med Kommunens entreprenörer, övriga exploatörer inom Detaljplaneområdet och med de ledningsdragande bolagen. Samordningen ska ske i tid så att entreprenadarbeten på allmän platsmark respektive kvartersmark inte krockar. Kommunens entreprenör äger företräde om överenskommelse inte kan träffas.

Om Exploatören eller Exploatörens entreprenör kör sönder eller på annat sätt förstör allmänna anläggningar som är befintliga eller under pågående utbyggnad ansvarar Exploatören, på egen bekostnad, för att anläggningarna återställs. Kommunen ska skriftligen godkänna detta återställande. Om så inte sker får Kommunen på Exploatörens bekostnad utföra erforderliga åtgärder.

Om Exploatören eller Exploatörens entreprenör orsakar betydande stillestånd i kommunens entreprenad vad avser utbyggnad av allmänna anläggningar eller på annat sätt hindrar kommunens entreprenör från att utföra en pågående entreprenad, svarar Exploatören för de merkostnader som uppstår och som kommunens entreprenör äger rätt att utkräva.

8.2 Arbeten utanför Exploateringsområdet

Enligt Detaljplanens planbeskrivning kan det i samband med byggnation på kvartersmark uppstå önskemål om att utföra markarbeten, på allmän platsmark utanför Exploateringsområdet, för att underlätta höjdsättningen av den intilliggande kvartersmarken.

Exploatören är medveten om att sådana arbeten kräver att en separat överenskommelse träffas med Kommunen. Om schakt behöver ske intill tidigare deponiområde krävs att ytterligare prover tas på massorna. Kommunen gör bedömningen om schakt kan medges. Om överenskommelse träffas kommer krav ställas på att förorenade massor omhändertas på Exploatörens bekostnad.

8.3 Byggtrafik och etablering

Exploatören ska upprätta en TA-plan för planerad byggtrafik som ska godkännas av Kommunen.

Uppställning av bodar, upplag och dylikt ska ske på kvartersmark. Exploatören äger inte rätt att utan tillstånd nyttja Kommunens mark eller allmän platsmark inom eller utanför Exploateringsområdet för upplag eller annat ändamål som står i samband med Exploateringsområdets bebyggande. Sådan mark får inte heller utan tillstånd nyttjas som parkeringsplats av anställd hos Exploatören eller av denna anlita entreprenör.

8.4 Parkeringstal

Planförslaget utgår från kommunens parkeringspolicy vilket innebär att en parkeringsplats per lägenhet ska anordnas.

8.5 Gatukostnader m.m.

Har Exploatören fullgjort sina förpliktelser enligt Exploateringsavtalet, avstår Kommunen från ytterligare ersättning för gatukostnad och bidrag till gemensamma anläggningar för Detaljplanen. Detta gäller inte ersättning för framtida förbättring och nyanläggning av gata och annan allmän plats med tillhörande anordningar samt annan skyldighet som kan följa under författning.

8.6 Anläggningsavgift vatten och avlopp

Exploatören ska erlägga anläggningsavgift för anslutning av dricksvatten, spillvatten och dagvatten enligt gällande taxa vid anslutningstillfället. Kommunen har rätt att ta ut anläggningsavgiften när så kallad förbindelsepunkt har upprättats. Antalet förbindelsepunkter bestäms i samband med den projektering som Kommunen och Exploatören gör gemensamt inför start av etapp 1, se punkt 9.1. Kommunen kommer endast att upprätta förbindelse-

punkter i anslutning till gatumark (allmän platsmark) intill den ledningsutbyggnad som sker, se punkt 9.1.

8.7 Dagvatten

Exploatören ska utföra och bekosta de förslag på dagvattenåtgärder för Exploateringsområdet, som redovisas den dagvattenutredning som tillhör underlaget till Detaljplanen, se Bilaga 4.

8.8 Fjärrvärme, el, fiber och tele

Exploatören ansvarar för och bekostar flytt av ledningar inom Exploateringsområdet. Exploatören ansvarar för att ingå och säkerställa erforderliga avtal och överenskommelser med annan part avseende fjärrvärme, el, fiber, tele eller motsvarande. Kommunen ansvarar endast för samordning och utförande av den ledningsdragning som ska ske i allmän platsmark. Detta sker mot överenskommen ersättning från de ledningsägende bolagen.

8.9 Tillgänglighet

Exploatören ska på egen bekostnad vidta åtgärder för att begränsa de störningar i viktiga funktioner som utbyggnaden av Exploateringsområdet kan orsaka. Med viktiga funktioner avses tillgänglighet och teknisk försörjning till andra fastigheter i närheten av Exploateringsområdet.

8.10 Kommunikation

Exploatören ska bekosta och ansvara för att skyltar sätts upp på platsen med information om planerad byggnation.

Exploatören ska kontinuerligt samråda med Kommunen under tiden från lagakraftvunnen detaljplan fram till färdigställd exploatering. Exploatören ska delge Kommunen den information som Kommunen behöver för sin kommunikation avseende Exploateringsområdet samt närliggande utbyggnadsområden. Kommunikationen kan bland annat innebära följande aktiviteter:

- Webbartikel
- Information i sociala medier
- Deltagande vid informationstillfälle
- Utskick till boende

8.11 Kartunderlag

Exploatören förbinder sig att senast två månader efter färdigställande av enskilda anläggningar och byggnader inom kvartersmark skicka in detaljmätning och lägeskontroller omfattande samtliga förekommande detaljer.

9 UTBYGGNAD OCH FINANSIERING AV ALLMÄNNA ANLÄGGNINGAR

9.1 Projektering och utbyggnad

Kommunen ska i nära samarbete med Exploatören svara för projektering av de allmänna anläggningar som beskrivs i omfattnings- och utförandebeskrivning för allmänna anläggningar, se Bilaga 5. Utbyggnaden planeras ske i två etapper, se Bilaga 6. Bilaga 6 redovisar även Exploatörens preliminära tidplan för den avsedda utbyggnaden, vilken kan komma att justeras under projektets genomförande.

I en första etapp anläggs i huvudsak nya Stockholmsvägen inklusive anslutning till nuvarande Stockholmsvägen och anslutning mot bostadsområdet i söder, lokalgatan genom Kalmarsand Park samt allmänna anläggningar för VA. Lokalgatan genom Kalmarsand Park anläggs upp till underkant slitlager. I en andra etapp utförs finplanering av gator, strandpromenad, lekplats, gång- och cykelvägar samt iordningställande av park- och naturmark inklusive övertäckning av tidigare deponi i naturmark. Även rivning av gata vid Kalmarsandsrondellen utförs i denna etapp.

Parterna är överens om att projektering och utbyggnad ska ske genom avrop enligt "Ramavtal gällande mark- och anläggningsarbeten Totalentreprenad (ABT06), med partnering som arbetsform", daterat den 24 juni 2024. Kommunens motpart i ramavtalet, benämns nedan Entreprenören. Exploatören ska äga full insyn under hela processen. Entreprenaden genomförs i två faser:

Fas 1 - Projekterings- och kalkyleringsfas

Fas 2 - Produktions- och avlämningsfas

Under Fas 1 genomförs en projektering som leds av Entreprenören tillsammans med Kommunens representanter (varav Exploatören ingår). Eftersom utbyggnaden ska ske i två etapper görs kostnadskalkyler för de båda etapperna.

Parterna ska vara överens om att kostnaden för entreprenaden som helhet är skälig innan Kommunen avropar fas 2 för den första etappen. Om parterna inte är överens ska ny förhandling ske med Entreprenören. Parterna har därefter, om Kommunen så medger, möjlighet att istället genomföra en ny upphandling, vilket i så fall innebär att entreprenaden övergår i en utförandeentreprenad. Om så bestäms formaliseras detta genom ett tilläggsavtal till Exploateringsavtalet.

Parterna är samtidigt medvetna om att utbyggnaden av området kan behöva anpassas till ett kraftigt förändrat marknadsläge för planerad försäljning av bostäder. Andra riskfaktorer som kan påverka tidpunkten för avrop av fas 2 kan vara yttre påverkan från världshändelser eller motsvarande. Om detta inträffar är Parterna överens om att ny diskussion om ändrad tid- och skedesplan ska ske.

Parternas målsättning är att andra etappen ska avropas direkt efter etapp 1 och vara genomförd i sin helhet senast två år efter det att första etappen är slutförd och det finns godkänd besiktning.

9.2 Exploateringsersättning

Samtliga exploatörer inom Detaljplaneområdet ska lämna bidrag till finansieringen av den utbyggnad av allmänna anläggningar som krävs. Kommunen har bedömt att kostnaderna för utbyggnaden av allmänna anläggningar uppgår till 164 380 600 kronor (kostnadsläge den 1 oktober 2025). I denna kostnad, som inte ska påföras mervärdesskatt, ingår kommunens kostnader för inlösen av allmän platsmark, kostnader för utbyggnad av anläggningar för VA, samt eventuella kostnader för marksanering med hänsyn till planerad markanvändning, om detta inte reglerats på annat sätt i samband med överlåtelse av mark. Exploatören har en kostnadsandel om 35,01 % av kostnaden ovan.

Efter att entreprenadens etapp 1 är slutförd och besiktning är godkänd erlägger Exploatören sin andel av kostnaden för etapp 1, vilken uppgår till 48 797 148 kronor. När etapp 2 är genomförd och det finns en godkänd slutbesiktning med åtgärdade besiktningsanmärkningar görs den slutliga regleringen och Exploatören erlägger sin återstående kostnadsandel om 8 752 500 kronor. När ersättningarna erläggs görs uppräkningsindex med konsumentprisindex eller det index som kan komma att ersätta det.

10 ÖVRIGA VILLKOR

10.1 Säkerhet

För det rätta fullgörandet av Exploatörens samtliga förpliktelser och åtaganden enligt Exploateringsavtalet samt de avtal som Kommunen och Exploatören ingår som en följd av det ställer Exploatören en säkerhet i form av moderbolagsborgen, utan begränsning i tiden eller på annat sätt, från Grandholm Fastigheter AB ("Borgensmannen"). Säkerheten ska överlämnas till Kommunen senast en vecka före kommunens beslut om antagande av detaljplanen.

10.2 Dröjsmålsränta

Om Exploatören inte fullgör sin betalningsskyldighet enligt Exploateringsavtalet, utgår dröjsmålsränta enligt lag.

10.3 Överlåtelse av hela eller delar av Exploateringsområdet

Vid överlåtelse av hela eller del av fastighet inom Exploateringsområdet kvarstår Exploatören och Borgensmannens ansvar för förpliktelserna enligt Exploateringsavtalet, däribland betalningsförpliktelserna enligt punkt 9.2, till dess att dessa fullgjorts, om inte Kommunen skriftligen godkänner att Exploateringsavtalet överläts till ny ägare och att ställd säkerhet ersätts med annan av Kommunen godkänd säkerhet. Kommunen ska inte oskäligt förvägra eller fördröja sådant godkännande. Godkännande ska lämnas under förutsättning att det övertagande bolaget uppvisar en finansiell ställning som är minst likvärdig eller bättre än Borgensmannens ställning per dagen för Exploatörens undertecknande av Exploateringsavtalet, bedömd utifrån vedertagna nyckeltal för soliditet och betalningsförmåga. Befrielse från Exploatörens och/eller Borgensmannens förpliktelser enligt Exploateringsavtalet gäller endast om detta uttryckligen och skriftligen bekräftas av Kommunen.

Vid överlåtelse som innebär att fastighet eller del av fastighet inom Exploateringsområdet övergår i annan juridisk eller fysisk persons ägo, med undantag för sådan mark som ska överföras till Kommunen enligt punkt 7.1, förbinder sig Exploatören vid äventyr av vite om 40 miljoner kronor (penningvärde 1 oktober 2025), att tillse att varje ny ägare förbinder sig att efterkomma samtliga förpliktelser enligt Exploateringsavtalet genom att i varje avtal angående överlåtelse med denne införa följande bestämmelse.

"Köparen förbinder sig att efterkomma utestående förpliktelser i Exploateringsavtalet mellan Håbo kommun och Fastighets AB Kalmarsand. Kopia av avtalet bifogas.

Köparen ska vid överlåtelse av äganderätten tillse att varje köpare som följer därefter binds vid utestående förpliktelser i Exploateringsavtalet, vilket ska fullgöras genom att denna bestämmelse, med i sak oförändrad text intas i överlåtelsehandlingen. Sker inte detta ska säljaren av fastigheten utge vite till Håbo kommun med 50 miljoner kronor i penningvärde 1 oktober 2025. Motsvarande ansvar ska åvila varje ny köpare.

Efterföljs inte denna bestämmelse är vitet omedelbart förfallet till betalning. Vitet ska omräknas till penningvärdet vid den tidpunkt då vitet förfaller till betalning genom användning av konsumentprisindex eller det index som kan komma att ersätta det."

Exploatören är skyldig att snarast efter det att fastighet eller del av fastighet inom Exploateringsområdet övergått i annan ägo, skriftligen informera Kommunens Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen om överlåtelsen samt informera om att ovan angiven bestämmelse finns införd i överlåtelseavtalet.

Denna bestämmelse ska tillämpas på samtliga överlåtelser som leder till att fastighet byter lagfaren ägare, direkt eller indirekt, exempelvis via överlåtelser av bolag eller fusionering av bolag.

10.4 Överlåtelse av Exploateringsavtalet och ändrade ägarförhållanden

Exploatören förbinder sig, vid äventyr av vite om 50 miljoner kronor att inte överlåta Exploateringsavtalet eller del av Exploateringsavtalet utan Kommunens skriftliga medgivande. Vid förfrågan om överlåtelse ska Exploatören tillse att den som överlåtelsen avses ske till, ställer för Kommunen godtagbar säkerhet. Förslag till säkerhet ska överlämnas till Kommunen i samband med att Exploatören tillställer Kommunen sin förfrågan om medgivande avseende partsbytet. Om Kommunen inte tillåter en överlåtelse ska det motiveras med sakliga skäl.

En överlåtelse av Exploateringsavtalet ska formaliseras genom ett tilläggsavtal till Exploateringsavtalet.

Väsentliga förändringar som gäller ägarförhållanden hos Exploatören eller dess moderbolag, ska utan dröjsmål skriftligen anmälas till Kommunen. På begäran av Kommunen ska Exploatören lämna ytterligare information om de nya ägarförhållandena och om Exploatörens framtida möjligheter att uppfylla Exploateringsavtalet. Om Kommunen utifrån sakliga omständigheter bedömer att det finns en väsentlig risk för fullgörandet, får Kommunen begära att Exploatören vidtar skäligen åtgärder för att säkerställa fullgörandet, exempelvis genom att ställa förstärkt säkerhet.

10.5 Utkrävande av vite

Vite enligt Exploateringsavtalet förfaller till betalning omedelbart då vitesgrundande omständighet inträffar och, i det fall det är möjligt, rättelse inte vidtagits av Exploatören inom skälig tid från det att Kommunen skriftligen påtalat den vitesgrundande omständigheten. Rättelse ska innebära att den vitesgrundande omständigheten och effekten av den inte längre föreligger.

10.6 Skadestånd

Brister Exploatören i det rätta fullgörandet av sina förpliktelser enligt Exploateringsavtalet äger Kommunen, utöver eventuell rätt till vite, rätt till ersättning för skada på grund av avtalsbrottet.

Om Exploatören på ett väsentligt sätt bryter mot Exploateringsavtalets bestämmelser eller mot de krav och förutsättningar som följer med Exploateringsavtalet samt inte vidtar rättelse inom 30 dagar efter skriftligt påpekande från Kommunen, har Kommunen rätt att häva Exploateringsavtalet. Hävningsrätten är oberoende av rätten till skadestånd och vite. Hävning av Exploateringsavtalet ska delges motparten skriftligen och innefatta redogörelse för de omständigheter som Kommunen åberopar till grund för hävning. Hävning ska inte befria Exploatören från vid tillfället kvarstående och icke uppfyllda åtaganden eller förpliktelser gentemot Kommunen.

10.7 Giltighet och avtalets eventuella upphörande

Exploateringsavtalet är till alla delar förfallet utan rätt till ersättning för någondera parten om Kommunens beslut att anta Detaljplanen eller godkänna Exploateringsavtalet inte vinner laga kraft eller om beslut om detaljplan inte tagits före den 20291231.

Exploatören är medveten om att sakägare har rätt att anföra besvär mot både beslut om detaljplan och beslut om exploateringsavtal och att besluten kan bli föremål för överprövning.

10.8 Ändringar och tillägg

Ändringar i och tillägg till Exploateringsavtalet ska upprättas skriftligen och undertecknas av Kommunen och Exploatören.

Tvist angående tolkning eller tillämpning av Exploateringsavtalet och därmed sammanhängande rättsfrågor ska avgöras av allmän domstol på Kommunens hemort och med tillämpning av svensk rätt.

Exploateringsavtalet har upprättats i två likalydande exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

.....
Ort och datum

För Håbo kommun

Håbo 25/12/18
.....

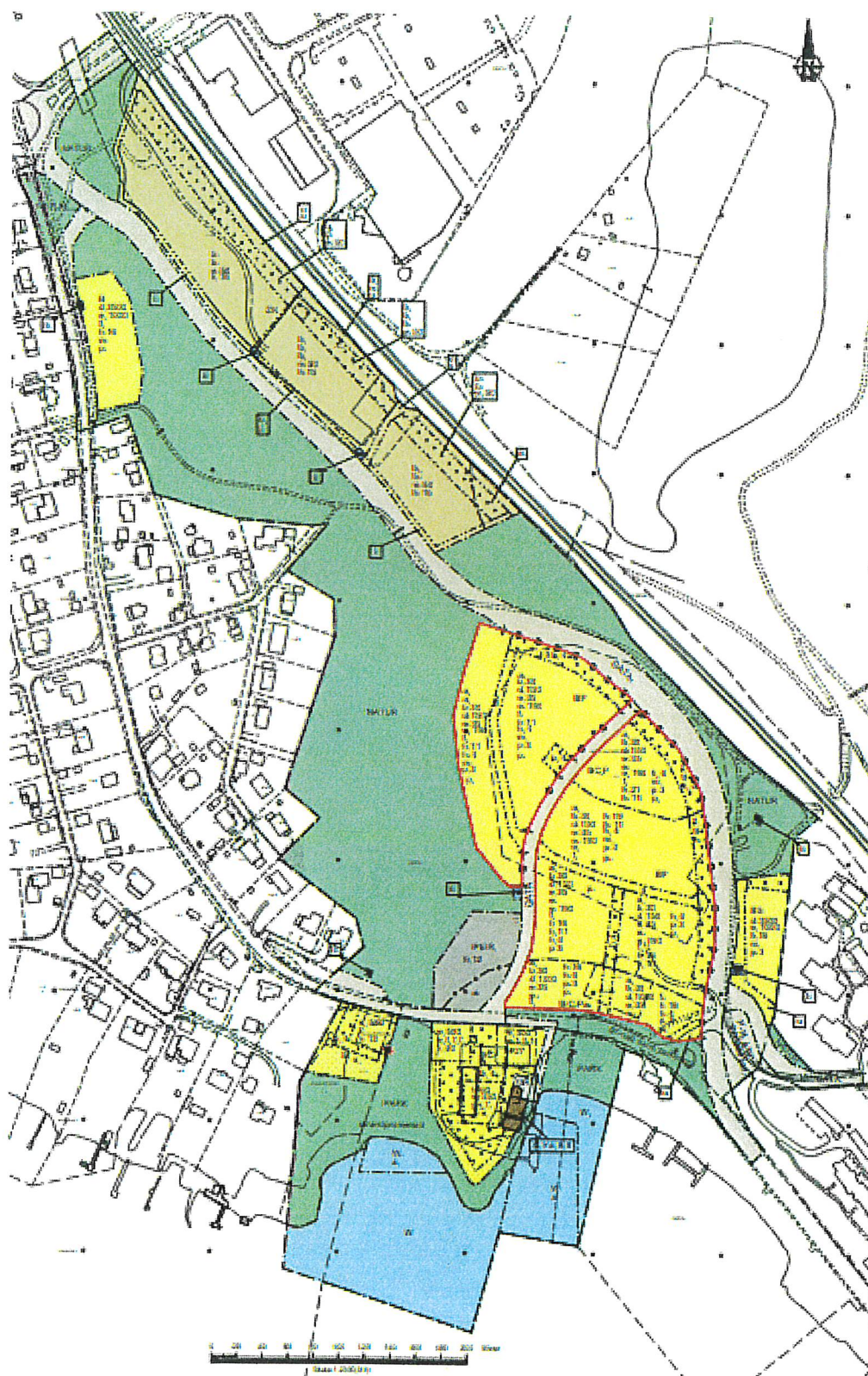
Ort och datum

Kalmarsand Park AB

.....
Anders Åström, ledamot

.....
Tomas Otterud, ledamot

Bilaga 2

20

1

Överenskommelse om fastighetsreglering

Parter

Fastighet Bista 4:5

Ägare Håbo kommun, organisationsnummer 212000-0241

Fastigheter Håbo allmänning 1:5 och Spånga 2:3

Ägare Kalmarsand Park AB, organisationsnummer 559332-9732

Ansökan

Håbo kommun, fastighetsägare till fastigheten Bista 4:5 ansöker härmed tillsammans med Kalmarsand Park AB, fastighetsägare till fastigheterna Håbo allmänning 1:5, Spånga 2:2 och Spånga 2:3 om fastighetsreglering enligt denna överenskommelse.

Ansökan avser fastighetsbildning enligt detaljplan för Kalmarsand, Håbo allmänning 1:5 m.fl. Fastigheterna inom planområdet behöver anpassas till planförslaget.

Illustration som visar berörda fastigheter.

Berörda markområden

Från fastigheten Håbo allmänning 1:5 överförs det markområde som på illustrationen nedan är markerat i gult och numrerat med 29. Mottagande fastighet är Bista 4:5.

Fastigheten Spånga 2:3 överförs i sin helhet inklusive det vattenområde som tillhör fastigheten. Fastigheten är på illustrationen nedan är markerad i violett och rött, samt numrerade med 35 och 36. Mottagande fastighet är Bista 4:5.

Mi

Från fastigheten Bista 4:5 överförs de markområden som på illustrationen är markerade med grönt och rött och numrerade med 11 och 12. Mottagande fastighet är Håbo allmänning 1:5.

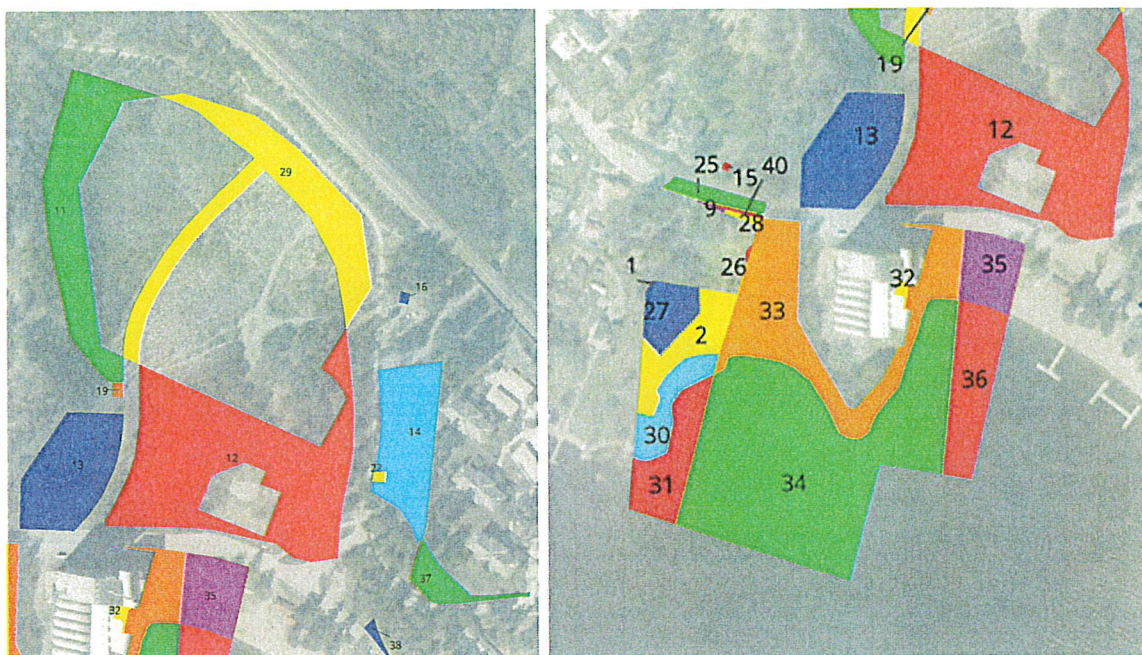

Illustration som visar berörda markområden.

Ersättningar

Håbo kommun ska såsom ägare till Bista 4:5 betala 4 560 000 kronor till Kalmarsand Park AB.

Kalmarsand Park AB ska såsom ägare till Håbo allmänning 1:5 betala 24 160 675 kronor till Håbo kommun.

Ersättningarna ska erläggas senast 30 dagar efter att lantmäteriförrättningen har vunnit laga kraft.

Närvaro vid fältarbete

Båda parter ska informeras om när fältarbete ska utföras för att ges möjlighet att närvara.

Tillträde

Kommunen medges tillträde till den allmänna platsmarken när överenskommelsen och ansökan om fastighetsreglering har undertecknats av båda parter och lämnats till Lantmäteriet. Formellt tillträde sker när lantmäteriförrättningen vunnit laga kraft.

Kalmarsand Park AB medges tillträde till markområde 11 och 12 för de förberedande arbeten som kan behöva ske innan eller i samband med den utbyggnad av allmänna anläggningar som ska ske i anslutning till markområdena. Formellt tillträde sker när lantmäteriförrättningen vunnit laga kraft.

Förrättningskostnader

Förrättningskostnader betalas av Kalmarsand Park AB.

Bålsta / 2026

För Håbo kommun

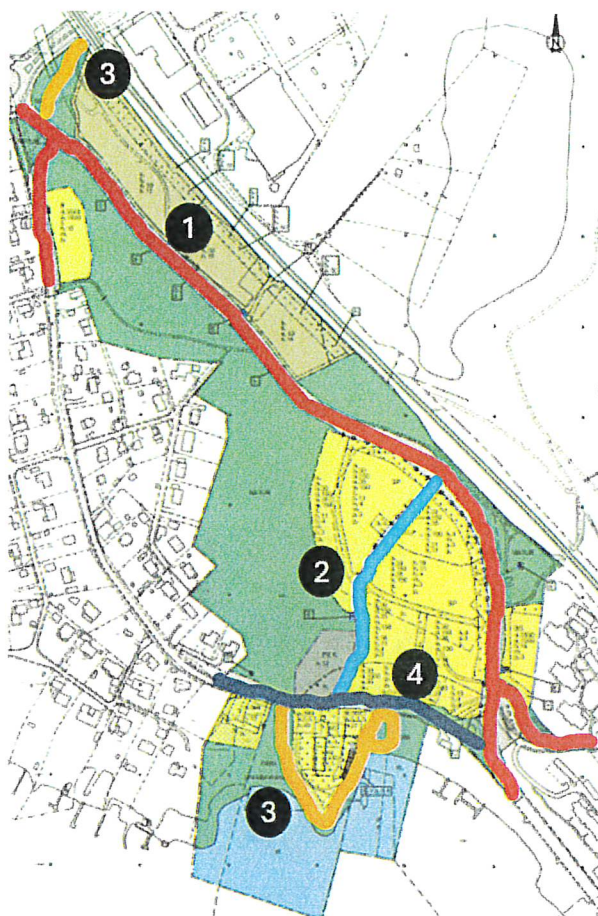
Bålsta / 2025

För Kalmarsand Park AB

Anders Åström, ledamot

Tomas Otterud, ledamot

Produktionsplan

Områdesbeskrivning

- 1) Röd: Arbetsnamn nya Stockholmsvägen inklusive de två stücken i norr och söder.
- 2) Ljusblå: Lokalgata mellan områdena i park
- 3) Gul: Gångstråk och lekplats på udde och i norr
- 4) Mörkblå: Väg mellan park och udde samt vändplan för buss

Steg	Nr	Förklaring
Fas 1	1-4	Påbörjas när detaljplanen har vunnit laga kraft. Projektering samt kompletterande utredningar och kalkyl
Fas 2 etapp 1	1-2	Nya Stockholmsvägen samt stücken och lokalgatan. Lokalgatan görs klar fram till ag och kantsten. Övriga vägar görs helt klara. VA genomförs i denna etapp. Avslutas med en besiktning.
Fas 2 etapp 2	3-4	Etapp 2 ska vara klar senast 2 år efter godkänd besiktning av etapp 1. • Rivning av gata vid rondell • Strandpromenaden • Lekplats • Övertäckning kulle • Gångväg vid viadukt • Väg mellan park och udde samt vändplan för buss • Övrig finplanering • Trottoar lokalgatan samt slitlager/topp (asfalt) Avslutas med en slutbesiktning och åtgärdade besiktningsanmärkingar

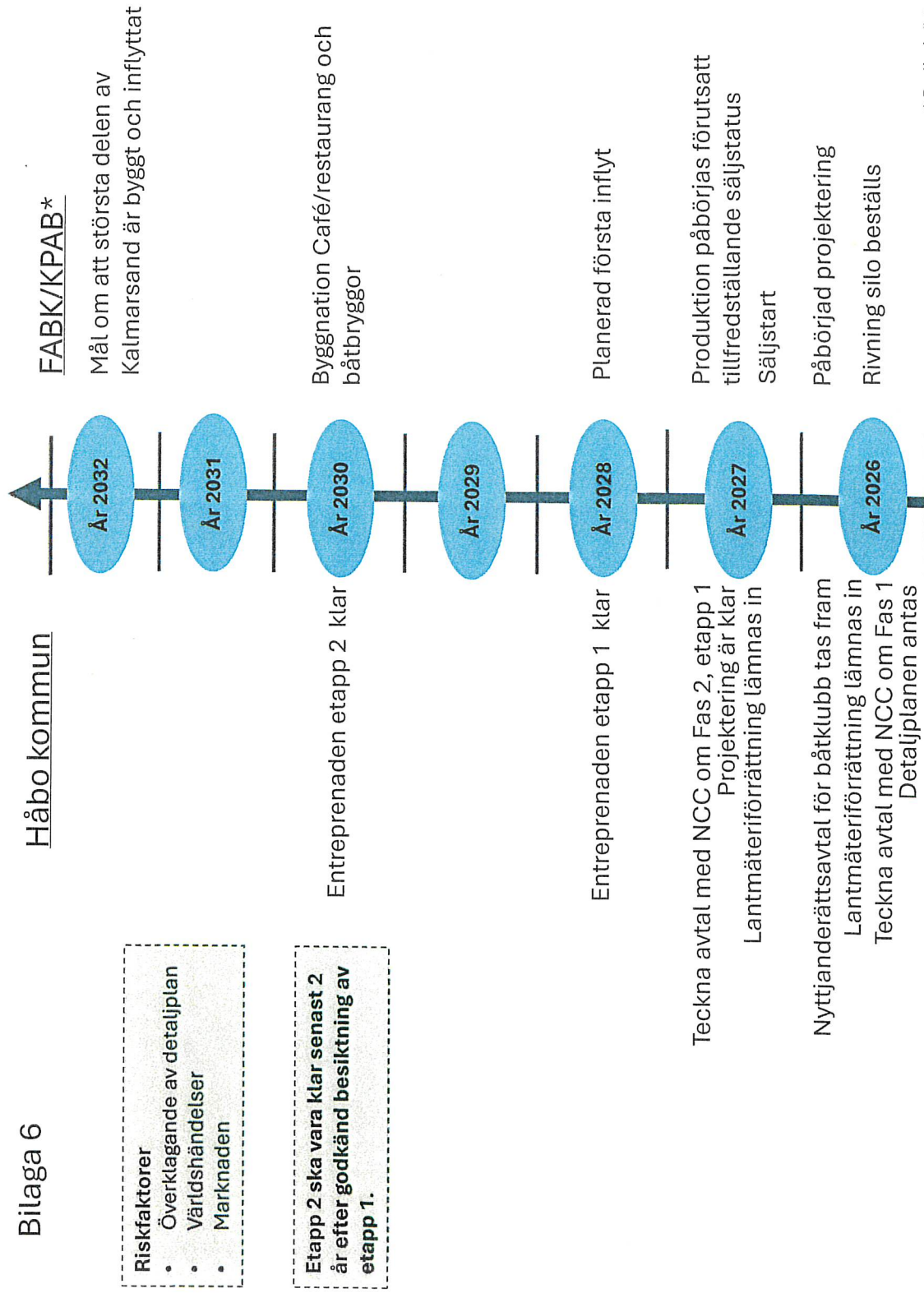
70

A

Bilaga 6

Håbo kommun

FABK/KPAB*

* Preliminärt uppskattad tidplan som bl a beror på när DP vinner laga kraft och marknadsförutsättningar för försäljning av bostäder.

20

M

§ 12

Dnr 2025/01759

Beslut - Exploateringsavtal och budget Håbo Allmänning 1:5 m.fl, Kalmarsand

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunfullmäktige beslutar att återremittera ärendet med stöd av minoritetsåterremiss till kommunstyrelsen för ytterligare beredning enligt återremissyrkanden.

Sammanfattning

Området från Norra Fånäs till Kalmarsand ska exploateras med både verksamhetsmark och bostadsmark, med en maximal byggrätt på cirka 750 bostäder. Syftet är att stärka kopplingen mellan centrala Bålsta och Kalmarsand genom förtätning av området. I ärendet hanteras exploateringsbudget och exploateringsavtal samt fastighetsregleringar och säkerheter.

Kommunstyrelsen har den 10 februari 2026 § 14 beslutat att föreslå kommunfullmäktige i enlighet med teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningens förslag.

Yrkanden

Anna Söder (MP), yrkar att ärendet återremitteras med motivering: Vi saknar fullgörandegaranti i avtalet. Vi vill också se en juridisk och ekonomisk riskbedömning. Dessutom vill vi se en detaljerad kostnadskalkyl för kommunens åtaganden

Somir Sinharay (L), yrkar på att ärendet återremitteras med motivering: Yrkar på att ärendet återremitteras till Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen för komplettering och fördjupad utredning enligt nedanstående punkter. Återremissen syftar till att säkerställa fullständig transparens, korrekta ekonomiska beräkningar och hantering av risker innan beslut fattas, med hänsyn till projektets långsiktiga påverkan på kommunens ekonomi och miljö.

- 1. Avvikelse mellan exploateringsbidrag och redovisade intäkter** Motivering: Tjänsteskrivelsen anger exploateringsbidrag på totalt 86,2 miljoner kronor från exploatörerna, men budgeten visar "Övriga intäkter från företag och privata" på endast 65,341 miljoner kronor utan tydlig koppling eller förklaring till skillnaden. Detta riskerar felaktig nettoexploatering (31,5 miljoner kronor) och behöver klarläggas för att undvika underfinansiering.
- 2. Köp av Skanskas mark och relaterade kostnader** Motivering: Köpet av Bista 1:159 för 8,5 miljoner kronor matchar inte budgetens "Utgifter för kvartersmark" på -10,751 miljoner kronor. Skillnaden

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Kommunfullmäktige

(ca 2,25 miljoner kronor) saknar specifikation av eventuella tilläggskostnader, vilket kan påverka den totala budgeten och kräver en detaljerad värdering.

3. **Driftkostnader efter projektavslut** Motivering: Tjänsteskrivelsen uppskattar årliga driftkostnader till 900 000 kronor (700 000 kronor för offentlig miljö + 200 000 kronor för VA), men budgeten redovisar endast 700 Tkr för gata/park och saknar VA-posten efter avslut. Detta behöver kompletteras med en långsiktig finansieringsplan för att förhindra framtida budgetunderskott.
4. **Geotekniska och miljömässiga analyser** Motivering: Formuleringen "inga ytterligare förorenade massor" antyder möjliga tidigare kända risker, men ingen fullständig rapport redovisas. Med tanke på områdets potentiella industriella bakgrund krävs en komplett redovisning för att undvika oväntade saneringskostnader.
5. **Potentiella besparingar som inte inkluderas i budgeten** Motivering: Möjligheter som försäljning av sandmassor och användning av krossmaterial nämns som kostnadsminskande, men ingår inte i budgeten utan känslighetsanalys. En scenariobaserad analys behövs för att budgeten ska vara robust mot marknads- och omvärldsförändringar.
6. **Beroende av detaljplanens laga kraft** Motivering: Besluten förutsätter att detaljplanen vinner laga kraft, men ingen tidsplan eller riskbedömning för förseningar (t.ex. överklaganden) anges. Detta behöver kompletteras med contingency-planer för att skydda kommunens intressen.
7. **Uppföljning och beslutsunderlag** Motivering: Löfte om löpande ekonomisk uppföljning saknar specifik metod och ansvarig. Avtal och borgenär nämns men inte detaljeras, vilket kräver fullständiga texter och en tydlig uppföljningsplan för transparens.

Owe Fröjd (Båp), yrkar på att ärendet återremitteras med motivering: Då hela detta ärende inte är kommunicerat eller ingående diskuteras med alla partier så finns det många frågetecken.

-Hur säker är denna finansiering då de flesta tidigare exploateringar inte varit några lysande affärer för kommunens skattebetalare?

-Vad får detta för konsekvenser för kommunens ekonomi och andra investeringar de närmaste åren.

-Ombyggnad av nuvarande Stockholmsvägen ställer upp frågetecken om Räddningstjänsten möjligheter att nå området med sina höjdfordon inom vad som krävs i Boverkets regler, 10 minuter.

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Kommunfullmäktige

-Vad kommer detta att innebära för hela området Kalmarsand

Vi yrkar på återremiss för ett bredare politiskt ställningstagande med klargörande av ovanstående frågeställningar.

Owe Fröjd (Båp), yrkar bifall till återremissyrkanden från Anna Söder (MP) och Somir Sinharay (L).

Robin Jansson Eriksson (V), yrkar bifall till återremissyrkanden från Anna Söder (MP), Somir Sinharay (L) och Owe Fröjd (Båp).

Anna Söder (MP), yrkar bifall till återremissyrkanden från Somir Sinharay (L) och Owe Fröjd (Båp).

Björn Erling (M), yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Somir Sinharay (L), yrkar bifall till återremissyrkanden från Anna Söder (MP) och Owe Fröjd (Båp).

Tommy Lövgren (SD), yrkar bifall till återremissyrkanden från Anna Söder (MP), Somir Sinharay (L) och Owe Fröjd (Båp).

Beslutsgång

Ajournering: 18:21 – 18:42.

Ordföranden ställer yrkandet om återremiss från Anna Söder (MP), Somir Sinharay (L) och Owe Fröjd (Båp) mot om ärendet ska avgöras idag och finner att kommunfullmäktige beslutar att ärendet ska avgöras idag.

Votering begärs och genomförs.

Med 22-ja röster att ärendet ska avgöras idag och 18-nej röster att ärendet ska återremitteras beslutar kommunfullmäktige att ärendet ska återremitteras med stöd av regeln för minoritetsåterremiss.

Omröstningsresultat

Votering

Ska ärendet avgöras idag eller om ärendet ska återremitteras.

Ja-röst för att ärendet ska avgöras idag.

Nej-röst för att ärendet ska återremitteras.

Ja-röst lämnas av:

Catherine Öhrqvist (M), Stefan Häggmark (M), Björn Erling (M), Björn Hedö (M), Christian Nordberg (M), Ulf Winberg (M), Anders Thonfors (M), Helene Zeland Bodin (C), Fred Rydberg (KD), Tony Klaesson (KD), Agneta Hägglund (S), Fredrik Anderstedt (S), Inger Wallin (S), Eva Staake (S), Sven Erkert (S), Maria Annell (S), Per-Arne Öhman (M), Sara Sarnes

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Kommunfullmäktige

(M), Lisbeth Bolin (C), Harry Lövestav (S), Werner Schubert (S), Kurt Conny Hedman (S).

Nej-röst lämnas av:

Somir Sinharay (L), Helene Cranser (-), Carolina Cranser (-), Robin Jansson Eriksson (V), Anna Söder (MP), Tommy Lövgren (SD), Max Örell (SD), Petri Piironen (SD), Paul Ohvanainen (SD), Daniel Rumack (SD), Owe Fröjd (Båp), Sjunne Green (Båp), Peter Björkman (Båp), Susanna Kraftelid (HD), Rasmus Kraftelid (HD), Frida Herman (HD), Caroline Lindgren (SD), Michael Rubbestad (SD).

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 146279
- Exploateringsbudget
- Moderbolagsborgen, Fastighets AB Kalmarsand, Grandholm fastigheter AB
- Moderbolagsborgen, Kalmarsand Park AB, Grandholm fastigheter AB
- Exploateringsavtal mellan Håbo kommun och Fastighets AB Kalmarsand inklusive bilagor
- Exploateringsavtal mellan Håbo kommun och Kalmarsand Park AB inklusive bilagor

Beslut skickas till

Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen
Ekonomi

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

EXPLOATERINGSAVTAL MED ÖVERLÅTELSE AV MARK INOM DETALJPLANEOMRÅDE HÅBO ALLMÄNNING 1:5 M FL, KALMARSAND – Exploateringsområde ”Kalmarsand Udde”

1 PARTER

Håbo kommun (organisationsnummer 212000–0241), nedan kallad **”Kommunen”**, och Fastighets AB Kalmarsand (organisationsnummer 556953–0073), nedan kallad **”Exploatören”**

Kommunen och Exploatören benämns gemensamt för **”Parterna”**.

2 BAKGRUND OCH DETALJPLAN

I kommunens översiktsplan från år 2022 pekas Kalmarsand ut som ett område för framtida småstad. Kalmarsand ska enligt översiktsplanen förtätas med flerbostadshus för att förstärka kopplingen till centrala Bålsta och för att dra nytta av det nära läget till Mälaren.

Beslut om ursprungligt planuppdrag togs 2011-04-06. Beslut om nytt och uppdaterat planuppdrag togs av kommunstyrelsen 2015-11-23 (§ 203). Dåvarande ”Plan- och utvecklingsavdelningen fick samtidigt i uppdrag att teckna ”Intentionsavtal och markanvisning” avseende projekt Kalmarsand.

Ett ”Intentionsavtal och markanvisning” träffades därefter mellan Håbo kommun, Exploatören och Kalmarsand Projekt AB. Framför allt är det kostnaden för den utbyggnad av gatunätet som krävs, som regleras i intentionsavtalet. Detta avtal ersätter till fullo träffat intentionsavtal.

Ett förslag till detaljplan för området Kalmarsand (Detaljplan för Håbo allmänning 1:5 m.fl. Kalmarsand) beräknas antas under början av 2026, nedan benämnt **”Detaljplanen”**, se Bilaga 1.

3 MARKÄGANDE OCH EXPLOATERINGSOMRÅDE

Exploatören är ägare till fastigheterna Bista 1:12, Bista Soldattorp 1:1, Spånga 1:8 och Spånga 1:11. Exploatören avser att uppföra ny bebyggelse för bostäder i enlighet med Detaljplanen. Det område som Exploatören ska bygga ut, nedan benämnt **”Exploateringsområdet”**, har markerats med röd begränsningslinje på bifogad detaljplanekarta, se Bilaga 2. Exploateringsområdet benämns även som **”Kalmarsand Udde”**.

Kommunstyrelsen och Exploatören ska verka för att Detaljplanen, antas och vinner laga kraft. Detta avtal, nedan benämnt **"Exploateringsavtalet"**, reglerar parternas åtagande för genomförandet av detaljplanen. Det ska då framhållas att Kommunen under författning inte genom avtal kan binda sig för visst beslut eller annat i denna fråga och att även i övrigt samtliga krav som åvilar Kommunen under författning måste följas i samtliga frågor som rör detta avtal, oavsett vad som här står.

Innan Detaljplanen kan antas av kommunfullmäktige ska exploateringsavtalet för "Kalmarsand Udde" vara träffat. Därutöver ska motsvarande avtal för det exploateringsområde som benämns **"Kalmarsand Park"** vara träffat. Slutligen ska exploateringsavtal vara träffat med Skanska Sverige AB, såsom ägare till fastigheten Bista 1:159, som i Detaljplanen utgör del av planerat verksamhetsområde.

4 AVTALSHANDLINGAR

Till Exploateringsavtalet hör följande bilagor:

Bilaga 1	Förslag till detaljplan med bestämmelser och planbeskrivning (endast plankarta biläggs).
Bilaga 2	Karta över Exploateringsområdet.
Bilaga 3 a	Ansökan och överenskommelse om fastighetsreglering.
Bilaga 3 b	Köpeavtal avseende marköverlåtelse (kvartersmark Parkering mm).
Bilaga 4	Dagvattenutredning Kalmarsand, Sweco 2025-12-12 (biläggs ej).
Bilaga 5	Omfattnings- och utförandebeskrivning för allmänna anläggningar.
Bilaga 6	Översiktlig Tidplan/Skedesplan.

5 ALLMÄNNA FÖRUTSÄTTNINGAR

Exploateringsavtalet är till alla delar förfallet utan rätt till ersättning för någondera parten om inte Detaljplanen antas genom beslut som vinner laga kraft.

Kommunen och Exploatören förbinder sig att genomföra exploateringen inom Exploateringsområdet och intilliggande allmän plats i enlighet med Detaljplanen och Exploateringsavtalet.

6 EXPLOATÖRENS GARANTIER

I och med undertecknandet av Exploateringsavtalet garanterar Exploatören att:

- a) Exploatören har erforderlig befogenhet och behörighet för att ingå Exploateringsavtalet och alla andra tillhörande dokument som ingås av Exploatören.
- b) Exploatören inte är medveten om några omständigheter eller faktorer som berättigar Exploatören att framställa anspråk på grund av kontraktsbrott enligt Exploateringsavtalet mot Kommunen.

7 FASTIGHETSRÄTTSLIGA FRÅGOR

7.1 Marköverlåtelse

7.1.1 Överlåtelse av allmän platsmark

Parterna är överens om att de delar av fastigheterna Bista 1:12, Bista Soldattorp 1:1, Spånga 1:8 och Spånga 1:11, som enligt Detaljplanen utgör allmän platsmark, genom fastighetsreglering, ska överföras till kommunens fastighet Bista 4:5, i enlighet med upprättad handling, se Bilaga 3a.

Överlåtna mark- och vattenområden till kommunen ska inte innehålla högre halter av föroreningar än vad som är godtagbart med hänsyn till planerad användning. Exploatören ska stå för alla kostnader som kan uppstå med anledning av det avhjälpandeansvar avseende saneringar av eventuella föroreningar på överförda mark- och vattenområden, som med stöd av reglerna i 10 kapitlet miljöbalken kan åläggas Kommunen i egenskap av fastighetsägare. Detta innebär att Exploatören ska hålla Kommunen ekonomiskt skadelös för kostnad enligt ovan som kan drabba Kommunen.

7.1.2 Överlåtelse av kvartersmark

Parterna är överens om att de delar av fastigheten Bista 4:5, som enligt Detaljplanen utgör kvartersmark för parkering mm inom Exploateringsområdet, ska överföras till mark i Exploatörens ägo, i enlighet med upprättad handling, se Bilaga 3b.

Parterna är överens om att de delar av fastigheterna Bista 1:78 och Bista Soldattorp 1:2, som enligt Detaljplanen utgör kvartersmark inom Exploateringsområdet, genom fastighetsreglering, ska överföras till Exploatörens fastigheter, i enlighet med upprättad handling, se Bilaga 3a.

Överlåtna markområden till Exploatören ska inte innehålla högre halter av föroreningar än vad som är godtagbart med hänsyn till planerad användning. Kommunen ska stå för alla kostnader som kan uppstå med anledning av det avhjälpandeansvar avseende saneringar av eventuella föroreningar på överfört markområde, som med stöd av reglerna i 10 kapitlet miljöbalken kan åläggas Exploatören i egenskap av fastighetsägare. Detta innebär att Kommunen ska hålla Exploatören ekonomiskt skadelös för kostnad enligt ovan som kan drabba Exploatören.

7.2 Fastighetsbildning

Efter att Kommunens beslut att anta Detaljplanen och godkänna Exploateringsavtalet vunnit laga kraft ansöker Kommunen och Exploatören om den fastighetsbildning som erfordras enligt 7.1. Exploatören bekostar samtliga med Exploateringsavtalets genomförande förenade förrättningskostnader. I dessa kostnader ingår även eventuell fastighetsbestämning.

7.3 Servitut och ledningsrätt

Om servitut eller annan rättighet behövs för genomförandet av allmän anläggning enligt vad parterna avtalat, ska Exploatören, utan ersättning upplåta sådant servitut eller annan rättighet som krävs inom Exploateringsområdet. Sådant servitut eller sådan annan rättighet får dock inte innebära oskälig inskränkning i användningen av kvartersmarken.

8 GENOMFÖRANDE AV EXPLOATERING

8.1 Bebyggelse och anläggningar på kvartersmark

Exploatören ska ansvara för och bekosta projektering och utförandet av bygg- och anläggningsarbeten inom Exploateringsområdet. Exploatören ska anpassa sina arbeten till projekterad allmän platsmark, så att anläggningar på kvartersmark och allmän platsmark är anpassade till varandra vad avser läge och höjd. Om så inte sker får Kommunen på Exploatörens bekostnad utföra erforderliga åtgärder.

Exploatören utför och bekostar de anläggningsarbeten som krävs för att uppnå en god funktionell anpassning mellan kvartersmark och allmän platsmark. Arbetena ska tidsmässigt samordnas och utföras i förväg eller i anslutning till den utbyggnad av allmänna anläggningar som sker intill exploateringsområdet. Om spontning behöver ske, ska sponten placeras inom kvartersmarken. Upprättade handlingar ska granskas och godkännas av Kommunen. Kommunens granskningstid uppgår till femton arbetsdagar från det att handlingar inkommit till kommunen. Kommunens godkännande medför inte att Kommunen övertar eller bär något ansvar för handlingarnas innehåll.

Exploatören ansvarar för och bekostar eventuell flytt av ledningar inom Exploateringsområdet. Kommunen känner inte till några ledningar på kvartersmarken som ska vara kvar. Exploatören ska vid inflyttning till största del ha färdigställt den yttre miljön i anslutning till den byggnad där inflyttning sker. Vid projekteringsstart ska ny ledningskoll göras.

Exploatören tillhandahåller i Bilaga 6 en preliminär och indikativ tidplan för sin avsedda utbyggnad. Tidplanen utgör inte ett bindande åtagande och kan komma att ändras av Exploatören beroende på tekniska, marknadsmässiga eller andra förhållanden som påverkar projektets genomförande.

Exploatören äger inte rätt att, utan skriftligt medgivande av Kommunen via Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen, påbörja planerade arbeten inom hela eller delar av Exploateringsområdet innan utbyggnaden av de allmänna anläggningarna avseende etapp 1, se 9.1, har utförts och att finansieringen till fullo är säkerställd vad avser Exploatörens andel. Undantag från denna huvudregel gäller för de förberedande arbeten som kan behöva ske innan eller i samband med utbyggnaden av de allmänna anläggningarna och de rivningsarbeten som ska utföras inom Exploateringsområdet. Om Exploatören agerar i strid med denna överenskommelse äger Kommunen rätt att erhålla ett vite om tio miljoner kronor samt därutöver ersättning för skador som uppkommer i anslutning till Exploateringsområdet.

Parterna är överens om att Exploatören ska erhålla skriftligt medgivande enligt ovan, för att kunna påbörja arbeten parallellt med Kommunens utbyggnad av de allmänna anläggningarna, om Exploatören kan visa att det inte påverkar Kommunens utbyggnad negativt. Kommunen kommer inte att lämna medgivande för användande av ny väg under produktion. Ett medgivande får inte förvägras eller fördröjas utan att det finns sakliga skäl hänförliga till teknisk samordning, säkerhet eller motsvarande.

Anvisningar avseende utförande och gestaltning av byggnader och utomhusmiljöer ska i huvudsak utformas och ges en gestaltning i enlighet med planbeskrivning och planbestämmelser. Exploatören ska på eget initiativ samråda med Kommunen avseende gestaltning av planerad byggnation innan ansökan om bygglov inlämnas till Kommunen.

Om byggnation pågår samtidigt inom detaljplaneområdet är Exploatören skyldig att kontinuerligt samordna sina entreprenader med Kommunens entreprenörer, övriga exploatörer inom Detaljplaneområdet och med de ledningsdragande bolagen. Samordningen ska ske i tid så att entreprenadarbeten på allmän platsmark respektive kvartersmark inte krockar. Kommunens entreprenör äger företräde om överenskommelse inte kan träffas.

Om Exploatören eller Exploatörens entreprenör kör sönder eller på annat sätt förstör allmänna anläggningar som är befintliga eller under pågående utbyggnad ansvarar Exploatören, på egen bekostnad, för att anläggningarna återställs. Kommunen ska skriftligen godkänna detta återställande. Om så inte sker får Kommunen på Exploatörens bekostnad utföra erforderliga åtgärder.

Om Exploatören eller Exploatörens entreprenör orsakar betydande stillestånd i kommunens entreprenad vad avser utbyggnad av allmänna anläggningar eller på annat sätt hindrar kommunens entreprenör från att utföra en pågående entreprenad, svarar Exploatören för de merkostnader som uppstår och som kommunens entreprenör äger rätt att utkräva.

8.2 Rivning av siloanläggning, kajanläggning mm

I samband med rivningen av siloanläggningen uppstår ett överskott av massor, som om de uppfyller gällande kvalitetskrav, kan användas som fyllnadsmassor i planerad gatuutbyggnad inom detaljplaneområdet. Parterna ska tillsammans verka för att uppnå en överenskommelse med Lantmännen AB som möjliggör en sådan lösning.

Exploatören har i köpeavtalet för silofastigheterna ett av säljaren givet rivningsåtagande. Säljaren har i sin tur ett rivningsåtagande från Lantmännen, som fortfarande gäller. Exploatören ska beställa rivning av silon i enlighet med erhållet rivningslov när Detaljplanen vunnit laga kraft.

Exploatören åtar sig att, när samtliga följande villkor är uppfyllda – (i) fastighetsregleringen enligt § 7.1 har vunnit laga kraft, (ii) säljaren har rivit transportband och överbyggnad på brygganläggningen, samt (iii) erforderliga tillstånd för rivningen har erhållits – och därefter senast inom 12 månader, riva befintlig stenkaj, bryggor och övriga anläggningar som tillhört Lantmännens tidigare verksamhet på platsen, inklusive anläggningar inom vattenområdet, såväl ovan som under vattenytan. Om parterna är överens om att delar av anläggningarna inte behöver rivas eller tas bort, ska detta regleras i ett separat avtal mellan parterna.

8.3 Byggtrafik och etablering

Exploatören ska upprätta en TA-plan för planerad byggtrafik som ska godkännas av Kommunen.

Uppställning av bodar, upplag och dylikt ska ske på kvartersmark. Exploatören äger inte rätt att utan tillstånd nyttja Kommunens mark eller allmän platsmark inom eller utanför Exploateringsområdet för upplag eller annat ändamål som står i samband med Exploateringsområdets bebyggande. Sådan mark får inte heller utan tillstånd nyttjas som parkeringsplats av anställd hos Exploatören eller av denna anlitad entreprenör.

8.4 Skydd av vegetation och gränsröse

Exploatören ansvarar för att vegetation inom allmän plats inte skadas under den tid utbyggnaden pågår. På Kalmarsand Udde finns bland annat äldre träd med höga naturvärden.

Exploatören ska genom skyddsåtgärder tillse att anlitade entreprenörer, underentreprenörer eller annan som agerar på Exploatörens uppdrag, inte skadar träd och värdefull vegetation inom allmän platsmark. Innan rivningsarbeten enligt punkt 8.2 startar ska parterna gemensamt inspektera träd och annan vegetation. Vid denna inspektion ska status och eventuella skyddsåtgärder för berörda träd och annan vegetation säkerställas. För träd och vegetation som ska skyddas på ett betryggande sätt ska ett två meter högt stängsel sättas upp. Rotsystem ska vid behov beskäras fackmannamässigt.

När byggnationen inom Exploateringsområdet är färdigställd och avetablering har skett ska Exploatören kalla Kommunen till en besiktning. Vid denna besiktning ska eventuella skador på träd bedömas. Vid skada av träd inom allmän platsmark, som går att koppla till Exploatörens arbeten, utgår vite med 100 000 kronor, för skyddsvärda träd med en diameter större än 10 cm.

I den sydvästra delen av området, intill det tidigare soldattorpet, finns ett gränsröse som är klassificerad som övrig kulturhistorisk lämning. Gränsröset, som är ett så kallat femstenaröse, behöver skyddas under hela utbyggnadstiden.

8.5 Parkeringstal

Planförslaget utgår från kommunens parkeringspolicy vilket innebär att en parkeringsplats per lägenhet ska anordnas.

8.6 Gatukostnader m.m.

Har Exploatören fullgjort sina förpliktelser enligt Exploateringsavtalet, avstår Kommunen från ytterligare ersättning för gatukostnad och bidrag till gemensamma anläggningar för Detaljplanen. Detta gäller inte ersättning för framtida förbättring och nyanläggning av gata och annan allmän plats med tillhörande anordningar samt annan skyldighet som kan följa under författning.

8.7 Anläggningsavgift vatten och avlopp

Exploatören ska erlagga anläggningsavgift för anslutning av dricksvatten, spillvatten och dagvatten enligt gällande taxa vid anslutningstillfället. Kommunen har rätt att ta ut anläggningsavgiften när så kallad förbindelsepunkt har upprättats. Antalet förbindelsepunkter bestäms i samband med den projektering som Kommunen och Exploatören gör gemensamt inför start av etapp 1, se punkt 9.1. Kommunen kommer endast att upprätta förbindelsepunkter i anslutning till gatumark (allmän platsmark) intill den ledningsutbyggnad som sker, se punkt 9.1.

8.8 Dagvatten

Exploatören ska utföra och bekosta de förslag på dagvattenåtgärder för Exploateringsområdet, som redovisas i den dagvattenutredning som tillhör underlaget till Detaljplanen, se Bilaga 4.

8.9 Fjärrvärme, el, fiber och tele

Exploatören ansvarar för och bekostar flytt av ledningar inom Exploateringsområdet. Exploatören ansvarar för att ingå och säkerställa erforderliga avtal och överenskommelser med annan part avseende fjärrvärme, el, fiber, tele eller motsvarande. Kommunen ansvarar endast för samordning och utförande av den ledningsdragning som ska ske i allmän platsmark. Detta sker mot överenskommen ersättning från de ledningsägande bolagen.

8.10 Tillgänglighet

Exploatören ska på egen bekostnad vidta åtgärder för att begränsa de störningar i viktiga funktioner som utbyggnaden av Exploateringsområdet kan orsaka. Med viktiga funktioner avses tillgänglighet och teknisk försörjning till andra fastigheter i närheten av Exploateringsområdet.

8.11 Kommunikation

Exploatören ska bekosta och ansvara för att skyltar sätts upp på platsen med information om planerad byggnation.

Exploatören ska kontinuerligt samråda med Kommunen under tiden från lagakraftvunnen detaljplan fram till färdigställd exploatering. Exploatören ska delge Kommunen den information som Kommunen behöver för sin kommunikation avseende Exploateringsområdet samt närliggande utbyggnadsområden. Kommunikationen kan bland annat innebära följande aktiviteter:

- Webbartikel
- Information i sociala medier
- Deltagande vid informationstillfälle
- Utskick till boende

8.12 Båtklubb

Kommunen och Exploatören är överens om att vattenområdet intill Exploateringsområdet ska upplåtas till en förening som driver en framtida båtklubb. Båtklubben ska primärt vara till för de boende i den kommande exploateringen. Exploatören ansvarar för bildandet av föreningen. Upplåtelsen sker genom att den nybildade föreningen träffar ett nyttjanderättsavtal med Kommunen, som reglerar villkoren för upplåtelsen av vattenområdet. Av nyttjanderättsavtalet ska framgå att det finns fem gästplatser som kostnadsfritt upplåts för besökande båtar. Vid gästplatserna ska det finnas förtöjningsmöjligheter.

8.13 Kartunderlag

Exploatören förbinder sig att senast två månader efter färdigställande av enskilda anläggningar och byggnader inom kvartersmark skicka in detaljmätning och lägeskontroller omfattande samtliga förekommande detaljer.

9 UTBYGGNAD OCH FINANSIERING AV ALLMÄNNA ANLÄGGNINGAR

9.1 Projektering och utbyggnad

Kommunen ska i nära samarbete med Exploatören svara för projektering av de allmänna anläggningar som beskrivs i omfattnings- och utförandebeskrivning för allmänna anläggningar, se Bilaga 5. Utbyggnaden planeras ske i två etapper, se Bilaga 6. Bilaga 6 redovisar även Exploatörens preliminära tidplan för den avsedda utbyggnaden, vilken kan komma att justeras under projektets genomförande.

I en första etapp anläggs i huvudsak nya Stockholmsvägen inklusive anslutning till nuvarande Stockholmsvägen och anslutning mot bostadsområdet i söder, lokalgatan genom Kalmarsand Park samt allmänna anläggningar för VA. Lokalgatan genom Kalmarsand Park anläggs upp till underkant slitlager. I en andra etapp utförs finplanering av gator, strandpromenad, lekplats, gång- och cykelvägar samt iordningställande av park- och naturmark inklusive övertäckning av tidigare deponi i naturmark. Även rivning av gata vid Kalmarsandsrondellen utförs i denna etapp.

Parterna är överens om att projektering och utbyggnad ska ske genom avrop enligt "Ramavtal gällande mark- och anläggningsarbeten Totalentreprenad (ABT06), med partnering som arbetsform", daterat den 24 juni 2024. Kommunens motpart i ramavtalet, benämns nedan Entreprenören. Exploatören ska äga full insyn under hela processen. Entreprenaden genomförs i två faser:

Fas 1 - Projekterings- och kalkyleringsfas

Fas 2 - Produktions- och avlämningsfas

Under Fas 1 genomförs en projektering som leds av Entreprenören tillsammans med Kommunens representanter (varav Exploatören ingår). Eftersom utbyggnaden ska ske i två etapper görs kostnadskalkyler för de båda etapperna.

Parterna ska vara överens om att kostnaden för entreprenaden som helhet är skälig innan Kommunen avropar fas 2 för den första etappen. Om parterna inte är överens ska ny förhandling ske med Entreprenören. Parterna har därefter, om Kommunen så medger, möjlighet att istället genomföra en ny upphandling, vilket i så fall innebär att entreprenaden övergår i en utförandeentreprenad. Om så bestäms formaliseras detta genom ett tilläggsavtal till Exploateringsavtalet.

Parterna är samtidigt medvetna om att utbyggnaden av området kan behöva anpassas till ett kraftigt förändrat marknadsläge för planerad försäljning av bostäder. Andra riskfaktorer som kan påverka tidpunkten för avrop av fas 2 kan vara yttre påverkan från världshändelser eller motsvarande. Om detta inträffar är Parterna överens om att ny diskussion om ändrad tid- och skedesplan ska ske.

Parternas målsättning är att andra etappen ska avropas direkt efter etapp 1 och vara genomförd i sin helhet senast två år efter det att första etappen är slutförd och det finns godkänd besiktning.

9.2 Exploateringsersättning

Samtliga exploatörer inom Detaljplaneområdet ska lämna bidrag till finansieringen av den utbyggnad av allmänna anläggningar som krävs. Kommunen har bedömt att kostnaderna för utbyggnaden av allmänna anläggningar uppgår till 164 380 600 kronor (kostnadsläge den 1 oktober 2025). I denna kostnad, som inte ska påföras mervärdesskatt, ingår kommunens kostnader för inlösen av allmän platsmark, kostnader för utbyggnad av anläggningar för VA, samt eventuella kostnader för marksanering med hänsyn till planerad markanvändning, om detta inte reglerats på annat sätt i samband med överlåtelse av mark. Exploatören har en kostnadsandel om 17,49 % av den slutliga kostnaden.

Efter att entreprenadens etapp 1 är slutförd och besiktning är godkänd erlägger Exploatören sin andel av kostnaden för etapp 1, vilken uppgår till 24 377 667 kronor. När etapp 2 är genomförd och det finns en godkänd slutbesiktning med åtgärdade besiktningsanmärkningar görs den slutliga regleringen och Exploatören erlägger sin återstående kostnadsandel om 4 372 500 kronor. När ersättningarna erläggs görs uppräkningsindex med konsumentprisindex eller det index som kan komma att ersätta det.

10 ÖVRIGA VILLKOR

10.1 Säkerhet

För det rätta fullgörandet av Exploatörens samtliga förpliktelser och åtaganden enligt Exploateringsavtalet samt de avtal som Kommunen och Exploatören ingår som en följd av det ställer Exploatören en säkerhet i form av moderbolagsborgen, utan begränsning i tiden eller på annat sätt, från Grandholm Fastigheter AB ("Borgensmannen") i enlighet med borgenshandling. Säkerheten ska överlämnas till Kommunen senast en vecka före kommunens beslut om antagande av detaljplanen.

10.2 Dröjsmålsränta

Om Exploatören inte fullgör sin betalningsskyldighet enligt Exploateringsavtalet, utgår dröjsmålsränta enligt lag.

10.3 Överlåtelse av hela eller delar av Exploateringsområdet

Vid överlåtelse av hela eller del av fastighet inom Exploateringsområdet kvarstår Exploatören och Borgensmannens ansvar för förpliktelserna enligt Exploateringsavtalet, däribland betalningsförpliktelserna enligt punkt 9.2, till dess att dessa fullgjorts, om inte Kommunen skriftligen godkänner att Exploateringsavtalet överläts till ny ägare och att ställd säkerhet ersätts med annan av Kommunen godkänd säkerhet. Kommunen ska inte oskäligt förvägra eller fördröja sådant godkännande. Godkännande ska lämnas under förutsättning att det övertagande bolaget uppvisar en finansiell ställning som är minst likvärdig eller bättre än Borgensmannens ställning per dagen för Exploatörens undertecknande av Exploateringsavtalet, bedömd utifrån vedertagna nyckeltal för soliditet och betalningsförmåga. Befrielse från Exploatörens och/eller Borgensmannens förpliktelser enligt Exploateringsavtalet gäller endast om detta uttryckligen och skriftligen bekräftas av Kommunen.

Vid överlåtelse som innebär att fastighet eller del av fastighet inom Exploateringsområdet övergår i annan juridisk eller fysisk persons ägo, med undantag för sådan mark som ska överföras till Kommunen enligt punkt 7.1, förbinder sig Exploatören vid äventyr av vite om 40 miljoner kronor (penningvärde 1 oktober 2025), att tillse att varje ny ägare förbinder sig att efterkomma samtliga förpliktelser enligt Exploateringsavtalet genom att i varje avtal angående överlåtelse med denne införa följande bestämmelse.

"Köparen förbinder sig att efterkomma utestående förpliktelser i Exploateringsavtalet mellan Håbo kommun och Fastighets AB Kalmarsand. Kopia av avtalet bifogas.

Köparen ska vid överlåtelse av äganderätten tillse att varje köpare som följer därefter binds vid utestående förpliktelser i Exploateringsavtalet, vilket ska fullgöras genom att denna bestämmelse, med i sak oförändrad text intas i överlåtelsehandlingen. Sker inte detta ska säljaren av fastigheten utge vite till Håbo kommun med 40 miljoner kronor i penningvärde 1 oktober 2025. Motsvarande ansvar ska åvila varje ny köpare.

Efterföljs inte denna bestämmelse är vitet omedelbart förfallet till betalning. Vitet ska omräknas till penningvärdet vid den tidpunkt då vitet förfaller till betalning genom användning av konsumentprisindex eller det index som kan komma att ersätta det."

Exploatören är skyldig att snarast efter det att fastighet eller del av fastighet inom Exploateringsområdet övergått i annan ägo, skriftligen informera Kommunens Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen om överlåtelsen samt informera om att ovan angiven bestämmelse finns införd i överlåtelseavtalet.

Denna bestämmelse ska tillämpas på samtliga överlåtelser som leder till att fastighet byter lagfaren ägare, direkt eller indirekt, exempelvis via överlåtelser av bolag eller fusionering av bolag.

10.4 Överlåtelse av Exploateringsavtalet och ändrade ägarförhållanden

Exploatören förbinder sig, vid äventyr av vite om 40 miljoner kronor att inte överlåta Exploateringsavtalet eller del av Exploateringsavtalet utan Kommunens skriftliga medgivande. Vid förfrågan om överlåtelse ska Exploatören tillse att den som överlåtsen avses ske till, ställer för Kommunen godtagbar säkerhet. Förslag till säkerhet ska överlämnas till Kommunen i samband med att Exploatören tillställer Kommunen sin förfrågan om medgivande avseende partsbytet. Om Kommunen inte tillåter en överlåtelse ska det motiveras med sakliga skäl.

En överlåtelse av Exploateringsavtalet ska formaliseras genom ett tilläggsavtal till Exploateringsavtalet.

Väsentliga förändringar som gäller ägarförhållanden hos Exploatören eller dess moderbolag, ska utan dröjsmål skriftligen anmälas till Kommunen. På begäran av Kommunen ska Exploatören lämna ytterligare information om de nya ägarförhållandena och om Exploatörens framtida möjligheter att uppfylla Exploateringsavtalet. Om Kommunen utifrån sakliga omständigheter bedömer att det finns en väsentlig risk för fullgörandet, får Kommunen begära att Exploatören vidtar skäliga åtgärder för att säkerställa fullgörandet, exempelvis genom att ställa förstärkt säkerhet.

10.5 Utkrävande av vite

Vite enligt Exploateringsavtalet förfaller till betalning omedelbart då vitesgrundande omständighet inträffar och, i det fall det är möjligt, rättelse inte vidtagits av Exploatören inom skälig tid från det att Kommunen skriftligen påtalat den vitesgrundande omständigheten. Rättelse ska innebära att den vitesgrundande omständigheten och effekten av den inte längre föreligger.

10.6 Skadestånd

Brister Exploatören i det rätta fullgörandet av sina förpliktelser enligt Exploateringsavtalet äger Kommunen, utöver eventuell rätt till vite, rätt till ersättning för skada på grund av avtalsbrottet.

Om Exploatören på ett väsentligt sätt bryter mot Exploateringsavtalets bestämmelser eller mot de krav och förutsättningar som följer med Exploateringsavtalet samt inte vidtar rättelse inom 30 dagar efter skriftligt påpekande från Kommunen, har Kommunen rätt att häva Exploateringsavtalet. Hävningsrätten är oberoende av rätten till skadestånd och vite. Hävning av Exploateringsavtalet ska delges motparten skriftligen och innefatta redogörelse för de omständigheter som Kommunen åberopar till grund för hävning. Hävning ska inte befria Exploatören från vid tillfället kvarstående och icke uppfyllda åtaganden eller förpliktelser gentemot Kommunen.

10.7 Giltighet och avtalets eventuella upphörande

Exploateringsavtalet är till alla delar förfallet utan rätt till ersättning för någondera parten om Kommunens beslut att anta Detaljplanen eller godkänna Exploateringsavtalet inte vinner laga kraft eller om beslut om detaljplan inte tagits före den 20291231.

Exploatören är medveten om att sakägare har rätt att anföra besvär mot både beslut om detaljplan och beslut om exploateringsavtal och att besluten kan bli föremål för överprövning.

10.8 Ändringar och tillägg

Ändringar i och tillägg till Exploateringsavtalet ska upprättas skriftligen och undertecknas av Kommunen och Exploatören.

11 TVIST

Tvist angående tolkning eller tillämpning av Exploateringsavtalet och därmed sammanhängande rättsfrågor ska avgöras av allmän domstol på Kommunens hemort och med tillämpning av svensk rätt.

Exploateringsavtalet har upprättats i två likalydande exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

.....
Ort och datum

För Håbo kommun

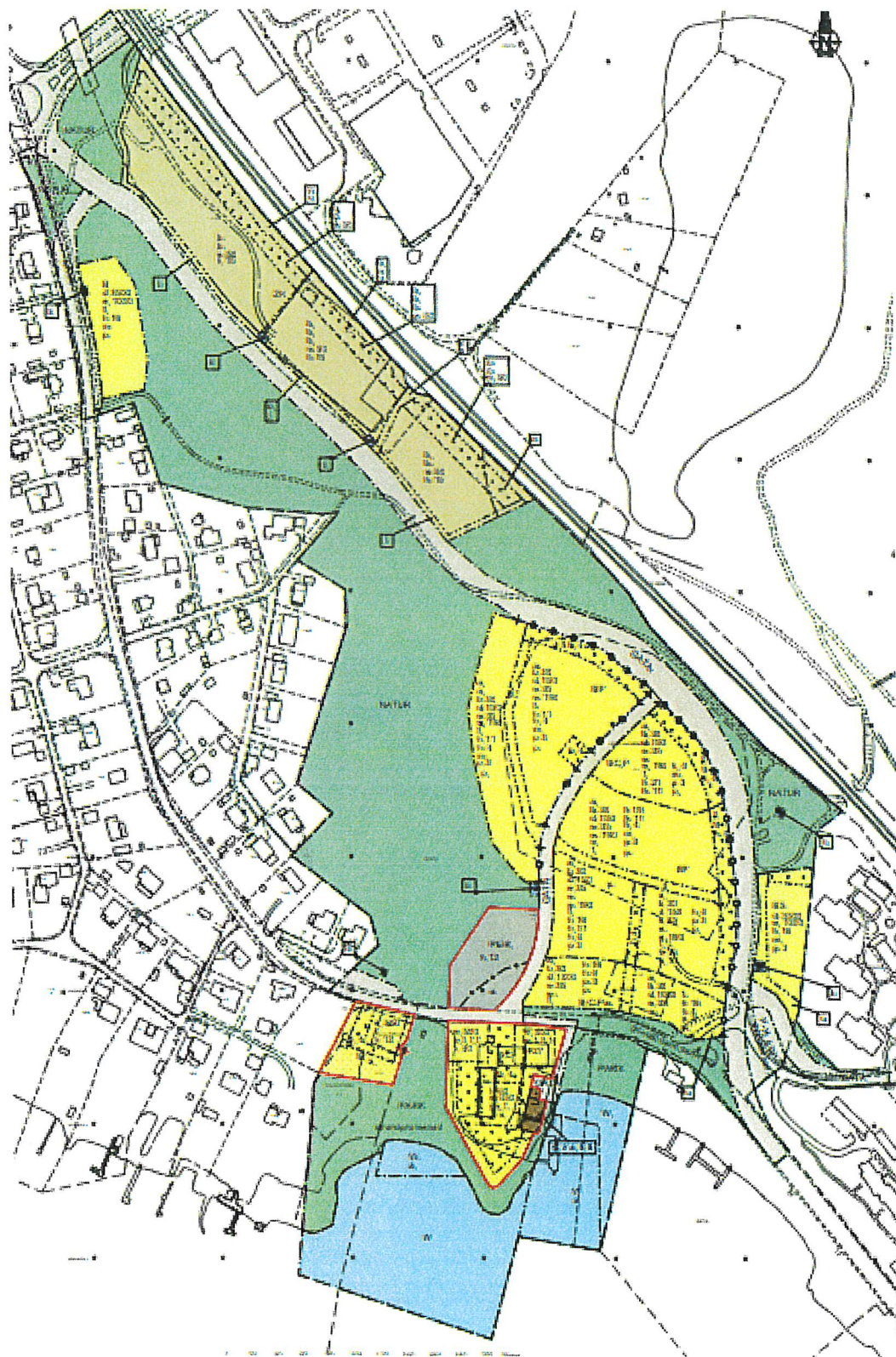
.....
Ort och datum

Fastighets AB Kalmarsand

.....
Anders Åström, ledamot

Bilaga 2

Överenskommelse om fastighetsreglering

Parter

Fastigheter Bista 4:5, Bista 1:78 och Bista Soldattorp 1:2

Ägare Håbo kommun, organisationsnummer 212000-0241

Fastigheter Bista 1:12, Bista Soldattorp 1:1, Spånga 1:8 och Spånga 1:11

Ägare Fastighets AB Kalmarsand, organisationsnummer 556953-0073

Ansökan

Håbo kommun, fastighetsägare till fastigheten Bista 4:5, Bista 1:78 och Bista Soldattorp 1:2 ansöker härmed tillsammans med Fastighets AB Kalmarsand, fastighetsägare till fastigheterna Bista 1:12 och Bista soldattorp 1:1, Spånga 1:8 och Spånga 1:11 om fastighetsreglering enligt denna överenskommelse.

Ansökan avser fastighetsbildning enligt detaljplan för Kalmarsand, Håbo allmänning 1:5 m.fl. Fastigheterna inom planområdet behöver anpassas till planförslaget. Ansökan omfattar även den fastighetsbestämning som sannolikt behöver ske. Parterna är överens om att tåla de mindre justeringar av arealer och gränser som förrättningslantmätaren anser nödvändiga.

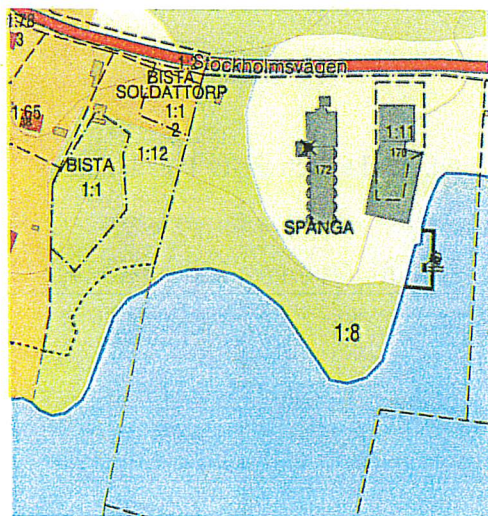

Illustration som visar berörda fastigheter.

Berörda markområden

Från fastigheterna Bista 1:12, Bista Soldattorp 1:1, Spånga 1:8 och Spånga 1:11 överförs de mark- och vattenområden som på illustrationen nedan numrerats med 1, 2, 26, 27, 30, 32 och 33 samt de delar av område 31 och 34 som tillhör fastigheterna. Som mottagande fastighet föreslås Bista 4:5.

Från fastigheten Bista Soldattorp 1:2 överförs det markområde som på illustrationen nedan är markerat i gult och numrerat med siffran 28. Som mottagande fastighet föreslås Bista Soldattorp 1:1.

Från fastigheten Bista 1:78 överförs det markområde som på illustrationen nedan är markerat i lila och numrerat med siffran 9. Som mottagande fastighet föreslås till Bista 1:12.

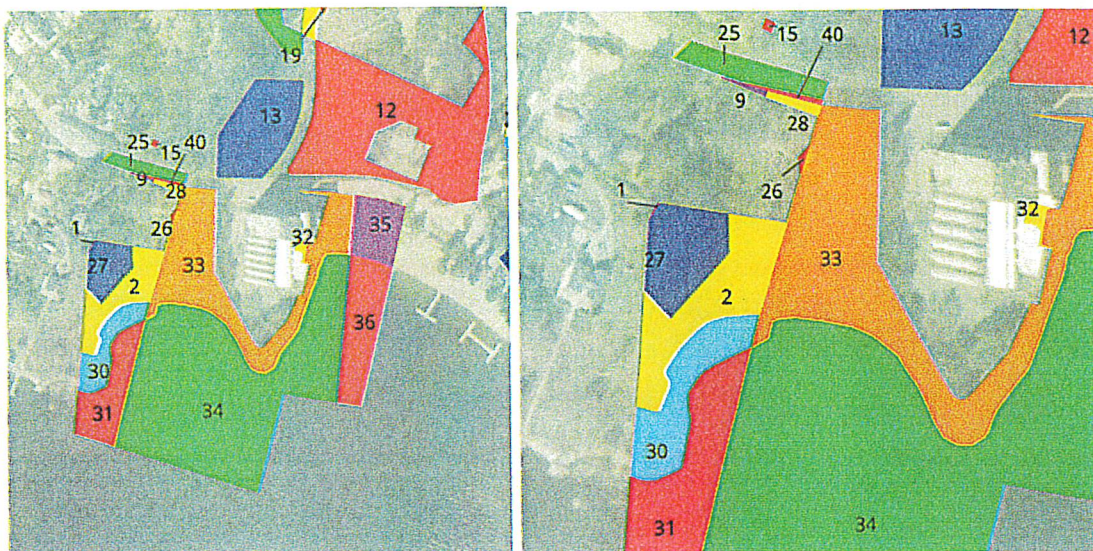

Illustration som visar berörda markområden.

Ersättningar

Håbo kommun ska såsom ägare till Bista 4:5 betala 10 350 000 kronor i ersättning till Fastighets AB Kalmarsand.

Fastighets AB Kalmarsand ska såsom ägare till Bista Soldattorp 1:1 och Bista 1:12 betala 33 000 kronor i ersättning till Håbo kommun.

Ersättningarna ska erläggas senast 30 dagar efter att lantmäteriförrättningen har vunnit laga kraft.

Närvaro vid fältarbete

Båda parter ska informeras om när fältarbete ska utföras för att ges möjlighet att närvara.

Tillträde

Kommunen medges tillträde till den allmänna platsmarken när överenskommelsen och ansökan om fastighetsreglering har undertecknats av båda parter och lämnats till Lantmäteriet. Formellt tillträde sker när lantmäteriförrättningen vunnit laga kraft, vilket även gäller för områdena med siffrorna 9 och 28 (kvartersmark).

Förrättningskostnader

Förrättningskostnader betalas av Fastighets AB Kalmarsand.

Bålsta / 2026

För Håbo kommun

Bålsta / 2025

För Kalmarsand Fastighets AB

Anders Åström, ledamot

Köpeavtal

Parter

Säljare

Håbo kommun, organisationsnummer 212000-0241

Köpare

Fastighets AB Kalmarsand, organisationsnummer 556953-0073

1 Bakgrund

Mark som planlagts som kvartersmark för parkering, idrott och tekniska anläggningar i detaljplan för *Kalmarsand, Håbo allmänning 1:5 m.fl.* ska överlåtas till Fastighets AB Kalmarsand.

2 Berört markområde

Markområdet som utgör en del av fastigheten Bista 4:5 är markerat i blått och numrerat med siffran 13 på illustrationen nedan. Markområdet beräknas ha en areal om ca 3 765 kvm.

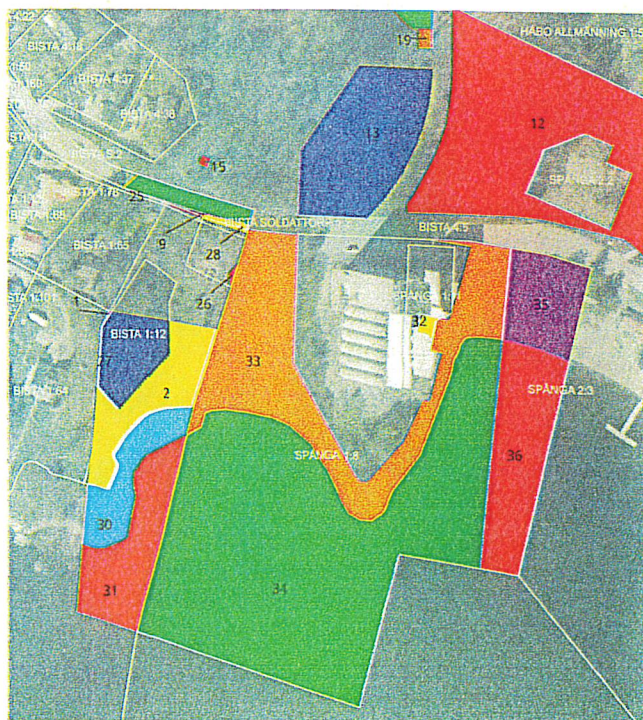

Illustration som visar berört markområde.

3 Överlåtelse

Håbo kommun överlåter del av Bista 4:5, se punkt 2, till Fastighets AB Kalmarsand.

4 Köpeskilling

Fastighets AB Kalmarsand ska erlägga en köpeskilling om 6 543 570 kronor till Håbo kommun.

Köpeskillingen ska erläggas senast 30 dagar efter att lantmäteriförrättningen har vunnit laga kraft.

5 Fastighetsbildning

Parterna är överens om att i första hand pröva om marköverföringen kan ske genom fastighetsreglering. Om detta inte är möjligt ansöker parterna istället om avstyckning av markområdet. Förrättningskostnader betalas av Fastighets AB Kalmarsand.

6 Tillträde

Fastighets AB Kalmarsand medges tillträde till markområdet för de förberedande arbeten som kan behöva ske innan eller i samband med den utbyggnad av allmänna anläggningarna som ska ske i anslutning till markområdet. Formellt tillträde sker när lantmäteriförrättningen enligt punkt 5 vunnit laga kraft.

Bålsta / 2026

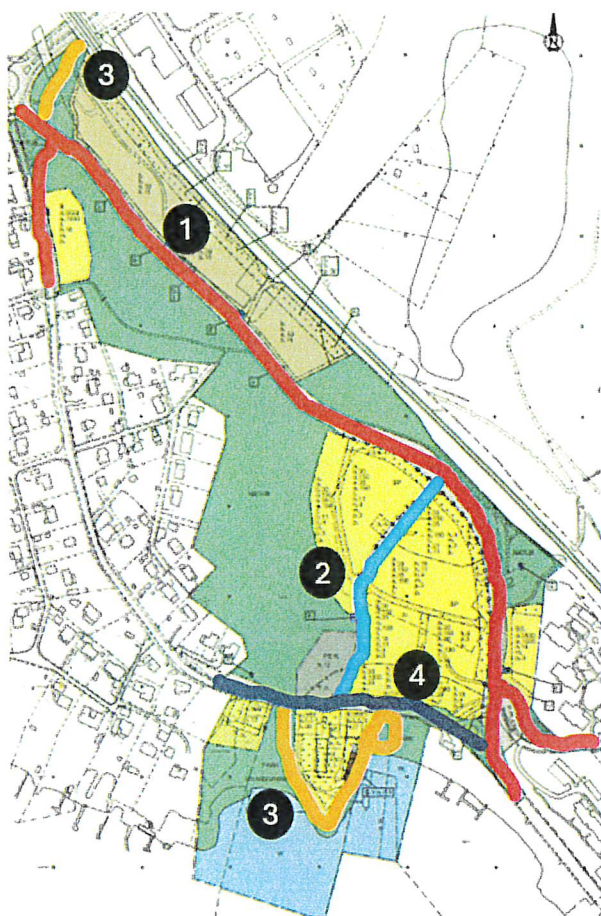
För Håbo kommun

Bålsta / 2025

För Fastighets AB Kalmarsand

Anders Åström, ledamot

Produktionsplan

Områdesbeskrivning

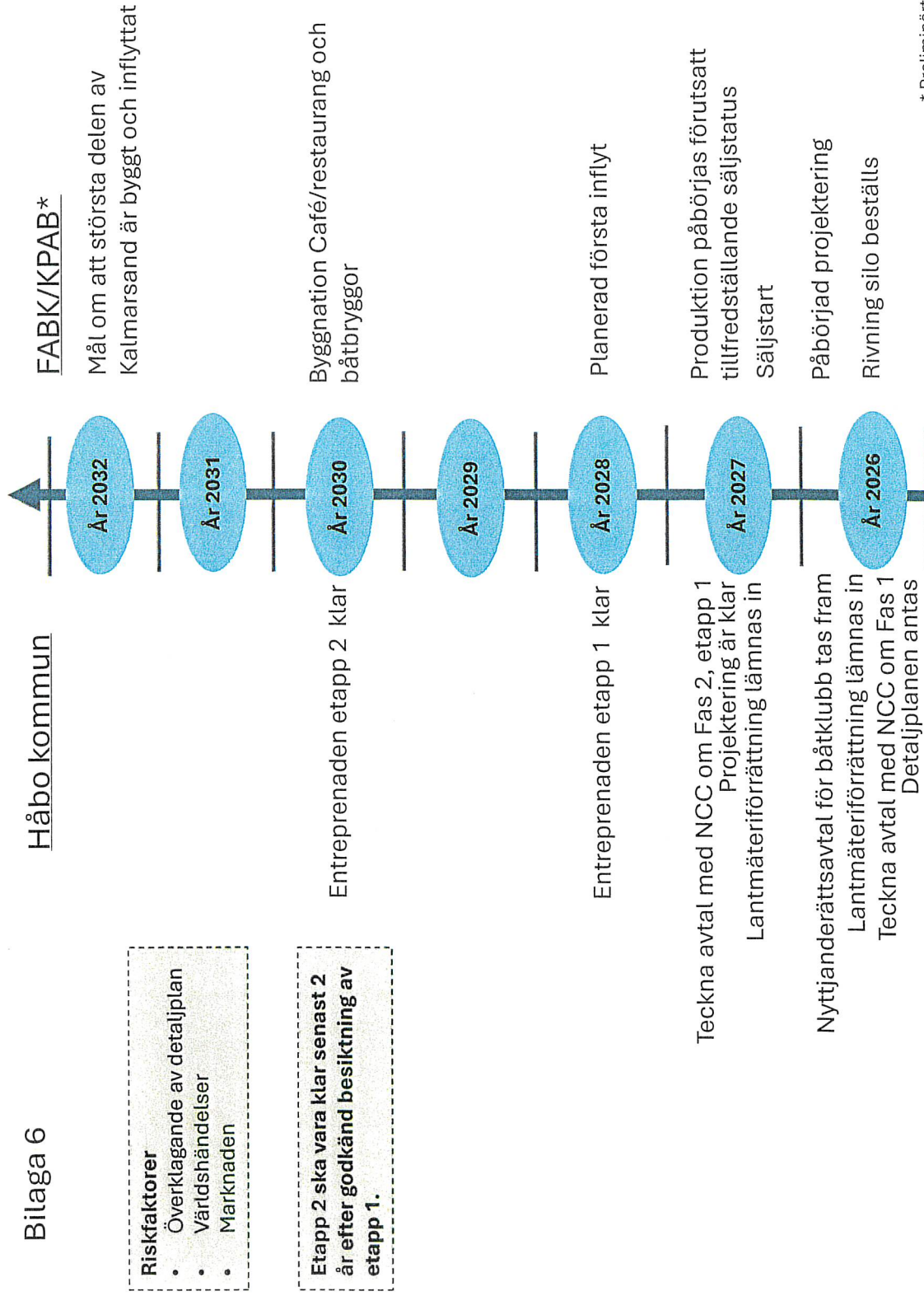
- 1) Röd: Arbetsnamn nya Stockholmsvägen inklusive de två stücken i norr och söder.
- 2) Ljusblå: Lokalgata mellan områdena i park
- 3) Gul: Gångstråk och lekplats på udde och i norr
- 4) Mörkblå: Väg mellan park och udde samt vändplan för buss

Steg	Nr	Förklaring
Fas 1	1-4	Påbörjas när detaljplanen har vunnit laga kraft. Projektering samt kompletterande utredningar och kalkyl
Fas 2 etapp 1	1-2	Nya Stockholmsvägen samt stücken och lokalgatan. Lokalgatan görs klar fram till ag och kantsten. Övriga vägar görs helt klara. VA genomförs i denna etapp. Avslutas med en besiktning.
Fas 2 etapp 2	3-4	Etapp 2 ska vara klar senast 2 år efter godkänd besiktning av etapp 1. • Rivning av gata vid rondell • Strandpromenaden • Lekplats • Övertäckning kulle • Gångväg vid viadukt • Väg mellan park och udde samt vändplan för buss • Övrig finplanering • Trottoar lokalgatan samt slitlager/topp (asfalt) Avslutas med en slutbesiktning och åtgärdade besiktningsanmärkningar

Bilaga 6

Håbo kommun

FABK/KPAB*

* Preliminärt uppskattad tidplan som bl a beror på när DP vinner laga kraft och marknadsförutsättningar för försäljning av bostäder.

MODERBOLAGSBORGEN

Moderbolag:

Grandholm Fastigheter AB, org.nr 556981–8841, nedan kallat "**Borgensmannen**".

Exploatör:

Kalmarsand Park AB, org.nr 559332-9732, nedan kallad "**Exploatören**".

Kommun:

Håbo kommun, org.nr 212000–0241, nedan kallad "**Kommunen**".

1 Bakgrund

Exploatören har genom exploateringsavtal med Kommunen avseende Kalmarsand Park, daterat 2025-12-18 ("**Exploateringsavtalet**"), åtagit sig förpliktelser i Exploateringsavtalet.

Enligt punkt 10.1 i Exploateringsavtalet ska Exploatören ställa säkerhet för sitt fullgörande.

Borgensmannen är moderbolag till Exploatören och lämnar härmed denna borgen.

2 Borgensåtagande

Borgensmannen går i borgen såsom för egen skuld (proprieborgen) för Exploatörens förpliktelser enligt Exploateringsavtalet.

3 Utkrävande av borgen

Kommunen äger rätt att kräva betalning direkt av Borgensmannen när Exploatören underlåter att fullgöra förpliktelser enligt Exploateringsavtalet, efter att Kommunen först skriftligen underrättat Exploatören och Borgensmannen om dröjsmålet.

4 Borgensåtagandets upphörande

Borgensåtagandet upphör i sin helhet när Exploatören fullt ut fullgjort samtliga förpliktelser som följer av Exploateringsavtalet.

5 Övrigt

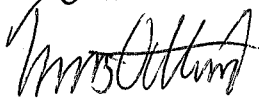
Tvist rörande denna borgen ska avgöras av svensk allmän domstol med tillämpning av svensk rätt.

Stockholm den 2025-12-18

GRANDHOLM FASTIGHETER AB

Anders Åström

Tomas Otterud

MODERBOLAGSBORGEN

Moderbolag:

Grandholm Fastigheter AB, org.nr 556981–8841, nedan kallat "**Borgensmannen**".

Exploatör:

Fastighets AB Kalmarsand, org.nr 556953–0073, nedan kallad "**Exploatören**".

Kommun:

Håbo kommun, org.nr 212000–0241, nedan kallad "**Kommunen**".

1 Bakgrund

Exploatören har genom exploateringsavtal med Kommunen avseende Kalmarsand Udde, daterat 2025-12-18 ("**Exploateringsavtalet**"), åtagit sig förpliktelser i Exploateringsavtalet.

Enligt punkt 10.1 i Exploateringsavtalet ska Exploatören ställa säkerhet för sitt fullgörande.

Borgensmannen är moderbolag till Exploatören och lämnar härmed denna borgen.

2 Borgensåtagande

Borgensmannen går i borgen såsom för egen skuld (proprieborgen) för Exploatörens förpliktelser enligt Exploateringsavtalet.

3 Utkrävande av borgen

Kommunen äger rätt att kräva betalning direkt av Borgensmannen när Exploatören underlåter att fullgöra förpliktelser enligt Exploateringsavtalet, efter att Kommunen först skriftligen underrättat Exploatören och Borgensmannen om dröjsmålet.

4 Borgensåtagandets upphörande

Borgensåtagandet upphör i sin helhet när Exploatören fullt ut fullgjort samtliga förpliktelser som följer av Exploateringsavtalet.

5 Övrigt

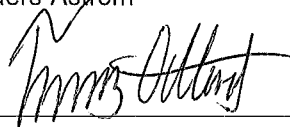
Tvist rörande denna borgen ska avgöras av svensk allmän domstol med tillämpning av svensk rätt.

Stockholm den 2025-12-18

GRANDHOLM FASTIGHETER AB

Anders Åström

Tomas Otterud

EXPLOATERINGSBUDGET

Tkr	Total budget	T o m år 2025	År 2026	År 2027	År 2028	År 2029	År 2030	År 2031	Årliga drift- kostnader efter projektets avslut
PROJEKTET									
Inkomster									
Försäljning av mark	108 501	0	0	36 660	49 641	22 200	0	0	
Övriga intäkter från företag och privata	65 341	0	0	0	0	40 341	25 000	0	
Gåva mottagna anläggningar	0	0	0	0	0	0	0	0	
Offentligt investeringsbidrag	0	0	0	0	0	0	0	0	
VA-anslutningsavgifter	46 380	0	0	0	0	46 380	0	0	
Gåva i form av VA-anläggningar	0	0	0	0	0	0	0	0	
Summa inkomster	220 222	0	0	36 660	49 641	108 921	25 000	0	
Utgifter									
Driftkostnader	-1 478	-978	-100	-100	-100	-100	-50	-50	
Utgifter för kvartersmark	-10 751	0	0	-10 751	0	0	0	0	
Anläggningar egen regi	-126 195	-329	-4 427	-44 838	-34 406	-18 059	-25	-24 112	
Anläggningar mottagna	0	0	0	0	0	0	0	0	
VA-anläggningar egen regi	-50 306	0	-1 105	-10 510	-31 341	-7 251	-50	-50	
VA-anläggningar mottagna	0	0	0	0	0	0	0	0	
Summa utgifter	-188 730	-1 307	-5 632	-66 198	-65 847	-25 410	-125	-24 212	
Nettoexploatering	31 492	-1 307	-5 632	-29 538	-16 206	83 511	24 875	-24 212	
Finansieringsbehov		-1 307	-5 632	-29 538	-16 206	83 511	24 875	-24 212	
Driftkostnader gata/park									700
Kapitalkostnader gata/park									3941
TILL RESULTATRÄKNING									
Försäljning av mark	108 501	0	0	36 660	49 641	22 200	0	0	
Övriga intäkter från företag och privata	65 341	0	0	0	0	40 341	25 000	0	
Gåva mottagna anläggningar	0	0	0	0	0	0	0	0	
Verksamhetens intäkter, summa	173 842	0	0	36 660	49 641	62 541	25 000	0	
Bokfört värde försäljning mark	-10 751	0	0	-10 751	0	0	0	0	
Exploateringskostnader (försäljn/nedvård)	-1 478	-978	-100	-100	-100	-100	-50	-50	
Verksamhetens kostnader, summa	-12 229	-978	-100	-10 851	-100	-100	-50	-50	
Årets resultat	161 613	-978	-100	25 809	49 541	62 441	24 950	-50	
			0	0	0	0	0	0	
			0	0	0	0	0	0	
TILL BALANSRÄKNING									
Anläggningstillgångar	-126 195	-329	-4 427	-44 838	-34 406	-18 059	-25	-24 112	
Anläggningstillgångar VA	-50 306	0	-1 105	-10 510	-31 341	-7 251	-50	-50	
Omsättningstillgångar	1 478	978	100	100	100	100	50	50	
Tillgångar, summa	-175 023	649	-5 432	-55 248	-65 647	-25 210	-25	-24 112	
Skuld/förutbetalda intäkter ej VA	0	0	0	0	0	0	0	0	
Skuld/förutbetalda intäkter VA	46 380	0	0	0	0	46 380	0	0	
Skulder, summa	46 380	0	0	0	0	46 380	0	0	

Kommunstyrelsen
Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen

Svar på minoritetsåterremiss i ärende Exploateringsavtal och budget Håbo Allmänning 1:5 m.fl, Kalmarsand

Frågor från Miljöpartiet

Miljöpartiet har efterfrågat förtydliganden kring:

- Avsaknad av fullgörandegaranti i avtalet.
- En juridisk riskbedömning.
- En ekonomisk riskbedömning.
- En detaljerad kostnadskalkyl för kommunens åtaganden.

Avsaknad av fullgörandegaranti i avtalet

I entreprenadkontrakt är det vanligt att entreprenören måste lämna en så kallad fullgörandegaranti till beställaren. Garantin innebär att entreprenören garanterar att arbetet kan slutföras enligt avtalet. Om entreprenören av någon anledning inte kan fullfölja sitt uppdrag ger garantin kommunen ett ekonomiskt skydd för eventuella merkostnader.

Fullgörandegarantin kompletteras ofta med en garanti för garantitiden, som säkerställer att entreprenören också ansvarar för eventuella fel som uppstår efter att projektet är färdigställt. Tillsammans utgör dessa två garantier en säkerhet för byggprojektet.

Kommunen har ännu inte tecknat entreprenadkontrakt för utbyggnaden av infrastrukturen. När kontrakt tecknas kommer kommunen att kräva att entreprenören lämnar garanti för fullgörandet.

Juridisk riskbedömning

Byggandet av bostäder påverkas i hög grad av marknadsläget. Marknaden avgör i stor utsträckning när och i vilken takt bostäder faktiskt byggs.

Att ställa krav på byggstart inom en viss tid i områdena Park och Udde skulle kunna få motsatt effekt och göra projektet svårare att genomföra. Skälen är bland annat:

- infrastrukturen kommer att ta flera år att bygga ut
- marken kan säljas vidare till andra aktörer
- exploatören kan välja att behålla marken

Området är stort och det är realistiskt att hela utbyggnaden kan ta 8–10 år innan den är färdig och först efter att infrastrukturen är klar.

I dagsläget finns det inte någon annan aktör som är intresserad av att utveckla området. Park och Udde än den exploatör kommunen förhandlat med.

För övriga delar av området – bostadsmark och verksamhetsmark – kan krav komma att ställas från fall till fall.

Det är inte möjligt att helt eliminera risker i ett projekt av denna storlek. Kommunens mål är därför att minimera riskerna genom kontinuerlig juridisk bedömning, budgetarbete, avtal och uppföljning.

Ekonomisk riskbedömning

Kommunen planerar att sälja mark för bostäder och verksamheter (utöver områdena Park och Udde). Markanvisningar kommer att göras när marknadsläget bedöms vara tillräckligt bra.

Markpriserna har sjunkit de senaste åren. Marken säljs utifrån aktuella värderingar. Om marken säljs till ett lägre pris än beräknat innebär det lägre intäkter för kommunen. Samtidigt kan priserna också utvecklas positivt.

I entreprenadkalkylen finns ett riskpåslag på 15 procent för att hantera osäkerheter i projektet.

Om den nya detaljplanen inte genomförs finns en risk att en tidigare plan fortsätter att gälla. Det kan innebära problem bland annat kopplat till säkerheten runt silon och i skogsområdet där det idag förekommer dumpning av skräp.

Exploatören för områdena Park och Udde är en ekonomiskt stabil aktör, vilket också har vägts in i bedömningen.

De ekonomiska aspekterna kommer att följas upp kontinuerlig och även kontinuerliga riskbedömningar kommer att göras.

Detaljerad kostnadskalkyl för kommunens åtaganden

När en första uppskattning av entreprenadkostnader tas fram i ett projekt som detta, bygger den på en förprojektering. I detta skede är kostnadsberäkningen en grov kalkyl, som ger en uppskattning av projektets storlek och kostnadsnivå.

När projekteringen senare är mer detaljerad och alla tekniska lösningar är framtagna kan en detaljerad kalkyl tas fram. Den ger en mer exakt bild av kostnaderna för genomförandet.

I detta skede baseras beräkningarna på en grov kalkyl.

Den preliminära kalkylen visar följande:

VA ingår i nedan poster med	47 138
Nya Stockholmsvägen	58 401
Lokalgata 1-3	40 400
Infart befinligt bostadsområde	6 500
Strandpromenad, lekplats och projektgemensamma kostnader	19 118
Påslag	20 648
Total	145 067

En betydande del av kostnaderna för infrastrukturen i projektet finansieras genom exploateringsbidrag (82,3 miljoner kronor). Resterande belopp (62,7 miljoner kronor) är kommunal finansiering som bekostas genom försäljning av mark samt intäkter genom VA-avgifter.

Frågor från Liberalerna

Liberalerna har efterfrågat förtydliganden kring:

- Avvikelse mellan exploateringsbidrag och redovisade intäkter.
- Köp av Skanskas mark och relaterade kostnader.
- Driftkostnader efter projektavslut.
- Geotekniska och miljömässiga analyser.
- Potentiella besparingar som inte inkluderas i budgeten.
- Beroende av detaljplanens laga kraft.
- Uppföljning och beslutsunderlag.

Avvikelse mellan exploateringsbidrag och redovisade intäkter

Liberalerna efterfrågar ett förtydligande kring skillnaden mellan de exploateringsbidrag som anges i tjänsteskrivelsen och de intäkter som redovisas i exploateringsbudgeten.

I tjänsteskrivelsen anges exploateringsbidrag från exploatörerna på totalt 86,2 miljoner kronor, medan budgeten redovisar posten "Övriga intäkter från företag och privata" till 65,3 miljoner kronor. Liberalerna efterfrågar därför en förklaring till hur dessa poster hänger ihop och hur exploateringsbidragen redovisas i kalkylen.

Svar:

I exploateringskalkylen redovisas exploateringsbidrag och relaterade intäkter i flera olika poster.

- 64,3 miljoner kronor avser exploateringsbidrag för gata och park och redovisas i exploateringskalkylen som intäkter från exploatör.
- 46,3 miljoner kronor avser intäkter kopplade till VA. Denna post består av två delar:

1. VA-anslutningsavgifter
2. Exploateringsbidrag för VA, som uppgår till 21,9 miljoner kronor

Exploateringsbidraget för VA finns med eftersom utbyggnaden av VA innebär en större investering och exploatören är med och finansierar delar av infrastrukturen som ligger utanför VA-kollektivets ordinarie verksamhetsområde.

Denna uppdelning framgår tyvärr inte helt tydligt i kommunens ekonomimallar, vilket kan göra det svårare att direkt se kopplingen mellan de olika posterna i kalkylen.

Köp av Skanskas mark och relaterade kostnader

Liberalerna efterfrågar ett förtydligande kring posten ”Utgifter för kvartersmark” med en förklaring till vad den högre budgetposten består av och om den även inkluderar värdet av annan mark som ingår i exploateringen.

Svar:

Den totala fördelningen av mark till kvartersmark uppgår till 10 464 miljoner kronor. Av detta utgör 8,5 miljoner kronor köpeskillingen för Skanskas mark. Resterande belopp avser bokfört värde för kommunens befintliga mark som ingår i exploateringen och som i exploateringskalkylen förs över till kvartersmark.

Skillnaden mellan köpeskillingen och budgetposten beror alltså på att posten även inkluderar det bokförda värdet av kommunens egen mark som säljs i projektet.

Driftkostnader efter projektavslut

I tjänsteskrivelsen uppskattas de årliga driftkostnaderna efter projektavslut till cirka 900 000 kronor, varav 700 000 kronor avser offentlig miljö och 200 000 kronor avser VA. I budgetredovisningen framgår dock endast 700 000 kronor för gata/park, medan motsvarande post för VA-drift efter projektets avslut saknas.

Liberalerna önskar förtydligande i hur denna kostnad avses hanteras.

Svar:

Budgeten redovisar 700 000 kronor för gata/park, men saknar motsvarande post för VA, vilket sannolikt är orsaken till den upplevda avvikelsen.

Samtidigt kan det noteras att uppskattningen om 200 000 kronor per år för VA-drift kan vara något hög. En överslagsberäkning har gjorts utifrån ledningslängden inom planområdet, inklusive serviser fram till förbindelsepunkt. Den totala sträckan uppgår till cirka 1 kilometer.

Med en schablonkostnad på cirka 39 000 kronor per kilometer och år ger detta:

- $39\,000 \text{ kronor} \times 3 = \text{cirka } 117\,000 \text{ kronor per år}$

Multiplikationen med tre avser vatten-, spillvatten- och dagvattenledningar.

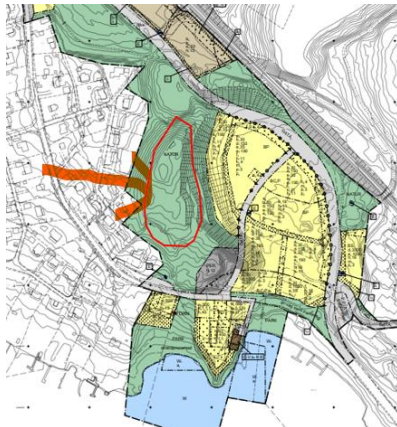
Utifrån denna beräkning ligger en rimlig årlig driftkostnad för VA snarare runt 115 000–120 000 kronor, vilket innebär att den tidigare uppskattningen på 200 000 kronor sannolikt är något i överkant.

Geotekniska och miljömässiga analyser

Liberalerna efterfrågar ett förtydligande kring de geotekniska och miljötekniska undersökningar som genomförts i området. I underlaget anges att det inte finns några ytterligare förorenade massor, vilket enligt Liberalerna kan tolkas som att det tidigare identifierats risker i området. Mot bakgrund av områdets historik efterfrågar de därför en mer samlad redovisning av genomförda undersökningar och hur eventuella risker för saneringskostnader har hanterats i projektet.

Svar:

Formuleringen ”inga ytterligare förorenade massor” syftar på den större kulle med gipshaltigt material som finns i området och som redan är identifierad och markerad i planunderlaget.

Flera geotekniska och miljötekniska undersökningar har genomförts inom ramen för planarbetet. Provtagning har gjorts både på platser som bedömts som särskilt riskfyllda samt längs hela den planerade utbyggnaden av infrastrukturen. Resultaten från dessa undersökningar visar inte på några ytterligare föroreningar i området.

I exploateringskalkylen finns även avsatta medel för sanering på cirka 10 miljoner kronor. Dessa medel avser dels eventuella oförutsedda åtgärder, dels hantering i samband med att befintliga vägar rivs enligt den nya detaljplanen.

Inför kommunens köp av Skanskas fastighet genomförs dessutom miljöprovtagning på tomten för att säkerställa eventuella föroreningar innan förvärvet genomförs.

Potentiella besparingar som inte inkluderas i budgeten

Möjliga besparingar, såsom intäkter från försäljning av sandmassor samt användning av krossmaterial, är inte inkluderade i budgeten.

Svar:

När entreprenaden påbörjas kan försäljning av sandmassor och användning av krossmaterial sänka riktkostnaden, under förutsättning att de innebär faktiska kostnadsreduktioner.

Beroende av detaljplanens laga kraft

Liberalerna efterfrågar ett förtydligande kring projektets beroende av att detaljplanen vinner laga kraft. De menar att besluten förutsätter att detaljplanen vinner laga kraft, men att underlaget inte redovisar någon tidsplan eller riskbedömning kopplad till eventuella förseningar, exempelvis vid överklagande. De efterfrågar därför ett resonemang kring hur sådana situationer hanteras och om det finns behov av alternativa handlingsvägar.

Svar:

Om detaljplanen inte vinner laga kraft, till exempel till följd av ett överklagande, är besluten om exploateringsavtal och markköp villkorade. Det innebär att åtagandena enligt avtalen inte behöver genomföras förrän detaljplanen har vunnit laga kraft, oavsett hur lång tid en eventuell överklagandeprocess tar.

I praktiken innebär detta att exploateringsavtalet inte träder i full giltighet och att markköpet inte genomförs förrän detaljplanen har vunnit laga kraft.

Den budget som redovisas för utbyggnaden till följd av detaljplanen ska i detta sammanhang främst ses som en information om planens genomförbarhet. Mot denna bakgrund har bedömningen gjorts att kommunens intressen inte behöver skyddas genom ytterligare åtgärder i detta skede

Uppföljning och beslutsunderlag

Liberalerna önskar svar på ansvarsfördelning samt uppföljningsplan och efterfrågar även mer information om hur avtal och borgen är utformade.

Svar:

En process för den ekonomiska uppföljningen är under framtagande och underlaget kommer att bifogas ärendet den 17 mars i ett separat dokument inför kommunstyrelsens sammanträde den 18 mars.

När det gäller säkerheter finns borgen som bilaga till exploateringsavtalet och den omfattar hela exploateringsavtalet. Någon mer detaljerad redovisning än vad som framgår av avtalet och dess bilagor är inte möjlig att lämna i detta skede.

Frågor från Bålstapartiet

Bålstapartiet har efterfrågat förtydliganden kring:

- Hur säker är denna finansiering då de flesta tidigare exploateringar inte varit några lysande affärer för kommunens skattebetalare.
 - Hur finansieras infrastrukturen.
- Vad får detta för konsekvenser för kommunens ekonomi och andra investeringar de närmaste åren.
- Ombyggnad av nuvarande Stockholmsvägen ställer upp frågetecken om Räddningstjänstens möjligheter att nå området med sina höjdfordon inom vad som krävs i Boverkets regler, 10 minuter.
- Vad kommer detta att innebära för hela området Kalmarsand.

Hur säker är denna finansiering då de flesta tidigare exploateringar inte varit några lysande affärer för kommunens skattebetalare

I tidigare exploateringsprojekt har kostnader ibland ökat på grund av tilläggssarbeten (så kallade ÄTA-arbeten), exempelvis för att lösa dagvattenfrågor.

I projektet i Kalmarsand har budgeten tagit höjd för att VA, gator och belysning ska kunna byggas ut utan större investeringar utanför exploateringsområdet.

Anslutningspunkter för VA är redan förberedda vid rondellen vid viadukten.

För att minska riskerna planeras projektet att genomföras som totalentreprenad i samarbetsformen partnering. Det innebär att:

- kommunen har full insyn i ekonomin
- kommunen kan påverka projektets genomförande
- problem löses gemensamt under projektets gång

Entreprenaden kommer dessutom att innehålla ekonomiska incitament och krav på fullgörandegaranti.

Erfaren och kontinuerlig projektledning är en viktig faktor för att hålla kostnader och tidsplan.

Hur finansieras infrastrukturen

En del av utbyggnaden av infrastruktur finansieras genom exploateringsbidrag från exploitören, både för VA och för gatuutbyggnad.

Syftet är att så långt som möjligt finansiera infrastrukturen med externa medel.

Kommunen kommer dock att behöva stå för en del av kostnaden eftersom vägen även kommer att användas av andra trafikanter och inte bara av de boende i det nya området.

Vad får detta för konsekvenser för kommunens ekonomi och andra investeringar de närmaste åren

Det som är mest avgörande i ett exploateringsprojekt är kassaflödet, det vill säga balansen mellan hur mycket pengar kommunen får in genom markförsäljning och hur mycket som betalas ut för investeringar i infrastruktur och anläggningar.

Exploateringsprojekt är normalt framtunga, vilket innebär att kommunen initialt betalar ut mer pengar för utbyggnad av exempelvis gator, VA och annan infrastruktur. Intäkterna från markförsäljning kommer däremot senare i projektet.

I exploateringskalkylen för Kalmarsandsplanen framgår att projektet totalt sett ger ett positivt kassaflöde på cirka 31,5 miljoner kronor, inklusive VA-investeringar. Det är en god nivå för ett exploateringsprojekt.

Det största negativa kassaflödet uppstår enligt kalkylen år 2027, då det uppgår till cirka 36,4 miljoner kronor. Detta bedöms vara en hanterbar nivå i ett projekt av denna storlek.

Den största osäkerheten i projektet är tidpunkten för markförsäljningen. Om den försäljning som planeras till 2027 skulle förskjutas ett år kan det negativa kassaflödet uppgå till cirka 73,1 miljoner kronor. I ett sådant scenario kan det bli aktuellt med kortfristig finansiering genom lån. Eftersom intäkterna från markförsäljningen då kommer senare är sådana lån normalt tillfälliga och kan återbetalas när marken säljs.

Kommunens ekonomiska situation har stärkts under det senaste året och bedöms fortsätta stärkas kommande år. Under de senaste två åren har kommunen dessutom prioriterat sina investeringar för att nå en mer hållbar ekonomisk nivå. Självfinansieringsgraden för investeringar uppgick till 91 procent år 2025, vilket är en stark nivå. Denna prioritering av investeringar kommer att fortsätta även framöver.

Sammantaget bedöms kommunen ha god kapacitet att genomföra Kalmarsandsplanen, även om markförsäljningen skulle försenas. Projektet ger ett positivt kassaflöde på lång sikt och de kortsiktiga negativa kassaflöden som uppstår bedöms vara hanterbara inom kommunens ekonomiska ram.

Ombyggnad av nuvarande Stockholmsvägen ställer upp frågetecken om Räddningstjänstens möjligheter att nå området med sina höjdfordon inom vad som krävs i Boverkets regler, 10 minuter

Under ombyggnationen av Stockholmsvägen säkerställs framkomligheten för räddningstjänsten genom att:

- Analysera insatstid tillsammans med räddningstjänsten innan ombyggnad startar.
- Kontrollera att omledningar, avspärrningar och byggtrafik inte förlänger insatstiden.
- Ta fram en trafik- och framkomlighetsplan.
- Ställa krav på entreprenör att hålla räddningsvägar öppna dygnet runt, alla dagar i veckan.
- Införa tillfälliga räddningsvägar om ordinarie blockeras.

Vad kommer detta att innebära för hela området Kalmarsand

I Kalmarsand möjliggör detaljplanen:

- större flerfamiljshus vid den gamla silon
- blandad bebyggelse med mindre flerfamiljshus och gruppbyggda småhus i den tidigare grusgropen.

Denna blandning av bostadstyper gör det möjligt för olika typer av hushåll att flytta till området, inklusive barnfamiljer. Detaljplanen möjliggör även en förskola med cirka 65 platser.

Detaljplanen innebär att allmänhetens tillgång till Mälaren förbättras jämfört med idag.

I dag är delar av området privat mark. I detaljplanen föreslås i stället att:

- siloområdet öppnas upp och görs mer tillgängligt
- mark längs vattnet görs om till parkmark
- en strandpromenad anläggs
- området får kommunalt huvudmannaskap.

Detta innebär att strandzonen i större utsträckning än idag blir tillgänglig för allmänheten.

Kommunstyrelsen
Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen

Svar på minoritetsåterremiss i ärende Exploateringsavtal och budget Håbo Allmänning 1:5 m.fl, Kalmarsand

Frågor från Miljöpartiet

Miljöpartiet har efterfrågat förtydliganden kring:

- fullgörandegaranti i avtalet
- juridisk och ekonomisk riskbedömning
- detaljerad kostnadskalkyl för kommunens åtaganden
- kostnadskalkyl för kommunens åtaganden

Fullgörandegaranti i avtalet

I entreprenadkontrakt är det vanligt att entreprenören måste lämna en så kallad fullgörandegaranti till beställaren. Garantin innebär att entreprenören garanterar att arbetet kan slutföras enligt avtalet. Om entreprenören av någon anledning inte kan fullfölja sitt uppdrag ger garantin kommunen ett ekonomiskt skydd för eventuella merkostnader.

Fullgörandegarantin kompletteras ofta med en garanti för garantitiden, som säkerställer att entreprenören också ansvarar för eventuella fel som uppstår efter att projektet är färdigställt. Tillsammans utgör dessa två garantier en säkerhet för byggprojektet.

Kommunen har ännu inte tecknat entreprenadkontrakt för utbyggnaden av infrastrukturen. När kontrakt tecknas kommer kommunen att kräva att entreprenören lämnar dessa säkerheter.

Juridiska risker

Byggandet av bostäder påverkas i hög grad av marknadsläget. Marknaden avgör i stor utsträckning när och i vilken takt bostäder faktiskt byggs.

Att ställa krav på byggstart inom en viss tid i områdena Park och Udde skulle kunna få motsatt effekt och göra projektet svårare att genomföra. Skälen är bland annat:

- infrastrukturen kommer att ta flera år att bygga ut
- marken kan säljas vidare till andra aktörer
- exploatören kan välja att behålla marken

Området är stort och det är realistiskt att hela utbyggnaden kan ta 8–10 år innan den är färdig och först efter att infrastrukturen är klar.

I dagsläget finns det inte någon annan aktör som är intresserad av att utveckla området. Park och Udde än den exploatör kommunen förhandlat med.

För övriga delar av området – bostadsmark och verksamhetsmark – kan krav komma att ställas från fall till fall.

Det är inte möjligt att helt eliminera risker i ett projekt av denna storlek. Kommunens mål är därför att minimera riskerna genom budgetarbete, avtal och uppföljning.

Ekonomiska risker

Kommunen planerar att sälja mark för bostäder och verksamheter (utöver områdena Park och Udde). Markanvisningar kommer att göras när marknadsläget bedöms vara tillräckligt bra.

Markpriserna har sjunkit de senaste åren. Marken säljs utifrån aktuella värderingar. Om marken säljs till ett lägre pris än beräknat innebär det lägre intäkter för kommunen. Samtidigt kan priserna också utvecklas positivt.

I entreprenadkalkylen finns ett riskpåslag på 15 procent för att hantera osäkerheter i projektet.

Om den nya detaljplanen inte genomförs finns en risk att en tidigare plan fortsätter att gälla. Det kan innebära problem bland annat kopplat till säkerheten runt silon och i skogsområdet där det idag förekommer dumpning av skräp.

Exploatören för områdena Park och Udde är en ekonomiskt stabil aktör, vilket också har vägts in i bedömningen.

Kostnadskalkyl för kommunens åtaganden

När en första uppskattning av entreprenadkostnader tas fram i ett projekt som detta bygger den på en förprojektering. I detta skede är kostnadsberäkningen en grov kalkyl, som ger en uppskattning av projektets storlek och kostnadsnivå.

När projekteringen senare är mer detaljerad och alla tekniska lösningar är framtagna kan en detaljerad kalkyl tas fram. Den ger en mer exakt bild av kostnaderna för genomförandet.

I detta skede baseras beräkningarna på en grov kalkyl.

Den preliminära kalkylen visar följande:

VA ingår i nedan poster med	47 138
Nya Stockholmsvägen	58 401
Lokalgata 1-3	40 400
Infart befinligt bostadsområde	6 500
Strandpromenad, lekplats och projektgemensamma kostnader	19 118
Påslag	20 648
Total	145 067

En betydande del av kostnaderna för infrastrukturen i projektet finansieras genom exploateringsbidrag (82,3 miljoner kronor). Resterande belopp (62,7 miljoner kronor) är kommunal finansiering som bekostas genom försäljning av mark samt intäkter genom VA-avgifter.

Frågor från Liberalerna

Avvikelse mellan exploateringsbidrag och redovisade intäkter

Liberalerna efterfrågar ett förtydligande kring skillnaden mellan de exploateringsbidrag som anges i tjänsteskrivelsen och de intäkter som redovisas i exploateringsbudgeten.

I tjänsteskrivelsen anges exploateringsbidrag från exploatörerna på totalt 86,2 miljoner kronor, medan budgeten redovisar posten ”Övriga intäkter från företag och privata” till 65,3 miljoner kronor. Liberalerna efterfrågar därför en förklaring till hur dessa poster hänger ihop och hur exploateringsbidragen redovisas i kalkylen.

Svar:

I exploateringskalkylen redovisas exploateringsbidrag och relaterade intäkter i flera olika poster.

- 64,3 miljoner kronor avser exploateringsbidrag för gata och park och redovisas i exploateringskalkylen som intäkter från exploatör.
- 46,3 miljoner kronor avser intäkter kopplade till VA. Denna post består av två delar:
 1. VA-anslutningsavgifter
 2. Exploateringsbidrag för VA, som uppgår till 21,9 miljoner kronor

Exploateringsbidraget för VA finns med eftersom utbyggnaden av VA innebär en större investering och exploatören är med och finansierar delar av infrastrukturen som ligger utanför VA-kollektivets ordinarie verksamhetsområde.

Denna uppdelning framgår tyvärr inte helt tydligt i kommunens ekonomimallar, vilket kan göra det svårare att direkt se kopplingen mellan de olika posterna i kalkylen.

Köp av Bista 1:159

Liberalerna efterfrågar ett förtydligande kring posten ”Utgifter för kvartersmark” med en förklaring till vad den högre budgetposten består av och om den även inkluderar värdet av annan mark som ingår i exploateringen.

Svar:

Den totala fördelningen av mark till kvartersmark uppgår till 10 464 miljoner kronor. Av detta utgör 8,5 miljoner kronor köpeskillingen för Skanskas mark. Resterande belopp avser bokfört värde för kommunens befintliga mark som ingår i exploateringen och som i exploateringskalkylen förs över till kvartersmark.

Skillnaden mellan köpeskillingen och budgetposten beror alltså på att posten även inkluderar det bokförda värdet av kommunens egen mark som säljs i projektet.

Driftkostnader efter projektavslut

I tjänsteskrivelsen uppskattas de årliga driftkostnaderna efter projektavslut till cirka 900 000 kronor, varav 700 000 kronor avser offentlig miljö och 200 000 kronor avser VA.

I budgetredovisningen framgår dock endast 700 000 kronor för gata/park, medan motsvarande post för VA-drift efter projektets avslut saknas.

Liberalerna önskar förtydligande i hur denna kostnad avses hanteras.

Svar:

Budgeten redovisar 700 000 kronor för gata/park, men saknar motsvarande post för VA, vilket sannolikt är orsaken till den upplevda avvikelser.

Samtidigt kan det noteras att uppskattningen om 200 000 kronor per år för VA-drift kan vara något hög. En överslagsberäkning har gjorts utifrån ledningslängden inom planområdet, inklusive serviser fram till förbindelsepunkt. Den totala sträckan uppgår till cirka 1 kilometer.

Med en schablonkostnad på cirka 39 000 kronor per kilometer och år ger detta:

- $39\,000 \text{ kronor} \times 3 = \text{cirka } 117\,000 \text{ kronor per år}$

Multiplikationen med tre avser vatten-, spillvatten- och dagvattenledningar.

Utifrån denna beräkning ligger en rimlig årlig driftkostnad för VA snarare runt 115 00–120 000 kronor, vilket innebär att den tidigare uppskattningen på 200 000 kronor sannolikt är något i överkant.

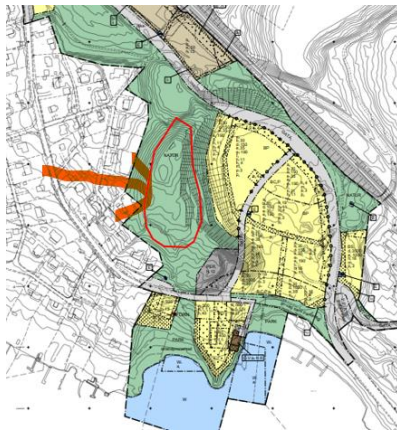
Geotekniska och miljömässiga analyser

Liberalerna efterfrågar ett förtydligande kring de geotekniska och miljötekniska undersökningar som genomförts i området. I underlaget anges att det inte finns några ytterligare förorenade massor, vilket enligt Liberalerna kan tolkas som att

det tidigare identifierats risker i området. Mot bakgrund av områdets historik efterfrågar de därför en mer samlad redovisning av genomförda undersökningar och hur eventuella risker för saneringskostnader har hanterats i projektet.

Svar:

Formuleringen ”inga ytterligare förorenade massor” syftar på den större kulle med gipshaltigt material som finns i området och som redan är identifierad och markerad i planunderlaget.

Flera geotekniska och miljötekniska undersökningar har genomförts inom ramen för planarbetet. Provtagning har gjorts både på platser som bedömts som särskilt riskfyllda samt längs hela den planerade utbyggnaden av infrastrukturen. Resultaten från dessa undersökningar visar inte på några ytterligare föroreningar i området.

I exploateringskalkylen finns även avsatta medel för sanering på cirka 10 miljoner kronor. Dessa medel avser dels eventuella oförutsedda åtgärder, dels hantering i samband med att befintliga vägar rivs enligt den nya detaljplanen.

Inför kommunens köp av Skanskas fastighet genomförs dessutom miljöprovtagning på tomten för att säkerställa eventuella föroreningar innan förvärvet genomförs.

Potentiella besparingar som inte inkluderas i budgeten

Möjliga besparingar, såsom intäkter från försäljning av sandmassor samt användning av krossmaterial, är inte inkluderade i budgeten.

Svar:

När entreprenaden påbörjas kan försäljning av sandmassor och användning av krossmaterial sänka riktkostnaden, under förutsättning att de innebär faktiska kostnadsreduktioner.

Beroende av detaljplanens laga kraft

Liberalerna efterfrågar ett förtydligande kring projektets beroende av att detaljplanen vinner laga kraft. De menar att besluten förutsätter att detaljplanen vinner laga kraft, men att underlaget inte redovisar någon tidsplan eller

riskbedömning kopplad till eventuella förseningar, exempelvis vid överklagande. De efterfrågar därför ett resonemang kring hur sådana situationer hanteras och om det finns behov av alternativa handlingsvägar.

Svar:

Om detaljplanen inte vinner laga kraft, till exempel till följd av ett överklagande, är besluten om exploateringsavtal och markköp villkorade. Det innebär att åtagandena enligt avtalen inte behöver genomföras förrän detaljplanen har vunnit laga kraft, oavsett hur lång tid en eventuell överklagandeprocess tar.

I praktiken innebär detta att exploateringsavtalet inte träder i full giltighet och att markköpet inte genomförs förrän detaljplanen har vunnit laga kraft.

Den budget som redovisas för utbyggnaden till följd av detaljplanen ska i detta sammanhang främst ses som en information om planens genomförbarhet. Mot denna bakgrund har bedömningen gjorts att kommunens intressen inte behöver skyddas genom ytterligare åtgärder i detta skede

Förtydligande kring hur den löpande ekonomiska uppföljningen går till

Liberalerna önskar svar på ansvarsfördelning samt uppföljningsplan och efterfrågar även mer information om hur avtal och borgen är utformade.

Svar:

En process för den ekonomiska uppföljningen är under framtagande och underlaget kommer att bifogas ärendet den 17 mars i ett separat dokument inför kommunstyrelsens sammanträde den 18 mars.

När det gäller säkerheter finns borgen som bilaga till exploateringsavtalet och den omfattar hela exploateringsavtalet. Någon mer detaljerad redovisning än vad som framgår av avtalet och dess bilagor är inte möjlig att lämna i detta skede.

Frågor från Bålstapartiet

- Hur säker är finansieringen
- Konsekvenser för kommunens ekonomi och andra investeringar
- Ombyggnad av nuvarande Stockholmsvägen ur Räddningstjänsten perspektiv
- Vad innebär det för hela området Kalmarsand

Finansiering

I tidigare exploateringsprojekt har kostnader ibland ökat på grund av tillägsarbeten (så kallade ÄTA-arbeten), exempelvis för att lösa dagvattenfrågor.

I projektet i Kalmarsand har budgeten tagit höjd för att VA, gator och belysning ska kunna byggas ut utan större investeringar utanför exploateringsområdet.

Anslutningspunkter för VA är redan förberedda vid rondellen vid viadukten.

För att minska riskerna planeras projektet att genomföras som totalentreprenad i samarbetsformen partnering. Det innebär att:

- kommunen har full insyn i ekonomin
- kommunen kan påverka projektets genomförande
- problem löses gemensamt under projektets gång

Entreprenaden kommer dessutom att innehålla ekonomiska incitament och krav på fullgörandegaranti.

Erfaren och kontinuerlig projektledning är en viktig faktor för att hålla kostnader och tidsplan.

Hur finansieras infrastrukturen

En del av utbyggnaden av infrastruktur finansieras genom exploateringsbidrag från exploitören, både för VA och för gatuutbyggnad.

Syftet är att så långt som möjligt finansiera infrastrukturen med externa medel.

Kommunen kommer dock att behöva stå för en del av kostnaden eftersom vägen även kommer att användas av andra trafikanter och inte bara av de boende i det nya området.

Vad får Kalmarsandsplanen och utbyggnaden för konsekvenser för kommunens ekonomi och andra investeringar de närmaste åren?

Det som är mest avgörande i ett exploateringsprojekt är kassaflödet, det vill säga balansen mellan hur mycket pengar kommunen får in genom markförsäljning och hur mycket som betalas ut för investeringar i infrastruktur och anläggningar.

Exploateringsprojekt är normalt framtunga, vilket innebär att kommunen initialt betalar ut mer pengar för utbyggnad av exempelvis gator, VA och annan infrastruktur. Intäkterna från markförsäljning kommer däremot senare i projektet.

I exploateringskalkylen för Kalmarsandsplanen framgår att projektet totalt sett ger ett positivt kassaflöde på cirka 31,5 miljoner kronor, inklusive VA-investeringar. Det är en god nivå för ett exploateringsprojekt.

Det största negativa kassaflödet uppstår enligt kalkylen år 2027, då det uppgår till cirka 36,4 miljoner kronor. Detta bedöms vara en hanterbar nivå i ett projekt av denna storlek.

Den största osäkerheten i projektet är tidpunkten för markförsäljningen. Om den försäljning som planeras till 2027 skulle förskjutas ett år kan det negativa

kassaflödet uppgå till cirka 73,1 miljoner kronor. I ett sådant scenario kan det bli aktuellt med kortfristig finansiering genom lån. Eftersom intäkterna från markförsäljningen då kommer senare är sådana lån normalt tillfälliga och kan återbetalas när marken säljs.

Kommunens ekonomiska situation har stärkts under det senaste året och bedöms fortsätta stärkas kommande år. Under de senaste två åren har kommunen dessutom prioriterat sina investeringar för att nå en mer hållbar ekonomisk nivå. Självfinansieringsgraden för investeringar uppgick till 91 procent år 2025, vilket är en stark nivå. Denna prioritering av investeringar kommer att fortsätta även framöver.

Sammantaget bedöms kommunen ha god kapacitet att genomföra Kalmarsandsplanen, även om markförsäljningen skulle försenas. Projektet ger ett positivt kassaflöde på lång sikt och de kortsiktiga negativa kassaflöden som uppstår bedöms vara hanterbara inom kommunens ekonomiska ram.

Ombyggnad av nuvarande Stockholmsvägen ur Räddningstjänsten perspektiv

Under ombyggnationen av Stockholmsvägen säkerställs framkomligheten för räddningstjänsten genom att:

- Analysera insatstid tillsammans med räddningstjänsten innan ombyggnad startar.
- Kontrollera att omledningar, avspärrningar och byggtrafik inte förlänger insatstiden.
- Ta fram en trafik- och framkomlighetsplan.
- Ställa krav på entreprenör att hålla räddningsvägar öppna dygnet runt, alla dagar i veckan.
- Införa tillfälliga räddningsvägar om ordinarie blockeras.

Området Kalmarsand

I Kalmarsand möjliggör detaljplanen:

- större flerfamiljshus vid den gamla silon
- blandad bebyggelse med mindre flerfamiljshus och gruppbyggda småhus i den tidigare grusgropen.

Denna blandning av bostadstyper gör det möjligt för olika typer av hushåll att flytta till området, inklusive barnfamiljer. Detaljplanen möjliggör även en förskola med cirka 65 platser.

Detaljplanen innebär att allmänhetens tillgång till Mälaren förbättras jämfört med idag.

I dag är delar av området privat mark. I detaljplanen föreslås i stället att:

- siloområdet öppnas upp och görs mer tillgängligt
- mark längs vattnet görs om till parkmark

- en strandpromenad anläggs
- området får kommunalt huvudmannaskap.

Detta innebär att strandzonen i större utsträckning än idag blir tillgänglig för allmänheten.

Kommunstyrelsen
Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen

**Kompletterande svar på minoritetsåterremiss i ärende
Exploateringsavtal och budget Håbo Allmänning 1:5 m.fl,
Kalmarsand**

Svar på återremiss återfinns i bilaga (dok.nr 148322) till tjänsteskrivelse i ärende KS 2025/01759.

Det här svaret kompletterar tidigare svar gällande Liberalernas fråga om ekonomisk uppföljning

7. Uppföljning och beslutsunderlag Motivering: Löfte om löpande ekonomisk uppföljning saknar specifik metod och ansvarig. Avtal och borgenär nämns men inte detaljeras, vilket kräver fullständiga texter och en tydlig uppföljningsplan för transparens.

Svar:

Uppföljning av exploateringsprojekt sker enligt bild på sidan 2.

Löpande uppföljning befintliga projekt

- **Övergripande exploateringsgrupp** (en gång i månaden)
(teknik- och samhällsbyggnadschef,, exploateringschef, lokalförsörjningsstrateg (sammankallande) Vid behov: planchef, ekonomichef, upphandlingschef och kommundirektör)
- **Strategisk PLEX** (varje vecka)
(exploateringschef, planering- och utvecklingschef och teknik- och samhällsbyggnadschef)
- **Löpande ekonomisk uppföljning PLEX** (varje månad)
(avtalscontroller, economicontroller, projektledare, delprojektledare och exploateringschef)
 - Se detaljer till höger.
- **Projektstyrgrupp** (större projekt)
(berörda funktioner inom ramen för projektet, leds av exploateringschef)
 - Ekonomirapportering
 - Avvikelse rapportering projekt
 - Riks och möjlighetslista
- **Utökad ledningsgrupp TSF** (1 ggr per månad)
 - Uppföljning status investering, planer och exploateringsprojekt med ansvariga chefer och projektledare)
 - Uppföljning upphandling pågående och kommande

Löpande ekonomisk uppföljning exploatering

Löpande ekonomisk uppföljning för exploateringsprojekt sker månadsvis genom projektekonomimöten med entreprenör, samt med economicontroller på KLK.

På mötena deltar exploateringschef, projektledare och delprojektledare, economicontroller samt entreprenör.

Syfte:

- Säkerställa regelbunden uppföljning av exploateringsprojekts ekonomi
- Följa upp exploateringskalkyler, kassaflöden och risker
- Identifiera avvikelser i tid
- Följa upp avtal och fakturor

Arbetsform:

Möte en gång per månad
Sammankallas av projektledaren och economicontroller
Uppföljning sker av samtliga pågående exploateringsprojekt

Rapportering:

Löpande ekonomisk uppföljning PLEX sammanställer projektstatus inklusive ekonomisk status och rapporterar vidare till exploateringsstyrgruppen som i sin tur rapporterar vidare till KS.

Kommunstyrelsen
Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen
Lill Gusén Hammar
lill.gusen@habo.se

Tjänsteskrivelse - Beslut om exploateringsavtal, överlåtelse om markreglering och nettobudget för exploatering tillhörande detaljplanen för Håbo Allmänning 1:5 mfl, Kalmarsand.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige:

1. Kommunfullmäktige beslutar om nettobudgeten för exploatering i Kalmarsand om 31,5 miljoner kronor avseende detaljplanen för Håbo Allmänning 1:5 mfl, Kalmarsand.
2. Kommunfullmäktige beslutar att kommunen ska ingå följande exploateringsavtal avseende detaljplanen för Håbo Allmänning 1:5 mfl, Kalmarsand:
 - A) Exploateringsavtal mellan Håbo Kommun och Fastighets AB Kalmarsand (556953-0073), samt tillhörande avtal om fastighetsreglering för bostadsområdet Kalmarsand Udde.
 - B) Exploateringsavtal mellan Håbo Kommun och Kalmarsand Park AB (559332-9732), samt tillhörande avtal om fastighetsreglering för bostadsområde Kalmarsand Park.
3. Kommunfullmäktige beslutar att godkänna tillhörande säkerheter för genomförande av överenskommelser i exploateringsavtal avseende detaljplanen för Håbo Allmänning 1:5 mfl, Kalmarsand:
 - A) Säkerhet från Fastighets AB Kalmarsand (556953-0073)
 - B) Säkerhet från Kalmarsand Park AB (559332-9732)
4. Kommunfullmäktige beslutar att köpa marken Bista 1:159 genom överenskommelse om fastighetsreglering, av Skanska AB, för 8,5 miljoner kronor. Marken överförs till Bista 1:153.
5. Kommunfullmäktiges beslutspunkter 1-4 ovan förutsätter att detaljplanen för Håbo Allmänning 1:5 mfl, Kalmarsand (DPL 414) antas och vinner laga kraft.

Sammanfattning

Området från Norra Fånäs till Kalmarsand ska exploateras med både verksamhetsmark och bostadsmark, med en maximal byggrätt på cirka 750 bostäder. Syftet är att stärka kopplingen mellan centrala Bålsta och Kalmarsand genom förtätning av området. I ärendet hanteras exploateringsbudget och exploateringsavtal samt fastighetsregleringar och säkerheter.

Ärendet

Ett område från Norra Fånäs till Kalmarsand ska exploateras med verksamhetsmark samt bostadsmark. Den maximala byggrätten uppgår till cirka 750 bostäder. I detta ärende hanteras exploateringsbudget och exploateringsavtal samt fastighetsregleringar och säkerheter.

Håbo kommun ska sälja tre markområden utöver den mark som köps av exploatörerna som nämns i denna skrivelse. Håbo kommun kommer att köpa Skanskas mark.

Exploateringen syftar till att stärka kopplingen mellan centrala Bålsta och Kalmarsand genom förtätning av området. Inom området finns två exploatörer:

- Fastighet AB Kalmarsand (bostadsmark)

- Kalmarsand Park AB (bostadsmark)

Håbo kommun köper Skanska AB:s mark för ändamål verksamhetsmark.

Omfattande geotekniska och miljöanalyser har genomförts. Inga ytterligare förorenade massor har identifierats.

Bilden visar aktuellt område mellan Fånäs och Kalmarsand i Bålsta, markerad med röd linje.

Kritiska framgångsfaktorer som bör nämnas är att i de omfattande geoteknik- och miljöanalyser som är utförda har inga förorenade massor hittats. Ytterligare faktorer som kan påverka detta fleråriga projekt är marknadsläget, händelser i omvärlden och nya pandemier.

Potentiella möjligheter i projektet är att mycket av massorna består av sand vilket eventuellt kommer att kunna säljas och därmed minska kostnaderna. Även krossmaterial från silo kan användas för fyll av VA-schakt vilket också kan bli en besparing i projektet.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Nettoexploateringen för projektet är 31,5 miljoner kronor.

Håbo kommun ska sälja två marker för boende (en i Norra Fånäs och en vid Kalmarsand Park) samt verksamhetsmark. Fastighetsreglering kommer att ske gällande kvartersmark, allmän platsmark, parkering, natur/park och vatten. Entreprenaden för allmänna anläggningar genomförs av Håbo kommun och finansieras genom exploateringsbidrag från exploatörerna enligt tabell nedan.

Exploateringsbidrag som erläggs av exploatörerna:

Fastighet AB Kalmarsand	28,7 miljoner kronor
Kalmarsand Park AB	57,5 miljoner kronor

Exploatörerna ska erlägga VA-anläggningsavgift enligt gällande VA-taxa.

Uppskattade driftkostnader (beräknade på 2026 års priser), som behöver tillskjutas driftbudget när projektet lämnas över för drift:

Offentlig miljö	700 000 kr/år
VA	200 000 kr/år

Barnperspektivet

Planarbetet har fokus på att skapa god framkomlighet och trygghet för barn. Inom området säkerställs säkra gång- och cykelvägar mellan viktiga målpunkter och i anslutning till bostäderna. Planen innehåller ytor för lek och rekreation, både i form av natur och lekplatser, samt god tillgänglighet till strandområdet. Dessutom möjliggörs en yta för förskola inom planområdet.

Näringslivsperspektivet

Exploatorerna har möjlighet att upphandla lokala företag för byggnation samt för drift och skötsel av fastigheterna, vilket kan gynna det lokala näringslivet. Detaljplanen möjliggör ett mindre verksamhetsområde mellan nya Stockholmsvägen och Mälarbanan (järnvägsrälsen). I andra delar av planen skapas förutsättningar för centrumändamål, exempelvis lokal service som café eller liknande verksamheter.

Uppföljning

Ekonomisk uppföljning kommer att ske löpande under projektets gång.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 146279
- Exploateringsbudget
- Moderbolagsborgen, Fastighets AB Kalmarsand, Grandholm fastigheter AB
- Moderbolagsborgen, Kalmarsand Park AB, Grandholm fastigheter AB
- Exploateringsavtal mellan Håbo kommun och Fastighets AB Kalmarsand inklusive bilagor
- Exploateringsavtal mellan Håbo kommun och Kalmarsand Park AB inklusive bilagor

Beslutet ska skickas till

Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen
Ekonomi

§ 145

Dnr 2021/00135

Antagande Hållbarhetsstrategi

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunfullmäktige antar Hållbarhetsstrategi för Håbo kommun.
2. Kommunfullmäktige upphäver tidigare Miljöstrategi för Håbo kommun (KF 2015-02-23 § 6).
3. Kommunfullmäktige beslutar att ge förvaltningarna i uppdrag att utreda hur det i politiska beslut ska göras en koppling mot Agenda 2030 och Håbo kommuns hållbarhetsstrategi.

Sammanfattning

En hållbarhetsstrategi är viktig för att visa hur Håbo ska växa hållbart och kunna möta framtida utmaningar utifrån kommunens vision, Vårt Håbo 2030. Hållbarhetsstrategin är en revidering av kommunens miljöstrategi från 2015. Nya underlag, som Agenda 2030, inkluderas och samtliga hållbarhetsdimensioner; ekologisk, social och ekonomisk finns med på ett tydligare sätt och strategin utgår från FN:s globala mål för hållbar utveckling.

Föreslagen hållbarhetsstrategi innehåller 11 inriktningar med visionstext, förklarande text och övergripande mål totalt 28 stycken. Den inkluderar miljöstrategins tidigare inriktningsmål. Strategin är ett viktigt kommunövergripande styrdokument som berör samtliga aktörer i kommunen; kommuninvånare, företagare, organisationer och tjänstepersoner. Samtliga aktörer har erbjudits att vara delaktiga i framtagandet. Dels under en dialog under våren 2020 och sedan en remiss av strategin hösten 2020. Synpunkter efter dessa har arbetats in i förslaget.

Beslutsunderlag

- KS 2021-10-25 § 270

– Hållbarhetsstrategi för Håbo kommun, Hållbara Håbo

– Kortversion Hållbara Håbo

– Remissutlåtande

– Beslut, aktualitetsförklaring av miljöstrategi

Miljöstrategi för Håbo kommun (KF 2015-02-23 § 6)

Förslag till beslut på sammanträdet

Fredrik Anderstedt (S) yrkar bifall till förslag till beslut.

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Fred Rydberg (KD) yrkar bifall till förslag till beslut.

Owe Fröjd (Båp) yrkar att ordet "förvaltningen" i beslutspunkt 3 ersätts med "förvaltningarna" och yrkar i övrigt bifall till förslag till beslut.

Robin Jande (V) yrkar bifall till förslag till beslut.

Michael Rubbestad (SD) yrkar bifall till förslag till beslut punkt 1 och 2.

Beslutsgång

Ordföranden frågar i tur och ordning om kommunfullmäktige beslutar enligt

- Förslag till beslut
- Förslag till beslut med Owe Fröjds (Båp) ändringsyrkande
- Förslag till beslut punkt 1 och 2

och finner att kommunfullmäktige beslutar enligt förslag till beslut med Owe Fröjds (Båp) ändringsyrkande.

Beslutet skickas till:

Samtliga nämnder och kommunala bolag
Plan

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Håbo kommuns Hållbarhetsrapport 2025

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	3
2	GENOMFÖRANDE MED SAMVERKAN	4
2.1	FÖRBÄTTRA DEN KONTINUERLIGA UPPFÖLJNINGEN AV KOMMUNENS HÅLLBARHETSARBETE	4
2.2	ÖKA DEN AKTIVA STRATEGISKA STYRNINGEN.....	4
3	EKOLOGISK HÅLLBARHET.....	5
3.1	FOSSILBRÄNSLEFRI KOMMUN.....	5
3.1.1	<i>Minska andelen fossilberoende fordon.....</i>	<i>5</i>
3.1.2	<i>Öka andelen förnybar energi.....</i>	<i>7</i>
3.1.3	<i>Minska utsläppen av växthusgaser.....</i>	<i>8</i>
3.1.4	<i>Minska energi- och effektanvändningen.....</i>	<i>9</i>
3.2	RENT VATTEN FÖR ALLA	10
3.2.1	<i>Säkerställa en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning</i>	<i>10</i>
3.2.2	<i>Minska gifters och övergödnings påverkan på yt- och grundvatten.....</i>	<i>11</i>
3.2.3	<i>Öka tillgången till vattenmiljöer för alla</i>	<i>11</i>
3.3	NATURLIJÖER MED MÅNGFALD.....	11
3.3.1	<i>Öka andelen skyddad natur.....</i>	<i>11</i>
3.3.2	<i>Säkerställ en hållbar förvaltning av mark</i>	<i>12</i>
3.3.3	<i>Planera hållbart och långsiktigt.....</i>	<i>12</i>
4	SOCIAL HÅLLBARHET	13
4.1	DELAKTIGHET	13
4.1.1	<i>Öka invånarnas inflytande och delaktighet</i>	<i>13</i>
4.1.2	<i>Öka det livslånga lärandet.....</i>	<i>13</i>
4.2	JÄMLIKHET.....	14
4.2.1	<i>Öka jämställdheten</i>	<i>14</i>
4.2.2	<i>Öka kunskapen om allas lika rätt.....</i>	<i>15</i>
4.3	TRYGGA MÖTESPLATSER FÖR ALLA	15
4.3.1	<i>Öka insatser för att den upplevda tryggheten ska öka.....</i>	<i>15</i>
4.3.2	<i>Öka möjligheten till möten</i>	<i>16</i>
4.4	GOD HÄLSA OCH ARBETSMILJÖ.....	16
4.4.1	<i>Minska andelen riskbeteenden som leder till ohälsa</i>	<i>16</i>
4.4.2	<i>Öka utbudet av frukt och grönt</i>	<i>17</i>
4.4.3	<i>Öka andelen studerande som klarar studierna med godkända betyg</i>	<i>17</i>
5	EKONOMISK HÅLLBARHET.....	17
5.1	HÅLLBARA INKÖP	17
5.1.1	<i>Öka långsiktigheten i våra inköp</i>	<i>17</i>
5.1.2	<i>Minska mängden avfall som går till energiåtervinning.....</i>	<i>18</i>
5.1.3	<i>Öka hållbarhetskraven på de inköp vi gör</i>	<i>18</i>
5.2	STRUKTUR OCH SYSTEM.....	18
5.2.1	<i>Öka tillgången till digitala möjligheter</i>	<i>18</i>
5.2.2	<i>Öka antal arbetstillfällen i Håbo kommun.....</i>	<i>19</i>
5.3	GOD ETIK OCH MORAL	19
5.3.1	<i>Öka andelen långsiktigt hållbara investeringar</i>	<i>19</i>
5.3.2	<i>Öka tilliten och skapa ett inkluderande samhälle.....</i>	<i>19</i>

1 Inledning

Håbo kommun arbetar för att vara en hållbar tillväxtkommun där vi tar vårt långsiktiga ansvar för ekonomi, invånare, natur och klimat. Visionen om hållbara Håbo och hållbarhetsstrategin är vårt sätt att möta de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Håbo kommuns hållbarhetsstrategi syftar till att vägleda kommunens verksamheter, bolag och aktörer verka inom kommunen till ett hållbart Håbo. Hållbarhetsstrategin visar Håbo kommuns gemensamma vilja, långsiktiga visioner och målsättningar – och vad vi tillsammans behöver och ska fokusera på.

Hållbarhetsstrategin tar avstamp i de tre hållbarhetsdimensionerna: ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Den innehåller 11 inriktningar och 28 övergripande mål.

”Genomförande med samverkan” skär igenom samtliga dimensioner och är övergripande för alla inriktningar. Hållbarhetstårtan nedan (Bild 1) illustrerar hållbarhetsstrategins inriktningar för respektive hållbarhetsdimension, hur de samspelar och är beroende av varandra samt hur de förhåller sig till de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Bild 1 visar hur hållbarhetsstrategin är uppbyggd i enlighet med "hållbarhetstårtan" och hur den förhåller sig till de globala hållbarhetsmålen.

Arbetet med Hållbara Håbo ska följas upp och utvärderas årligen genom denna hållbarhetsrapport. Följande redovisning innehåller en samlad bild av kommunens hållbarhetsarbete. Varje hållbarhetsdimension inleds med visionstexten från hållbarhetsstrategin, följt av en beskrivning av hur kommunens verksamheter arbetar för att bidra till respektive mål.

I årets hållbarhetsrapport är fokus främst på åtgärder och aktiviteter som kommunen genomför utöver grunduppdraget och det dagliga arbetet. Jämförelser med Kolada har i år uteslutits på grund av det tidsglapp som uppstår. Istället ligger fokus på att jämföra mot den faktiska statistik som kan inhämtas i våra egna system eller externa system som tillhandahåller aktuell information.

2 Genomförande med samverkan

Samverkan och transparens ska genomsyra Håbo kommuns hållbarhetsarbete och utgöra grunden för samhällets ekologiska, sociala och ekonomiska utveckling. Fokus ska vara på genomförandet. Tillsammans ska vi klara de utmaningar vi står inför och ingen ska lämnas utanför. Uppföljning är en naturlig del av arbetet där kunskap och goda exempel ska spridas.

2.1 Förbättra den kontinuerliga uppföljningen av kommunens hållbarhetsarbete

Under 2025 har verksamheterna vidtagit flera åtgärder för att stärka den kontinuerliga uppföljningen av kommunens hållbarhetsarbete. Lokalvårdsenheten har infört ett digitalt städ- och planeringssystem som möjliggör effektivare arbetsprocesser, tydligare datainsamling samt förbättrad avvikelshantering. Systemet ger ökad transparens i rengöringsprocesser, schemaläggning och kommunikation, vilket skapar bättre förutsättningar för strukturerad uppföljning och analys.

Hållbarhetsarbetet har även integrerats i kommunens styrdokument. Detta bidrar till att hållbarhetsperspektivet vävs in både vid framtagande och revidering av styrdokument.

Avfallsverksamheten har förstärkt sin uppföljningsstruktur genom att integrera mål, indikatorer och aktiviteter i ordinarie styr- och ledningsprocesser. Uppföljning av avfallsplanens mål sker årligen inom SIM-samverkan och kompletteras med lokala mätningar, bland annat plockanalyser, matsvinnsmätningar och kundundersökningar. Den ökade digitala rapporteringen ger förbättrad översikt, ökad precision i åtgärder samt en tydligare bild av verksamhetens framdrift.

2.2 Öka den aktiva strategiska styrningen

Verksamheterna har under året arbetat aktivt med att stärka den strategiska styrningen genom utbildningar, tydligare riktlinjer och förbättrade verktyg. Lokalvårdsenheten har genomfört regelbundna internutbildningar i bland annat Clean Pilot, schemaläggning, robothantering, ergonomi och tekniska hjälpmedel.

Från Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen har hållbarhetsstrateg tillsammans med medarbetare från övriga delar av kommunen deltagit i utbildningar och konferenser med fokus på klimat, ekosystemtjänster, energi och Agenda 2030. Arbetet inom internationella och nationella nätverk, såsom Viable cities och CLIMAXX, har stärkt samverkan och bidragit till inspiration och ideér till nya arbetssätt för att jobba vidare med den strategiska styrningen under 2026.

Under 2025 har avfallsverksamheten förstärkt den strategiska styrningen genom flera insatser som syftar till att göra det enkelt för invånare och verksamheter att agera korrekt i avfallshanteringen. Detta har bland annat skett genom tydlig och lättillgänglig information via avfallsappen, kommunens webbplats och målgruppsanpassade utbildningar. Informationskampanjer och riktade utbildningsinsatser har bidragit till att höja kunskapen brett i samhället. Parallellt har SIM-samverkan (Avfallssamverkan i Mälardalen) vidareutvecklat gemensamma arbetsprocesser, vilket omfattar enhetliga rutiner, samordnat informationsmaterial samt gemensam utbildning kopplad till införandet av fastighetsnära insamling (FNI).

År 2025 har omfattande förändringar i lagstiftning och nationella mål trätt i kraft inom avfallsområdet. Regeringen presenterade viktiga ändringar i avfallsförordningen, där nya mål antogs för förberedelse för återanvändning och materialåtervinning av kommunalt avfall: 55 % år 2025, 60 % år 2030 och 65 % år 2035. Dessa mål ligger i linje med indikatorerna i avfallsplanen och följs upp separat uppföljning. Därtill presenterades förslag till ändringar i miljöbalken, avseende krav på aktualitetsprövning och avfallsplanens innehåll, med planerat ikraftträdande sommaren 2026.

Under 2025 lanserades även Avfall Sveriges 30/30-mål, som innebär att restavfallet ska minska med 30 procent till 2030. De samlade förändringarna i lagstiftning och nationella mål har krävt ett kontinuerligt arbete med omvärldsbevakning, konsekvensbedömningar och förberedelser för att säkerställa att verksamheten står väl rustad inför kommande krav.

3 Ekologisk hållbarhet

3.1 Fossilbränslefri kommun

År 2030 har Håbo kommun ställt om mot en hållbar framtid. Den kommunala organisationen är fossilbränslefri och visar vägen för det övriga samhället som ska nå samma mål 2050. Vi bygger upp energi och effektsmarta alternativ och visar fördelarna med fossilbränslefrihet. Väl genomtänkt planering av bebyggelse minskar behovet av bilresor och underlättar för fotgängare, cyklister och kollektivtrafik.

3.1.1 Minska andelen fossilberoende fordon

Under 2025 har kommunen fortsatt arbetet för att minska beroendet av fossila drivmedel och stärka omställningen till mer hållbara transporter utan att tappa beredskapsperspektivet. Kommunens egna fordon avropas via ADDA:s (SKR:s inköpscentral) ramavtal. I sina upphandlingar ställer ADDA krav på hållbarhet som är anpassade efter den ambitionsnivå som Sveriges kommuner och regioner har satt.

Håbo kommun har stärkt omställningen till fossilfria transporter genom att erbjuda laddningsmöjligheter vid kommunens skolor och förskolor. De kommunala laddningsplatserna är placerade på parkeringsområden som tillhör verksamheterna och används av både personal och besökare när platserna är tillgängliga. Laddningen sker enligt instruktioner och taxa vid respektive laddningsstolpe. Dessa satsningar bidrar till en mer hållbar vardag och underlättar för fler att välja eldrivna fordon.

Lokalvården har tagit ett viktigt steg genom att leasa laddhybrider som används för personaltransporter mellan olika städoobjekt. Fordonen är valda utifrån både driftssäkerhet och kapacitet, då 8–9-sitsiga modeller möjliggör samåkning, färre fordon i drift och minskat behov av parkeringsytor. Detta ökar inte bara effektiviteten utan stärker även kommunens robusthet vid exempelvis elavbrott eller kris, där driftssäker transport fortfarande måste kunna upprätthållas.

I vård- och omsorgsverksamheten har det fortsatt arbetet med omställningen inneburit både logistikförbättringar och tekniska lösningar. Genom bättre lokalisering av hemtjänstgrupper har avstånden till brukare minskat, vilket reducerat körsträckor och drivmedelsförbrukning. Antalet fordon har kunnat minskas från 26 till 23, samtidigt som användningen av elcyklar ökat till 6 stycken. Även digital teknik – som nattlig kameratillsyn och läkemedelsautomater – har minskat behovet av fysiska besök och därmed transportrelaterade utsläpp. Bara under 2025

delades över 17 800 läkemedelsdoser ut via automatiserade läkemedelsrobotar, som kräver påfyllning endast var fjortonde dag.

Sammantaget så har en rad åtgärder gjort att kommunens drivmedelsförbrukning har minskat. Totalt mellan 2024 och 2025 har förbrukningen minskat med 8 procent. Den största minskningen har gjorts för vanlig bensin där förbrukningen sjunkit med 11 procent.

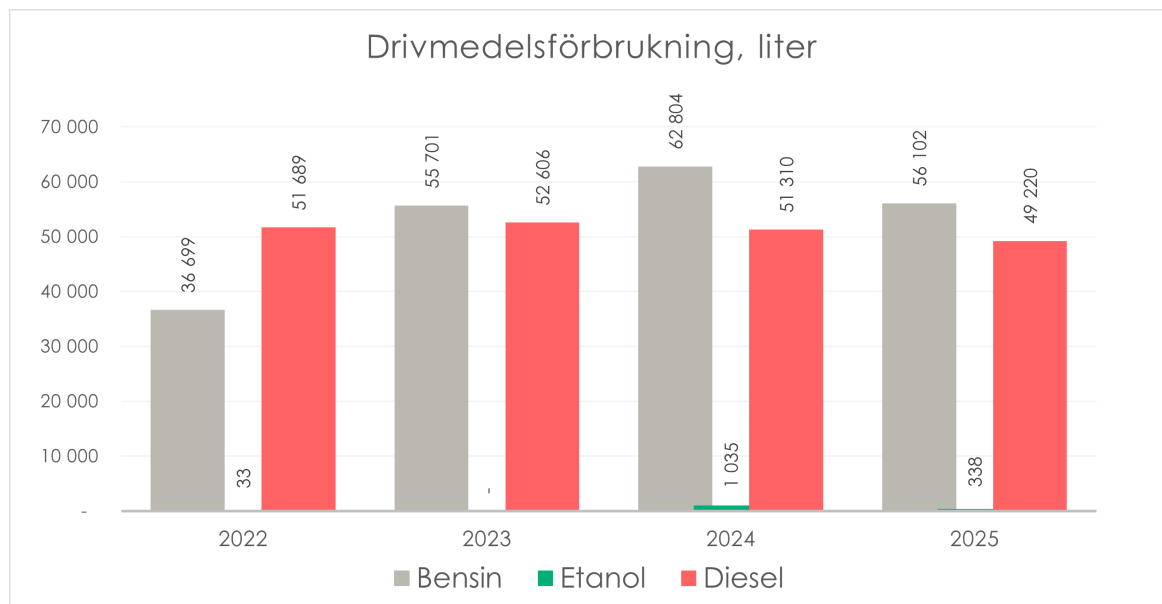

Fig.1 visar en tabell över kommunens drivmedelsförbrukning mellan åren 2022-2025. (källa: OKQ8)

När drivmedelsförbrukningen sjunker så sjunker även koldioxidutsläppen från kommunens egen fordonsanvändning. Tabellen nedan visar hur koldioxidutsläppen för första gången sedan återrapporteringen startade har börjat sjunka.

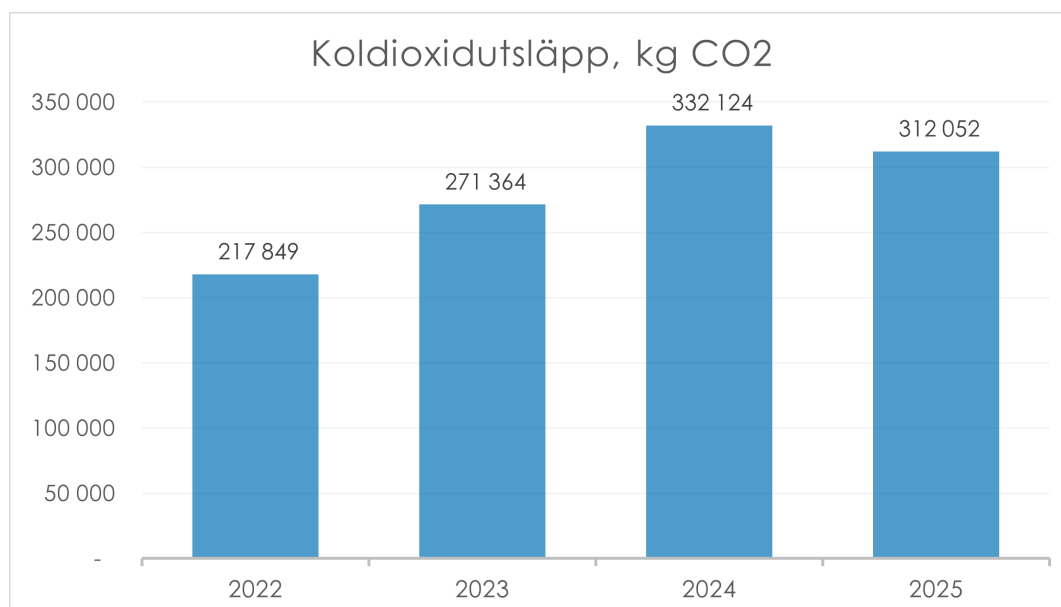

Fig 2. Visar en tabell över koldioxidutsläpp från kommunens fordonsflotta mellan åren 2022-2025. (källa OKQ8)

Kollektivtrafiken i kommunen har fortsatt stärkts genom projektet "Bättre buss i Bålsta", där tre nya busslinjer öppnades under 2025. Förbättrad kollektivtrafiktäckning är en central del i att minska bilberoendet och skapa förutsättningar för mer hållbara resmönster hos invånare och

pendlare.

För att stärka invånarnas kunskap och engagemang har kommunen genomfört riktade insatser under den årliga mobilitetsveckan. Där har invånare fått information om förnyelsebara drivmedel, alternativa färdssätt och möjligheter till hållbar mobilitet. Denna typ av dialoginsatser bidrar till att skapa beteendeförändringar och öka acceptansen för omställningen.

Håbohus har fortsatt sin elektrifiering av fordonsflottan. I dag används rena elbilar av drifttekniker, reparatörer, fastighetsskötare och besiktningspersonal. En omfattande satsning på laddinfrastruktur har också genomförts, vilket innebär att i stort sett alla bostadsområden nu erbjuder publika och boendenära laddmöjligheter. Ett fortsatt utvecklingsområde är att ställa om de tyngre fordonen, där tekniska och marknadsmässiga förutsättningar ännu är mer begränsade.

Inom måltidsservice har det ställts långtgående krav i den nya livsmedelsupphandlingen. Leveranser ska ske med 100 % fossilfria drivmedel, och avtalen har utformats för att minska antalet transporter genom samordnade rutter. Den nya upphandlingen har ett högre lägsta ordervärden för att styra mot mer planering av beställningar och minska antalet småköp som riskerar att öka antalet leveranser. Sammantaget har två tidigare avtal slagits samman till ett gemensamt, vilket beräknas reducera antalet leveranser till kommunens enheter med cirka 30 procent. Genom detta minskar både klimatpåverkan och belastning på vägar och logistiksystem.

Avfallsverksamheten bidrar i hög grad till kommunens minskade fossilberoende genom att all insamling sker med fordon som använder 100 % förnybara drivmedel, såsom HVO100 och biogas. Även om antalet fordon har ökat i takt med att fler fastigheter anslutits till fastighetsnära insamling (FNI), har kravet på fossilfria drivmedel bibehållits. Transport och omlastning av avfall sker också fossilfritt, vilket ytterligare reducerar klimatpåverkan från ett av kommunens mest transportintensiva verksamhetsområden. Kommunens arbete med att successivt övergå till HVO100 – som kan minska utsläppen med över 80 % jämfört med fossil diesel – stärker omställningen ytterligare.

3.1.2 Öka andelen förnybar energi

För att öka andelen förnybar energi har fokus under året varit på långsiktig energiplanering, ökad egenproduktion av solenergi samt stärkta krav och riktlinjer vid upphandling och energianvändning. Kommunen deltar i det regionala energiplaneringsprojektet SUVERÄN, där ett nytt klimat- och energiprogram för kommunen är under framtagande. Programmet ska ange den långsiktiga inriktningen för hur kommunen ska minska sin klimatpåverkan, öka produktionen av förnybar energi och skapa ett mer robust energisystem.

En stor del av arbetet sker i samverkan med Håbohus som under flera år byggt upp en betydande kapacitet av solcellsanläggningar. Bolagets befintliga solcellsinstallationer har nu en maximal produktionskapacitet på 702 kW, utöver de 140 kW som finns installerade på Vallvägen 2–4 och Parkgården och är en del av produktionen i kommunens fastighetsbestånd. Detta innebär att solenergi står för en växande andel av bolagets fastighetsel, vilket bidrar till minskade utsläpp, lägre kostnader och ett mer självförsörjande energisystem. Planer finns även på att installera ytterligare solceller på Vallvägens teknikhus under 2026, vilket ytterligare stärker kommunens egen energiproduktion och förmåga att klara framtida effektutmaningar.

Fig 3. Visar en tabell över kommunens solelsproduktion under 2025. (Källa: Växelriktare och E:on)

Arbetet med förnybar energi omfattar också ett fokus på att stärka energisystemets kapacitet genom teknisk utveckling. Detta inkluderar en förstärkt anpassning till solenergi och utveckling av kravställning i upphandlingar, exempelvis genom att beakta spotmarknadens förutsättningar och säkerställa att ny teknik integreras på ett sätt som maximerar klimatnyttan över tid. Genom att successivt anpassa verksamhetens processer, styrdokument och tekniska system skapas förutsättningar för att kommunen ska nå både sina egna energi- och klimatmål samt bidra till nationella och regionala mål.

3.1.3 Minska utsläppen av växthusgaser

Genom att fortsatt integrera klimatperspektivet i planering, infrastruktur och bebyggelse skapas förutsättningar för en minskad klimatpåverkan både på kort och lång sikt. Detaljplaneringen styrs av kommunens översiktsplan, där lokalisering av ny bebyggelse i kollektivtrafikhärlägen är en central princip, vilket bidrar till minskat bilberoende och mer hållbara resmönster.

Kollektivtrafikens attraktivitet och tillgänglighet har stärkts genom satsningen Bättre buss i Bålsta, som innebar tre nya busslinjer under 2025. Tillsammans med det pågående arbetet med Bostadsförsörjningsprogrammet, som betonar robust och miljömässigt hållbart byggande, utgör detta viktiga byggstenar i kommunens klimatarbete. Parallellt har kommunen påbörjat arbetet med ett nytt klimat- och energiprogram inom ramen för det regionala SUVERÄN-projektet, vilket syftar till att samordna energifrågor och stärka kommunens förmåga att nå långsiktiga klimatmål. Kommunens deltagande i det nationella innovationsprogrammet Viable Cities innebär dessutom ett åtagande om att bli klimatneutral till år 2030, vilket ytterligare skärper inriktningen för det lokala klimatarbetet.

Utöver dessa strukturella insatser minskar utsläppen genom mer direkta åtgärder i verksamheterna. Övergången till fossilfria transporter, både inom avfallsverksamheten och andra kommunala funktioner, minskar utsläppen från fordonstrafiken. Effektivisering av insamlingslogistik och ökad digitalisering har reducerat behovet av fysiska resor ytterligare. Införandet av fastighetsnära insamling (FNI) bidrar dessutom till att mer material sorteras ut, vilket minskar mängden restavfall och därmed utsläppen som annars uppstår vid energiåtervinning. Tillsammans visar dessa insatser på ett brett och samordnat arbete för att stegvis minska kommunens klimatpåverkan.

3.1.4 Minska energi- och effektanvändningen

För att minska kommunens energi- och effektanvändning har arbetet under 2025 genomförts med målsättningen att effektivisera energiflöden i byggnader, stärka driftsäkerheten och säkerställa att den energi som används utnyttjas optimalt.

Under 2025 har dessutom ett omfattande moderniseringsarbete påbörjats inom kommunens egna fastigheter. Styr- och reglerkomponenter för värme och ventilation har bytts ut, vilket ger bättre kontroll, möjliggör mer detaljerad uppföljning och minskar risken för onödig energianvändning. Parallellt har äldre belysning successivt ersatts med energisnåla alternativ, främst i skolor och delvis i kommunhuset, med fortsättning planerad under 2026–2027. Tätning av fönster i kommunhuset har ytterligare minskat värmeförluster och förbättrat energieffektiviteten.

Arbetet med energieffektivisering sker även i nära samverkan med E.ON, där fokus ligger på att säkerställa en långsiktigt hållbar och effektiv energianvändning i kommunens verksamheter och fastigheter. Tabellen nedan visar hur genomförda insatser ger resultat där förbrukning per kvadratmeter minskat för både fjärrvärme och fastighetsel.

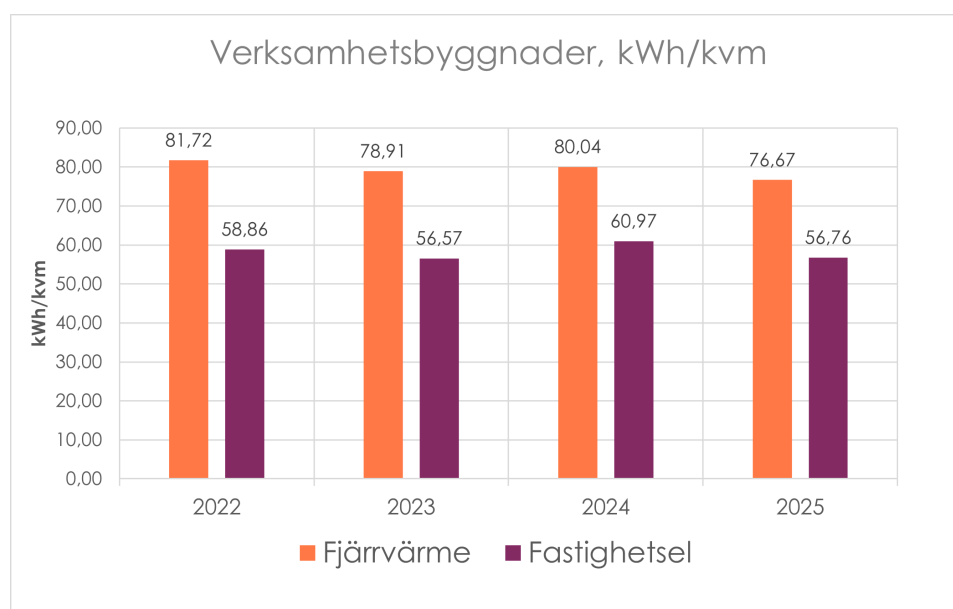

Fig 4. Tabellen visar förbrukning av fastighetsel och fjärrvärme för byggnader som ingår i fastighets verksamhetsområde mellan åren 2022-2025. (Källa: E:on)

En stor del av energiomställningen drivs genom Håbohus, som under 2025 installerat två nya batterilösningar för att öka nyttjandet av producerad solel och samtidigt bidra till ett stabilare elnät. Batterianläggningen i Skokloster (35 kW) används för att kapa effekttoppar och optimera självförbrukningen av solel, medan anläggningen på Lindegårdsbacke (60 kW) stabiliserar elnätets frekvens genom stödtjänsten CheckWatt FCR-D. Dessa investeringar stärker både energiresiliensen och möjligheterna att utnyttja förnybar energi effektivare.

Håbohus fortsätter dessutom sitt långsiktiga energispararbete med fokus på optimering av fjärrvärmeundercentraler, nedgrävning av nya fjärrvärmeledningar för att minimera kulvertförluster samt förbättringar av värmepumpar och energianläggningar. Detta arbete har bidragit till en minskning av både fjärrvärmeförbrukningen och fastighetsel under 2025.

Även andra delar av kommunen arbetar strukturerat med energieffektivitet. Avfallsverksamheten och återvinningscentralen bedriver fortlöpande förbättringar, medan

fastighetsavdelningen genomför årliga läckagesökningar på kylanläggningar för att minska miljöpåverkan och säkra driftstabiliteten. Även om utbyte av äldre kylanläggningar ännu inte genomförts finns en långsiktig plan för att successivt ersätta dessa med mer miljövänliga alternativ. Arbetet med att byta ut gatubelysningen till mer energisnål LED armatur fortsätter som en del av grunduppdraget i våra offentliga miljöer. Tabellen nedan visar hur förbrukningen för fastighetsel har minskat medan förbrukning för fjärrvärme har ökat något jämfört med 2024.

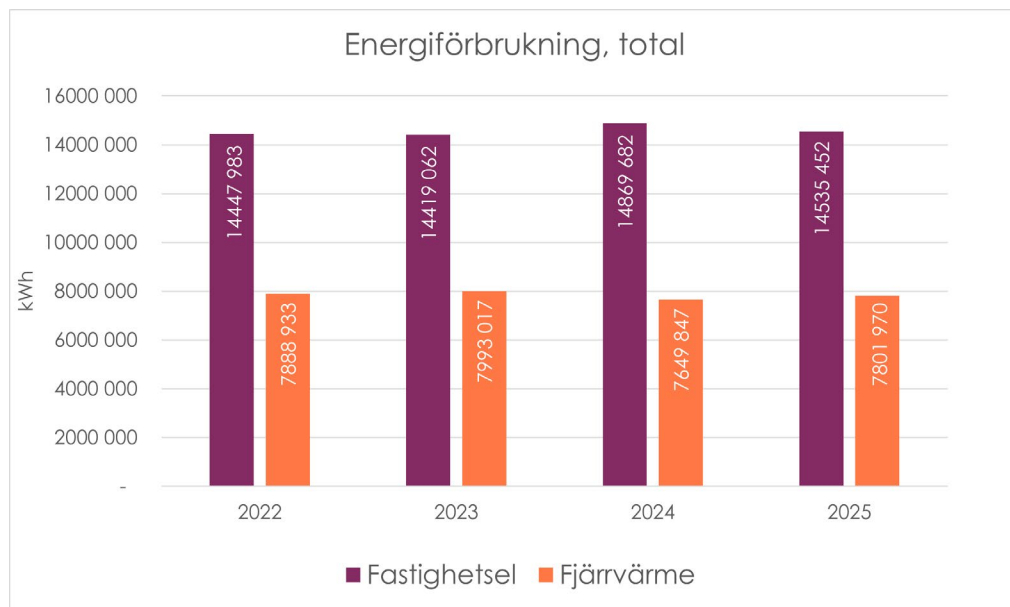

Fig 5. Tabellen visar kommunens totala energiförbrukning för fastighetsel och fjärrvärme mellan 2022-2025, inkl VA-anläggningar och gatubelysning. (Källa: E:on)

3.2 Rent vatten för alla

Året är 2030 och Håbo kommuns vattenförekomster har en god ekologisk och kemisk kvalitet med fungerande ekosystemtjänster. Vi har en långsiktigt säkrad och klimatanpassad dricksvattenförsörjning och ett välorganiserat vattenarbete på kommunal och regional nivå. Strävan efter giftfria vatten, ingen övergödning, fungerande ekosystem och tillgängliga vattenmiljöer är kontinuerlig. Vatten av god kvalitet är en av grundförutsättningarna för det goda livet i Håbo.

3.2.1 Säkerställa en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning

Kommunens arbete med ett klimatanpassningsprogram ska även utveckla naturbaserade lösningar för att långsiktigt stärka dricksvattenförsörjningen, genom bland annat rening av dagvatten. Möjligheterna att nå målen har dock delvis begränsats av att kommunen har saknat en vattenstrateg som har kunnat arbeta med frågorna under året. Rekrytering pågår och beräknas bli klar i början av 2026 vilket kommer förstärka arbetet framåt.

VA-enheten arbetar samtidigt aktivt med att minska kemikalieberoendet i sina processer och har satt ett kortsiktigt mål om att reducera kemikalieförbrukningen med fem procent. Sammantaget visar insatserna på ett brett och målmedvetet arbete för att skydda vattentillgångar, stärka robustheten och minska miljöpåverkan i kommunens verksamheter.

Lokalvårdsenheten fortsätter sitt långsiktiga arbete med att minimera användningen av kemikalier genom rengöringsmetoder baserade på filtrerat vatten, microfiber och maskiner med

integrerad vattenrening. Dessa val bidrar både till minskad vattenförbrukning och till att enheten stödjer det internationella projektet Made Blue Foundation. Även tvättprocesserna är anpassade för lägre energianvändning genom tvättmedel som möjliggör låga temperaturer.

3.2.2 Minska gifters och övergödnings påverkan på yt- och grundvatten

Det fleråriga LOVA-projektet med vattenprovtagning har fortsatt och bidrar med viktig kunskap om vattenkvalitet i olika delar av kommunen. Miljöavdelningen har också följt upp tidigare tillsyn av dagvattenanläggningar och ökat omfattningen av tillsyn av enskilda avlopp. Under 2025 prioriterades arbetet mot de avlopp som påverkar känsligare recipienter, samtidigt som vissa planerade insatser, exempelvis tillsyn av hästgårdar, har fått skjutas på framtiden på grund av resursbrist.

VA-enheten har stärkt sitt arbete genom en utökad provtagningsplan och fastställda drifrutiner för dagvattenanläggningar. Ett omfattande uppströmsarbete har även påbörjats för att kartlägga vad som når pumpstationerna och informera fastighetsägare om vad som får ledas till den allmänna VA-anläggningen.

Avfallsverksamheten bidrar med säkra rutiner för farligt avfall, riktad information till invånare och företag samt utveckling av insamlingssystemen. Test av nya sorteringsguider, utökad mobil insamling och förbättrad logistik ökar möjligheten att förebygga att skadliga ämnen når mark- och vattenmiljöer.

3.2.3 Öka tillgången till vattenmiljöer för alla

Arbetet med att stärka tillgången till vattenmiljöer för rekreation och naturupplevelser har under året fokuserat på att utveckla trivsamma och attraktiva boendemiljöer. Inom ramen för Bostadsförsörjningsprogrammet har kommunen fortsatt driva mål och strategier som säkerställer att både närmiljöer och vattennära områden utformas för att främja livskvalitet och hållbarhet.

Under året färdigställdes skogsvåtmarken i Wårsta som är ett naturvårdsprojekt som genomförts i samverkan med Wårsta gård. Statliga bidrag genom LOVA (lokala vattenvårdsprojekt) har medfinansierat detta projekt. Syfte är att skapa en våtmark för att gynna biologisk mångfald och att bibehålla vattnet i skogsmarken och utjämna flöden nedströms. Naturmiljöer av detta slag bidrar till både biologisk mångfald, förbättrad vattenrening och nya möjligheter till rekreation för kommunens invånare.

3.3 Naturmiljöer med mångfald

År 2030 bevaras och nyttjas den biologiska mångfalden i Håbo på ett hållbart sätt. Vi värnar naturens ekosystem för dagens och framtida generationer. Våra friluftsområden är utvecklade och vävs samman med tillgängliga grönområden. Håbo kommuns rika naturmiljöer är en tillgång och förvaltas ansvarsfullt och hållbart genom långsiktig skydd och skötsel.

3.3.1 Öka andelen skyddad natur

Under året har fokus varit att säkerställa grunduppdraget och bibehålla de befintliga miljöer som redan finns. En kommunekolog har rekryterats under året vilket möjliggör att arbetet med punkterna kan fortgå och utvecklas under 2026.

3.3.2 Säkerställ en hållbar förvaltning av mark

Under året har fokus varit att säkerställa grunduppdraget och bibehålla de befintliga miljöer som redan finns. En kommunekolog har rekryterats under året vilket möjliggör att arbetet med punkterna kan fortgå och utvecklas under 2026.

3.3.3 Planera hållbart och långsiktigt

Arbetet med en välfungerande bebyggd miljö tar sin utgångspunkt i Bostadsförsörjningsprogrammet, där särskilt fokus ligger på robust och miljömässigt hållbart byggande. Programmet fungerar som en gemensam riktning för hur kommunen ska växa på ett sätt som tar hänsyn till både klimatutmaningar, samhällsservice, sociala värden och ekologiska system.

Ett centralt inslag i arbetet är att säkerställa att nya och befintliga bebyggelsestrukturer stärker de gröna sambanden i kommunen. Detta innebär att parker, naturområden, grönstråk, dagvattenlösningar, trädalléer, gröna tak och andra vegetationsrika inslag knyts samman till ett funktionellt nätverk. Dessa gröna samband bidrar till biologisk mångfald, klimatanpassning, renare luft, minskad värmeeffekt i tätorter och förbättrade rekreationsmöjligheter för invånare. En god bebyggd miljö förutsätter därmed att grönstruktur ses som en integrerad del av samhällsplaneringen, inte som en kompletterande komponent.

Kommunen arbetar aktivt med att öka kunskap och engagemang kring naturvärden hos medborgarna. I samarbete med Håbohus har informationsskyltar om biologisk mångfald tagits fram och placerats i flera bostadsområden. Håbohus deltar även i arbetet med den årliga Biologiska mångfaldens dag, där kommunens tredjeklassare utbildas i ekosystemtjänster och naturvård. Evenemanget genomfördes för andra gången 2025 och planeras att fortsätta 2026. Genom dessa insatser stärks förståelsen för sambandet mellan bebyggelseutveckling, natur och hållbarhet – inte minst hos kommunens yngre generationer.

Utöver detta deltar kommunen i det regionala programmet ”Färdplan för ett hållbart län”, där Håbohus har tecknat konkreta hållbarhetslöften inom temat ”Minskad klimatpåverkan”. Dessa åtaganden kopplar den lokala planeringen till regionala klimatmål och stödjer ett samordnat arbetssätt kring utsläppsminskningar och hållbar markanvändning.

Avfallsverksamheten bidrar genom att integrera avfallsfrågor i planprocessen. SIM-kommunernas gemensamma tekniska riktlinjer används för att säkerställa att ny- och ombyggnationer får avfallsutrymmen som är funktionella, säkra och möjliggör hög servicegrad samt god logistik. Detta är en förutsättning för att nå kommunens mål om ökad materialåtervinning och minskat restavfall. Genom att ta hänsyn till avfallshantering redan i planeringsskedet blir den långsiktiga hållbarheten bättre förankrad i samhällsbyggandet.

4 Social hållbarhet

4.1 Delaktighet

År 2030 lever vi i ett Håbo där alla har samma möjlighet att delta och växa. Vi tar vara på varandras ambitioner, drivkrafter och kreativitet och formar något större. Det finns en god kommunikation genom dialog och tydlig information. Våra arbetsplatser har specifik information och introduktion för en hållbar arbetsplats.

4.1.1 Öka invånarnas inflytande och delaktighet

Kommunens verksamheter har under 2025 arbetat systematiskt för att stärka invånarnas inflytande genom öppenhet, dialog och tillgängliga mötesformer. Medborgardialoger, öppet hus, kommunala råd (KPR, KFR), ungdomsråd, fritidsambassadörer och gårdsvandringar har gett invånare möjlighet att påverka beslut och utveckling.

Biblioteket, fritidsverksamheten och kulturverksamheter fungerar som öppna och inkluderande mötesplatser där invånare ges möjlighet att bidra med synpunkter och delta i utformningen av verksamheten. Barn- och utbildningsförvaltningen arbetar med elevråd, föräldraforum och demokratiuppdraget i undervisningen.

Socialförvaltningen har under 2025 arbetat för att stärka invånarnas delaktighet och inflytande genom:

- Tydligare och mer transparent information om socialtjänstens arbete, bland annat via webben, informationsmaterial och förbättrade beslutsunderlag.
- Förbättrad synpunktshantering, där inkomna synpunkter analyseras löpande och används i kvalitetsarbetet.
- Systematiska uppföljningssamtal med brukare, exempelvis inom individ- och familjeomsorgen, vilket ger invånare möjlighet att påverka stödets utformning.
- Utveckling av arbetssätt i linje med nya socialtjänstlagens inriktning, där delaktighet, frivillighet och social hållbarhet är bärande principer och ses som en kommungemensam angelägenhet.

Fritidsambassadörerna som skapades under 2025 ska ge unga möjlighet till inflytande över sin egen fritid. Verksamheten består av en grupp unga som får möjligheten att utbilda sig inom ledarskap och att arrangera olika aktiviteter eller event för andra ungdomar i kommunen. Ungdomarna som skall vara Fritids ambassadörer får ansöka om att vara med och de är under en period av ett år. Sedan startar processen om med ny ansökan och nya ungdomar. Fritids ambassadörerna jobbar även ihop med kommunens Ungdomsråd och handleds av Ung Håbo.

Detta har bidragit till ökad tydlighet i kontakten med invånarna och större möjligheter för dem att förstå och påverka sin egen process inom socialtjänsten.

4.1.2 Öka det livslånga lärandet

Kommunen arbetar brett med livslångt lärande för både invånare och medarbetare. Arbetsmarknadsenheten har under lågkonjunkturen haft ett ökat fokus på att coacha till studier, särskilt unga som varken arbetar eller studerar samt utrikesfödda. Arbetet sker bland annat

genom uppsökande insatser och ESF-projektet Insatser i samverkan (ISA).

Barn- och utbildningsförvaltningens verksamheter utgör grunden för det livslånga lärandet genom hela utbildningskedjan, inklusive vuxenutbildning och möjligheter till yrkesväxling. Förvaltningen har som ett prioriterat nämndmål att öka kvalitén i verksamheterna. Det systematiska kvalitetsarbetet innehåller specifika delar som fokuserar just på ökad måluppfyllelse avseende betyg, vilket följs upp och analyseras kontinuerligt.

Inom vård och omsorg har omfattande kompetensutveckling genomförts, bland annat genom Äldreomsorgslyftet, utbildningar i psykisk hälsa, demenskunskap och digitala hjälpmedel. För att minska det digitala utanförskapet och öka självständighet och inkludering i samhället genomförs Techtidagar för äldre.

Socialförvaltningens har under 2025 arbetat med:

- Satsning på kompetensutveckling, bland annat inom barnrätt, våld i nära relationer, missbruk/beroende, förenklade utredningar, socialtjänstens digitalisering och arbete på hemmaplan.
- Ett utvecklat introduktions- och mentorstöd för nya medarbetare, särskilt inom myndighetsutövningen för att säkerställa en hållbar och trygg kompetensförsörjning.
- Främjande av intern rörlighet och karriärväxling, exempelvis mellan mottagning, utredning, öppenvård och beroendområdet.
- Deltagande i utvecklingsarbete såsom implementering av SSPF-modellen, vilket stärker förvaltningens samlade kunskap och ökar kompetensen att arbeta med förebyggande insatser.

Biblioteket erbjuder digital handledning, föreläsningar och folkbildande aktiviteter som bidrar till ökad kunskap och minskat digitalt utanförskap. Även utbildningsinsatser kring hållbarhet, återbruk och cirkulär ekonomi genomförs i samverkan mellan flera verksamheter.

4.2 Jämlikhet

Året är 2030 och i Håbo finns en plats för alla och ingen lämnas utanför. Olika förmågor och resurser tas tillvara. Inom Håbo kommun finns inkluderande och jämställda arbetsplatser med rättvisa arbetsvillkor och en nolltolerans när det gäller diskriminering. Ett gott och respektfullt bemötande är nödvändigt för att lyckas med detta.

4.2.1 Öka jämställdheten

Kommunens verksamheter arbetar aktivt med normer, bemötande och jämställdhetsintegrering. Socialförvaltningen och vård- och omsorgsförvaltningen har påbörjat implementeringen av den nya socialtjänstlagen där jämställdhet är ett tydligt mål. Könsuppdelad statistik och riktade handlingsplaner tas fram för att minska omotiverade skillnader.

Barn- och utbildningsförvaltningen arbetar med jämställdhet som en integrerad del av undervisningen och motverkar diskriminerande strukturer. Biblioteket är HBTQI-certifierat och bedriver aktivt arbete genom programverksamhet, mötesplatser och tillgänglig litteratur.

4.2.2 Öka kunskapen om allas lika rätt

Kommunen har genom flera verksamheter arbetat för att stärka invånarnas kunskap om rättigheter och skyldigheter. Arbetsmarknadsenheten och socialförvaltningen erbjuder stöd i myndighetskontakter, servicekontor och samverkan med civilsamhället, bland annat genom familjecoacher riktade till utrikesfödda kvinnor.

Biblioteket har uppmärksammat nationella minoriteter genom författarbesök, programverksamhet och tillgänglig litteratur. Projektet "Boken kommer" ger tillgång till anpassade medier och stärker jämlik tillgång till information och kultur.

4.3 Trygga mötesplatser för alla

År 2030 erbjuder Håbo kommun möjligheter till mötesplatser för människor i olika åldrar och olika faser av livet. Det engagemang som finns i föreningar och hos invånare tas tillvara. Invånarna upplever att det finns gott om mötesplatser som tillgodoser den efterfrågan och de behov som finns. Trygghet och gröna värden är viktiga beståndsdelar för mötesplatserna.

4.3.1 Öka insatser för att den upplevda tryggheten ska öka

Trygghetsarbetet har stärkts genom bred samverkan mellan kommun, polis, skola, föreningsliv och näringsliv. SSPF-modellen där skola, socialtjänst, polis och fritid samverkar har implementerats och det gemensamma lägesbilsarbetet har utvecklats.

En del av att öka den upplevda tryggheten är hur detaljplaner planeras. Två planer har prioriterats under året och arbetet fortsätter och intensifieras 2026:

- Detaljplanarbete för Kalmarsand, där del av arbetet är omvandlingen av Silon, som idag är en otrygg miljö.
- Detaljplanearbete och prioritering av framtida detaljplaner med förtätningar i bland annat centrum. Dessa förtätningar skapar möjligheter för fler ögon på gatan och skapar mer rörelse under dygnets alla timmar.

Socialförvaltningen och vård- och omsorgsförvaltningen har stärkt trygghetsarbetet genom:

- SSPF-samverkan har under 2025 intensifierats med stöd av statliga medel.
- Tät samverkan med polisen i lägesbilsarbete, enskilda ärenden och gemensamma insatser riktade mot barn och unga i riskzon.
- Samarbete med föreningsliv och civilsamhälle, särskilt för att skapa stödjande strukturer kring barn och unga samt stärka skyddsnätet för familjer.
- Utbyggnad av arbete på hemmaplan, vilket ökar stabiliteten i vardagen för utsatta barn och därmed stärker den upplevda tryggheten.
- Trygghetsringningar, det ökar tryggheten och är en tjänst som SPF Seniorerna i Håbo erbjuder i samarbete med vård- och omsorgsförvaltningen.

- Sociala aktiviteter för att bryta social isolering
- Utflykter och gemensamt traditionsfirande
- Senorgym. Cirkelträning, rörelseträning (sittande), träning efter stroke,, förebygga fall mm.
- Pratcafeer som anordnas i samverkan mellan pensionärsorganisationerna och vård- och omsorgsförvaltningen.

Håbohus har genomfört trygghetsskapande åtgärder i bostadsområden, bland annat genom borttagning av otrygg växtlighet.

4.3.2 Öka möjligheten till möten

Kommunen bidrar till trygga och inkluderande mötesplatser genom öppna verksamheter, träffpunkter, bibliotek, återbruksverksamheter och fritidsverksamhet. Vård- och omsorgsförvaltningen erbjuder aktiviteter för att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre.

Skattkammaren i centrum och olika återbruksinitiativ fungerar som naturliga mötesplatser. Bibliotekets aktiviteter, ungdomsverksamhetens insatser och samarbeten med civilsamhället skapar trygga och inkluderande miljöer där invånare möts i frågor om hållbarhet och cirkulär ekonomi.

4.4 God hälsa och arbetsmiljö

År 2030 fortsätter Håbos hälsofrämjande arbete ge människor möjlighet att öka kontrollen över sin hälsas utveckling. Hälsoflyktorna minskar och alla, barn som äldre har en meningsfull fritid och vardag. Håbo kommun erbjuder säkra arbetsmiljöer som gynnar välbefinnande och hälsa. Sunt arbetsliv är ledord för arbetsmiljöarbetet som är långsiktigt och systematiskt där åtgärder vidtas direkt vid behov. Det finns en stolthet över att studera och arbeta i eller för Håbo kommun.

4.4.1 Minska andelen riskbeteenden som leder till ohälsa

Kommunen arbetar förebyggande med fysisk, psykisk och social hälsa. Insatser omfattar fysisk aktivitet, sociala aktiviteter mot isolering, utbildningar i psykisk hälsa samt fallförebyggande arbete. Bibliotek och fritidsverksamheter bidrar till att minska ensamhet, särskilt bland unga och äldre.

Biblioteket har en viktig roll att spela i att förebygga och bryta ofrivillig ensamhet och isolering genom att vara en fysisk plats som är tillgänglig för alla, värnar öppenhet för olika perspektiv, möjliggör läsning för vana liksom ovana läsare.

Barn- och utbildningsförvaltningen arbetar utifrån Sunt arbetsliv när det gäller medarbetares hälsa och det utarbetades under 2025 en handlingsplan för friska arbetsplatser med särskilt fokus på att minska sjukfrånvaron. I kärnverksamheterna ingår det hälsofrämjande arbetet i läroplanerna.

Vård- och omsorgsförvaltningen arbetar aktivt för att mota riskbeteenden som leder till ohälsa på flera sätt. Det handlar om aktiviteter som adresserar fysiska, psykiska/sociala och

säkerhetsrelaterade riskbeteenden.

- Fysiska riskbeteenden handlar om fysiska inaktivitet, dålig kosthållning, missbruk, bristande egenvård etcetera. Detta möts genom de omfattande aktiviteterna som genomförs årligen via förvaltningens förebyggande enhet, genom denna erbjuds fysiska aktiviteter varje vecka med mera.
- Psykiska/sociala riskbeteenden handlar om social isolering, suicid med mera. Detta möts av sociala aktiviteter för att bryta social isolering och skapa träffpunkter/möten för invånare i kommunen. Prat caféerna och hälsosamtal är exempel på genomförda aktiviteter under året. De genomföra utbildningarna i första hjälpen till psykisk hälsa är ytterligare exempel på genomförda aktiviteter som syftar till bättre psykisk hälsa.
- Säkerhetsrelaterade riskbeteenden handlar om fall, synnedsättningar etc. Här har förvaltningen genomfört en lång rad aktiviteter (balansera mera dagen/balansträning mm) som syftar till att minska fall både i särskilt boende och ordinärt boende.

Ambitionen är således att minska andelen riskbeteenden som leder till ohälsa genom att arbeta förebyggande och erbjuda generella främjande insatser anpassat efter olika målgruppers behov. Arbetet sker både genom generella insatser och riktade projekt för särskilda målgrupper.

4.4.2 Öka utbudet av frukt och grönt

Måltidsverksamheten erbjuder dagligen frukt, grönsaker och baljväxter i skolor och förskolor. Inköp sker med säsongsanpassning.

Gröna dalen skolan fortsätter sitt samarbete med Coop och tar hand om prickiga grönsaker och frukter som konsumenterna väljer bort. Det ger en ökad variation i skolan och minskar butikens matsvinn.

4.4.3 Öka andelen studerande som klarar studierna med godkända betyg

Barn- och utbildningsförvaltningen arbetar systematiskt med kvalitetsutveckling för ökad måluppfyllelse som en del av grunduppdraget. Individanpassad undervisning, kompetensutveckling för personal och kontinuerlig uppföljning av resultat är centrala delar i arbetet. Även vuxenutbildningen bidrar till ökade möjligheter till studier och etablering på arbetsmarknaden.

5 Ekonomisk hållbarhet

5.1 Hållbara inköp

År 2030 skapar vi långsiktiga och medvetna affärer i Håbo där våra resurser används hållbart. Det gör vi genom att förbereda oss väl innan vi gör våra inköp. Vi använder våra medel på ett ansvarsfullt sätt och våra hållbarhetskrav är välplanerade och möjliga att följa upp. Korruption motverkas och goda arbetsvillkor säkerställs. Det cirkulära och lokala gynnas

5.1.1 Öka långsiktigheten i våra inköp

Kommunen arbetar systematiskt för att öka långsiktigheten i sina inköp genom ramavtal, samverkan och hållbarhetskrav.

Majoriteten av inköpen sker via ramavtal, ofta genom ADDA eller gemensamma upphandlingar inom olika nätverk såsom Uppsam eller SIM-samverkan. I dessa upphandlingar ingår miljökrav och i ökande grad cirkulära och sociala krav. Kommunen utvecklar löpande rutiner för livscykelperspektiv, bedömning av marknadens mognad och tydlig kravställning.

5.1.2 Minska mängden avfall som går till energiåtervinning

Kommunen arbetar aktivt för att minska restavfall genom cirkulär ekonomi, återbruk och förbättrad sortering.

Utbyggnaden av fastighetsnära insamling, plockanalyser och förbättrad sortering har bidragit till minskad mängd avfall till energiåtervinning. Ett byggåterbruk har öppnats på återvinningscentralen och återbruk av textilier, byggmaterial och hushållsprodukter har ökat. Årliga klädbytdagar och andra återbruksinitiativ bidrar till att förebygga avfall och öka materialåtervinningen. Skattkammaren i centrum genomförs löpande där möjlighet till återbruk finns för invånare som inte har möjlighet att ta sig till Skattkammaren på Återvinningscentralen i Västerskog.

5.1.3 Öka hållbarhetskraven på de inköp vi gör

Kommunen stärker kontinuerligt hållbarhetskraven i upphandlingar genom miljömässiga, sociala och arbetsrättsliga krav.

Upphandlingsenheten gör bedömningar av vilka krav som är lämpliga att ställa och följer upp dem i samverkan med verksamheterna. Kommunen deltar i regionala nätverk och projekt, såsom Fossilfritt 2030, för att utveckla gemensamma metoder och stödja omställningen till fossilfrihet. Medlemskap i organisationer som BioDrivÖst hjälper kommunen med omvärldsbevakning, lagtydning, metodframtagning och stöttning i ökad kravställning för transportintensiva upphandlingar.

5.2 Struktur och system

Året är 2030 och i Håbo är det lätt att göra rätt. Vårt arbete utgår från långsiktighet och regelbundenhet. Det är ordning och reda i alla led. Håbo kommuns hållbarhetsarbete kännetecknas av ständiga förbättringar. Struktur tillsammans med gemensamma mål och tydligt ledarskap gör förbättringarna möjliga.

5.2.1 Öka tillgången till digitala möjligheter

Kommunens verksamheter arbetar samlat för att öka den digitala tillgängligheten för invånare och företag. Detta sker genom utveckling av digitala tjänster, förbättrad information och investeringar i digital infrastruktur.

Avfallsverksamheten har vidareutvecklat sin avfallsapp och infört nya e-tjänster som förenklar ärendehantering för invånare. Digitala sensorer används för effektivare drift av återvinningsstationer.

Vård- och omsorgsförvaltningen har infört flera digitala stöd, bland annat läkemedelsrobotar, digital läkemedelssigering, mobildokumentation och digitala inköp inom hemtjänsten. Förvaltningen har även satsat på utbildningar i digital kompetens för brukare.

Bygg- och miljöförvaltningen har förbättrat sina digitala tjänster och sin webbplats för att öka tillgängligheten och förenkla kontakten med kommunen.

5.2.2 Öka antal arbetstillfällen i Håbo kommun

Kommunen bidrar till fler arbetstillfällen genom att skapa förutsättningar för lokala företag, samverka med arbetsgivare och erbjuda vägar in på arbetsmarknaden för personer som står långt från arbete.

Arbetsmarknadsenheten har ett aktivt arbetsgivararbete och stödjer företag genom matchning och användning av lönestöd.

Kommunala verksamheter såsom tex avfallsenheten och även Håbohus erbjuder praktik, arbetsträning och skolpraktik i samverkan med Arbetsmarknadsenheten och Arbetsförmedlingen

Dessa insatser stärker både individers möjligheter till egen försörjning och arbetsgivarnas kompetensförsörjning.

5.3 God etik och moral

År 2030 är Håbo en kommun där ansvarsfullhet, tillit och rättvisa är grunden för god samhällsstyrning, fri från onödiga konflikter. Kommunens värdegrund ska även synas i vårt sätt att agera. Det finns utrymme för konsekvensanalyser och reflektion för att kunna ta långsiktiga beslut och hålla en budget i balans. Medvetenhet och regelbunden avstämning är en självklarhet för att ständigt underhålla och upprätthålla god etik och moral.

5.3.1 Öka andelen långsiktigt hållbara investeringar

Kommunen arbetar för att öka andelen långsiktigt hållbara investeringar genom att investera resurseffektivt och förvalta befintliga tillgångar.

Hållbarhetsperspektiv integreras i upphandlingar genom miljökrav, livscykelperspektiv och totalkostnadsanalyser. Livscykelkostnadsanalyser används särskilt vid upphandling av fordon.

Inom lokalvård och fastighetsförvaltning ställs höga krav på leverantörer gällande miljöarbete, kemikaliehantering och certifieringar. Detta bidrar till att bevara och utveckla värdet på kommunens tillgångar över tid.

Kommunen har också under 2025 aktivt valt att reinvestera i gamla simhallen. Den gamla simhallen har byggts om till verksamhetslokal för fritidsverksamheten Ung Håbo och föreningslokaler för ett antal föreningar som idag bedriver sin verksamhet i externt inhyra lokaler. Att reinvestera och ge en byggnad ett nytt syfte sänker klimatpåverkan och minskar resurserna istället för att bygga helt nytt.

5.3.2 Öka tilliten och skapa ett inkluderande samhälle

Kommunens verksamheter bidrar till ökad tillit och social inkludering genom arbete, delaktighet och samverkan med civilsamhället.

Avfallsverksamheten och Håbohus erbjuder praktik och arbetsträning som stärker möjligheterna till egenförsörjning.

Biblioteket har tillsammans med Röda Korset erbjudit läxhjälp för både barn och vuxna, vilket bidrar till ökad studieförmåga och social sammanhållning.

Antagande hållbarhetsstrategi

Förslag till beslut

1. Kommunfullmäktige antar Hållbarhetsstrategi för Håbo kommun.
2. Kommunfullmäktige upphäver tidigare Miljöstrategi för Håbo kommun (KF 2015-02-23 § 6).
3. Kommunfullmäktige beslutar att ge förvaltningen i uppdrag att utreda hur det i politiska beslut ska göras en koppling mot Agenda 2030 och Håbo kommuns hållbarhetsstrategi.

Sammanfattning

En hållbarhetsstrategi är viktig för att visa hur Håbo ska växa hållbart och kunna möta framtida utmaningar utifrån kommunens vision, *Vårt Håbo 2030*. Hållbarhetsstrategin är en revidering av kommunens miljöstrategi från 2015. Nya underlag, som Agenda 2030, inkluderas och samtliga hållbarhetsdimensioner; ekologisk, social och ekonomisk finns med på ett tydligare sätt och strategin utgår från FN:s globala mål för hållbar utveckling.

Föreslagen hållbarhetsstrategi innehåller 11 inriktningar med visionstext, förklarande text och övergripande mål totalt 28 stycken. Den inkluderar miljöstrategins tidigare inriktningsmål. Strategin är ett viktigt kommunövergripande styrdokument som berör samtliga aktörer i kommunen; kommuninvånare, företagare, organisationer och tjänstepersoner. Samtliga aktörer har erbjudits att vara delaktiga i framtagandet. Dels under en dialog under våren 2020 och sedan en remiss av strategin hösten 2020. Synpunkter efter dessa har arbetats in i förslaget.

Ärendet

Håbo kommun har en miljöstrategi för ekologisk hållbar utveckling i Håbo kommun antagen av kommunfullmäktige februari 2015. Under 2019 aktualitetsprövades miljöstrategin och kommunfullmäktige beslutar att ge kommunstyrelsen uppdraget att uppdatera Håbo kommuns miljöstrategi utifrån de förutsättningar kommunen har och med utgångspunkt i aktuella underlag samt globala, nationella och regionala miljömål. Kommunfullmäktige konstaterar även att miljöstrategins inriktningsmål är aktuella och speglar kommunens utmaningar och största miljöpåverkan på ett övergripande och aktuellt sätt. En önskan från kommunfullmäktige var även om en skarpare prioritering av klimatfrågan och fokusering på FN:s globala mål för hållbar utveckling nummer 7, 11 och 13. De globala målen finns med som prioriterade i föreslagen strategi.

För att utgå från Agenda 2030 och de globala målen krävs en helhetssyn och samtliga hållbarhetsdimensionerna; ekologisk, social och ekonomisk, bör inkluderas då målen är odelbara. Håbo kommuns miljöstrategi förslås därför övergå till en hållbarhetsstrategi för att förutom inkludera den ekologiska hållbarheten även inkludera ekonomisk och social hållbarhet. En hållbarhetsstrategi är viktig för att visa hur Håbo ska växa hållbart och kunna möta framtida utmaningar. Strategin är ett viktigt övergripande styrdokument som berör samtliga aktörer i kommunen; kommuninvånare, företagare, organisationer och tjänstepersoner.

Under våren 2020 har en dialog skett för att kunna arbeta fram ett förslag till hållbarhetsstrategi för Håbo kommun. Ett förslag till hållbarhetsstrategi har varit ute på remiss under hösten där aktörer i kommunen har bjudits in till att ge synpunkter på förslaget. Remissförslaget har bland annat skickats till samtliga nämnder.

Hållbarhetsstrategin säkerställer att vi ökar takten och ambitionsnivån i vårt hållbarhetsarbete. Den blir ett verktyg för att jobba horisontellt och långsiktigt vilket går i linje med kommunens styrmodell. Genom hållbarhetsstrategin tar vi ett helhetsgrepp. Arbetet med att ta fram en hållbarhetsstrategi innebär samtidigt att vi skapar en medvetenhet kring de globala målen, utvecklar en lokal agenda där vi anpassar till lokala förutsättningar, implementera och följa upp. Att arbeta långsiktigt och uppnå en hållbar samhällsutveckling kräver samarbete och samsyn över förvaltningsgränserna och bolagen men även samverkan med andra aktörer inom kommunen och regionen.

De globala målen och kommunens hållbarhetsmål blir mer känt och erkänt samt något som alla jobbar mot på ett tydligt sätt inom den kommunala organisationen och i kommunen geografiskt. Samverkan över förvaltningsgränserna, med företag och organisationer stärks samt får en tydlig koppling med de globala målen och kommunens hållbarhetsstrategi som ett paraply.

Målen i strategin utgår från lokala, regionala, nationella och globala mål med om möjligt passande nyckeltal kopplade till sig. Nyckeltal ska användas från bland annat analysjämföraren i Kolada (kolada.se). Där finns nyckeltal som stöd för kommuners genomförande av Agenda 2030. Sveriges ekokommuner (Sekom) har även nyckeltal som kommunen använder redan idag och följer upp för att se trender i miljöarbetet, den ekologiska dimensionen av hållbarhet (sekom.se).

Hållbarhetsstrategin är ett viktigt kommunövergripande styrdokument och är tänkt att gälla för kommunen geografiskt, men även för kommunens organisation. Den berör samtliga aktörer i kommunen; kommuninvånare, företagare, organisationer och tjänstepersoner. Föreslagen hållbarhetsstrategi innehåller 11 inriktningar med visionstext, förklarande text och övergripande mål totalt 28 stycken.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Förslaget innebär inga direkta ekonomiska konsekvenser. Då hållbarhet handlar om att skapa en långsiktighet och ekonomisk uthållighet så kan det på kort sikt kosta mer för att på lång sikt kosta mindre för kommunen. Åtgärder som planeras ska i första hand hanteras inom driftbudgetram men om större investeringar behöver göras för att nå uppsatta mål behöver separat beslut och budget för det tas. En specifik budgetpost som alla förvaltningar kan öka medel från gör hållbarhetsarbete bör finnas avsatt för att öka takten och antalet åtgärder.

Barnperspektivet

Förslaget innebär inga direkta konsekvenser för barn. Men då vi planerar för ett hållbart Håbo med syftet att lämna över ett samhälle till kommande generationer så berör detta beslut barn positivt. Barnens bästa har beaktats och strategins utfall kommer att följas upp.

Näringslivsperspektivet

Förslaget innebär inga direkta konsekvenser för näringslivet. Men då vi planerar för ett hållbart Håbo med syftet att skapa delaktighet och stärka socialt företagande så berör detta beslut näringslivet positivt. Företag i Håbo har getts möjlighet att ge input och synpunkter under en dialog och remiss under 2020 som har tagits hänsyn till i framtagandet av hållbarhetsstrategin.

Uppföljning

Hållbarhetsarbetet i kommunen kommer att följas upp och rapporteras årligen inom kommunens rutiner för uppföljning.

Beslutsunderlag

- Hållbarhetsstrategi för Håbo kommun, Hållbara Håbo
- Kortversion Hållbara Håbo
- Remissutlåtande
- Beslut, aktualitetsförklaring av miljöstrategi
- Miljöstrategi för Håbo kommun (KF 2015-02-23 § 6)

Beslut skickas till

Planeringsavdelningen

Samtliga nämnder och bolag

§ 55

Dnr 2026/00145

Beslut - Hållbarhetsrapport 2025

Kommunstyrelsens förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att:

1. Kommunfullmäktige godkänner hållbarhetsrapporten för 2025.

Sammanfattning

Håbo kommuns hållbarhetsstrategi Hållbara Håbo antogs av kommunfullmäktige den 8 november 2021. Hållbarhetsarbetet i kommunen följs upp och rapporteras årligen.

Hållbarhetsrapporten för 2025 har samordnats av teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen, och samtliga förvaltningar har redovisat hur deras verksamheter under året har bidragit till de strategiska inriktningarna och delmålen i hållbarhetsstrategin.

Rapporten redovisas till kommunfullmäktige som föreslås godkänna 2025 års hållbarhetsrapport.

Kommunstyrelsen beslutade den 18 mars 2026 § 55 att besluta enligt förslag till beslut.

Yrkanden

Catherine Öhrqvist (M), yrkar på ändring i beslut att kommunfullmäktige godkänner hållbarhetsrapporten för 2025.

Fred Rydberg (KD), yrkar för Samverkan Håbos räkning (M), (S), (C) och (KD) bifall till förslag till beslut med Catherine Öhrqvist (M) ändringsyrkande.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunstyrelsen kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse hållbarhetsrapport, dokumentnummer 147154
- Hållbarhetsrapport 2025
- Protokollsutdrag 2021-11-08 § 145 Antagande hållbarhetsstrategi
- Underlag till beslut om antagande (uppföljning av hållbarhetsarbete).

Beslutet ska skickas till

Samtliga nämnder

Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen

JUSTERARE	EXPEDIERAD	SIGNATUR	UTDRAGSBESTYRKNING

Kommunstyrelsen
Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen
Jytte Rüdiger, förvaltningschef
jytte.rudiger@habo.se

Tjänsteskrivelse - Hållbarhetsrapport 2025

Förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen godkänner hållbarhetsrapporten för 2025.

Sammanfattning

Håbo kommuns hållbarhetsstrategi Hållbara Håbo antogs av kommunfullmäktige den 8 november 2021. Hållbarhetsarbetet i kommunen följs upp och rapporteras årligen.

Hållbarhetsrapporten för 2025 har samordnats av teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen, och samtliga förvaltningar har redovisat hur deras verksamheter under året har bidragit till de strategiska inriktningarna och delmålen i hållbarhetsstrategin.

Rapporten redovisas till kommunfullmäktige som föreslås godkänna 2025 års hållbarhetsrapport.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Att godkänna hållbarhetsrapporten för 2025 medför inga ekonomiska konsekvenser.

Barnperspektivet

Att godkänna hållbarhetsrapporten för 2025 medför inga konsekvenser för barn.

Näringslivsperspektivet

Att godkänna hållbarhetsrapporten för 2025 medför inga konsekvenser för näringslivet.

Uppföljning

Kommunens hållbarhetsarbete följs årligen upp i form av en hållbarhetsrapport som rapporteras till kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse hållbarhetsrapport, dokumentnummer 147154
- Hållbarhetsrapport 2025
- Protokollsutdrag 2021-11-08 § 145 Antagande hållbarhetsstrategi
- Underlag till beslut om antagande (uppföljning av hållbarhetsarbete).

Beslutet ska skickas till

Samtliga nämnder
Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen

Kommunstyrelsen
Teknik- och samhällsbyggnads-förvaltningen
Bettina Donko, Kommunekolog
bettina.donko@habo.se

Svar på motion: För fler träd och grönska inför 3 – 30 – 300 regeln i Håbo kommun

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen förslår kommunfullmäktige att:

1. Kommunfullmäktige avslår förslag 1, att Håbo kommun börjar tillämpa 3-30-300-regeln.
2. Kommunfullmäktige avslår förslag 2, att 3-30-300-regeln blir ett komplement till Grönstrukturprogrammet i samband med dess översyn.
3. Kommunfullmäktige avslår förslag 3, att Håbo kommun informerar och inspirerar privatpersoner och företag till att följa de delar av 3-30-300 modellen som är tillämplig.

Sammanfattning

En motion från Anna Söder (SD) med flera har inkommit till kommunen. Kommunfullmäktige beslutade att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning den 7 oktober 2025 (§ 132).

Motionen föreslår att Håbo kommun ska införa 3–30–300-regeln. Förvaltningens bedömning är att kommunen redan uppfyller delar av regeln, särskilt målet om tillgång till grönområden inom 300 meter. Kommunen arbetar redan med att bevara träd, öka trädäckningen och stärka ekosystemtjänster genom grönytefaktor, skadelindringshierarki och ekologisk kompensation. Dessutom kommer EU:s naturrestaureringsförordning att ställa krav på att ingen nettoförlust av grönområden sker från 2024 till 2030, vilket kommunen måste anpassa sig till. Förvaltningen bedömer också att ett formellt införande av 3–30–300-regeln skulle kräva resurser som inte finns tillgängliga och att regeln inte alltid är praktiskt genomförbar med hänsyn till lokala förutsättningar. Mot denna bakgrund föreslår teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen kommunfullmäktige att avslå motionens förslag:

Förslag 1

Håbo kommun börjar tillämpa 3-30-300-regeln.

Förslag 2

3-30-300-regeln blir ett komplement till Grönstrukturprogrammet i samband med dess översyn.

Förslag 3

Håbo kommun informerar och inspirerar privatpersoner och företag till att följa de delar av 3-30-300 modellen som är tillämplig.

Ärendet

En motion från Anna Söder (SD) med flera har inkommit till kommunen. Kommunfullmäktige beslutade att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning den 7 oktober 2025 (§ 132).

Motionären vill, med bakgrund av att Håbo kommun och framförallt Bålsta de senaste åren har vuxit som tätort och fler etapper med bostadsområden planeras runt Bålsta centrum, lyfta vikten av behovet av grönområden och inslag av natur. Motionären föreslår att kommunen att införa den så kallade 3-30-300-regeln.

3-30-300 regeln innebär att varje invånare ska kunna se minst tre fullvuxna träd från sin bostad, skola eller arbetsplats, att minst 30 procent av varje stadsdels yta bör täckas av trädkronor och att alla invånare ska ha tillgång till ett större, offentligt grönområde inom 300 meter, eller ungefär fem minuters promenad, från sin bostad.

Motionens förslag är:

- Förslag 1
Att Håbo kommun börjar tillämpa 3-30-300-regeln.
- Förslag 2
Att 3-30-300-regeln blir ett komplement till Grönstrukturprogrammet i samband med dess översyn.
- Förslag 3
Att Håbo kommun informerar och inspirerar privatpersoner och företag till att följa de delar av 3-30-300 modellen som är tillämplig.

Förvaltningens svar

Håbo kommuns grönstrukturprogram nämner inte uttryckligen 3–30–300-regeln. Däremot uppfylls 300-regeln redan, eftersom programmet också har ett mål att genom långsiktig planering och förvaltning säkerställa att kommunens invånare har tillgång till bostadsnära natur av god kvalitet inom 300 meter eller 5 minuters promenad från bostaden. Programmet definierar att tillgängligheten till naturen säkras med gena gröna stråk mot omkringsliggande naturområden, och nämner att det ska finnas varierad skolnära natur som erbjuder möjlighet till motoriska utmaningar, upptäckarglädje och naturstudier inom 200 meter från förskola och 300 meter från skola. Programmet har som mål att skolorna ska kunna nå större sammanhängande naturområden inom 1 kilometer från skolan. I kartanalyser har grönområden och skolnära natur kartlagts inom ett avstånd om 200 respektive 300 meter från kommunens förskolor och grundskolor. Dessa kartor uppdaterades år 2025.

Kommunen kan fortsatt arbeta för hög trädäckning samt variation i arter och ålder genom att skapa, bevara och utveckla tillgänglig tätortsnära natur utan att formellt införa 3-30-300-principen. Att vara mån om grönska är väl implementerat i flera av kommunens styrdokument, bland annat kommunens grönstrukturprogram, naturvårdsplan och bostadsförsörjningsprogram. Skadelindringshierarkin – där man bevarar trädet så länge det är möjligt – ingår redan i Grönstrukturprogrammet. I Grönstrukturprogrammet har kommunen som avsikt att säkerställa att en lokalanpassad grönytefaktor för

allmän platsmark och kvartersmark finns, som ska användas vid projektering och uppföljning. Denna kan ytterligare stärka grönska och krontäckning i våra kvartersmarker. Införande av metoder för ekosystemtjänstberäkning och ekologisk kompensation är redan del av styrdokumentet Anvisningar för ekosystemtjänster, där grönska och särskilt träd är i fokus. Införande och implementering av grönytefaktorn och ekosystemtjänstberäkning anses behöva prioriteras.

I augusti 2024 trädde EU:s förordning om restaurering av natur (2024/1991) i kraft. Målet är att restaurera minst 20 % av EU:s land- och havsområden till år 2030; långsiktigt ska alla ekosystem som behöver restaurering vara återställda senast år 2050. För livsmiljöer som klassificerats som i dåligt skick gäller ytterligare mål: minst 30% av arealen ska restaureras till gott skick senast 2030, 60% senast 2040, 90% senast 2050. Restaurering av urbana ekosystem omfattas av förordningen (artikel 8), med målsättningen att det senast år 2030, som huvudregel, inte ska förekomma någon nettoförlust av grönområden eller trädäckning inom de urbana ekosystemområden, vilket fastställs enligt artikel 14.4 i förordningen. Detta innebär att omfattningen av grönska och trädäckning år 2030 ska vara minst lika stor som år 2024. Från och med att en tillfredsställande nivå uppnåtts ska en ökande trend uppnås. Arbete pågår för att ta fram en nationell restaureringsplan som ska tydliggöra hur aktörer behöver jobba med naturrestaureringsförordningen. Kommunen kommer att behöva anpassa sitt arbete och följa den nationella restaureringsplanen när den har antagits. Uppdraget ska lämnas till regeringen senast 27 februari 2026.

Att införa 3-30-300-regeln skulle innebära ett ökat behov av resurser hos kommunen, men i nuläget är resurserna på kommunen med kompetens inom detta område upptagna med andra prioriterade uppgifter. En annan viktig faktor är att den urbana miljön kräver hänsyn till bland annat ovan- och underjordisk infrastruktur samt markförutsättningar, vilket innebär att det i vissa fall varken är möjligt eller lämpligt att plantera träd, även om principen om 3-30-300-regeln eftersträvas. Därför är det mer ändamålsenligt att utgå från platsens förutsättningar än att följa regeln strikt.

Förvaltningen föreslår med bakgrund av det som framkommit i beredningen att kommunfullmäktige avslår alla delar i motionens förslag.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Förslag till beslut har inte några ekonomiska konsekvenser.

Barnperspektivet

Förslag till beslut har ingen påverkan på barnperspektivet.

Kommunen strävar redan idag efter att bevara befintliga träd samt vid behov öka andelen träd, krontäckning och variation i trädarter och åldrar, samtidigt som gällande och kommande lagar och regler följs, beaktas barnperspektivet. Detta sker genom att utemiljöer utformas för att främja barns hälsa, trygghet och utveckling, där grönska värderas för sina ekosystemtjänster såsom lekvänliga miljöer, förbättrad luftkvalitet, skugga, bullerdämpning och stressreducering, vilket är särskilt viktigt för barn.

Näringslivsperspektivet

Förslag till beslut har inte någon påverkan på näringslivet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 145278
- Motion 2025-09-15
- Protokollsutdrag 2025-10-06 § 132
- Grönstrukturprogram och bilaga 2021 för Håbo kommun med fokus på Bålsta
- Remissversion Program för bostadsförsörjning 2026-2030, Håbo kommun
- Anvisning för integrering av ekosystemtjänster och utredning av behovet av ekologisk kompensation vid planering, byggande och förvaltning, 2023, Håbo kommun
- EU förordning om naturrestaurering 2024/1991 [Förordning - EU - 2024/1991](#)

Beslutet ska skickas till

Motionären

Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen

Motion: För fler träd och grönska, inför 3 – 30 – 300 regeln i Håbo kommun

De senaste åren har Håbo kommun och framförallt Bålsta som tätort vuxit och fler etapper med bostadsområden planeras runt Bålsta centrum. Vi i Miljöpartiet anser att det är viktigt att vi inte frånser behovet av grönområden och inslag av natur. Forskning visar att vi människor mår bättre och blir friskare med grön struktur omkring oss. Klimatet förbättras, växter skänker svalka heta dagar och fungerar fördröjande för dagvatten. Den biologiska mångfalden gynnas, ohälsosamma partiklar i luften tas upp och inte minst binder växter koldioxid.

2021-11-08 antogs i Håbo kommun ett Grönstruktur program vilket vi i Miljöpartiet tyckte var mycket lovvärt. I vårt remissvar tyckte vi dock att man borde följa upp programmet med tydligare riktlinjer och vi kommenterade bland annat att en grönytefaktor borde bestämmas för tätorten. I Grönstrukturprogrammet står att det ska uppdateras senast fyra år efter antagandet. Vilket med andra ord är nu.

Det är här 3-30-300-regeln kommer in – en simpel men effektiv guide för stadsplanering som strävar efter att skapa grönare, hälsosammare och mer livfulla urbana miljöer. Genom att fokusera på tre nyckelprinciper, gör denna modell det möjligt för städer att förbättra både miljön och livskvaliteten för sina invånare. Cecil Konijnendijk, professor i Urban Forestry i British Columbia samt docent på Nature Based Solutions Institute i Barcelona, är hjärnan bakom och denna enkla regel eller princip har fått stort fotfäste både internationellt och i Sverige.

Vad innebär då 3-30-300 regeln. Jo, dessa tre punkter:

1. 3 träd:

Varje invånare ska kunna se minst tre fullvuxna träd från sin bostad, skola eller arbetsplats.

2. 30 procent:

Minst 30 procent av varje stadsdels yta bör täckas av trädkronor. Krontäckningsgraden mäter hur stor del av en yta som skuggas av trädkronor.

3. 300 meter:

Alla invånare ska ha tillgång till ett större, offentligt grönområde inom 300 meter, eller ungefär fem minuters promenad, från sin bostad.

Miljöpartiet de gröna i Håbo kommun föreslår med anledning av ovanstående:

- Att Håbo kommun börjar tillämpa 3-30-300-regeln.
- Att 3-30-300-regeln blir ett kompliment till Grönstrukturprogrammet i samband med dess översyn.
- Att Håbo kommun informerar och inspirerar privatpersoner och företag till att följa de delar av 3-30-300 modellen som är tillämplig.

/För Miljöpartiet de gröna i Håbo

Anna Söder, Torgny Ericson, Ulrika Lundblad

Bålsta 14 september 2025

§ 132

Dnr 2025/01465

Anmälan av motion: För fler träd och grönska inför 3 - 30 - 300 regeln i Håbo kommun

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunfullmäktige beslutar att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning.

Sammanfattning

Anna Söder (MP), har överlämnat en motion till fullmäktige. Motionären föreslår att Håbo kommun börjar tillämpa 3-30-300-regeln som är en guide för stadsplanering som strävar efter att skapa grönare, hälsosammare och mer livfulla urbana miljöer. Miljöpartiet föreslår även att 3-30-300-regeln blir ett komplement till Grönstrukturprogrammet i samband med dess översyn samt att Håbo kommun informerar och inspirerar privatpersoner och företag till att följa de delar av 3-30-300-regeln som är tillämplig.

Beslutsunderlag

- Motion
- Tjänsteskrivelse med dokumentnummer 142792

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutet skickas till:

Kommunstyrelsens kansli

JUSTERARE

TL | M | [Signature]

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Remissversion

PROGRAM FÖR

Bostads- försörjning 2026-2030

Antaget av
Antaget
Giltighetstid
Dokumentansvarig

Kommunfullmäktige
2026 xxxx
Tills vidare, dock längst fyra år efter antagande
Planeringschef

Dokumentinformation

Diarienummer

KS 2024/00429

Gäller för

Samtliga förvaltningar och kommunala bolag inom Håbo kommun

Tidpunkt för

aktualitetsprövning

Senast nästa mandatperiod

Ersätter tidigare versioner

Bostadsförsörjningsprogram för 2022-2026 med utblick mot 2030, antaget av kommunfullmäktige 2026-xx, §114

Foto framsida

Doppingvägen, Bålsta. Foto: Ragnar Wernstedt

Projektorganisation

Program för bostadsförsörjningen 2026-2030 har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av tjänstepersoner från planeringsavdelningen i samarbete med politiska ledningen. Programmet har tagits fram på uppdrag av planeringschef (tidigare plan- och exploateringschef).

Projektleddare: Samhällsplanerare Petrus Bertilsson och samhällsplanerare Mayssa Ouertani under inledande skede. Samhällsplanerare Ragnar Wernstedt och samhällsplanerare Frida Ericson under avslutande skede.

Centrumbacken. Foto: Håbo kommun

Innehåll

Sammanfattning av mål och riktlinjer	5
Inledning	7
Framtidens bostadsförsörjning	7
Lagrum	8
Avgränsningar	8
Läsanvisningar	9
Uppföljning	9
Definitioner och begrepp	10
Utgångspunkter	12
Nationella mål	12
Mål för folkhälsa	12
Mål för integrationspolitiken	12
Agenda 2030	12
Gestaltad livsmiljö	12
Mål för funktionshinderspolitiken	12
Regionala mål	13
Kommunala mål	14
Kommunens verktyg	16
Översiktsplanering	16
Detaljplanering	16
Planberedskap	16
Kommunalt markinnehav	17
Det allmännyttiga bostadsbolaget	17
Bostadsanpassning	17
Kommunens utmaningar	18
Demografi, klimat och VA-brist	18
Mål, riktlinjer och aktiviteter	19
Samhällsbyggnad med helhetssyn	20
Attraktiva bostäder för alla	21
Trivsamma boendemiljöer för alla	22
Robust och miljömässigt hållbart byggande	23

Sammanfattning av mål och riktlinjer

Lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar innebär att varje kommun ska skapa förutsättningar för alla i kommunen att bo i goda bostäder. Inriktningen för den långsiktiga bostadsutvecklingen i kommunen ska även redovisas i bostadsförsörjningsprogrammet. Kommuner ska planera för bostadsförsörjningen genom riktlinjer, vilka ska antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod. Det är de nationella, regionala och kommunala målen som ligger till grund för det här programmens mål och riktlinjer.

I programmet har följande fyra övergripande mål för bostadsförsörjningen fastställts:

Samhällsbyggnad med helhetssyn

Genom dialog, samspel och flexibilitet ska vi utveckla framtidens Håbo med bostäder som har god tillgång till infrastruktur och samhällsservice.

Attraktiva bostäder för alla

I Håbo kommun ska det finnas möjlighet för alla att bo i bra bostäder genom hela livet, med goda kommunikationer nära arbete och skola. Vi ska ha ett varierat bostadsutbud med blandade upplåtelseformer där ingen lämnas utanför.

Trivsamma boendemiljöer

Håbo kommun ska erbjuda sociala mötesplatser i mälar nära och natursköna miljöer, med vackra bostäder som har en tillgänglig design där de boende känner delaktighet, engagemang och trivsel.

Robust och miljömässigt hållbart byggande

Vi bygger för framtiden där Håbo fortsätter vara en grön kommun med trygga trafiklösningar och en klimatanpassad utveckling av nya bostäder i närhet till befintlig infrastruktur och natur.

För varje mål har kommunen definierat tillhörande riktlinjer som anger i vilken riktning kommunen ska arbeta för att säkerställa måluppfyllelse. Riktlinjerna konkretiseras genom aktiviteter som även inkluderar indikatorer för att utvärdera genomförandet. Aktiviteterna genomförs under perioden 2026–2030, inom ramen för hela bostadsförsörjningsprogrammets giltighetstid. Mål, riktlinjer, indikatorer och aktiviteter sammanställs i tabeller i slutet av bostadsförsörjningsprogrammet.

Läs mer

Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar.

Gärdesvägen, Värdeby. Foto: Ragnar Wernstedt

Framtidens bostadsförsörjning

Håbo kommun förväntas uppleva en befolkningsökning under de kommande åren (se bilaga för underliggande siffror). För att möta kommande behov är det av stor vikt att erbjuda både nuvarande och framtida invånare ett attraktivt och hållbart bostadsutbud. För att säkerställa en god tillgång till bostäder krävs noggrant planeringsarbete.

Kommunens mål och riktlinjer för bostadsförsörjningen ska vägleda tillämpningen av bestämmelserna i plan- och bygglagen. Dessa riktlinjer ska även fungera som underlag för strategiska ställningstaganden inom fysisk planering och bostadsutvecklingsprojekt och vara ett stöd för exploatörer och byggherrar genom att redovisa kommunens ambitioner och viljeriktning.

Detta bostadsförsörjningsprogram är ett viktigt verktyg för en långsiktig och hållbar utveckling av bostäder i Håbo kommun. Kommunen har inte full kontroll över utvecklingen på bostadsmarknaden, men syftet med programmet är att genom tydliga riktlinjer styra utvecklingen i önskad riktning. Programmet ska fungera som stöd vid strategiska beslut inom fysisk planering och stadsutvecklingsprojekt, och riktlinjerna ska ha en vägledande funktion vid planläggning enligt plan- och bygglagen för att främja bostadsbyggande och utveckla bostadsbeståndet.

Håbo kommuns Bostadsförsörjningsprogram 2026–2030 är indelat i fem avsnitt. De två första avsnitten introducerar bostadsförsörjningsprogrammet samt de nationella, regionala och kommunala mål och strategier som programmet beaktar. I det tredje avsnittet beskrivs kommunens verktyg för att genomföra programmet. Det fjärde avsnittet behandlar de utmaningar som kommunen står inför och hur dessa påverkar bostadsförsörjningen. I det sista avsnittet presenteras kommunens fyra övergripande mål för bostadsförsörjning:

- Samhällsbyggnad med helhetssyn
- Attraktiva bostäder för alla
- Trivsamma boendemiljöer för alla
- Robust och miljömässigt hållbart byggande

Dessa mål åtföljs av tillhörande riktlinjer och aktiviteter.

Läs mer

Kunskapsunderlag - bilaga

Lagrum

Lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar innebär att varje kommun ska skapa förutsättningar för alla i kommunen att bo i goda bostäder. Inriktningen för den långsiktiga bostadsutvecklingen i kommunen ska även redovisas i bostadsförsörjningsprogrammet. Kommuner ska planera för bostadsförsörjningen genom riktlinjer, vilka ska antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod. Bostadsförsörjningsprogrammet är vägledande och inte juridiskt bindande.

Bostadsförsörjningslagen ändrades den 1 oktober 2022. Lagändringen innebär bland annat att kommunen ska analysera vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Enligt lagen ska analysen genomföras med stöd av ett underlag som Boverket förser kommunen med.

Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska enligt lagen innehålla minst följande uppgifter:

- Kommunens mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet
- Kommunens planerade insatser för att nå uppsatta mål
- Hur kommunen har tagit hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program som är av betydelse för bostadsförsörjningen

Som grund för de här uppgifterna ska det finnas en analys av:

- Den demografiska utvecklingen
- Marknadsförutsättningarna
- Vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden

Avgränsningar

Kommunen har ett särskilt lagstyrt ansvar att tillgodose behovet av bostad för personer utifrån socialtjänstlagen (SoL), lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (LMA), samt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Behov och åtgärder för att tillgodose bostadsbehovet hos de som omfattas av dessa lagar beskrivs i kommunens strategiska lokalförsörjningsplan.

Läsanvisningar

Bostadsförsörjningsprogrammet består av två delar:

- Program för bostadsförsörjning 2026–2030
- Kunskapsunderlag - bilaga

Uppföljning

Bostadsförsörjningsprogrammet följs upp årligen med särskild hänsyn till programmets riktlinjer, aktiviteter och indikatorer. Uppföljningen ska syfta till att undersöka hur beslut som rör bostadsbyggande, bostadsmarknaden och boendemiljöer förhåller sig till programmets mål och riktlinjer.

Bostadsproduktionen och situationen på bostadsmarknaden ska rapporteras till kommunstyrelsen årligen. Det sker i samband med rapporteringen av kommunens svar på Boverkets bostadsmarknadsenkät. Bostadsförsörjningsprogrammet ska antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod. I samband med detta ska en omfattande uppföljning av riktlinjerna i det nuvarande bostadsförsörjningsprogrammet genomföras.

Bostad

Hus, lägenhet, rum eller annat utrymme att bo i där alla primära bostadsfunktioner tillgodoses. Med primära bostadsfunktioner avses utrymmen för sömn och vila, matlagning, personhygien, daglig samvaro och förvaring. Alla funktioner utom personhygien får finnas i samma rum.

Bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden

Alla bostäder oavsett upplåtelseform eller hustyp som inte är klassificerade som särskilda boendeformer.

Specialbostäder

Bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden som riktar sig till en viss målgrupp, till exempel ungdomsbostäder, studentbostäder, seniorbostäder eller trygghetsboende.

Hushåll

Ett hushåll består av personer som är folkbokförda i samma bostad. I hushållsstatistiken från SCB finns tre huvudtyper; ensamstående, sammanboende och övriga. Sammanboende inkluderar personer som lever tillsammans som gifta, i registrerat partnerskap eller i ett samboförhållande. I gruppen övriga hushåll ingår alla andra hushåll där minst en person i bostaden saknar nära relationer till någon i bostaden, till exempel inneboende. De tre hushållstyperna delas vidare in i hushåll med eller utan barn.

Äganderätt

Äganderätt, i form av egnahem eller ägarlägenhet, innebär att man har full äganderätt till sin bostad. Den vanligaste formen är att äga småhus, vilket omfattar ett en- eller tvåbostadshus.

Flerbostadshus

Avser bostadsbyggnader innehållande tre eller flera lägenheter. Lägenheterna upplåts oftast som hyresrätt eller bostadsrätt.

Småhus

Avser friliggande en- och tvåbostadshus samt par-, rad och kedjehus. Den vanligaste upplåtelseformen är äganderätt, men i kommunen finns även bostadsrätts- och hyresrättssmåhus.

Bostadsrätt

Bostadsrätt innebär att man är medlem i en bostadsrättsförening, som äger en fastighet med lägenheter. Varje medlem har rätt att nyttja en särskild lägenhet inom föreningens fastighet.

Hyresrätt

Hyresrätt innebär att man hyr en lägenhet av en hyresvärd, som äger en eller flera fastigheter med hyreslägenheter.

Särskilda boendeformer

Bostäder för äldre eller för personer med funktionsnedsättning i enlighet med Socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Särskilda grupper

Med "särskilda grupper" i BFL § 2 avser lagstiftaren dem som av olika skäl har svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden. Det kan innefatta, äldre personer – över 65 år, nyanlända och ensamkommande barn och unga, personer med fysisk och psykisk funktionsnedsättning, personer som lever i hemlöshet, personer utsatta för våld i nära relationer, ungdomar och unga vuxna samt studenter.

Viktoriasliden, Bålsta. Foto: Ragnar Wernstedt

Nationella mål

Regeringens övergripande mål för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet är att ge alla människor i alla delar av landet en, från social synpunkt, god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas, samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas. Målet innebär även en långsiktigt väl fungerande bostadsmarknad där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud som svarar mot behoven.

Mål för folkhälsa

Det ska finnas samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa för hela befolkningen. Tillgång till en god och ekonomiskt överkomlig bostad skapar goda förutsättningar för att främja trygghet, tillit samt god och jämlik hälsa.

Mål för integrationspolitiken

Rättigheter, möjligheter och skyldigheter ska vara lika för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Det innebär att kommuner har ansvar för integration och bosättning av nyanlända flyktingar och ska beakta det i sin planering för bostadsförsörjning.

Agenda 2030

Agenda 2030 består av 17 globala mål för hållbar utveckling som tagits fram av FN. Av dessa 17 mål är det flera som direkt kan kopplas till översiktsplanering och kommunernas långsiktiga arbete med hållbar utveckling. Här kan målen för hälsa, jämställdhet, vatten, klimat och infrastruktur särskilt nämnas. Mål 11 om hållbara städer är av vikt för bostadsförsörjningsprogrammet och kan ses som ett övergripande mål för bebyggelse och fysisk planering.

Gestaltad livsmiljö

Målet om gestaltad livsmiljö innebär att "Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön". Kommunerna har genom sitt kommunala planeringsansvar en betydande roll i gestaltandet och förvaltandet av rikets livsmiljöer.

Mål för funktionshinderspolitiken

Ett av målområdena i regeringens funktionshinderspolitik är principen om universell utformning, vilken också utgör en

Läs mer

Arkitekturpolicy Håbo kommun

grundläggande princip i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I kommunens planarbete kan principen innebära ett tydligt ställningstagande för att från början skapa funktionella, tillgängliga och hållbara miljöer. Att tydligt formulera mål för tillgänglighet och användbarhet är både mer effektivt och kostnadsbesparande än att anpassa den byggda miljön i efterhand för olika behov. En universellt utformad miljö utgår från den mänskliga mångfalden och är ofta till fördel för alla.

Regionala mål

Region Uppsalas regionala utvecklingsstrategi antogs av regionfullmäktige i mars 2021. Utvecklingsstrategin bygger på visionen, ”Ett gott liv i en nyskapande och hållbar kunskapsregion med internationell lyskraft”, och konkretiseras i tre strategiska utvecklingsområden för länet:

- En region för alla lyfter fram hur ett samhälle format efter människan ger ett gott liv, med öppna och inkluderande miljöer.
- En hållbart växande region fokuserar på samhällsutvecklingen i Uppsala län, dess natur och livsmiljöer och förhållandet till omkringliggande län.
- En nyskapande region tar fasta på betydelsen av ett livskraftigt näringsliv och civilsamhälle samt förmågan till utmaningsdriven innovation hos företag och organisationer.

För bostadsförsörjningen är främst utvecklingsområdena *En region för alla*, *En hållbart växande region* och det långsiktiga utvecklingsmålet *Säkra och attraktiva städer och livsmiljöer* av särskild betydelse. Utvecklingsmålet lyfter behovet av en fortsatt utbyggnad av bostäder för att täcka behoven i ett växande län. För att öka rörligheten på bostadsmarknaden och tillgodose olika grupper behov behövs prisrimliga bostäder i olika storlekar och med blandade upplåtelseformer, samtidigt som det existerande bostadsbeståndet behöver användas mer effektivt. För att klara bostadsförsörjningsbehovet och bygga levande livsmiljöer krävs att marknadsaktörer vill bygga, samt en effektiv och proaktiv planering som även beaktar regionala och storregionala samband. Bostadsförsörjningsfrågan har även bäring på utvecklingsstrategins två andra utvecklingsområden. Tillgången på bostäder till ett rimligt pris är en förutsättning för att kunna delta i samhällslivet, arbeta, studera och leva ett gott liv i regionen.

Region Uppsala arbetar i nuläget med att ta fram kommande regionala utvecklingsstrategi som planeras att antas i slutet av 2025.

Läs mer

Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län

Kommunala mål

Med utgångspunkt i kommunens vision *Vårt framtida Håbo* har kommunfullmäktige den 5 december 2022 beslutat om fyra övergripande fokusområden för Håbo kommun.

Kommunen ska under mandatperioden bli:

- En kommun med ekonomi i balans
- En attraktiv arbetsgivare
- En hållbar kommun
- En företagervänlig kommun

Detta innebär att Håbo kommun strävar efter att bli en kommun med ekonomi i balans, där verksamheten präglas av god ekonomisk hushållning. Kommunen ska också vara en attraktiv arbetsgivare med god och hög kompetens i alla sina verksamheter. En hållbar kommun går ut på att verksamheterna utvecklas ansvarsfullt och hållbart. Dessutom kommer kommunen att verka för att skapa bra förutsättningar för både nya och etablerade företag, vilket bidrar till en företagervänlig miljö.

Kommunens vision *Vårt framtida Håbo* är vägledande för hela den kommunala verksamheten. Visionen är baserad på fyra inriktningar:

Håbo – en aktiv part i Mälardalen

Håbo kommun ska vara en aktiv part i Mälardalsregionen. Detta innebär att utbytet av varor, tjänster, arbetskraft, kompetens och kultur i både regionen och kommunen blir mer integrerat. Genom att bo och verka nära kollektivtrafikens infrastruktur, samt genom att utveckla och bygga ut bredband, stärks kopplingen till Mälardalsregionen. På så sätt blir Håbo kommun en naturlig del av Mälardalens breda utbud.

Mälarkommunen nära naturen

Håbo kommun har närhet till både Mälaren och naturen. Strandområdena vid Mälaren utgör attraktiva boendemiljöer, men är samtidigt känsliga för exploatering. Dessa områden kräver därför ett särskilt ansvar i planering och förvaltning. Kommunen ska möjliggöra boendemiljöer med närhet till Mälaren och naturen, med god tillgänglighet till vatten och grönområden för både invånare och besökare. All nyproduktion och exploatering ska genomföras med hänsyn till långsiktig hållbarhet.

Bålsta - en levande småstad

Bålsta ska både vara en sammanhängande centralort och en lugn, trivsamt småstad med närhet till naturen. Detta inne-

bär en bebyggelseutveckling med blandade funktioner och en varierande arkitektur. Vid bostadsbyggande ställs krav på både utformning och gestaltning, liksom på att bebyggelsen anpassas för att bevara småstadens karaktär och lugn.

I hållbara Håbo finns det goda livet

Ur ett socialt perspektiv innebär detta att bostadsområden ska vara inkluderande och mångfacetterade, med goda boendemiljöer för alla. Kommunen eftersträvar en variation av upplåtelseformer och utformar trygga stadsrum som främjar gemenskap och delaktighet. Bostadsbyggandet ska vara ekologiskt hållbart, både i produktion och i utformning. I Håbo främjas hållbara färdssätt och sammanhållen bostadsbebyggelse som inte tar i anspråk nya naturområden. Även ur ett ekonomiskt perspektiv eftersträvas långsiktig hållbarhet, vilket innebär att kommunen ska undvika större ekonomiska risker i produktion och förvaltning.

Rondellhus, Väppeby. Foto: Ragnar Wernstedt

Översiktsplanering

Enligt plan- och bygglagen 3 kap. 1 §, 2 § ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska vidare ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska utvecklas samt bevaras. I översiktsplanen ska kommunen redovisa sin bedömning av hur hänsyn tas till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Översiktsplanen ska vara aktuell för att agera som vägledning vid kommunens egna beslut om exempelvis bygglov och detaljplanering.

Håbo kommuns översiktsplan är ett resultat av ett flerårigt arbete. I december 2015 beslutade kommunfullmäktige i Håbo kommun att ge kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram en ny översiktsplan för hela kommunen, med utgångspunkt i visionen Vårt Håbo 2030, som nu heter Vårt framtida Håbo. Den 9 maj 2022 antogs översiktsplanen av kommunfullmäktige och den 7 juni 2022 vann översiktsplanen laga kraft och började gälla. Kommunens översiktsplan bygger på sex planeringsprinciper, som på en övergripande och strategisk nivå fastställer kommunens förhållningssätt för att främja en hållbar utveckling och uppnå kommunens vision.

Läs mer

Översiktplan för Håbo kommun

Detaljplanering

Detaljplanering är den juridiskt bindande delen av den fysiska planeringen och är kopplad till översiktsplanen. Genom detaljplanering regleras markanvändningen, vilket säkerställer att mark- och vattenområden används för de ändamål som de är mest lämpade för. Detaljplaner styr hur mark får användas och kan reglera aspekter som färg, form, placering och andra specifika krav. När kommunen tar fram en detaljplan genomförs det enligt en process som regleras i plan- och bygglagen.

Planberedskap

De detaljplaner som vunnit laga kraft men som ännu inte genomförts utgör tillsammans det som kallas kommunens planberedskap. Det är viktigt att kommunen har en god planberedskap för att kunna uppfylla det långsiktiga behovet av bostäder och samhällsfunktioner. En god planberedskap för kommunalt ägd mark ger kommunen möjlighet att styra orters utbyggnad och har framförhållning i kontakten med exploatörer och bostadsbolag.

Kommunalt markinnehav

Kommunen, som markägare, kan genom markanvisning ställa krav på vad som ska produceras och med vilken kvalitet. Markanvisning innebär en ensamrätt för en exploatör att, under en begränsad tidsperiod och på specifika villkor, förhandla med kommunen om att förvärva och utveckla ett visst markområde som ägs av kommunen. Genom markanvisningen kan kommunen påverka inriktningen på bostadsbyggandet, exempelvis vad gäller upplåtelseformer, bostadens storlek samt föreskriva att bostäder eller lokaler ska reserveras för kommunala ändamål, såsom äldreomsorg eller barnomsorg.

Det allmännyttiga bostadsbolaget

Det allmännyttiga bostadsbolaget utgör ett viktigt verktyg i bostadsförsörjningen, genom att bolaget tar stort socialt ansvar då de bland annat erbjuder bostäder till socialt utsatta samt nyanlända invandrare. Bostadsbolagen i Sverige ska helt eller till större delen ägas av kommunen, och verksamheten ska bedrivas enligt affärsmässiga principer. Att bygga bra bostäder till rimliga priser för alla är den allmännyttiga sektorns ursprungliga och mest grundläggande uppgift.

Håbohus AB är kommunens allmännyttiga bostadsbolag. Bolaget ägs av Håbo kommun och regleras genom ett så kallat ägardirektiv. I ägardirektivet stadgas att Håbohus verksamhet ska bidra till att tillgodose behovet av bra bostäder och god boendeservice inom Håbo kommun. Bolaget ska förvalta, utveckla och främja ett attraktivt bostadsbestånd som möter behovet av bostäder, avseende standard, utformning, läge, service, hyresnivå med mera, och detta ska ske med lämplig arkitektonisk och teknisk kvalitet. Vidare ska bolaget verka för att nya bostäder uppförs med varierade upplåtelseformer.

Bostadsanpassning

Bostadsanpassning är olika former av åtgärder i hemmet som möjliggör för den boende att bo kvar trots olika funktionsnedsättningar. Dörrautomatik och ramper är exempel på anpassningsåtgärder. Håbo kommun arbetar aktivt för att äldre ska kunna bo kvar i eget boende.

Demografi, klimat och VA-brist

Håbo kommun står inför flera utmaningar vad gäller bostadsförsörjning. Kommunen behöver anpassa infrastrukturen för att möta befolkningsutvecklingen och hantera klimatförändringar. En av de största utmaningarna är den åldrande befolkningen, där antalet personer över 85 år förväntas öka med 82 procent fram till 2030. Detta medför ett ökat behov av vård och omsorg, tillgänglighetsanpassade bostäder och en förbättrad infrastruktur. För att möta dessa behov krävs investeringar i nya boenden för äldre och en socialt inkluderande miljö som gör det möjligt för äldre att förbli aktiva i samhället. Den växande äldre befolkningen kräver även lättillgänglig service, vilket påverkar hur infrastrukturen planeras och byggs.

Klimatförändringar och ökad nederbörd medför en ökad risk för översvämningar, vilket ställer krav på effektiva lösningar för dagvattenhantering. Bostadsutveckling måste därför noggrant planeras för att undvika att bebyggelse placeras i utsatta områden, som lågpunkter, och för att skapa hållbara lösningar för översvämningsriskerna.

En annan utmaning är bristen på vatten- och avloppskapacitet, särskilt i Skokloster, där kapaciteten är nära maxgränsen (se Vattentjänstplan 2024). För att kunna utveckla nya bostadsområden krävs betydande investeringar i vatten- och avloppsinfrastruktur. Ny bebyggelse bör lokaliseras i anslutning till befintlig infrastruktur, som vägar och kollektivtrafik, för att säkerställa en effektiv och hållbar stadsplanering.

Läs mer

Vattentjänstplan 2024

Mål, riktlinjer och aktiviteter

Utifrån de nationella, regionala och kommunala målen har kommunen fastställt följande fyra övergripande mål för bostadsförsörjningen:

- Samhällsbyggnad med helhetssyn
- Attraktiva bostäder för alla
- Trivsamma boendemiljöer för alla
- Robust och miljömässigt hållbart byggande

För varje mål har kommunen definierat tillhörande riktlinjer som anger i vilken riktning kommunen ska arbeta för att säkerställa måluppfyllelse. Riktlinjerna konkretiseras genom aktiviteter som även inkluderar indikatorer för att utvärdera genomförandet. Aktiviteterna genomförs under perioden 2026–2030, inom ramen för hela bostadsförsörjningsprogrammets giltighetstid.

Målen och riktlinjerna har tagits fram av Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen i samråd med berörda förvaltningar och aktörer. De är utformade för att tillgodose de nationella, regionala och kommunala målen som är relevanta för bostadsförsörjning. De har också anpassats efter de lagkrav som finns och efter Boverkets direktiv.

Samhällsbyggnad med helhetssyn

Samhällsbyggnad med helhetssyn innebär att planering och utveckling av samhället genomförs på ett integrerat sätt, där bostadsbyggande, infrastruktur och samhällsfunktioner samordnas för att skapa hållbara, funktionella och attraktiva områden i kommunen. För att uppnå detta krävs en planering som beaktar både nuvarande och framtida behov. Samhällsutvecklingen kräver dessutom en nära och kontinuerlig dialog mellan olika aktörer, där kommunens förvaltningar, näringslivet, exploatörer och invånare har en aktiv roll i planeringsprocessen. Genom att arbeta med en flexibel och adaptiv planering kan samhället utvecklas på ett sätt som möter eventuella förändrade förutsättningar och behov.

Riktlinjer

1. Samordna bostadsbyggande med utveckling av infrastruktur, kollektivtrafik, kommunalservice och samhällsfunktioner för att skapa funktionella och hållbara områden.
2. Upprätthåll en nära och kontinuerlig dialog mellan kommunens förvaltningar, näringsliv, exploatörer och invånare för att säkerställa att olika perspektiv beaktas i bostadsplaneringen.
3. Skapa en flexibel samhällsbyggnadsprocess som kan anpassas till förändrade behov och förutsättningar, och som möjliggör hantering av infrastruktur och bostadsutveckling parallellt.

Målområde - Samhällsbyggnad med helhetssyn		
Åtgärd/aktivitet	Indikator	Ansvar
Anordna och delta i regelbundna möten med relevanta aktörer inom bostadsmarknaden, näringslivet och andra berörda parter, både på lokal och regional nivå.	Delta i Länsstyrelsens regionala forum för översiktsplanering samt i Region Uppsalas forum för fysisk planering. Sammankalla till möten med näringslivet.	Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen. Kommunledningsförvaltningen.
Etablera ett samarbetsforum mellan bostadsbolag, Socialförvaltningen, Vård- och omsorgsförvaltningen, samt Teknik- och Samhällsbyggnadsförvaltningen för att diskutera gemensamma bostadsförsörjningsfrågor för särskilda grupper.	Teknik- och Samhällsbyggnadsförvaltningen sammankallar till två möten årligen.	Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen. Socialförvaltningen. Vård- och omsorgsförvaltningen. Håbohus.
Ta fram ett verktyg för att prioritera byggelseutveckling enligt översiktsplanen, med hänsyn till styrdokument, riktlinjer, kommunala kompetenser, politiska mål och investeringar.	Utveckling och implementering av verktyget.	Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen.

Attraktiva bostäder för alla

Det ska finnas möjlighet att leva det goda livet i Håbo, oavsett hushållets sammansättning, ekonomiska förutsättningar eller livssituation. Kommunen ska erbjuda attraktiva bostäder i livets alla skeden genom att eftersträva ett varierat bostadsutbud som tillgodoser olika gruppers behov. Olika hushåll efterfrågar olika typer av bostäder enligt SCB:s boendestatistik. Barnfamiljer efterfrågar ofta småhus med trädgård, medan ungdomar som ska flytta hemifrån söker små och prisvärda hyresrätter. Många äldre vill bo i mindre och lättskötta bostäder, nära service och vård, eller i anpassade boenden som trygghetsboenden. För äldre som vill bo kvar i sin nuvarande bostad ska det finnas möjlighet till bostadsanpassning.

För att tillgodose de olika gruppernas behov krävs ett varierat bostadsutbud med olika upplåtelseformer, bostadsstorlekar, hustyper och prisnivåer. Kommunen eftersträvar att bostäder ska vara tillgängliga för alla samhällsgrupper, oavsett socioeko-

nomisk bakgrund, ålder eller funktionsnedsättning. Nybyggnation bör prioriteras i områden med goda kommunikationer och nära till samhällsservice som arbetsplatser, skolor och annan viktig samhällsservice.

Riktlinjer

1. Håbo kommun ska erbjuda attraktiva bostäder i livets alla skeden, genom att eftersträva ett varierat bostadsutbud som tillgodoser olika gruppers behov. Tillkommande bostäder ska bidra till en variation av upplåtelseformer och bostadstyper i ett delområde.
2. Prioritera nybyggnation i områden som erbjuder goda kommunikationer och närhet till samhällsservice som arbetsplatser och skolor.
3. Kommunen ska eftersträva ett tillgängligt och anpassat bostadsutbud för alla samhällsgrupper, oavsett socioekonomisk bakgrund, ålder och eventuell funktionsnedsättning.

Målområde - Attraktiva bostäder för alla		
Åtgärd/aktivitet	Indikator	Ansvar
Uppdatera rutiner och stärka samverkan med bostadsbolagen kring det vräkningsförebyggande arbetet med särskild hänsyn till barnfamiljer.	Uppdaterade rutiner för vräkningsförebyggande arbete.	Socialförvaltningen.
Utreda möjligheten att höja den nuvarande gränsen för tillgodoräknande av extra kötid i det kommunala bostadsbolaget för personer mellan 18 och 23.	En utredning tas fram och beslutas.	Håbohus.
Genomföra informationsinsatser som syftar till att öka medvetenheten hos äldre om tillgängliga boendialternativ och olika stödåtgärder.	Förmedla digital och fysisk information genom möten och kommunens digitala plattformar.	Vård- och omsorgsförvaltningen.

Trivsamma boendemiljöer för alla

Håbo kommuns karaktärsdrag med mälarnära natur, kulturhistoriska miljöer och gröna bostadsområden utgör några av kommunens främsta tillgångar för en hållbar samhällsutveckling. Dessa karaktärsdrag tillsammans med närheten till flera storstäder bidrar till kommunens attraktivitet och är viktiga att integrera i utvecklingen av både befintliga och framtida bostadsområden. Genom att erbjuda mötesplatser, grönområden för rekreation och sociala aktivitetsytor, skapas en boendemiljö som stärker gemenskapen och trivseln.

Behov hos särskilda grupper som barn, äldre och personer med funktionsnedsättning ska beaktas för att säkerställa att boendemiljöerna är inkluderande och tillgängliga för alla. Håbo kommun ska använda sig av universell utformning för att skapa tillgängliga boendemiljöer och ett samhälle för alla. Enligt *Håbos Arkitekturpolicy* ska arkitekturen vara estetiskt tilltalande, och bidra till en känsla av identitet och samhörighet. Genom att säkerställa medborgarnas delaktighet i planeringsprocessen och erbjuda

transparens skapas förutsättningar för ett starkt engagemang och en ökad trivsel i kommunen.

Riktlinjer

1. För att främja trygghet och social gemenskap ska både befintliga och nya bostadsområden utvecklas med tillgång till mötesplatser, naturområden för återhämtning och rekreation samt aktivitetsytor som främjar social interaktion. Hänsyn ska tas till behoven hos särskilda grupper som barn, äldre och personer med funktionsnedsättningar.
2. Kommunens arkitekturpolicy styr arbetet med att skapa en attraktiv och välkomnande arkitektur som också är estetiskt tilltalande, och som främjar en känsla av identitet och gemenskap.
3. Vid planering av nya bostadsområden ska delaktighet, transparens och öppenhet säkerställas genom att engagera medborgarna i planeringsprocessen, för att nå ut till en bred målgrupp och öka deras engagemang.

Målområde - Trivsamma boendemiljöer för alla		
Åtgärd/aktivitet	Indikator	Ansvar
Vidta åtgärder för att stärka medborgarnas inkludering i samhällsbyggnadsprocessen.	Utveckla informationsinsatser som genomförs under hela planprocessen.	Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen.
Säkerställa att utvecklingen av bostadsområden följer kommunens arkitekturpolicy för att skapa goda boendemiljöer genom estetisk utformning.	Redovisa hur hänsyn har tagits till estetisk utformning i planbeskrivningar.	Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen.
Säkerställa att kommunens invånare har tillgång till bostadsnära grönytor.	Öka andelen invånare som har tillgång till grönområde inom 300 meter eller 5 minuters promenad från bostaden.	Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen.

Robust och miljömässigt hållbart byggande

Håbo kommun eftersträvar en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling. Vid nybyggnation ska stor vikt läggas vid att inte äventyra kommunens möjligheter att växa hållbart och klimatanpassat. Ny bebyggelse ska placeras i anslutning till befintlig infrastruktur, såsom vägar, kollektivtrafik och vatten- och avloppssystem. Trafiksystemet ska vara tryggt och pålitligt, och främja hållbart resande samt folkhälsa.

Tillgången till grönytor och naturområden ska bevaras, både i nya och befintliga bostadsområden. Genom att integrera kommunens Hållbarhetsstrategi i den fysiska planeringen säkerställs en utveckling som är resurseffektiv och som tar hänsyn till hållbarhet.

Riktlinjer

1. Styrdokument som berör miljömässig hållbarhet, såsom *Grönstrukturprogrammet*, *Naturvårdsplanen*, *Vattenprogrammet*, kommande *Klimat- och energiprogram* samt *Klimatanpassningsprogram* ska fungera som vägledande och integreras i kommunens fysiska planering.
2. Sammanhängande grönytor och naturområden ska bevaras vid exploatering. Om det inte går att undvika att naturområden tas i anspråk ska ekologisk kompensation eftersträvas. Tillgången till bostadsnära grönytor ska eftersträvas både i befintliga och nyutvecklade bostadsområden.
3. Nya och befintliga bostadsområden i kommunens tätorter ska främja hållbart resande.

Målområde - Robust och miljömässigt hållbart byggande		
Åtgärd/aktivitet	Indikator	Ansvar
Utveckla ett arbetssätt för att säkerställa ekologisk kompensation i exploateringsprojekt.	Utveckling och implementering av ett arbetssätt.	Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen.
Nya bostadsområden ska utformas så att de är robusta mot ett förändrat klimat med ökad frekvens och intensitet av skyfall, torka och värmeböljor.	Kommande klimatanpassningsprogram ska vara vägledande.	Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen.
Utveckla ett arbetssätt för att säkerställa grönytefaktor vid nyproduktion.	Ta fram en anvisning för grönytefaktor.	Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen.

HÅBO
KOMMUN

Telefon: 0171-525 00
E-post: kontaktcenter@habo.se
Webb: www.habo.se

HUVUDHANDLING

Grönstruktur- program 2021

för Håbo kommun
med fokus på Bålsta

HÅBO
KOMMUN

Antaget av

Kommunfullmäktige

Antaget

2021-11-08 § 146

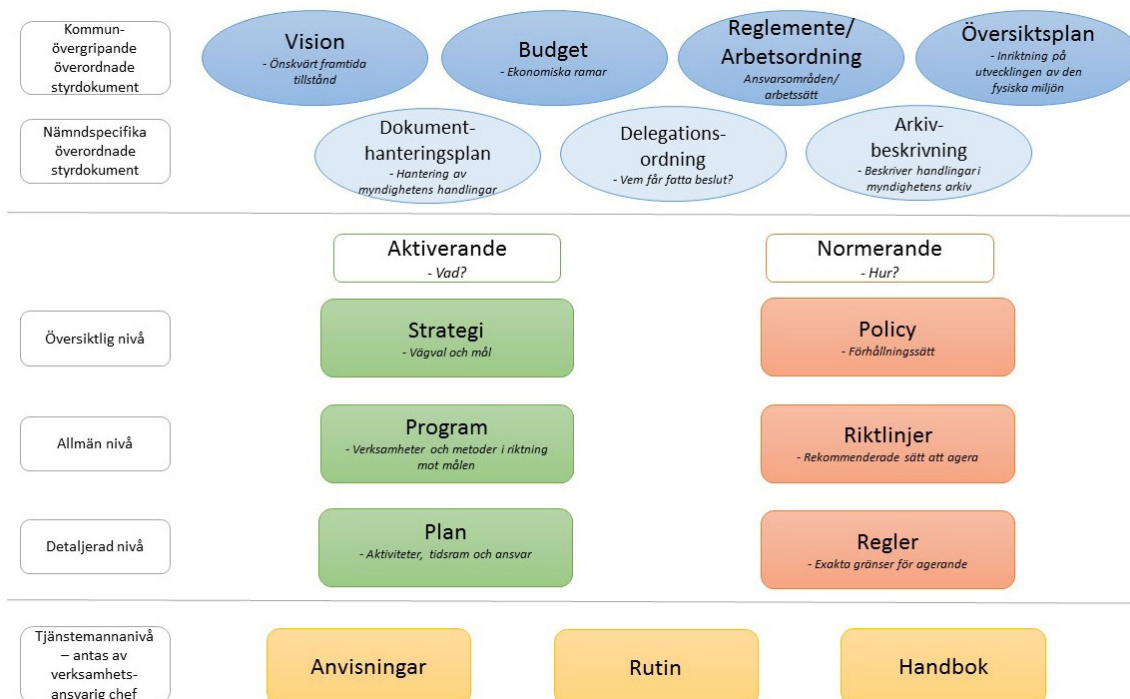
Giltighetstid

Tillsvidare, dock längst fyra år efter antagande ska det uppdateras

Dokumentansvarig

Kommunekolog

Håbo kommuns styrdokumentshierarki

Diarienummer

2021/00271

Gäller för

Samtliga förvaltningar samt kommunallt bolag inom Håbo kommun

Tidpunkt för aktualitetsprövning

Inom nästa mandatperiod

Relaterade styrdokument

Vision, Hållbarhetsstrategi, Översiktsplan, Kulturmiljöprogram, Bostadsförsörjningsprogram, Vattenprogram, Naturvårdsplan.

Foto

Anett Wass om inte annat anges. Foto framsida: Skörby allé.

Program

Ett program är ett aktiverande styrdokument som är något mer konkret än en strategi. Den anger övergripande prioriteringar som ska göras inom ett område och som berör många verksamheter.

Projektorganisation

Grönstrukturprogram för Håbo kommun med fokus på Bålsta har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av tjänstepersoner från plan- och exploateringsavdelningen och gatu- och parkavdelningen. Projektet har haft en styrgrupp bestående av chefer från plan- och exploateringsavdelningen, bygg- och miljöförvaltningen, tekniska förvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen.

Programmet har tagits fram på uppdrag av plan- och exploateringschef.

Projektledare: Kommunekolog Anett Wass.

Projektgrupp: Stadsarkitekt Klas Klasson, samhällplanerare Johanna Forsberg-Malmsten, gatu- och parkchef Ulla Lindroth Andersson.

GIS-resurser: Gis-ingenjörer Carl Westin, Kjell Olsson och Hanna Pingry.

Sammanfattning

Håbo har goda förutsättningar att vara en växande och hållbar kommun. Håbo kommuns karaktärsdrag med en mälarnära natur, kulturhistoriskt rika miljöer och gröna bostadsområden är också några av våra främsta tillgångar för en hållbar samhällsutveckling. Håbo kommun och dess grönstruktur står också inför stora utmaningar som vi måste kunna hantera på ett långsiktigt bra sätt för att kunna växa hållbart.

Grönstrukturprogrammet för Håbo kommun med fokus på Bålsta är en konkretisering av kommunens förslag till ny översiktsplan och hållbarhetsstrategi vad gäller gröna värden och ska utgöra ett stöd i kommunens fysiska planering, byggande och förvaltning. För att skapa en god bebyggd miljö krävs en god planering för de gröna värdena som ytterst handlar om att slå vakt om grönskan i våra orter, i kommunen och i regionen, för vår livskvalitet, för den biologiska mångfalden och för att skydda mark och vatten.

Grönstrukturprogrammet redovisar grönstrukturens värden och funktioner utifrån flera olika perspektiv; hållbar planering och byggande, rekreation, friluftsliv, utomhuspedagogik, folkhälsa, naturvärden, kulturmiljövärden och klimatanpassning. Samlingsbegreppet ekosystemtjänster är kopplat till alla dessa aspekter. Grönstrukturprogrammet omfattar på så sätt ett brett verksamhetsområde och är en viktig grund i all slags byggnation, markomvandling, förtätning, förvaltning och hållbar samhällsutveckling.

Värden kopplat till grönstrukturen är omfattande och kan många gånger komma i målkonflikt med andra samhällsintressen. För att underlätta ställningstaganden pekar grönstrukturprogrammet ut 9 fokusområden med långsiktiga mål med målåret 2030 som är av särskild vikt för en hållbar samhällsutveckling. Fokusområdena utgår från övergripande gröna mål och ställningstagande på internationell, nationell, regional, och kommunal nivå. Dessa ska vara vägledande i arbetet med en långsiktigt hållbar planering och utveckling av Håbo kommuns gröna miljöer.

Mångfaldsrika naturmiljöer som ger oss människor mängder med ekosystemtjänster. Grusväg i Skörby.

Innehåll

DEL 1 Inledning och bakgrund

Program för kommunens gröna miljöer	7
Naturen runt knuten	7
En god bebyggd miljö	8
Vad är grönstruktur?	9
Vad är ett grönstrukturprogram?	11
Avgränsningar	11
10 skäl till mera grönt	12
Gröna mål - vad har tidigare beslutats	14
Håbos gröna förutsättningar	18
Håbos gröna utmaningar	19
Kartläggning och analyser	21
Hur ska programmet användas	21
Uppföljning	22

DEL 2 Fokusområden och mål

Gröna fokusområden för hållbar utveckling	25
Fokusområde 1 Integrera ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning	26
Fokusområde 2 Utveckla skydd och förvaltning för ett rikt växt och djurliv	28
Fokusområde 3 Utveckla väldefinierade gröna samband	30
Fokusområde 4 Tillvarata gröna och blå resurser för klimatanpassning	32
Fokusområde 5 Säkerställ tätortsnära naturområden för ett rikt friluftsliv	34
Fokusområde 6 Säkerställ bostadsnära och skolnära natur	36
Fokusområde 7 Skapa attraktiva, tillgängliga och trygga parker	38
Fokusområde 8 Säkerställ allmänt tillgängliga strandmiljöer	40
Fokusområde 9 Synliggöra identitetsskapande kulturmiljöer	42

BILAGA Kunskapsunderlag

Se separat dokument

VÄLKOMMEN
TILL
HÅBO

Inledning och bakgrund

Programmets del 1 är av mer översiktlig karaktär som ska ge läsaren en bakgrund och inblick i vad grönstruktur är, hur det relaterar till olika överenskommelser och mål i samhället samt vilka utmaningar vi har i Håbo när det gäller de gröna värdena.

Program för kommunens gröna miljöer

Att planera för en bra grönstruktur är att planera för ett hållbart samhälle och ett gott liv för dess invånare. Grönstrukturprogrammet för Håbo kommun med fokus på Bålsta är en konkretisering av kommunens förslag till ny översiktsplan och hållbarhetsstrategi vad gäller gröna värden och ska utgöra ett stöd i kommunens planering och byggande. Håbo kommuns vision *Vårt Håbo 2030* utgör den övergripande målbilden.

Håbo är en kommun med stark tillväxt och snabb utveckling där den största förändringen sker i Bålsta. Vi står samtidigt inför stora utmaningar som anpassning till ett förändrat klimat, att minska utarmning av biologisk mångfald samt minska ohälsan i samhället. Detta ställer krav på en god planering där naturens ekosystemtjänster nyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt. En väl genomtänkt och anpassad grönstruktur är av stor vikt för biologisk mångfald, samhällsekonomi och folkhälsa och skapar ett attraktivt samhälle för boende och besökare.

Naturen runt knuten

Fler och fler i Sverige bor i städer och tätorter. I Håbo bor närmare 90 procent av invånarna i kommunens tätorter enligt statistik från SCB. Ändå är det naturen och skogen många längtar till, kanske som kontrast till det moderna vardagslivet.

Att ha möjlighet till friluftsliv och rekreation runt knuten är av stor vikt för boende i Håbo enligt en enkätundersökning från våren 2020. Att bevara naturen, ha en god planering, vara ansvarstagande och skapa förutsättningar för god folkhälsa är för många invånare i kommunen de främsta faktorerna för en hållbar utveckling. Man uppskattar den bostadsnära skogen, den naturliga stranden med klippor och stigar och blomrika planteringar och ängar, men önskar fler mötesplatser, mer variationsrika parker och mer tillgängliga stränder och kulturmiljöer.

”

*Håbo kommun i hjärtat av
Mälardalen är en plats för hela livet.
Här lever och arbetar vi i en attraktiv
miljö med Mälarens vatten och
naturen nära inpå oss. Vi ligger i en
av Sveriges viktigaste tillväxtregioner
med Stockholm runt knuten och vi
bygger tillsammans vidare på det
goda och hållbara samhället.*

Ur vår vision - Vårt Håbo 2030

Samhällen består av byggelsestruktur, trafikinfrastruktur och grön/blåstruktur. För att skapa en god bebyggd miljö krävs genomtänkt planering och gestaltning där dessa tre delar finns med.

Illustratörer: Kjell Ström, Jakob Robertsson och Tobias Flygar.

En god bebyggd miljö

Samhällsutvecklingen har sedan 1950-talet fokuserat på att utveckla bebyggelse och trafikinfrastruktur men det har blivit allt mer uppenbart att grönstrukturen är en minst lika viktig del för att samhällen skall fungera på ett bra och hållbart sätt¹. Samhällen består av byggelsestruktur, trafikinfrastruktur och grön/blåstruktur. För att skapa en god bebyggd miljö krävs genomtänkt planering och gestaltning där dessa tre delar finns med.

Grönstrukturens betydelse lyfts fram i det av riksdagen antagna miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö där det bland annat fastslås att:

”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.”

För att skapa en god bebyggd miljö krävs en god planering för de gröna värdena som ytterst handlar om att slå vakt om grönskan i våra orter, i kommunen och i regionen, för vår livskvalitet, för den biologiska mångfalden och för att skydda mark och vatten¹. I detaljplaneringen bör fokus på att bevara grönstruktur vara större än att genomföra återskapande åtgärder. Kommunen behöver en bra planering av grönstrukturen för att ha en långsiktig förvaltning av kommunens natur- och kulturtill-

gångar liksom för att skapa ett attraktivt samhälle för boende och besökare².

I växande kommuner som Håbo är avvägningen mellan behovet av nya bostäder, verksamhetsområden, väginfrastruktur och bevarande och utveckling av grönstrukturen en ständig utmaning. Förtätning av befintliga områden är den metod som idag ofta tillämpas för att både effektivisera markanvändningen och skapa bättre nyttjande av befintligt infrastruktur och bättre förutsättningar för kollektivtrafik. Förtättningsmodellen innebär också utmaningar då det riskerar att gröna miljöer tas i anspråk. Detta står i kontrast till att behovet av gröna miljöer snarare ökar när ett samhälle förtätas, både med avseende på klimatanpassning och behov av rekreativa miljöer³. I detta sammanhang är det viktigt att komma ihåg att grönstrukturen är en betydelsefull del av den bebyggda miljön. Den bidrar till rekreativa miljöer, hälsa och renare luft samtidigt som den har betydelse som spridningskorridorer för djur och växter. Den har också betydelse för anpassning till ett förändrat klimat. Tätorternas grönytor ökar samhällets motståndskraft mot översvämningar genom att ta emot och infiltrera regnvatten och grönskan i sig bidrar till att reglera temperaturer vid exempelvis värmeböljor. God tillgång till offentliga grönområden ökar även jämlikheten⁴ eftersom dessa ger möjlighet för fler att hitta ytor för lek, rörelse och aktivitet.

Vad är grönstruktur?

Grönstrukturen tar sin utgångspunkt i det tätortsnära och består av flera olika typer av ytor som anlagda parker och gräsytor, skogar och trädgårdar, liksom vägkanter, beteshagar, åkerholmar och andra icke-hårdgjorda ytor. Tillsammans bildar de ett sammanhängande nätverk som har ekologiska, kulturella och sociala funktioner. Grönstrukturen har en positiv inverkan på samhällsekonomin och bör därför ses om en strategisk investering vid planering och utvecklingen av våra orter. Många delar av grönstrukturen har stor betydelse för

Grönstruktur enligt Boverket

Enligt Boverket är grönstruktur

”Sammanhängande system av grönska, mark och vatten i anslutning till bebyggda miljöer”.

1 Grönplanering, en handledning. Kristianstad kommun och Tankesmedjan Movium SLU 2020

2 Sveriges bivänligaste kommun 2020. Svenska Naturskyddsföreningen.

3 Cerwén, G., & Mossberg, F. (Red.) (2018). Tysta områden i Sverige: En kartläggning av initiativ, kunskap och erfarenheter. (Skrifter från Ljudmiljöcentrum; Vol. 18). Lund: Ljudmiljöcentrum vid Lunds universitet.

4 Grönytor och grönområden i tätorter 2015. SCB 2019.

människors vardagliga förflyttningar, motion, avkoppling, fritidsaktiviteter och möten med andra människor. De gröna värdena i ett samhälle har även en viktig funktion för att möta utmaningar kopplat till ett förändrat klimat och förlusten av biologisk mångfald¹.

För att grönstrukturen i våra samhällen ska fungera både ur social och ekologisk synvinkel behöver de hänga samman med den gröna strukturen på regional nivå (så kallad grön infrastruktur). Om vi bygger våra samhällen så att grönområden utgör isolerade öar i ett landskap av bebyggelse och trafikinfrastruktur förlorar vi dess samhällsekonomiska nyttor. På så sätt skapar vi mindre hållbara och attraktiva samhällen.

Grön skiljeremsa mellan väg och gång- och cykelväg, Kalmarleden

Vad är ett grönstrukturprogram?

Ett grönstrukturprogram är ett strategiskt dokument som anger övergripande prioriteringar som ska göras i kommunens planering och skötsel när det gäller gröna värden. Grönstrukturprogrammet visar även hur grönskan i Håbo kommun är lokaliserad, hur den hänger samman, dess olika värden samt var den kan utvecklas, respektive är hotad.

Grönstrukturprogrammet berör gröna värden kopplat till rekreation, friluftsliv, naturvärden, kulturmiljöer och klimatanpassning. Samlingsbegreppet ekosystemtjänster är kopplat till alla dessa aspekter. Grönstrukturprogrammet omfattar på så sätt ett brett verksamhetsfält och är en viktig grund i all slags byggnation, markomvandling, förtätning, markförvaltning och hållbar samhällsutveckling.

Avgränsningar

Grönstrukturprogrammet är kommunövergripande. De gröna värdena i orterna Bålsta, Skokloster och Krägga beskrivs på en mer detaljerad nivå, utifrån begreppet grönstruktur. Av de tre orterna så är det ett större fokus på Bålsta. Den största bebyggelseutvecklingen sker där och därmed är behovet av och trycket på samhällets gröna värden mer påtaglig. På kommunövergripande nivå beskrivs de gröna värden utifrån grön infrastruktur, d.v.s nätverk av natur, som har en tydlig koppling till kommunens naturvårdsplan och regional grön infrastruktur (Stockholms gröna kilar och grön infrastruktur i Uppsala län).

Grönstrukturprogrammet har sin utgångspunkt i kommunens vision *Vårt Håbo 2030* och är en konkretisering av kommunens förslag till översiktsplan och hållbarhetsstrategi vad gäller gröna värden.

Grönstrukturprogrammet gör ingen skillnad på privat eller offentligt ägd mark utan ser på grönstrukturens olika funktioner som en helhet. I nästa steg, vid planering, utveckling och förvaltning, krävs det därmed en samverkan mellan det privata och det offentliga för att grönstrukturens värden ska kunna bestå och utvecklas på ett hållbart sätt.

1. Grönstrategi för Örebro kommun 2017

10 skäl till mera grönt

Här är några exempel på ekosystemtjänster som våra gröna miljöer bidrar med, helt gratis och som är grunden för vår välfärd.

Källa till energi och råvaror

Ved, grödor och biologiska restprodukter kan ge oss värme och energi, träd ger oss råvaror som virke och pappersmassa.

Bättre folkhälsa

Vistelse i grönområden minskar stress och psykisk ohälsa, har en positiv inverkan på immunförsvaret och bidrar till att öka livslängden.

Bättre utveckling och lärande

Undervisning utomhus ger ökad koncentrations- och inlärningsförmåga, minskar stress hos elever och förbättrar psykisk ohälsa.

Mångfald och resiliens

Varierande och sammanlänkade grönområden ger förutsättningar för en större mångfald av växter och djur, vilket skapar motståndskraftiga ekosystem.

Rekreativa miljöer

Naturområden ger oss rekreativa miljöer för lugna promenader, motion, utflykter och båtliv. Grönska och natur erbjuder mötesplatser för människor av olika bakgrund och åldrar.

Reglering av lokalklimat

Grönska och natur bidrar lokalt till jämnare temperatur, ökad luftfuktighet, skugga och vindskydd.

Rening och reglering av vatten

Våtmarker och grönområden fördröjer, filtrerar och renar vatten från föroreningar samt förebygger översvämningar, erosion och torka.

Kulturhistoria och identitet

Grönska och natur skapar attraktiva miljöer, bidrar till den lokala identiteten och är en del av kulturarvet.

Attraktiva samhällen

Tillgängliga grönområden skapar attraktivare och mer jämlikt samhälle.

Pollinering och matförsörjning

Insekter pollinerar blommande växter som utvecklar frukt, bär och frö. Naturen ger oss odlingbar jord, fisk och jaktbart vilt.

Illustrationer: The New Division/Boverket

Gröna mål - Vad har tidigare beslutats?

Kommunala ställningstaganden

Kommunens vision *Vårt Håbo 2030* är vägledande i kommunens arbete och visar hur kommunen ska utvecklas till år 2030. Den pekar tydligt på att vi ska vara hållbara Håbo där vi lever och arbetar i en attraktiv miljö med Mälarens vatten och naturen nära inpå oss.

I förslaget till ny *översiktsplan Håbo - en kommun för framtiden* pekar man på att Håbo ska utvecklas samtidigt som kommunens karaktär och värden bibehålls och stärks. Merparten av Håbo kommuns bebyggelseutveckling ska ske inom befintliga bebyggelsegrupper och redan ianspråktaga områden. Områden med höga natur- och kulturmiljövärden ska bevaras samtidigt som invånare och besökare får tillgång till områdena. Genom goda boendemiljöer, bra möjligheter till transport och nära till rekreation ges förutsättningar för ett gott liv.

I kommunens *Hållbarhetsstrategi* finns inriktningar och målsättningar för ekologisk, - social- och ekonomisk hållbar utveckling. Flertalet av inriktningarna i hållbarhetsstrategin har en direkt koppling till grönstrukturen, bland annat Naturmiljöer med mångfald, Rent vatten för alla och Trygga mötesplatser för alla.

Mål, riktlinjer och ramar

Internationella, Nationella,
Regionala, Kommunala mål och riktlinjer

Översiktsplan
Hållbarhetsstrategi

Vatten-
program

Grönstruktur-
program

Kulturmiljö-
program

Bostads-
försörjnings-
program

Grönstrukturprogrammet utgör tillsammans med flera andra styrdokument en konkretisering av förslagen till översiktsplan och hållbarhetsstrategi.

Håbo kommun har tecknat *hållbarhetslöften*¹ med länsstyrelsen i Uppsala län för ekosystem och biologisk mångfald för följande åtgärdsområden under perioden 2020-2023:

- Öka andelen skyddad skog genom frivilliga avsättningar och formellt skydd
- Bevara bete och slåtter i jordbrukslandskapet
- Motverka invasiva främmande arter
- Öka hänsyn till biologisk mångfald i fysisk planering
- Bevara och öka biologisk mångfald i parker och grönområden
- Öka hänsyn till biologisk mångfald genom inköp av hållbara varor och tjänster
- Integrera biologisk mångfald och hållbar utveckling i skola och förskola

Regionala ställningstaganden

I Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län (remissversion RUS 2020 för antagande 2021) tar man sin utgångspunkt i att Uppsala län ska växa hållbart, vara nyskapande och vara en plats där alla kan leva ett gott liv. Agenda 2030 och de 17 globala målen är en tydlig bas i strategin och regionens utvecklingsarbete. Region Uppsala förvaltar även naturområden och verkar för friluftslivet och utomhuspedagogik i regionen genom Upplandsstiftelsen. Upplandsstiftelsen har regionen och länets kommuner som sina medlemmar.

Länsstyrelsen i Uppsala län har en samordnande roll på regional nivå när det gäller miljömålen och friluftsmålen. De ansvarar även för skydd och förvaltning av statligt skyddade områden, vissa riksintressen samt prövar verksamheter som kan inverka på natur- och kulturmiljövärden. Länsstyrelsen antog en regionala handlingsplan för grön infrastruktur 2019, vilken är ett viktigt vägledande dokument i det översiktliga arbetet med gröna värden och samband i länet.

Håbo kommun ligger på gränsen till Stockholms län varför det är av vikt att även ta hänsyn till deras styrande dokument. I den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFs) pekas tio gröna kilar ut samt en blåstruktur som är av vikt för regionens attraktivitet och hållbarhet/motståndskraft och för människors livsmiljö. Två av de gröna kilarna, Görvelnkilen och Järvakilen ansluter till Håbo kommun. Detta synliggörs och utvecklas även ytterligare i Länsstyrelsen i Stockholm läns plan för grön infrastruktur.

¹ Läs mer om tecknade hållbarhetslöften på www.habo.se/hallbarhetsloften

Nationella styrande dokument

De nationella miljö kvalitetsmålen tillsammans med generationsmålet är av stor vikt för miljöarbetet samt för att uppnå internationella mål. Flera av målen har en tydlig koppling till grönstrukturen. Kommunen har här tillsammans med andra offentliga aktörer ett viktigt ansvar att visa vägen och gå före.

De friluftspolitiska målen har som utgångspunkt att friluftslivet ger oss hälsa, naturförståelse och regional utveckling. Det övergripande målet är att stödja människors möjlighet att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv. För grönstrukturprogrammet har mer eller mindre alla friluftsmålen en relevans.

Folkhälsopolitiska målen för Sverige omfattar elva målområden. Det övergripande målet är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa för hela befolkningen. Särskilt angeläget är det att hälsan förbättras för de grupper som är mest utsatta för ohälsa och att den blir mer jämlik.

De nationella kulturmiljömålen ska vara vägledande för kulturmiljöarbetet på statlig, regional och kommunal nivå. De säger bland annat att en helhetssyn på förvaltningen av landskapet ska finnas som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Vad säger plan- och bygglagen (PBL) om grönstruktur och gröna värden?

Plan- och bygglagen ger ramar för hantering av gröna värden i planering och byggande och enligt denna ska mark- och vattenområden användas för ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Planläggning skall ske med beaktande av natur- och kulturvärden och främja ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden, kommunikationsleder och andra anläggningar. Det andra kapitlet föreskriver också att man vid planläggning ska säkra att det inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse finns parker och andra grönområden samt platser som är lämpliga för lek, motion och annan utevistelse. Plan och bygglagen reglerar även genomförandet av detaljplaner, vilket återfinns i kapitel 6.

Internationella styrande dokument

Agenda 2030 omfattar 17 globala mål och 169 delmål som syftar till att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling. Målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling. De gröna värdena inbegriper många delar av de globala målen och är en viktig grund för en hållbar samhällsutveckling.

Konventionen för biologisk mångfald

Konventionen för biologisk mångfald syftar till ett gemensamt arbete för bevarande och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden samt en rättvis och skälig fördelning av de resurser som följer av användandet av genetiska resurser. Konventionens mål har inarbetats i Sveriges miljömål.

Europeiska landskapskonventionen

Den europeiska landskapskonventionen anger att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. Konventionen syftar till att skydda landskapets olika värden och tillgångar samt att förbättra både förvaltning och planering av landskap, både stad och landsbygd.

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

Vad säger miljöbalken (MB) om grönstruktur och gröna värden?

Det finns en koppling mellan Miljöbalken och Plan- och bygglagen i fråga om grundläggande och särskilda hushållningsbestämmelser som finns i tredje respektive fjärde kapitlet, samt regler kring miljökvalitetsnormer som återfinns i femte kapitlet. Men även det sjätte kapitlet berör grönstrukturplanering eftersom det reglerar i vilka situationer och hur en miljöbedömning av planer och program ska göras. Vid miljöbedömningar kan grönstrukturprogrammet tjäna som ett väsentligt underlag för bedömningen. Miljöbalken reglerar också skydd av olika områden, bland annat gällande naturreservat, biotopskyddsområden och strandskyddsområde, vilka alla är relevanta verktyg för grönstrukturplaneringen

Håbos gröna förutsättningar

Vi har goda förutsättningar att vara en växande och hållbar kommun. Håbo kommuns karaktärsdrag med en mälarnära natur, kulturhistoriskt rika miljöer och gröna bostadsområden är också några av våra främsta tillgångar för en hållbar samhällsutveckling. Åsmiljöerna, det äldre herrgårdslandskapet och det kulturhistoriska odlingslandskapet hyser höga natur- och kulturmiljövärden. Här har de flesta invånare inte särskilt långt till närmaste grönområde eller strand och skolor och förskolor har goda möjligheter att bedriva verksamhet ute i den skolnära naturen. De bostadsnära grönområdena bidrar till värdefull klimatreglering och de många villaträdgårdarna är ett viktigt inslag för pollinerande insekter. En besöksnäring med fokus på natur- och kulturturism ha här stor potential att utvecklas och växa.

Hälsans stig, Bålstaåsen.

Håbos gröna utmaningar

Håbo kommun och dess grönstruktur står också inför stora utmaningar som vi måste kunna hantera på ett bra sätt för att kunna växa hållbart. Här är några av de främsta utmaningarna.

Förtätning och exploatering

Håbo kommun växer och särskilt i Bålsta pågår en förtätning av befintlig bebyggelse och en expansion av företagsmark. Detta skapar möjlighet till effektivare transportinfrastruktur, VA-system och bättre offentlig service. En tydlig målkonflikt som uppstår vid exploatering och förtätning är ianspråktagande av grönområden. För att bygga ett hållbart samhälle behöver vi bygga både tätt och grönt utan att försämra förutsättningarna för barn och unga, människors hälsa, klimatanpassning och biologisk mångfald.

Klimatförändringar

En av de stora utmaningarna i ett växande samhälle är att anpassa det till de klimatförändringar som väntas. Risk för översvämningar och värmeböljor förväntas öka framöver, vilket ställer högre krav på en väl genomtänkt fysisk planering. Grönstrukturen bidrar till att göra våra samhällen mer rustade för ett förändrat klimat. Om vi bevarar och tillskapar grönområden på rätt sätt kan den ge oss det vi kallar för urbana ekosystemtjänster.

Stora barriärer och svaga samband

I samband med förtätning finns det en risk att grönområden försvinner vilket kan påverka de gröna sambanden negativt. I kommunen finns redan idag stora befintliga barriärer i form av såväl E18, Mälarbanan och ett bitvis enformigt jordbruks- och skogsbrukslandskap vilket påtagligt försvagar de gröna sambandens konnektivitet och naturvärden. Delar av befintlig bebyggelse i Bålsta och Krägga bidrar även med att försvaga de gröna sambanden genom fragmentering av landskapet. Här krävs en god planering för att minimera barriärernas negativa effekt och stärka de svaga sambanden.

Försämrad folkhälsa

Även i en liten kommun som Håbo så har vi utmaningar gällande folkhälsan. Att förbättra möjligheterna till fysisk aktivitet, rekreation och naturvistelse är ett sätt att jobba förebyggande med försämrad hälsa kopplad till en ohållbar livsstil och de stora samhällsekonomiska

kostnaderna som den för med sig. Forskning visar på tydliga samband mellan tillgång till attraktiva natur- och grönområden och psykisk och fysisk hälsa. Vi behöver fortsätta tillgodose människors rätt till och behov av naturområden även när kommunen växer. Det är särskilt viktigt i och kring våra tätorter.

Minskad biologisk mångfald

En grundförutsättning för att naturen ska kunna leverera ekosystemtjänster som vi är beroende av är en hög biologisk mångfald. Idag är förlusten av biologisk mångfald omfattande världen över och att vända denna negativa utveckling är en av våra stora utmaningar. I Håbo kommun har många värdefulla miljöer försvunnit under de senaste 150 åren på grund av ett allt mer storskaligt jord- och skogbruk, utdikning och bebyggelseutveckling. Igenväxning och upphörd hävd av ängar, hagmarker och åkerholmar bidrar även till att flertalet arter i odlingslandskapet lever en allt mer tynande tillvaro. Påverkan på den biologiska mångfalden från invasiva främmande arter har under senare år även blivit ett växande problem. För att motverka denna utveckling måste vi långsiktigt skydda och vårda de artrika miljöer vi har kvar men även återskapa miljöer med höga naturvärden.

Allmänt tillgängliga strandmiljöer

Håbo är en mälarkommun och stränderna är en viktig attraktionskraft. I Bålsta är allmänhetens tillgång till stränderna sämre än i övriga delar av kommunen, främst på grund av att delar av strandlinjen blockeras av privata fastigheter, privatisering av allmän mark, båtuppläggningsplatser och industrimark. Detta bidrar till att många inte upplever att de bor nära Mälaren trots dess geografiska närhet. Exploateringsstrycket i de strandnära lägena kan bitvis också vara stort. En utmaning är att tillgodose önskemålet om strandnära boende och allmänt tillgängliga stränder utan att äventyra strändernas attraktionskraft och upplevelsevärde, värdefulla ekosystemtjänster samt biologisk mångfald.

Långsiktig hållbar förvaltning

För att bibehålla och utveckla friluftsvärden, kulturmiljövärden, ekosystemtjänster och biologisk mångfald i ett växande Håbo krävs en långsiktigt hållbar förvaltning av våra naturområden. För detta krävs det en bra och hållbar förvaltande organisation och en uthållig ekonomi. En långsiktigt hållbar driftekonomi är en utma-

ning i den kommunala organisationen där konkurrensen om tillgängliga medel är stor.

Kartläggning och analyser

I samband med framtagning av underlag till grönstrukturprogrammet har följande kartläggningar och analyser genomförts:

- Kartläggning av rekreativa värden i Krägga och Skokloster (Calluna AB 2018)
- Kartläggning av skolnära natur (Håbo kommun 2018)
- Enkätundersökning hur kommunens invånare använder grönområden (2020)
- Analys av ekosystemtjänster (Calluna AB 2020)
- Uppdatering av Håbo kommuns naturvårdsplan (Håbo kommun/Upplandsstiftelsen 2020)

Utöver detta har egna GIS-analyser genomförts gällande bostadsnära natur i Bålsta samt rekreativa strukturer och områden i Bålsta.

Hur ska programmet användas och läsas

Grönstrukturprogrammet ska utgöra ett redskap i kommunens planeringsarbete och ge stöd i samband med förvaltning och utveckling av parker och grönområden i och kring kommunens större orter. Grönstrukturprogrammet är även vägledande i hur de övergripande gröna sambanden ska bevaras och stärkas.

Grönstrukturprogrammet är översiktligt där grönstrukturens olika värden inte beskrivs i detalj. För mer detaljerad beskrivning av naturvärden hänvisas till kommunens naturvårdsplan. En betydande del av kommunens kulturmiljövärden beskrivs i kommunens kulturmiljöprogram och kulturmiljöplan. De rekreativa värdena har kartlagts i Krägga och Skokloster, och utgör ett underlag till detta program. Det återstår att ta fram en detaljerad friluftsplan, en mångbruksplan för Håbo kommuns skogar samt en parkplan för kommunen.

Läsanvisningar till programmets olika delar

Programmet är indelat i tre delar som på olika sätt beskriver grönstrukturen. *Del 1* är av mer översiktlig karaktär som ska ge läsaren en bakgrund och inblick i vad grönstruktur är, hur det relaterar till olika överenskommer och mål i samhället samt vilka utmaningar vi har i Håbo när det gäller de gröna värdena.

Del 2 omfattar de fokusområden och mål som finns för Håbo kommuns gröna värden. Denna del riktar sig främst till Håbo kommuns olika förvaltningar och verksamheter, men kan även vara ett riktmärke gällande gröna värden för olika företag som är eller vill etablera sig i kommunen. Programmets *del 3* består av ett kunskapsunderlag som mer i detalj beskriver olika värden kopplats till grönstrukturen samt beskriver delvis olika verktyg som finns för att arbeta med grönstruktur i planering och skötsel. I del 3 finns även kartutsnitt från det GIS-underlag som finns framtaget till programmet. Denna del är främst tänkt att användas som ett kunskapsunderlag för kommunens förvaltningar och verksamheter och kan bidra med viktiga argument för vikten av gröna miljöer när olika samhällsintressen ska vägas mot varandra.

Kartunderlag

Som stöd i planering och förvaltning finns ett kartunderlag som innehåller en sammanvägd bedömning av grönområdenas värde med avseende på rekreation, biologisk

Samverkan krävs för att klara uppgiften.

mångfald, gröna samband, klimatanpassning och kulturmiljö. Kartunderlaget finns tillgängligt i kommunens GIS-baserade kartprogram för att vara så lättillgängligt som möjligt för kommunens förvaltningar. Utsnitt från kartunderlaget finns i programmet del 3.

Genomförande

Varje förvaltning har ett ansvar att bryta ner grönstrukturprogrammets mål som berör den egna verksamheten och implementera dem i den årliga verksamhetsplaneringen. Hållbarhetslöftena för ekosystem och biologisk mångfald är en del av genomförandet.

Grönstrukturprogrammet berör alla förvaltningar och en samverkan och samordning krävs för att uppnå uppsatta mål. Ansvaret för genomförande ligger på respektive förvaltningschef.

Uppföljning

Uppföljning ska göras varje år i samband med kommunens årliga miljö- och hållbarhetsuppföljning och ska rapporteras i samband med årsbokslutet.

Fokusområden och mål

Programmets del 2 omfattar de fokusområden och mål som finns för Håbo kommuns gröna värden. Del 2 riktar sig främst till Håbo kommuns olika förvaltningar och verksamheter, men kan även vara ett riktmärke gällande gröna värden för olika företag som är eller vill etablera sig i kommunen.

Gröna fokusområden för hållbar utveckling

Värden kopplat till grönstrukturen är omfattande och kan många gånger komma i målkonflikt med andra samhällsintressen. För att underlätta ställningstaganden pekar grönstrukturprogrammet ut 9 fokusområden med 43 långsiktiga mål med målåret 2030 som är av särskild vikt för en hållbar samhällsutveckling. Fokusområdena utgår från övergripande gröna mål och ställningstaganden på internationell, nationell, regional, och kommunal nivå. Dessa ska vara vägledande i arbetet med en långsiktigt hållbar planering, utveckling och förvaltning av Håbo kommuns gröna miljöer.

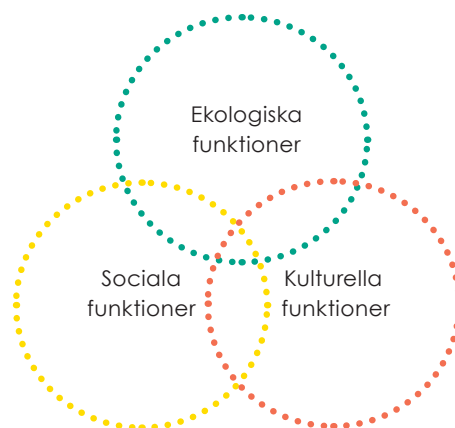
Grönstrukturen kan beskrivas utifrån tre funktioner som har en nära koppling till varandra:

Ekologiska funktioner, med koppling till naturvärden och ekosystemtjänster.

Sociala funktioner, med koppling till rekreation, folkhälsa, utomhuspedagogik.

Kulturella funktioner, med koppling till kulturmiljövärden, estetik, historisk identitet.

Som bilden här intill illustrerar så går dessa funktioner in i varandra. De ekologiska funktionerna utgör grunden för grönstrukturens alla funktioner och ekosystemtjänster.

Utpekade fokusområden

Integrera ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning.

Utveckla skydd och förvaltning för ett rikt växt- och djurliv.

Utveckla väldefinierade gröna samband.

Tillvarata gröna och blå resurser för klimatanpassning.

Säkerställ tätortsnära naturområden för ett rikt friluftsliv.

Säkerställ bostadsnära och skolornära naturområden.

Skapa attraktiva, tillgängliga och trygga parker

Säkerställ allmänt tillgängliga strandmiljöer.

Synliggör identitetsskapande kulturmiljöer.

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är naturens ofta osynliga gratisarbete, de produkter och tjänster som naturen ger oss människor och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Exempelvis luft- och vattenrening, bullerdämpning, temperaturreglering, pollinering och rekreativa miljöer. Grundförutsättningen för fungerande ekosystemtjänster är biologisk mångfald.

Miljömålen säger

En av preciseringarna till miljömålen anger följande:

Ekosystemen har förmåga att klara av störningar samt anpassa sig till förändringar, som ett ändrat klimat, så att de kan fortsätta leverera ekosystemtjänster och bidra till att motverka klimatförändringen och dess effekter. bevarade och förutsättningar finns för ett fortsatt bevarande och utveckling av värdena.

Fokusområde 1 - Integrera ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning

Att i den fysiska planeringen integrera ekosystemtjänster ger en bättre förståelse för grönstrukturens samlade värden och potential. Det ökar även möjligheter att tänka mångfunktionellt och hitta synergier samt lösa målkonflikter med olika typer av mark- och vattenanvändning.

Flertalet av de globala målen, EUs strategi för biologisk mångfald samt våra svenska miljökvalitetsmål har bäring på ekosystemtjänster. Enligt ett av etappmålen till miljökvalitetsmålen ska en majoritet av Sveriges kommuner till år 2025 integrera ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning av den byggda miljön i städer och tätorter. Även i de friluftspolitiska målen lyfts ekosystemtjänster kopplade till hälsa, rekreation och friluftsliv fram. Anledningen till detta är att människan är beroende av naturens ekosystemtjänster. Parker, grönområden och tätortsnära natur är i detta sammanhang en viktig förutsättning för att miljön i våra tätorter/samhällen ska vara långsiktigt hållbar, hälsofrämjande, trygg och attraktiv.

Midsommarbukett från Södra Eneby.

Genom rätt tillämpning av plan- och bygglagen finns det goda förutsättningar för att ekosystemtjänster bibehålls och skapas i samband med planläggning av mark och vatten och byggande. Flera av de rumsliga allmänna intressen som tas upp i tredje kapitlet är förutsättningar för ekosystemtjänster. I detta sammanhang är det viktigt att känna till vilka värden som finns på den aktuella platsen och dess funktion i landskapet (grönstruktur) samt värdera dem så att värdefulla ekosystemtjänster inte går förlorade. Genom att alltid undersöka vad som finns på platsen får vi mer kunskap och har därmed även möjlighet att tillskapa nya ekosystemtjänster i samband med byggande särskilt i områden där det råder brist.

Beslut som fattas i samband med planering, byggande och förvaltning har stor betydelse för hur grönstrukturen och dess ekosystemtjänster bevaras och utvecklas.

Relaterade globala mål

Relaterade nationella mål

- Miljömål
- Friluftsmål

För att integrera ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning ska Håbo kommun:

- Senast 2025 ha integrerat värdet av ekosystemtjänster i kommunens fysiska planering och genomförande för en hållbar samhällsutveckling.
- Eftersträva att ny bebyggelse anpassas till befintlig miljö och utformas på ett sådant sätt att den minimerar negativ påverkan på platsens ekosystemtjänster.
- Tillvarata och stärka grönområdets naturliga förmåga till luftrening, bullerdämpning och visuellt skydd.
- Säkerställa att en lokalanpassad grönytefaktor (GYF) för allmän platsmark och kvartersmark ska användas för att styra projektering och uppföljning.

Miljömålen säger

Flertalet av preciseringarna till miljömålen har bäring på denna inriktning. Några anger följande:

Främmande arter och genotyper hotar inte den biologiska mångfalden.

Natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns.

Odlingslandskapet är öppet och variationsrikt med betydande inslag av hävdade naturbetesmarker och slätterängar, småbiotoper och vattenmiljöer, bland annat som en del i en grön infrastruktur och erbjuder livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter.

Fokusområde 2 - Utveckla skydd och förvaltning för ett rikt växt- och djurliv

I Håbo kommun finns flera värdefulla och vackra landskapspartier med hög biologisk mångfald. Att förvalta och långsiktigt skydda naturområden och den biologiska mångfalden är en grundförutsättning för hållbar utveckling. En mångfald av växter och djur utgör grunden för långsiktigt fungerande ekosystem vilka vi människor är helt beroende av för vår överlevnad och välfärd.

I kommunens naturvårdsplan finns de mest värdefulla områdena ur naturvårdssynpunkt med, vilka utgör viktiga kärnområden för den biologiska mångfalden i Håbo kommun. En betydande andel av de utpekade områdena är kopplade till ädellövsmiljöer längs med Mälaren, torrängar i det gamla odlingslandskapet samt land- och vattenområden längs med åsarna. Dessa naturtyper är skapade genom en kombination av mänsklig påverkan och naturliga faktorer. För att dess värden ska bevaras och utvecklas behövs en allmän kunskap och förståelse för varför de är viktiga samt en ambition att sköta dem på ett sådant sätt att värdena består. Förståelse och

Humla på blåeld, Skörby.

insikt kring natur och naturvärden, och hur de kopplar till hållbar utveckling, utgör en viktig grund för hela naturvårdsarbetet.

Ett växande problem och hot mot den biologiska mångfalden är etableringen av invasiva främmande arter. Främmande arter är djur, växter eller svampar som tagit sig till Sverige med hjälp av människan. Redan idag har över 2000 arter etablerat sig i Sverige och cirka 400 av dessa är klassade som invasiva då de utgör ett problem för vår natur och människan. Även i Håbo ser vi ett växande problem med spridning av trädgårdsväxter i naturen, där otillåtna trädgårdskomposter i de bostadsnära skogarna är en påtaglig spridningskälla.

Kommunen har en viktig roll och ett ansvar i arbetet för att bevara ett rikt växt- och djurliv genom att planera så att värdefull natur inte tas i anspråk samt att långsiktigt skydda och förvalta naturområden. Att säkerställa att värdefulla naturområden bevaras skapar även förutsättning för friluftsliv och rekreation vilket främjar folkhälsan och kommunens attraktionskraft.

Relaterade globala mål

Relaterade nationella mål

- Miljömål
- Friluftsmål

För att utveckla skydd och förvaltning för ett rikt växt och djurliv ska Håbo kommun:

- Bilda och utöka kommunala naturreservat och biotopskyddsområden motsvarande minst 140 ha¹ för att öka andelen formellt skyddad natur.
- Prioritera markaffärer (inköp, byte) som långsiktigt kan stärka biologisk mångfald, ekosystemtjänster och allmänhetens tillgång. Tätortsnära natur är prioriterat.
- Utveckla den kommunala förvaltningen av mark så att den bidrar till att bevara och utveckla ett artrikt odlingslandskap och sandmiljöer. Områden utpekade i kommunens naturvårdsplan är prioriterade.
- Säkerställa att Håbo kommuns skogar förvaltas genom hållbara metoder med fokus på mångbruk som ger utrymme för naturvård, kulturmiljövård och rekreation.
- Säkerställa att naturreservat som förvaltas av kommunen sköts kontinuerlig enligt en gällande och uppdaterad skötselplan samt ha en regelbunden tillsyn för att bibehålla och stärka utpekade värden.
- Se till att invasiva främmande arter på EU:s lista samt nationell lista bekämpas inom det kommunala markinnehavet.
- Säkerställa att naturområden utgör en tillgång i samhällsbyggnadsprocessen. Om det inte går att undvika att naturområden ianspråk tas ska ekologisk kompensation genomföras.

¹ Arealen motsvarar en 6 procentig ökning av formellt skyddad natur inom Håbo kommun för att uppnå det nationella miljömålet om 20 procent skyddad natur (etappmål för biologisk mångfald). År 2019 är andelen skyddad natur i Håbo kommun 14,6 procent enligt Kolada nyckeltal.

Grön infrastruktur

Nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och till människors välbefinnande.

Miljömålen säger

En av preciseringarna till miljömålet Ett rikt växt- och djurliv anger följande:

Det finns en fungerande grön infrastruktur, som upprätthålls genom en kombination av skydd, återställande och hållbart nyttjande inom sektorer, så att fragmentering av populationer och livsmiljöer inte sker och den biologiska mångfalden i landskapet bevaras.

Fokusområde 3 - Utveckla väldefinierade gröna samband

I Håbo kommun är naturen aldrig långt borta och här finns många värdefulla naturområden. Utpekade naturområden i kommunens naturvårdsplan utgör viktiga värdekärnor för biologisk mångfald och utgör i många fall också värdekärnor för rekreation. För att möjliggöra för växter och djur att sprida sig i landskapet och säkra rekreatiionsstråk för oss människor behöver grönområden och värdekärnor hänga samman, så kallade gröna samband eller grön infrastruktur. Att ha väl sammanlänkade gröna samband i våra orter är av lika stor vikt för en hållbar samhällsutveckling som en sammanhängande och effektiv transportinfrastruktur.

För att bibehålla ekologiska funktioner och ekosystemtjänster i landskapet är det av stor vikt att det finns funktionella gröna samband innehållande värdekärnor med hög biologisk mångfald. Det finns studier som visar att det krävs ett avstånd på 250 - 300 meter för att människor ska uppleva en ostördhet från en störande omgivning. Om en störning kommer från två håll krävs

Utsikt över Lilla Ullfjärden och Granåsen.

500 meter¹. Detta utrymme ger även goda chanser för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Vid smalare gröna samband än 500 meter eller där det finns barriärer i form av vägar och ett förändringstryck i form av bebyggelse, blir de gröna sambanden försvagade och behöver hanteras med försiktighet. Det är därför av stor vikt att de gröna sambandens värden och funktion finns med vid planering, exploatering och skötsel av mark inom kommunen.

Betydande barriärer för de gröna sambanden i Håbo kommun är E18 och Mälarbanan som skär genom hela kommunen i öst-västlig riktning. De gröna samband som främst påverkas av detta är ädellövsmiljöerna i anslutning till Ekolsundsviken samt åsmiljöerna i anslutning till Stora och Lilla Ullfjärden, vilket är negativt både för biologisk mångfald och för friluftslivet. Dessa områden kopplar även an till Stockholms gröna kilar. För att inte förstärka den negativa effekten av denna barriär behöver förstärkande åtgärder genomföras och ytterligare exploatering anpassas eller minimeras i dess närområde. Rekreativshöjande åtgärder som sammankoppling av Upplandsleden och Upplands-Bro leden skulle kunna bidra positivt till att förstärka sambandet över länsgränsen.

Relaterade globala mål

Relaterade nationella mål

- Miljömål
- Friluftsmål

För att utveckla väldefinierade gröna samband ska Håbo kommun:

- Genom god planering, lovgivning och markanvändning minimera fragmentering av naturområden och bidra till att stärka de gröna sambanden med funktion för både människor och biologisk mångfald.
- Stärka och utveckla förutsättningarna för biologisk mångfald och friluftsliv i utpekade svaga gröna samband.
- Säkerställa att kommunens gröna samband har en tydlig koppling med Stockholms gröna kilar samt bidra till att stärka den regionala gröna infrastrukturen i Uppsala län.

¹ När, vad och hur? Svaga samband i Stockholmsregionens gröna kilar. 2012:5 Landstinget i Stockholm län

Nationell strategi

Genom den nationella strategin för klimatanpassning har regeringen satt upp mål om att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringar genom att minska sårbarheter och ta tillvara möjligheter.

Fokusområde 4 - Tillvarata gröna och blå resurser för klimatanpassning

Klimatanpassning innebär att vidta åtgärder för att anpassa samhället till såväl dagens som framtida effekter av ett förändrat klimat, och därigenom minska samhällets sårbarhet. Genom att dra nytta av kommunens gröna och blå strukturer och de ekosystemtjänster de bidrar med, kan konsekvenserna för samhällsekonomin, miljön och människors hälsa och egendom begränsas.

Hög värme liksom risken för översvämningar är ett stort problem i den bebyggda miljön. Områden som är exploaterade med en stor andel hårdgjorda ytor i form av asfalt och byggnader kan uppleva förhöjda temperaturer i jämförelse med närliggande områden. Detta fenomen kallas urbana värmeöar. Hårdgjorda ytor kan inte heller absorbera vatten och därför måste en stor del av nederbörden tas om hand i tekniska dagvattensystem.

Genom en god fysisk planering och gestaltning av den fysiska miljön kan temperaturen regleras lokalt. Detta är särskilt viktigt i områden som ligger i anslutning till

Grönytor i anslutning till bebyggelse som har en viss klimatreglerade funktion, Västerängen.

platser där känsliga grupper vistas, till exempel förskolor, skolor och äldreboenden. Grönområden med träd ger möjlighet till skugga samtidigt som vegetationens avdunstning bidrar till en avkylande effekt lokalt. Grönområden som innehåller grönska i flera nivåer, det vill säga med gräs, stora buskar och träd, ger en större vegetationsvolym och därmed även en större temperatur-sänkning.

Grönområden, parker och andra gröna ytor med genomsläpplig mark fyller en viktig funktion eftersom de både kan fördröja vatten för att minska belastningen på dagvattensystemet men även infiltrera och rena dagvattnet. Genom att i anslutning till exploaterade områden bevara grönområden och återskapa mer vatten i landskapet som exempelvis våtmarker och dagvattendammar kan risken för översvämningar minska.

Genom att integrera klimatanpassningsfrågan i planeringen och utvecklingen av den bebyggda miljön tillvaratas och skapas områden som både bidrar till att reglera det lokala klimatet, minskar risken för översvämning och samtidigt bevara och tillskapa rekreativa värden för kommunens boende och besökare.

Relaterade globala mål

Relaterade nationella mål

- Miljömål

För att tillvarata gröna och blå resurser för klimatanpassning ska Håbo kommun:

- Identifiera och så långt som möjligt eliminera befintliga värmeöar i kommunens tätorter, särskilt i anslutning till förskolor, skolor och äldreboenden. Framtida värmeöar ska undvikas genom god planering och förvaltning.
- Säkerställa att grönytor i befintlig bebyggelse i så lång utsträckning som möjligt utgör en resurs i samhällsbyggnadsprocessen utifrån ett klimatanpassningsperspektiv.
- Vid planering och utveckling av bebyggelse lämna plats för översvämningsbara ytor.
- Säkerställa att ny bebyggelse inte tillskapar nya instängda områden eller lågpunkter för att minimera och skydda från risk för översvämning.
- Säkerställa att dagvatten från befintlig och ny bebyggelse tas omhand på ett sådant sätt att metaller, närsalter och kemikalier inte når Mälaren.
- Kommunens förvaltning av skog och jordbruksmark ska vara anpassad till kommande klimatförändringar.

Sveriges friluftsmål

De tio friluftspolitiska målen beslutades av regeringen 2012 och syftar till att utveckla och bedriva åtgärder för att förutsättningarna för friluftsutövandet ska förbättras. Ett av friluftsmålen är *Attraktiv tätortsnära natur*.

Miljömålen säger

En av preciseringarna till miljömålen anger följande:

Tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden värnas och bibehålls samt är tillgänglig för människan.

Odlingslandskapets och skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna samt tillgängliga för människor.

Fokusområde 5 - Säkerställ tätortsnära naturområden för ett rikt friluftsliv

Tillgången till attraktiv tätortsnära natur är en viktig del av en hållbar utveckling och utgör en viktig resurs i folkhälsoarbetet¹. En stor del av det vardagliga friluftslivet utövas i den tätortsnära naturen som finns inom rimligt avstånd från bostaden. Genom att långsiktigt säkerställa tillgången på tätortsnära natur skapas möjlighet till fysisk aktivitet, rekreation och återhämtning för alla invånare.

Närhet till skyddad natur är av särskild betydelse för människors hälsa, friluftsliv och rekreation. Att naturen är skyddad gör att människor har tillgång till den långsiktigt, vilket är särskilt viktigt i tätortsnära områden där exploateringsstrycket är hårt.² Den tätortsnära naturen ska utgöra arena för det nära, vardagliga friluftslivet, områden för dagsutflykter och områden för helgutflykter. En hållbar rekreativ grönstruktur karaktäriseras av tillgänglighet för människor, sammanhängande grönstruktur som möjliggör rörelse mellan olika områden och variation av rekreativa kvaliteter som kan

Vandrarleden intill Lilla Ullfjärden.

ge rika upplevelser och många aktiviteter. Tillgänglighet handlar många gånger om människors kunskap om att ett område existerar, avståndet från bostaden och deras föreställningar om hur tillgängliga områdena är. Att känna sig välkommen till, lockad och stimulerad av naturen är avgörande för att områden ska användas.

I Håbo kommun i sin helhet finns det en relativt god tillgång till naturområden för rekreation och friluftsliv. Större naturområden har andra värden än de som finns i tätorten, ofta är det tystnad och ostördhet, närhet till vatten eller möjlighet att utföra någon särskild aktivitet som lockar människor att resa lite längre. Naturreservat, friluftsområden samt Upplandsleden och uppmärkta stigar erbjuder besökare rekreativa miljöer som uppmuntrar till rörelse och avkoppling. Inom kommunens tätorter ser dock tillgången till större sammanhängande naturområden och dess kvalitet för friluftslivet lite olika ut. Kommunen har här en ytterst viktig roll för att säkerställa att hänsyn tas till tätortsnära naturområdens kvalitet och boendes behov vid planering och skötsel³.

Relaterade globala mål

Relaterade nationella mål

- Miljömål
- Friluftsmål
- Folkhälsomål

Större tätortsnära friluftsområde
Större tätortsnära friluftsområde är naturområden på gång- och cykelavstånd från tätorten, helst på ett avstånd av högst 1-2 km. Dessa områden har utvecklade friluftsanordningar och bör vara förhållandevis stora och omfatta minst 100-300 ha.

För att säkerställa tätortsnära naturområden för ett rikt friluftsliv ska Håbo kommun:

- Skapa förutsättningar för tre större sammanhängande tätortsnära friluftsområden i anslutning till Bålsta genom inköp av mark och/eller långsiktiga avtal för att skapa förutsättningarna för ett rikt friluftsliv i vardagen och ökad folkhälsa för alla.
- Utveckla kvalitén i den tätortsnära naturen i Bålsta, Krägga och Skokloster med avseende på skötsel som gynnar rekreativvärden och fler friluftsanordningar samt utveckla Upplandsleden och stigstråk som uppmuntrar till utevistelse och aktivitet. Lugna områden ska särskilt värnas.
- Utveckla samverkan med andra myndigheter, markägare och aktörer för att öka förutsättningarna för ett rikt friluftsliv för invånare och besökare i Håbo kommun.

¹Friluftsmålen, Naturvårdsverket

² Vision för Sverige 2025, Boverket

³ Sveriges miljömål, indikatorer till God bebyggd miljö.

Bostadsnära natur

Enligt Boverket omfattar den bostadsnära naturen olika typer av grönområden som ligger inom 300 m från bostaden. Den är en del av grönsstrukturen och ska ha en tydlig koppling till större grönområden genom gröna stråk.

Skolnära natur

Utifrån nationella mål samt de mål som finns i läroplanen bör den skolnära naturen i stora drag erbjuda möjlighet till motoriska utmaningar och upptäckarglädje för förskolebarn, och ge förutsättningar för naturstudier och friluftsliv för skolbarn.

Fokusområde 6 - Säkerställ bostadsnära och skolnära naturområden

I Håbo kommun planeras det för att främst förtäta befintliga bebyggda områden för att inte ta stora nya naturområden i anspråk och skapa ett mer hållbart samhälle för framtiden. I denna utveckling är det av stor vikt att förstå att den bostadsnära och skolnära naturen är en viktig tillgång och förutsättning för kommunens invånare när det gäller folkhälsa, utomhuspedagogik, attraktivitet, avkoppling, rekreation och lokalklimat.

Idag bor ca 90 procent av Håbo kommuns befolkning i någon av kommunens tätorter, där den allra största andelen bor i Bålsta. Det är också en barnrik kommun där 23 procent av invånarna är mellan 0-15 år. Kommunen är ansvarig för att beakta allmänna intressen vid planläggning och lokalisering av bebyggelse, och ansvarar oftast för den allmänna platsmarken som ska vara allmänt tillgänglig för alla¹. Att utgå från barnens perspektiv i planeringen gynnar alla. Den bostadsnära och skolnära naturen är en viktig del i barnens infrastruktur tillsammans med bostadsgårdar, lekparker, skolvägar och skolgårdar². Närhet är en viktig faktor, särskilt för barn och äldre.

Bamseskogen intill Broby backar.

Forskning pekar entydigt på att barn mår bra av att vara ute. Undervisning utomhus ger ökad koncentrations- och inlärningsförmåga, minskar stress hos elever, minskar smittspridningen av sjukdomar och förbättrar psykisk ohälsa.³ Ett flertal studier har även föreslagit att barn i gröna stadsdelar har en lägre risk för övervikt senare i livet, är stresståligare och har en bättre kognitiv förmåga.⁴ Även adhd-symtom hos barn verkar lindras av mer grönska i omgivningen. Skolgårdar är en utemiljö där barn vistas en betydande del av skoldagen och där gröna inslag är av stort värde för barnens hälsa och utveckling.

Att säkerställa tillgången på bostadsnära och skolnära natur omfattar tre aspekter som alltid bör finnas med i planeringen; tillgång, nåbarhet och kvalitet¹. Ett naturområde som ligger nära, är tillgängligt och har hög kvalitet har störst möjligheter att främja friluftsliv i vardagen⁵. Genom att säkerställa bostadsnära och skolnära natur utifrån dessa aspekter bidrar vi till en mer jämlik hälsa, attraktiva samhällen liksom att det skapar förutsättningar för att förskolor och skolor ska uppnå läroplanens mål.

Relaterade globala mål

Relaterade nationella mål

- Miljömål
- Friluftsmål
- Folkhälsomål

Större tätortsnära naturområde

Tätortsnära naturområdena bör vara minst 15 ha stora och ska ligga inom 2 km från bebyggelse. Tätortsnära naturområden har inte iordningställda anläggningar för friluftsliv i form av leder, service, parkeringar med mera men kan vara välanvända för rekreation.

För att säkerställa bostadsnära och skolnära naturområden ska Håbo kommun:

- Genom långsiktigt planering och förvaltning säkerställa att kommunens invånare har tillgång till bostadsnära natur av god kvalitet inom 300 meter eller 5 minuters promenad från bostaden. Tillgängligheten till naturen säkras med gena gröna stråk mot omkringsliggande naturområden.
- Säkerställa att det ska finnas varierad skolnära natur som erbjuder möjlighet till motoriska utmaningar, upptäckarglädje och naturstudier inom 200 meter från förskola och 300 meter från skola. Skolorna ska kunna nå större sammanhängande naturområden inom 1 kilometer från skolan.
- Säkerställa att barnperspektivet alltid är en del i planeringen och naturområden av vikt för skolor och förskolors verksamhet ska så långt det är möjligt undanhållas från exploatering.
- Sträva efter att friytan på en skolgård för grundskolan ska vara minst 30 kvm/barn och 40 kvm/barn för förskolan för att barnen ska ha möjlighet att utveckla lek och socialt samspel. Lekmiljöer där barn vistas längre stunder bör placeras i skuggiga till halvskuggiga lägen, helst i trädskugga.
- Skapa tillgänglighetsanpassade punkter och stråk i den bostadsnära natur för äldre och personer med funktionsvariation.

1 Bostadsnära natur, Boverket 2007

2 Sammanställning av skolor och förskolors användning av skolnära natur 2018, Håbo kommun

3 Helen Ekvall 2012. Friskare, gladare och smartare barn med utomhuspedagogik.

4 Folkhälsomyndigheten 2017. Miljöhälsorapport 2017

5 Naturvårdsverket, Sveriges friluftsmål

Miljömålen säger

En av preciseringarna till miljömålet
God bebyggd miljö anger följande:

*Det finns natur- och grönområden och
grönstråk i närhet till bebyggelsen med
god kvalitet och tillgänglighet.*

Fokusområde 7 - Skapa attraktiva, tillgängliga och trygga parker

Attraktiva, tillgängliga och trygga parker är viktiga mötesplatser och ger plats för många olika aktiviteter – såväl rörelse som vila. Möjligheten att vistas i parker ökar människors trivsel och kan vara en viktig faktor vid val av bostad. De spelar också en viktig roll för att uppnå en hållbar tillväxt och en jämlik hälsa för kommunens invånare.

Parker är ofta förknippade med rekreation och umgänge. För att skapa attraktiva parker måste grönskans positiva värden för social samvaro och estetik liksom ekologiska värden förenas med trygghetsskapande åtgärder¹. Trygghet skapas genom närhet, god belysning, möjlighet att sitta ner och vila samt genomsiktighet. Dessa aspekter måste även beaktas i planering av vägarna till parken. En väl planerad belysning, både på vägen dit, möjlighet att vila på vägen och en genomsiktighet som ger kontroll över platsen är viktiga faktorer för att parken och vägen dit ska upplevas som trygg. Vad som är attraktivt kan variera från person till person och årstiders växlingar kan också påverka hur

Plantering i kommunhusparken.

attraktiv en park är. Våra parker bör vara varierade för att tilltala en bred målgrupp. Parker bör inbjuda till spontana möten och social samvaro men även tysta och lugna områden bör värnas för att ge besökaren stillhet och ro. Det är av vikt att parker är tillgängliga för att de ska användas ofta och på så sätt bidra till en god hälsa. Oavsett ålder och rörlighet behöver de vara lätta att nå via gröna stråk och utan kraftiga barriärer.

Bålsta som samhälle har ingen lång parktradition och de flesta parkområden som finns består till betydande del av gräsytor med inslag av buskar, träd, planteringar och lekplatser. I eller i anslutning till bostadsområden finns ofta små närparker i form av ett mindre skogsparti eller en gräsyta med en liten närlekplats på. Den äldsta parken i Bålsta är Järnvägsparken och flera nya parker har etablerats i samband med ny bebyggelse, bland annat i Frösundavik. En stor park planeras också att ta plats i Gröna dalen och kommer där att utgöra en viktig grön länk i samhällets gröstruktur. Även gamla Bålsta föreslås utvecklas med flera fickparker.

Värdet av parker och grönområden kommer att bli allt större ju mer Bålsta tätort byggs ut och förtätas. Det är därför viktigt att de park- och grönområden som finns bevaras och utvecklas. I samband med exploateringar bör tillgången till parker och grönområden noggrant beaktas.

Relaterade globala mål

Relaterade nationella mål

- Miljömål
- Friluftsmål
- Folkhälsomål

För att skapa attraktiva, tillgängliga och trygga parker ska Håbo kommun:

- Ta fram en plan för kommunens parker och klippytor med fokus på stärkta sociala och ekologiska funktioner och långsiktigt hållbar förvaltning.
- Utveckla en hållbar och attraktiv stadsdelspark i Gröna dalen som bidrar till att stärka gröna samband, klimatanpassning, biologisk mångfald och rekreation.
- Eftersträva att parker med låg lummighet får fler träd och annan vegetation som bidrar till en bättre temperaturreglering och en mer mångfunktionell parkmiljö.
- Utveckla fler tillgängliga och trygga gröna mötesplatser i parkmiljö för olika åldrar och behov.
- Genom god planering skapa förutsättningar för småskalig matproduktion.

Fokusområde 8 - Säkerställ allmänt tillgängliga strandmiljöer

Miljömålen säger

Några av preciseringarna till miljömålet
Levande sjöar och vattendrag säger
följande:

*Strandmiljöer, sjöar och vattendrags
värden för fritidsfiske, badliv, båtliv och
annat friluftsliv är värnade och
bibehållna och påverkan från buller är
minimerad.*

*Sjöar och vattendrags natur- och
kulturmiljövärden är bevarade och
förutsättningar finns för fortsatt
bevarande och utveckling av värdena.*

*Sjöar och vattendrags viktiga
ekosystemtjänster är vidmakthållna.*

Mälaren med öar och tillhörande strandområden är en oerhört viktig tillgång för friluftsliv, folkhälsa och besöksnäring och bidrar till kommunens attraktivitet och identitet. Strandzonen bidrar även med flera viktiga stödjande och reglerande ekosystemtjänster som översvämningsskydd, vattenrening och utgör en skyddad uppväxtmiljö för fisk. Dessa ekosystemtjänster är viktiga för klimatanpassning, för att vi ska kunna ta dricksvatten av god kvalitet från Mälaren samt för den lokala fiskproduktionen. Att tillgängliggöra våra stränder kräver därför en hållbar och långsiktig planering och markanvändning för att inte förstöra naturliga funktioner som är av vikt för vår välfärd.

Trots att Mälaren omger kommunen och tillgången således är god finns brister i tillgängligheten till mälärstränderna. Här finns en stor utvecklingspotential. Bebyggelse längs stränderna innebär ofta inskränkningar i det allmänna friluftslivet, minskade upplevelsevärden och negativa konsekvenser för biologisk mångfald. Det är därför prioriterat att tillgängligheten till Mälaren

Frösundaviks strandpark.

utvecklas på ett hållbart sätt där värdet för friluftsliv, folkhälsa och besöksnäring ökar utan att skada höga naturvärden. Detta ska ske genom att i första hand utveckla redan ianspråktaga ytor och områden som på ett betydande sätt kan bidra till ökade rekreations- och besöksvärden. Detta kan exempelvis ske genom att skapa sammanhängande gång/cykelstråk, gästhamnar och strandnära besökspunkter. Ett målarnära boende kan utvecklas där så är lämpligt, vilket innebär att bygga med gång- och cykelavstånd till allmänt tillgängliga strandområden.

Ett annat viktigt verktyg för att långsiktigt säkra allmänhetens tillgång till stränderna är en regelbunden strandskyddstillsyn och att strandskyddet bevaras i så lång utsträckning som möjligt vid detaljplanering.

Relaterade globala mål

Relaterade nationella mål

- Miljömål
- Friluftsmål
- Folkhälsomål

För att säkerställa en allmänt tillgänglig strandmiljö ska Håbo kommun:

- Öka allmänhetens tillgång till stranden i Bålsta på ett hållbart sätt genom att utveckla ett sammanhängande rekreationsstråk från Lillsjön till Hagviken.
- Öka allmänhetens tillgång till stranden i Krägga på ett hållbart sätt genom att utveckla ett sammanhängande rekreationsstråk tillsammans med lokala föreningar och företag.
- Utveckla allmänhetens tillgång till stranden mellan Hägeby, Lugnet och Skokloster slott på ett hållbart sätt genom att förstärka Upplandsleden och friluftsanordningar längs med denna.
- Utveckla strandnära och hållbara besöksmål för att stärka besöksnäringen och kommunens identitet som målarnära kommun.
- Säkerställa att strandskyddets syften alltid värnas vid dispensprövning, lovgivning och detaljplanering. I strandområden med viktiga funktioner för klimatreglering, vattenrening och biologisk mångfald ska dessa värden prioriteras över tillgänglighet.

Miljömålen säger

Två av preciseringarna till miljömålen anger följande:

Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas.

Kultur- och bebyggelsemiljöer i odlingslandskapet är bevarade och förutsättningar finns för fortsatt bevarande och utveckling av värdena.

Fokusområde 9 - Synliggör identitetsskapande kulturmiljöer

Det i hög grad kulturpåverkade landskapet i Håbo har vuxit fram under flera tusen år och är en viktig del av kommunens identitet och rika historia. Överallt i Håbo finns spår efter hur människor har arbetat, bott och levt genom tiderna - från gravfält, runstenar och sockenkyrkor över herrgårdar och statarlängor till dagens tätortssamhälle.

Landskapet i Håbo har under lång tid bestått av ett skärgårdslandskap med otaliga öar och fjärdar, vilket har bidragit till hur dåtidens och dagens bebyggelse har placerats. Här har förutsättningarna för bosättning varit gynnsamma vilket visar sig i den rika förekomsten av fornlämningar från bronsålder och järnålder. Lämningar från järnåldern finns i kommunens samtliga socknar¹.

Sedan vi människor blev mer bofasta under järnåldern har ett odlingslandskap vuxit fram till vilket det även är knutet ett biologiskt kulturarv ofta med höga naturvärden. Ett exempel är de ädellövsrika herrgårdsmiljöerna

Skokloster slott.

som utvecklades under medeltiden kring slott och herrgårdar och som är utmärkande för Håbo. Det kan också vara alléer, hagmarker, åkerholmar, odlingsrösen och hävdade gravfält.

Att förvalta och synliggöra Håbo kommuns rika skatt av kulturmiljöer är ett viktigt led i att stärka kommunens identitet och besöksnäring. Detta innebär bland annat restaurering och vård av landskapet kring fornlämningar, värnande av kulturhistoriska byggnader och dess omgivningar samt synliggöra genom vägvisning och informationsinsatser. Det är även viktigt att ny bebyggelse smälter bra in i omgivningen för att inte störa närområdets kulturhistoriska värden.

Relaterade globala mål

Relaterade nationella mål

- Miljömål
- Friluftsmål
- Kulturmiljömål

Biologisk kulturarv

Biologiskt kulturarv är ekosystem, naturtyper och arter som uppstått, utvecklats, eller gynnats genom människans nyttjande av landskapet och vars långsiktiga fortlevnad och utveckling förutsätter eller påverkas positivt av brukande och skötsel. Det omfattar såväl natur- som kulturvärden.

För att synliggöra identitetskapande kulturmiljöer ska Håbo kommun:

- Stärka skydd och reglering kring kommunens mest värdefulla kulturhistoriska landskap och kulturmiljöer.
- Tillvarata det kulturhistoriska landskapet och dess kulturmiljöer så att de stärker kommunens identitet och besöksnäring samt bidrar till lärande.
- Synliggöra fornlämningsmiljöer i kommunen som representerar olika typer av kulturhistoriska lämningar.
- Genom samverkan med andra myndigheter, företag och föreningar verka för att Skokloster slott och dess omgivande kulturhistoriska odlingslandskap vårdas och utvecklas till ett långsiktigt hållbart besöksmål.
- Säkerställa att Håbo kommuns kulturmiljöprogram *Mälarbygd att förvalta* utgör ett kunskapsunderlag och vägledning i kommunens planering, lovgivning och förvaltning.
- Värna och utveckla det biologiska kulturarvet. Skötsel av relevanta utpekade objekt i kommunens naturvårdsplan ska eftersträvas.

BILAGA

Grönstruktur- program 2021

HÅBO
KOMMUN

Kunskapsunderlag

Håbo kommuns styrdokumentshierarki

Diarienummer 2021/00271

Gäller för Samtliga förvaltningar samt kommunallt bolag inom Håbo kommun

Tidpunkt för aktualitetsprövning Inom nästa mandatperiod

Relaterade styrdokument Vision, Hållbarhetsstrategi, Översiktsplan, Kulturmiljöprogram, Bostadsförsörjningsprogram, Vattenprogram, Naturvårdsplan.

Foto Anett Wass om inte annat anges. Foto framsida: Barn vid "Bamseskogen", Broby backar.

Program Ett program är ett aktiverande styrdokument som är något mer konkret än en strategi. Den anger övergripande prioriteringar

Projektorganisation

Grönstrukturprogram för Håbo kommun med fokus på Bålsta har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av tjänstepersoner från plan- och exploateringsavdelningen och gatu- och parkavdelningen. Projektet har haft en styrgrupp bestående av chefer från plan- och exploateringsavdelningen, bygg- och miljöförvaltningen, tekniska förvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen.

Programmet har tagits fram på uppdrag av plan- och exploateringschef.

Projektledare: Kommunekolog Anett Wass.

Projektgrupp: Stadsarkitekt Klas Klasson, samhällplanerare Johanna Forsberg-Malmsten, gatu- och parkchef Ulla Lindroth Andersson.

GIS-resurser: Gis-ingenjörer Carl Westin, Kjell Olsson och Hanna Pingry.

Innehåll

Ekosystemtjänster för attraktiva, hälsosamma och klimatanpassade samhällen	5
Naturmiljöer med mångfald	14
Gröna samband	27
Grönområden för ökad klimatanpassning	32
Gröna miljöer för rekreation och folkhälsa	38
Skolnära natur och utomhuspedagogik	59
Mälaren som identitetsskapare och tillgång	66
Kulturmiljöer att vårda och synliggöra	74
Översiktskarta	83

Kunskapsunderlag

Bilagan består av ett kunskapsunderlag som mer i detalj beskriver olika värden kopplade till grönstrukturen samt beskriver delvis olika verktyg som finns för att arbeta med grönstruktur i planering och skötsel. Bilagan innehåller även kartutsnitt från det GIS-underlag som finns framtaget till programmet. Bilagan är främst tänkt att användas som ett kunskapsunderlag för kommunens förvaltningar och verksamheter och kan bidra med viktiga argument för vikten av gröna miljöer när olika samhällsintressen ska vägas mot varandra.

Vy över Prästängen och Viby äng.

Ekosystemtjänster för attraktiva, hälsosamma och klimatanpassade samhällen

Att naturen har värde för oss människor är en självklarhet. De fokusområden som har beskrivits i detta programs andra del är ett tydligt uttryck för detta. Naturens ekosystem är vår levande gröna infrastruktur och är minst lika viktig för våra samhällen som vår skapade bebyggelse och trafikinfrastruktur. Det ofta osynliga gratisarbete naturen förser oss med, så kallade ekosystemtjänster eller naturnyttor, är en förutsättning för oss att klara flera av de utmaningar som samhället står inför och behöver därför vara en integrerad del i samhällsbyggnadsprocessens alla delar. Detta är av särskilt stor vikt i våra tätorter där konkurrensen om mark och utrymme är stort ¹.

Ekosystemtjänster som paraplybegrepp är en bra hjälp i att tydliggöra sambanden mellan ekonomiska, ekologiska och sociala förhållanden i arbetet för en hållbar utveckling. Att integrera grönstrukturens värden och dess ekosystemtjänster i det kommunala arbetet bidrar direkt till att uppnå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Begreppet ekosystemtjänster används för att visa den nytta människan får från naturens arbete. Som när växter renar luft, mark dämpar buller, bin pollinerar grödor eller att vår hälsa ökar i naturen. Det är också att samhällets gräsmattor renar regn- och snövattnet från tungmetaller och skadliga partiklar eller att bakterier och maskar gör jorden bördig. Dessa tjänster är grunden till vår välfärd och behöver därför vara synlig i samhällsbyggandets beslutsprocess².

Ekosystemtjänster går tydligt att koppla till flera av de globala målen i Agenda 2030 och är ett viktigt verktyg för att arbeta för hållbar utveckling.

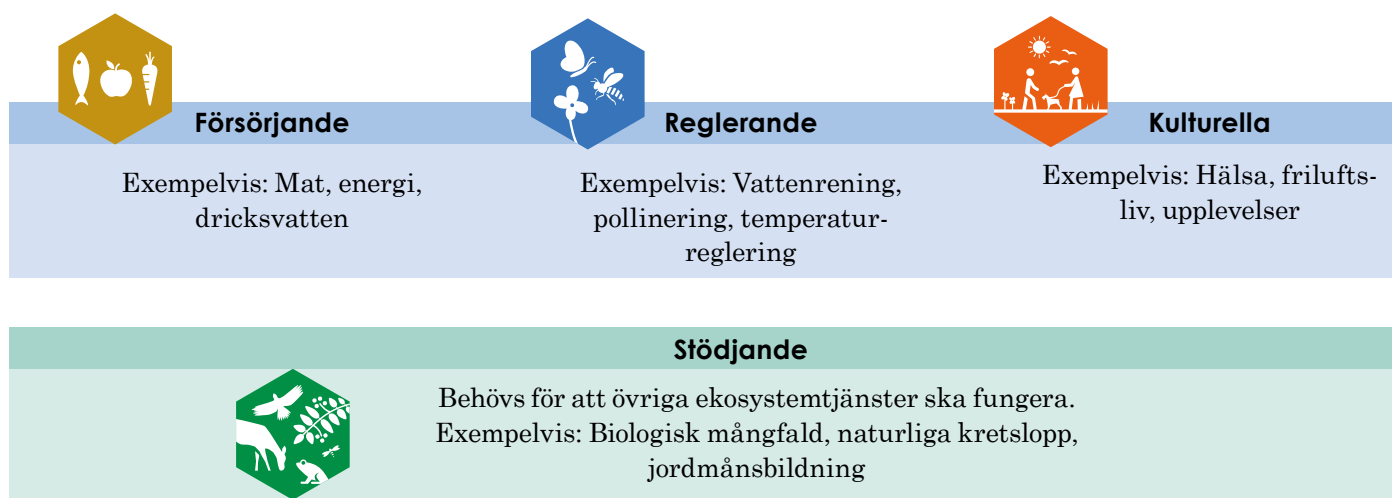
Illustration: The New Division/Boverket

¹ Naturens tjänster i staden, Boverket 2017

² Ekosystemtjänster – när grönt är mer än pynt, Naturvårdsverkets hemsida

Biologisk mångfald- en förutsättning för ekosystemtjänster

Fungerande ekosystem som kan leverera ekosystemtjänster till oss människor är en förutsättning inte bara för ekologisk hållbarhet utan även för social och ekonomisk hållbarhet. Biologisk mångfald, det vill säga variationen av levande arter och livsmiljöer, är det som utgör grundförutsättningen för funktionella ekosystem som ger oss livsnödvändiga nyttor såsom dricksvatten, luftrening, pollinering av grödor, produktion av livsmedel, klimatreglering, friluftsliv och hälsa. Alla arter och livsmiljöer skapar tillsammans olika nätverk (eller ekosystem), som med ett ökat antal olika arter och livsmiljöer, blir ett tätare nätverk som också blir mer hållbart. Utan mångfalden av arter är risken stor att ekosystemens förmåga att leverera ekosystemtjänster kraftigt reduceras. Detta utgör ett lika stort hot mot världens ekosystem och människans existens som klimatförändringarna¹. Vi står idag inför en omfattande förlust av biologisk mångfald och naturliga livsmiljöer. Att arbeta för att bevara och stärka biologisk mångfald är därför oerhört viktigt och handlar ytterst om oss människor, om vår välfärd och långsiktiga överlevnad. Haltande ekosystem och biologisk mångfald står tillsammans med klimatfrågan högst på FN:s lista över de miljöproblem som mänskligheten behöver arbeta med mest intensivt för att förändra².

Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger oss människor och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Till exempel att växter renar luft, buskar dämpar trafikbuller, bin pollinerar grödor eller att vår hälsa ökar i naturen. Trots att tjänsterna är grunden i vår välfärd är de däremot fortfarande osynliga i många beslut. Illustrationer: The New Division/Boverket

Ekosystemtjänster i den fysiska planeringen

Det finns en mängd samhällsutmaningar som den fysiska planeringen måste kunna hantera. Att planera med hänsyn till grönstruktur och biologisk mångfald skapar robusta och mer anpassningsbara samhällen där naturen kan förse oss med viktiga ekosystemtjänster.

Att planera för att stärka naturens förutsättningar är ofta smart och kostnadseffektivt eftersom naturens ekosystem kan ge oss många olika tjänster på samma gång³.

Några exempel:

Klimatanpassning - Grönska och natur förebygger och skyddar mot extremväder som torka och skyfall. Ekosystemen har även en stor förmåga att fixera koldioxid.

Vattenförsörjning - Grönområden och våtmarker renar, fördröjer och lagrar vatten.

Fysisk hälsa - grönska och natur bidrar till mer fysisk aktivitet som friluftsliv, motion och utelek. Grönområden gynnar välbefinnande och mental återhämtning.

Luftrening och bullerreglering - växtlighet renar luften liksom att det dämpar buller och skapar lugnare miljöer.

Kulturarv och identitet - Grönområden och natur skapar attraktiva samhällen och bidrar till lokal identitet samt är en del av kulturarvet.

Social interaktion - grönområden och natur erbjuder mötesplatser för alla

Naturmiljöer med mångfald - varierade naturliga livsmiljöer är en förutsättning för att växter och djur ska kunna överleva och sprida sig.

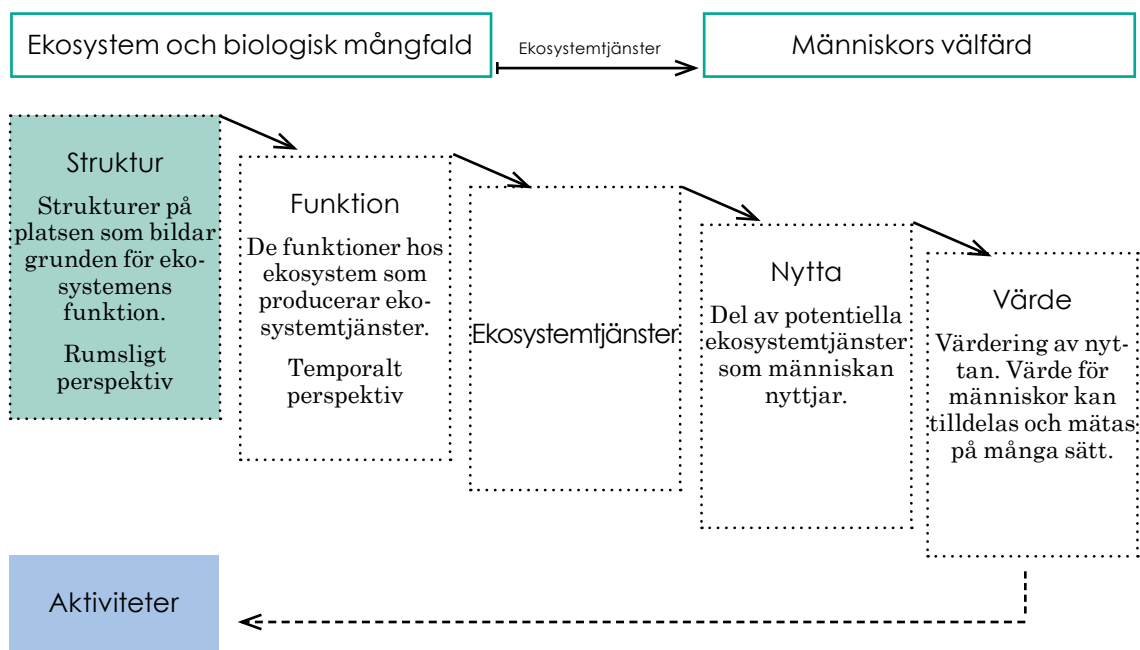
1 Färdplan för ett hållbart län – Ekosystem och biologisk mångfald, Länsstyrelsen Uppsala län 2020

2 Ekosystemtjänster – när grönt är mer än pynt, Naturvårdsverkets hemsida

3 Grön infrastruktur och fysisk planering, Naturvårdsverket och Boverket 2019

Värdering och kartläggning

Naturens värde för människan behövs för att fatta välgrundade beslut. Att identifiera, värdera och synliggöra ekosystemtjänster är därför en mycket viktig del i samhällsbyggnadsprocessen. Om detta görs har vi en god möjlighet att tillvarata, skapa, utveckla och stödja dessa nyttor i den bebyggda miljön. Om detta däremot inte görs så är det lätt att naturens värde för oss människor underskattas vilket kan leda till negativa samhällsekonomiska och folkhälsomässiga effekter och fördyrande åtgärder för att ersätta det som har gått förlorat¹. Att värdera ekosystemtjänster är inget särintresse utan angår flera beslutsfattare. Många värden reflekteras idag inte i marknadspriser vilket leder till att värdena sällan beräknas innan beslut tas. Till exempel kan den kyl- och reningseffekt som vegetation har på omgivande luft inte köpas eller säljas på en marknad², inte heller ett grönområdes samhällsekonomiska värde för folkhälsan. En bra strategi kan därför vara att se vad man har och bevaka och stärka detta –utöka det man har snarare än att skapa nytt. Det finns inget stadie i en succession där vi inte har ekosystemtjänster³.

Anspråk på mark och vatten grundar sig i bedömning av värde. Kaskadmodellen beskriver en värdekedja från ekologisk produktion till värde för människor som ligger till grund för beslut om aktiviteter som ny bebyggelse, avverkning eller reservatbildning. Dessa aktiviteter förändrar strukturer och processer i ekosystem. Källa: Översatt och bearbetad av Magnus Tuvendal, Calluna AB utifrån Mononen, L. et al. (2016) och Haines-Young, R., Potschin, M., 2010.

Grönytefaktor

Grönytefaktor (GYF) är ett planeringsredskap som används för att säkerställa en viss mängd vegetation eller vatten i en byggd miljö både på kvartersmark och på allmän plats. Grönytefaktor som verktyg kan vara en hjälp när vi behöver förtäta bebyggelsen, men samtidigt planera för viktiga ekosystemtjänster som exempelvis hållbara dagvattenlösningar eller tillräckligt med grönytor för de boendes rekreation och utevistelse. Med grönytefaktor som en tydlig målsättning i byggprojekt kan planering av grönskan påbörjas tidigt i processen. Genom att sätta mål för tillhandahållandet av ekosystemtjänster med hjälp av en viss grönytefaktor kan byggherren själv bestämma utformningen av gröna ytor för att uppnå avsedda målsättningarna. Redskapet är relativt lätt att använda och ger möjlighet att skapa ett både tätt och grönt samhälle⁴.

Grönytefaktor är ett av verktygen för att Håbo kommun ska kunna skapa en hållbar samhällsutveckling och finns med som mål i fokusområde 1 i detta program, och kan därmed tillgodose de allmänna intressena i plan- och bygglagen. Det finns dock inget lagstöd för att reglera grönytefaktor i detaljplan eller vid bygglov. Kommunen kan istället knyta krav på grönytefaktor till ett civilrättsligt avtal med en byggherre. Om kommunen äger marken kan krav på grönytefaktor ställas i ett markanvisningsavtal. Om kommunen inte är markägare är det svårare att ställa krav på grönytefaktor. I de fallen kan kommunen informera om metodens fördelar samt om kommunens egna mål och intentioner med förhoppning om att inspirera. En frivillig ambition från en byggherre redovisas i ett exploateringsavtal⁴.

Vid tätare bebyggelse kan grönytefaktor vara ett viktigt verktyg för att få in viktiga ekosystemtjänster.

1 Synen på ekosystemtjänster – begreppet och värdering, Naturvårdsverket 2014

2 Ekosystemtjänster – när grönt är mer än pynt, Naturvårdsverkets hemsida

3 Ekosystemtjänster i Håbo, grundläggande kartläggning, Calluna 2020

4 Grönytefaktor – räkna med ekosystemtjänster, Boverkets hemsida

Ekologisk kompensation

Ekosystemtjänster kan påverkas negativt vid planering och byggande. För att motverka att ekosystemtjänsternas värden och funktioner minskar kan kompensation fungera som en sista åtgärd efter att alla möjligheter för att undvika, minimera och återställa skador har utretts enligt skadelindringshierarkin¹.

Krav på ekologisk kompensation regleras av miljöbalken. I plan och bygglagen finns inte möjlighet att ställa krav på kompensation i till exempel en detaljplan men allt fler kommuner fattar beslut om att arbeta med frivillig kompensation vid all typ av exploatering¹. Däremot kan krav på ekologisk kompensation enligt miljöbalken uppstå om en detaljplan gör intrång i naturreservat, Natura 2000-områden, biotopskydd eller har påverkan på arter som är upptagna i Artskyddsförordningen. Krav på kompensation kan även omfatta friluftsliv.

Vad är möjligt att kompensera?

Kompensationsåtgärder innebär att funktioner och värden som går förlorade vid en exploatering kompenseras. Det kan ske genom att genomföra åtgärder inom planområdet eller på en annan plats i kommunen. Tanken är att exploateringar som leder till att ett värde skadas eller försvinner också ska bekosta åtgärder som återskapar eller ersätter detta värde på en annan plats. Kostnaden för detta får exploatören eller kommunen stå för¹.

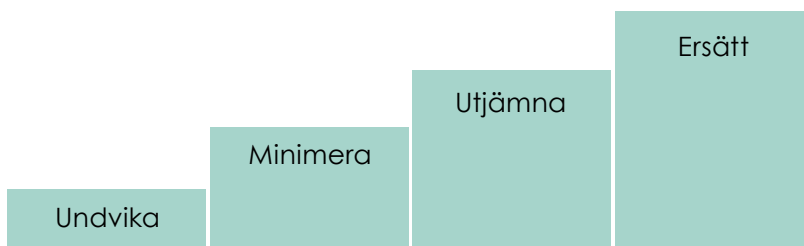
I den fysiska planeringen har vi goda förutsättningar att skapa och utveckla nya ekosystemtjänster, men vissa miljöer tar mycket lång tid att bygga upp och deras värden är nästan omöjliga att kompensera för inom rimligt tidsperspektiv.

Exempel på miljöer och funktioner som är svåra/omöjliga att kompensera är:

- äldre skogsmark med gamla träd,
- naturmiljöer för arter som behöver stora och sammanhängande grönytor,
- naturliga stränder och äldre sumpskogar/våtmarker
- ovanliga naturtyper eller förekomst av hotade arter

Exempel på miljöer som är lättare att kompensera är:

- småvatten och öppna mindre våtmarker – till exempel vid öppen dagvattenhantering
- viss gräsmark med blommande växter, till exempel vegetationstak
- blommande träd, buskar och perenner, som ett skogsbryn
- träd och grönytor för reglerande ekosystemtjänster
- yngre skog som kan användas för rekreation
- åtgärder för att främja friluftsliv, som bänkar, toaletter, rastplatser.

Skadelindringshierarkin. 1. Undvika negativ påverkan – välja annan plats, skyddsåtgärder, förstärkningsåtgärder 2. Minimera negativ påverkan – skyddsåtgärder, förstärkningsåtgärder 3. Kompensera negativ påverkan – utjämna genom att återskapa värdet i närområdet, vissa förstärkningsåtgärder 4. Kompensera negativ påverkan – ersätta genom åtgärder på annan plats eller av annat värde.

Vägledning vid ekologisk kompensation

Enligt Boverket kan följande principer vara en vägledning för frivillig ekologisk kompensation vid exploatering:

- Tillämpa skadelindringshierarkin för alla relevanta ekosystemtjänster
- Tänk på vad som kan kompenseras. Vissa typer av intrång eller skador kan inte uppvägas genom kompensation på annan plats.
- Utförandet av kompensation ska inte påverka bedömningen av ett områdes lämplighet för en viss markanvändning.
- Tillämpa ekologisk kompensation i ett landskapssammanhang.
- Ekologisk kompensation bör leda till positiv ekosystemtjänstnytta utöver det som skulle ha skett om kompensationen hade uteblivit.
- I ett exploateringsskede är det exploatörens ansvar att ta fram och bekosta utredningar samt förslag till och genomförande av kompensationsåtgärder som en del av kostnader för detaljplan.
- Utforma och genomför kompensationsåtgärderna så att värden bevaras över tid. Det är viktigt med rätt skötsel, uppföljning, och utvärdering. Uppföljning och utvärdering mot villkor ska ske i varje plan.
- Tänk långsiktigt. Kompensationens varaktighet bör motsvara varaktigheten på det intrång den kompenserar för.
- Utforma och genomför kompensationsåtgärder på vetenskaplig grund.

1 Frivillig ekologisk kompensation i planering och byggande, PBL kunskapsbanken, Boverket

Vegetation för bullerdämpning och luftrening

Vegetation bidrar både till att dämpa buller och att rena luft. Mängden vegetation (vegetationsvolym) är drivande för dessa funktioner. Vegetation utgör även ett visuellt skydd vilket kan dämpa den upplevda bullerpåverkan samt dämpa bullrets negativa hälsoeffekter¹.

Bullerdämpning

Grönstrukturen i våra tätorter spelar en viktig roll i att minska ljudnivån från exempelvis vägar och industrier. Buller gör att människor upplever sig störda men kan också vara stresshöjande, ge sömnstörningar samt högt blodtryck. Växtbeklädda ytor absorberar ljud vilket minskar ljudets spridning. Grönområden kan även maskera det upplevda bullret genom att tillföra naturljud som fågelkvitter och lövprassel. Längs med vägar kan traditionella vallar och plank ersättas med vegetation bestående av flerskiktad plantering av träd och buskar. En 15-20 meter djup vegetationsridå kan dämpa buller med ca 2-4 dBA från en 70-90 km/h väg. Oberoende av vad som växer på den så har marken den absolut mest ljudreducerande effekten. För största möjliga effekt bör dock vegetationen vara tät, flerskiktig och ojämn².

I Håbo kommuns tätorter är det av särskilt stor vikt att tänka på grönstrukturens bidrag till bullerreduceringen i anslutning till motorväg och större vältrafikerade lokal- gator. Att ta tillvara och förvalta befintlig grönstruktur längs med dessa strukturer, tillskapa nya grönytor där

Väppeby äng.

det råder brist, hårdgöra så lite av markytan som möjligt samt minimera ljudreflekterande ytor är några åtgärder som effektivt kan skapa en trevligare och mer hälsosam miljö.

Luftrening

Vegetation som träd, buskar och gräs har en väldokumenterad förmåga att binda skadliga partiklar till bladen vilket bidrar till mindre partiklar i luften. Växter bidrar även till att syresätta luften vilket gör den mer hälsosam. Det är främst partiklar mindre än 10 mikrometer som binds till blad. Trädslag som bok, hästkastanj och gran har visat god förmåga att binda partiklar, men även buskar längs med gator samt gröna väggar har effekt. Lövfällande träd binder bäst, men bara under sommarhalvåret, varför det kan vara bra med en blandning av löv och barrträd/buskar. Det är dock viktigt att komma ihåg att grönska kan bidra till att förbättra luftkvaliteten men inte ersätta minskade utsläpp. Även en god luftcirkulation är väldigt viktigt för att förbättra luftkvaliteten på lokal nivå och träd bör därför inte planteras så att det försämrar luftgenomströmningen på platsen³.

Dämpning	Typ	Djup	Fordonshastighet
2-4 dBA	Blandad lövad skog	15-20 m	70-90 km/h
2 dBA	Klippt lövad häck	2 m	50 km/h
5 dBA	Klippt gräsmatta	50 m	50 km/h
2-4 dBA	Lövkläd fasad och tak	-	50 km/h

Källa: Boverket

¹ Ekosystemtjänster i Håbo, grundläggande kartläggning, Calluna 2020

² Ekosystemtjänster i bebyggd miljö. Reglering av buller, PBL Kunskapsbanken, Boverket

³ Ekosystemtjänster i bebyggd miljö, Luftrening, PBL Kunskapsbanken, Boverket

Naturmiljöer med mångfald

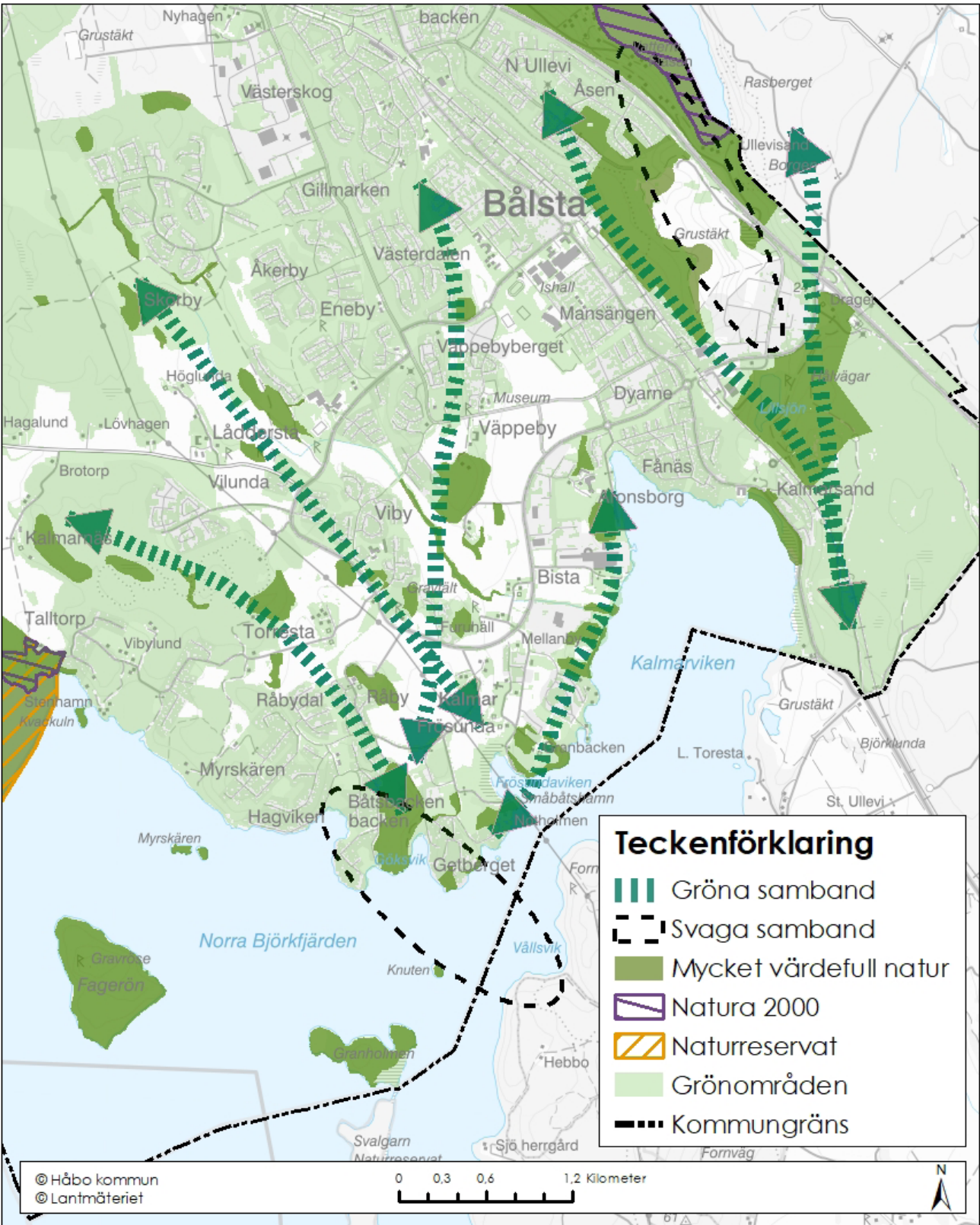
Håbo utgör en del av Mälardalen och har en rik och omväxlande natur bestående av slättområden, höglänta, vidsträckta skogsområden och karaktäristiska herrgårdslandskap med stort inslag av ädellövsträd. Topografiskt präglas kommunen av den sprickdalsterräng som är mycket vanlig i södra Uppland. Området utgörs av en urbergsplatå som främst består av gnejser och graniter som är sönderbrutna i block längs sprick- och förkastningslinjer. I sprickdalarna finns Mälarens vikar och fjärdar samt de låglänta, lertäckta dalgångarna. Lerdalarna utgör unga landskapspartier som sent har rest sig ovanför havsnivån¹.

Kommunens naturmiljöer och dess mångfald av växter och djur är av stor vikt för en långsiktigt hållbar utveckling. I kommunen finns värdefulla och vackra landskapspartier med hög biologisk mångfald, speciellt i områdena nära Mälaren, i det äldre odlingslandskapet och längs kommunens åsmiljöer. Den rikliga tillgången på vacker natur medför också att stora delar av kommunen är viktiga rekreationsområden.

Biologisk mångfald handlar egentligen ytterst om oss människor, då det är förutsättningen för vår välfärd och överlevnad. Biologisk mångfald är inte bara enskilda arter utan hela ekosystem bestående av många olika arter och naturtyper².

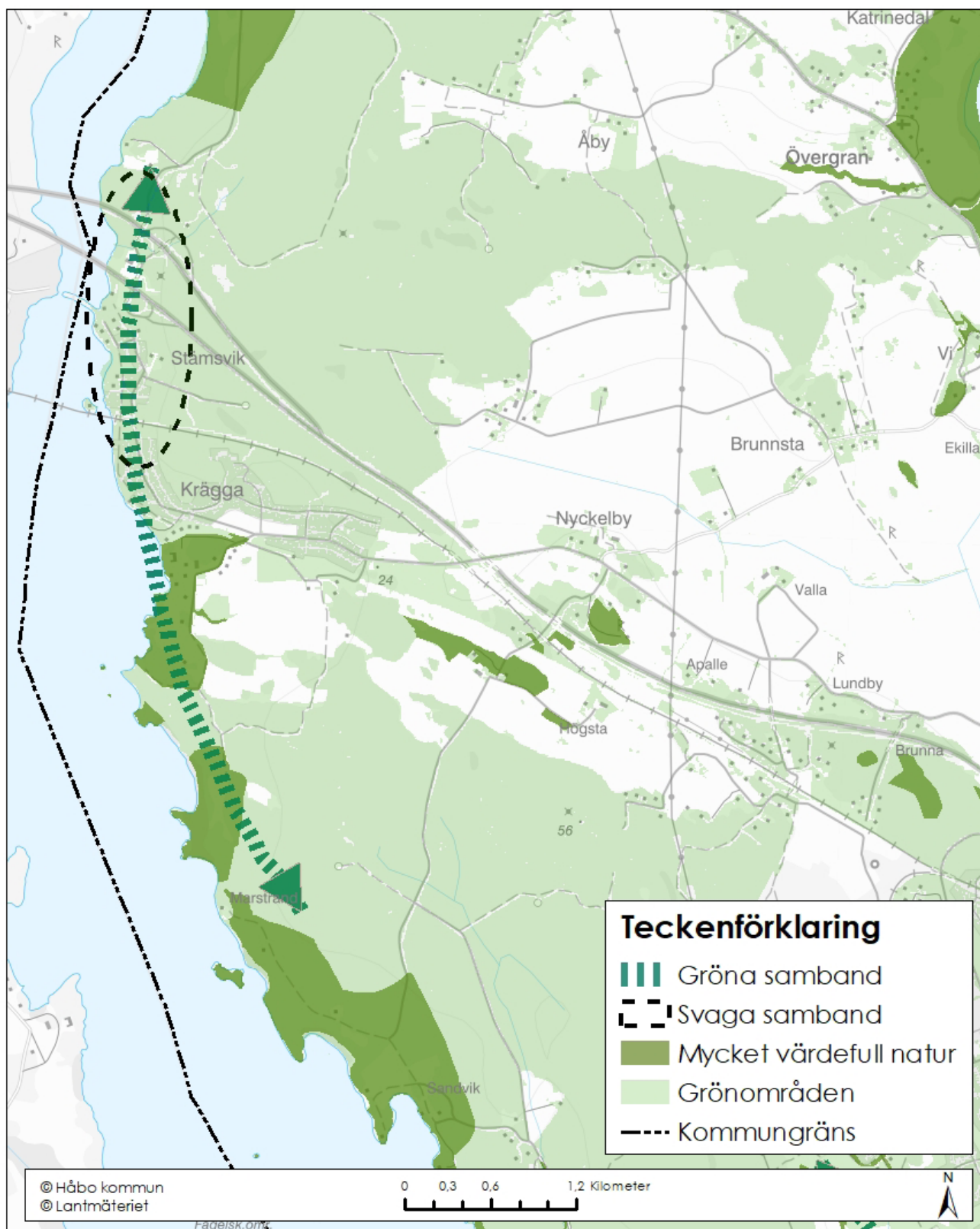
Artrika vägkanter i anslutning till populärt rekreationsstråk i Skörby.

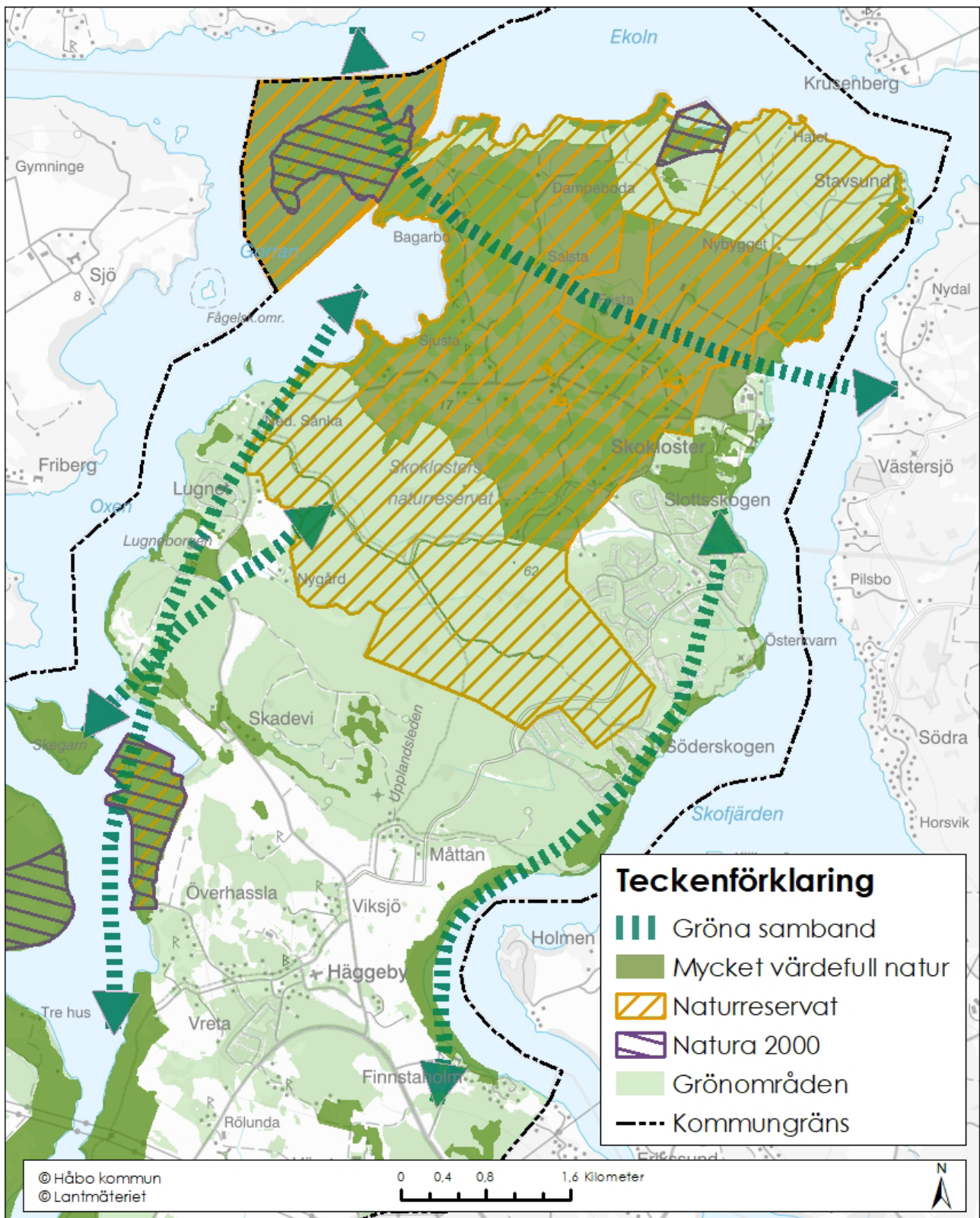

Karta 1. Värdefull natur i Bålsta bestående av skyddad natur och områden utpekade i kommunens naturvårdsplan (mycket värdefull natur). Pilarna visar olika gröna samband som behöver bevaras och stärkas.

1 Håbo - mälabygd att förvalta. Kulturmiljöprogram för Håbo kommun 2013

2 Färdplan för ett hållbart län – Ekosystem och biologisk mångfald, Länsstyrelsen Uppsala län 2020

Karta 3. Värdefull natur i Skokloster bestående av skyddad natur och områden utpekade i kommunens naturvårdsplan (mycket värdefull natur). Pilarna visar olika gröna samband som behöver bevaras och stärkas.

Förlust av biologisk mångfald

Idag är förlusten av biologisk mångfald omfattande i hela världen, så även i Sverige. FN:s vetenskapliga panel för biologisk mångfald och ekosystem (IPBES) lyfter fram fem övergripande hot mot den biologiska mångfalden¹:

- Ohållbar mark- och vattenanvändning som leder till att livsmiljön för djur, växter och svampar försämras eller försvinner genom ohållbart jord- och skogsbruk, ändrad markanvändning eller fragmentering.
- Överutnyttjande av naturresurser i form av ohållbar jakt och fiske som inte ger utrymme för livskraftiga populationer.
- Klimatförändringar ändrar livsvillkoren för många arter på ett snabbare och mer dramatiskt sätt än naturliga störningar.
- Föroreningar, som direkt kan påverka förekomsten av djur, växter och svampar eller försämra deras fortplantningsförmåga.
- Invasiva främmande arter, det vill säga att arter som har introducerats av människan och som orsakar problem för den inhemska biologiska mångfalden genom konkurrens om resurser, predation eller sjukdomar.

Naturmiljöernas utveckling i förhållande till uppsatta miljömål

Enligt Naturvårdsverkets utvärderingen av miljömålen 2019 så har vi långt kvar för att uppnå de flesta av miljömålen. För flera av målen som berör natur och biologisk mångfald är utvecklingen till och med negativ. Detta gäller bland annat ett rikt odlingslandskap, ett rikt växt- och djurliv och myllrande våtmarker. Här finns det stort behov av bevarande av artrika gräsmarker, motverka främmande arter, öka skydd och skötsel av naturområden samt återskapa fler våtmarker. Även målen för levande skogar går trögt och här behövs insatser för att motverka fragmentering och förlust av livsmiljöer. Kommunen har här ett betydande ansvar i att uppnå Sveriges miljömål. Genom att ha en god planering, tillsyn och förvaltning av mark kan kommunen bidra till hållbar markanvändning och långsiktigt stärka ekosystem och biologisk mångfald.

Invasiva främmande arter

Vi människor har under lång tid fört in arter till vårt land som har berikat våra odlingar, jaktmarker och skogsbruk. Vissa av dessa arter har fått oväntade och negativa följder för den biologiska mångfalden, människans hälsa och samhället. De kan utgöra ett problem genom att de konkurrerar ut inhemska arter eller att de sprider sjukdomar, men de kan även göra det svårare för oss människor att bada, fiska eller åka båt. Invasiva främmande arter är idag ett av de största hoten mot biologisk mångfald. Ur samhällsekonomisk synvinkel är invasiva arter även ett problem då dess spridning i den svenska naturen kräver bekämpningsinsatser som ibland kan bli väldigt kostsamma. En väl etablerad invasiv art är oftast omöjlig att utrota vilket innebär att begränsning och lokal utrotning måste upprepas årligen med stora, återkommande fysiska insatser och kostnader som följd. I Sveriges natur finns det idag över 2000 främmande arter och drygt 400 av dessa räknas som invasiva². I takt med utvecklingen till ett varmare klimat är risken stor att fler främmande arter kommer utvecklas till att bli invasiva³.

Den invasiva och främmande arten häggmispele kan skapa ett tätt buskskikt vilket är negativt både för biologisk mångfald och för friluftslivet. Bilden ovan är från Ekillaåsens naturreservat.

¹The global assessment of biodiversity and ecosystem services, IPBES 2019

²Färdplan för ett hållbart län – Ekosystem och biologisk mångfald, Länsstyrelsen Uppsala län 2020

³Invasiva arter, Artdatabanken SLU 2020

Vissa invasiva arter är idag reglerade enligt EU-lagstiftning som innebär att det är förbjudet att importera, sälja, odla, transportera eller släppa ut i naturen. Hit hör bland annat jättebalsamin, jätteloka, smal vattenpest och signalkräfta. Sverige kommer inom kort även ta fram en svensk förteckning över invasiva främmande arter, som utgör särskilt stor risk för biologisk mångfald i Sverige. Målet är att människans spridning av organismer som naturligt inte hör hemma i svenska ekosystem, inte ska tillåtas skada biologisk mångfald, ekosystemens funktion, socioekonomiska värden eller människors och djurs hälsa¹.

I Håbo finns det en begynnande spridning av främmande arter som klassas som invasiva. En stor spridningskälla är otillåtna trädgårdskomposter i naturen i anslutning till bebyggelse. I de bostadsnära naturområdena går det ofta att exempelvis finna trädgårdsarter som snöbär, blomsterlupin, vresros, olika arter av spireor och häckoxbär. Det förekommer även bestånd med parkslide och jätteslide samt de EU-listade arterna jätteloka och jättebalsamin. Häggmispel är en invasiv art som har börjat sprida sig allt mer kraftigt de senaste åren i kommunen, särskilt längs med åsmiljöer, där den på sina håll skapar mycket täta bestånd. En bidragande orsak till dess ökade spridning är troligtvis att vilda fåglar har börjat äta och sprida bären.

Kommunen har en viktig roll i arbetet för att förhindra en fortsatt spridning av främmande invasiva arter, både genom att öka kunskapen hos allmänheten, markentreprenörer och exploatörer men även genom att utesluta invasiva arter vid etablering av planteringar samt en tidig och systematisk bekämpning av redan etablerade arter inom det egna markinnehavet.

Ibland kan det vara svårt att skilja inhemska arter från främmande när de växer tätt ihop. På bilden syns häggmispel (röd ring) och asp (vit ring).

Naturvårdsplanen - ett viktigt kunskaps- och beslutsunderlag

Kommunens naturvårdsplan utgör ett viktigt kunskapsunderlag för bevarande och utveckling av områden med höga naturmiljövärden i Håbo kommun. Planen beskriver i detalj utpekade områden och dess värden, främst utifrån naturvärden, samt förslag till skötsel vilket gör att den blir ett viktigt kunskaps- och beslutsunderlag vid plan- och lovgivningsärenden samt övriga beslut som kan påverka de värdefulla naturmiljöer som finns i kommunen.

Kommunens naturvårdsplan bygger på ett inventeringsarbete genomfört under 2008/2009 samt 2019-2021. Planens åtgärdsförslag syftar till att gynna förutsättningarna för växter och djur, i flera fall hotade arter. Urvalet av objekt har skett genom att samtliga beskrivna områden i Haglunds naturvårdsinventering, Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering, Länsstyrelsens naturvårdsprogram från 1987 och Ängs- och hagmarksinventering har besökts i fält. Under inventeringen 2019-2021 har flertalet nya områden besökts som förväntades hysa naturvärden. Delar av områden med utpekade höga naturvärden har även plockats bort på grund av mänsklig påverkan som har haft negativ inverkan. Kommunen har emellertid inte genomsökts i minsta detalj, så troligen finns ytterligare objekt med naturvärden, men som inte redovisas i planen. Naturområden förändras även över tid, både till det positiva och negativa ur naturvärdessynpunkt, varför det är viktigt att i samband med planering genomföra kompletterande naturvärdesinventeringar för det aktuella området.

¹Arbetet med invasiva främmande arter i Sverige, Naturvårdsverkets hemsida

Särskilt värdefulla naturtyper i Håbo

Naturtyp eller biotop är den biologiska termen för den livsmiljö där vissa växt- eller djursamhällen lever. För att individer av en art ska kunna leva på ett visst ställe, ställs vissa krav på den biotop eller miljö som de lever i. Olika arter har olika stränga krav på sin livsmiljö. Blåmes finner vi ofta i löv- och blandskogar, parker och trädgårdar, den har ganska generella krav på sin livsmiljö och därmed ganska vanligt förekommande. Bombmurklan däremot har betydligt strängare krav på sin livsmiljö då den är beroende av äldre granskog som växer på väl-dränerad mark. Denna livsmiljö är idag betydligt mer sällsynt vilket också medför att bombmurklan är en ovanlig och sårbar svampart.

I tätorternas grönområden finns framför allt arter som kan samexistera med människor – här finner vi exempelvis inte arter som behöver milsvida, sammanhängande skogar eller våtmarker långt från bilvägar, bebyggelse och buller. Förvånansvärt många arter frodas dock i närheten av människor.

Ädellövsrika herrgårdsmiljöer

Kommunens herrgårdsmiljöer med mycket ädellövsträd utvecklades under medeltiden och är utmärkande för Håbo. De strandnära, lummiga slott- och herrgårdsområdena har ett rikt inslag av ädellövträd såsom ek, alm, ask, lönn och lind. Idag finns inte mycket kvar av medeltidens ektominerade beten och hassellundar, men delar

I området kring Krägga herrgård finns mycket ek och lind.

av landskapet i Håbo kommun präglas ändå av ett mer eller mindre sammanhängande nätverk av gamla, grova ädellövträd. Några av dessa områden är Biskops-Arnö, Krägga, Segersta, Katrinedal, Vi, Rölunda, Värsta och Skokloster¹.

De ädellövsrika miljöerna var tidigare vanligt förekommande runt Mälaren men har stadigt minskat på grund av igenväxning, exploatering och ett rationellt brukande av naturen. Dagens ädellövsmiljöer är därför ofta små men mycket artrika.

För att arterna ska kunna finnas kvar långsiktigt behöver andelen ädellövsmiljöer öka och de gröna sambanden mellan områdena stärkas. Generellt tar det lång tid för ädellövträd att utveckla höga naturvärden, som bred krona, grov bark, håligheter och döda träddeklar. Ek och lind är de ädellövträdslag som är mest artrika i kommunen². Det är därför viktigt att spara gamla träd med håligheter, friställa träd med bred krona, spara död ved samt se till att det finns en yngre generation träd som kan ta vid efter den äldre generationen.

Mångfaldsrika våtmarker

Naturliga våtmarker är idag ett ovanligt inslag i Håbo kommun eftersom stora delar av dagens slättlandskap dikades ut under början av 1900-talet för att vinna mer jordbruksmark. Hjälstaviken är ett sjö- och våtmarksområde som finns kvar och dess höga naturvärden är ett resultat av naturliga förutsättningar och en lång historia

Hjälstaviken.

¹ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Länsstyrelsen i Uppsala län 2015

² Plan för grön infrastruktur i Uppsala län, Länsstyrelsen i Uppsala län 2019

med bete och slätter. Andra våtmarksområden i kommunen är strandängarna i anslutning till Övergran, Skinnarviken; Skadeviken och runt Biskops-Arnö samt Lilla och Stora gräskärret på Skoklosterhalvön. Precis som Hjälstaviken visar exempel på så är våtmarker av stor vikt för ett rikt växt- och djurliv, men våtmarker fungerar även som naturliga reningsverk och reglerar vattenflöden i landskapet. När vatten tillåts stanna upp i våtmarker ökar också grundvattenbildningen.

Småskaligt odlingslandskap

Det äldre småskaliga odlingslandskapet, alltså de delar av kulturlandskapet som har påverkats av oss människor genom jordbruk, bete och slätter, omfattar höga natur- och kulturhistoriska värden. Det har vuxit fram under flera tusen år och är fortfarande tydligt på många platser i Håbo, exempelvis på Skoklosterhalvön, kring Övergran-Yttergran och Låddersta. Där dominerar landskapet av åkrar, åkerholmar, skogsbackar och betesbackar. Många av odlingslandskapets kvalitéer hänger intimt ihop med de kulturhistoriska värdena, som även vittnar om hur våra förfäder levde och brukade odlingslandskapet¹.

Kring Mälaren håller stora delar av det småskaliga odlingslandskapet på att försvinna. Åkerholmar och betesbackar växer igen och åkrar slås samman till större enheter, eller försvinner helt. Det får konsekvenser, inte minst för mångfalden av växter och djur som minskar i en oroväckande snabb takt.

Runt Broby backar i Bålsta finns fortfarande ett småskaligt odlingslandskap.

Genom att på olika sätt gynna den biologiska mångfalden i odlingslandskapet, får vi tusentals gratistjänster tillbaka från naturen som mat, pollinering, skadedjursbekämpning samt rekreativa och historiska miljöer.

Strandnära vattenmiljöer

Mälarstranden är ett påtagligt inslag i Håbo kommun och har både sociala och ekologiska värden. Stranden har flera mycket viktiga funktioner för exempelvis vattenrening, översvämningsskydd och hemvist för en mängd olika arter av växter och djur. Några av kommunens mest värdefulla strand- och vattenmiljöer är de i Stora och Lilla Ullfjärden där vi bland annat finner den mycket ovanliga småsvaltingen samt sällsynta arter från istiden.

De strandnära miljöerna ger oss människor en mängd olika tjänster, helt gratis, som skulle vara svåra eller mycket dyra att ersätta på konstgjord väg. Till exempel om strandområdenas mångfald av växter och djur minskar försämras också naturens förmåga att rena vårt dricksvatten som vi tar från Mälaren.

Mäktiga åsmiljöer

Vad vore Håbo utan sin rullstensås? Uppsalaåsen, en av Sveriges mäktiga isälvsavlagringar skapar en höjdrygg genom hela kommunen, från norr till söder. Åsen har fått olika namn beroende på var man befinner sig. Här har den namn som Bålstaåsen, Granåsen och Sandviksåsen. Men det är samma ås som löper från Södertörn söder om

Strandnära natur i Stora Ullfjärden.

Åsens omfattning och mäktighet kan du se i det nedlagda grustaget i Bålsta. Här har man under lång tid brutit naturgrus som används för att tillverka betong och dekorationsgrus. Nerlagda grustag har ofta ansetts vara fula sår i naturen. Men de är viktiga livsmiljöer för flera ovanliga arter som backsvalar och vildbin.

Stockholm till Billudden i nordligaste Uppland.

På en rullstensås finns flera olika naturmiljöer. I öppna solbelysta sandområden och gräsmarker trivs insekter och örter, som citronbin och backsippor. Åsarnas barrskogar är ofta rika på fåglar och svampar, som den ovanliga bombmurklan. Solbelysta tallar utgör hem och matplats för insekter och fåglar. På grund av de höga naturvärdena omfattas flera delar av åsen av skydd i form av naturreservat, exempelvis Granåsen, Ekillaåsen, Sandviksåsen och Arnöhuvud. Vi återfinner även höga naturvärden utanför dessa områden exempelvis på Bålstaåsen, vid Lillsjön och längs med Rölundaåsen.

Synergier mellan åtgärder för biologisk mångfald, friluftsliv och besöksnäring

Friluftsliv fyller en viktig funktion för biologisk mångfald genom sitt bidrag till att öka kunskapen och engagemanget för biologisk mångfald och hållbara livsstilar. Exempelvis så uppskattas odlingslandskapets variation av många människor, vilket ger god livskvalitet och skapar förutsättningar för besöksnäring och annat företagande på landsbygden. När människor vistas i naturen växer förståelsen för ekologiska samband och att naturen är värd att bevara. När åtgärder och insatser görs för biologisk mångfald stärks ofta värden som även är viktiga för friluftslivet och vice versa. För att nå synergieffekter och kostnadseffektivitet kan åtgärdsarbete för biologisk mångfald ofta bedrivas i samarbete med åtgärdsarbete för att stärka friluftslivet¹.

Gröna samband

Parker, alléer, villaträdgårdar, ängar, skogar, sjöar och vattendrag hänger samman i ett nätverk där växter och djur kan sprida sig, så kallade gröna samband eller grön infrastruktur. Detta nätverk sträcker sig över hela landskapet och tätorternas grönområden är en del av det och utgör en viktig pusselbit. Fungerande gröna samband innebär att det finns kontaktvägar mellan naturområden så att växter och djur kan sprida sig i landskapet. Tätorternas grönområden är ett viktigt element i stadsbyggnad och behöver även där hänga samman för att vara funktionella för natur och människor. Det nätverk av natur som dessa samband skapar bidrar till att stärka och bevara ekosystem, främja biologisk mångfald och ekosystemtjänster som i sin tur skapar förutsättningar för exempelvis friluftsliv, besöksnäring och ett hållbart nyttjande av naturresurser¹.

Olika typer av störningar har genom tiderna präglat ekosystemen och deras sammansättning av arter. Utan störningar kan konkurrensstarka arter ta över på bekostnad av den stora mångfalden konkurrenssvaga arter. Naturliga störningar kan vara brand, stormar, översvämningar, isskav och betande av vilda djur. De allra flesta naturtyperna i länet är skapade genom en kombination av människopåverkan och naturliga faktorer. Det behövs

Naturligt blomrika ängsmarker som denna i Frösundavik behöver hänga samman med andra naturligt blomrika marker för att växter och djur som har detta som sin livsmiljö ska kunna överleva långsiktigt.

¹ Plan för grön infrastruktur i Uppsala län, Länsstyrelsen i Uppsala län 2019

därför kunskap om markanvändningens och landskapets historia i kombination för att förstå varför landskapet ser ut som det gör idag och vilka nyckelfaktorer som är nödvändiga för att gynna dess biologiska mångfald¹.

Regionala gröna samband i Håbo kommun

Länsstyrelsernas regionala handlingsplaner för grön infrastruktur ger en samlad bild av regionernas riktning för utveckling av grönstrukturens samband. De främsta regionala gröna sambanden i Håbo kommun är kopplade till de övergripande naturtyperna skog och gräsmarker och återfinns längs med Uppsalaåsen, strandnära tallhällmarker och ädellövsrika miljöer längs med kommunens västra kustlinje liksom de kulturhistoriskt rika odlingslandskapen på norra delen av skoklosterhalvön. Dessa gröna samband beskrivs både i Stockholms och Uppsala läns planer för grön infrastruktur, och de faller även väl samman med utpekade naturvärden i Håbo kommuns naturvårdsplan. Två av Stockholm läns gröna kilar, Görvålnkilen och Järvakilen, knyter även an till Håbo kommun.

Ett betydande grönt samband för Håbo kommun är de skogliga sambanden som bland annat omfattar ekhagar, alléer med lind och ek, ädellövskogar med alm, lind, ek och hassel, hassellundar, asprika miljöer och strandskogar med äldre klibbal och knäckepeil. Lind är här ett särskilt betydelsefullt trädslag för biologisk mångfald. Även barrskogar med gammal tallskog på öar och strandnära miljöer, äldre åstallskog och åsgranskog utgör ett betydande skogligt samband².

Mycket värdefull natur

Områden i kartan som visas som mycket värdefull natur är områden utpekade i kommunens naturvårdsplan (*uppdaterat underlag 2021*). Dessa områden utgör viktiga kärnområden för biologisk mångfald.

Naturreservat/Natura 2000

Formellt skyddad natur i enlighet med miljöbalken och/eller EUs art- och habitatdirektiv.

Samband skogsmark/gräsmark

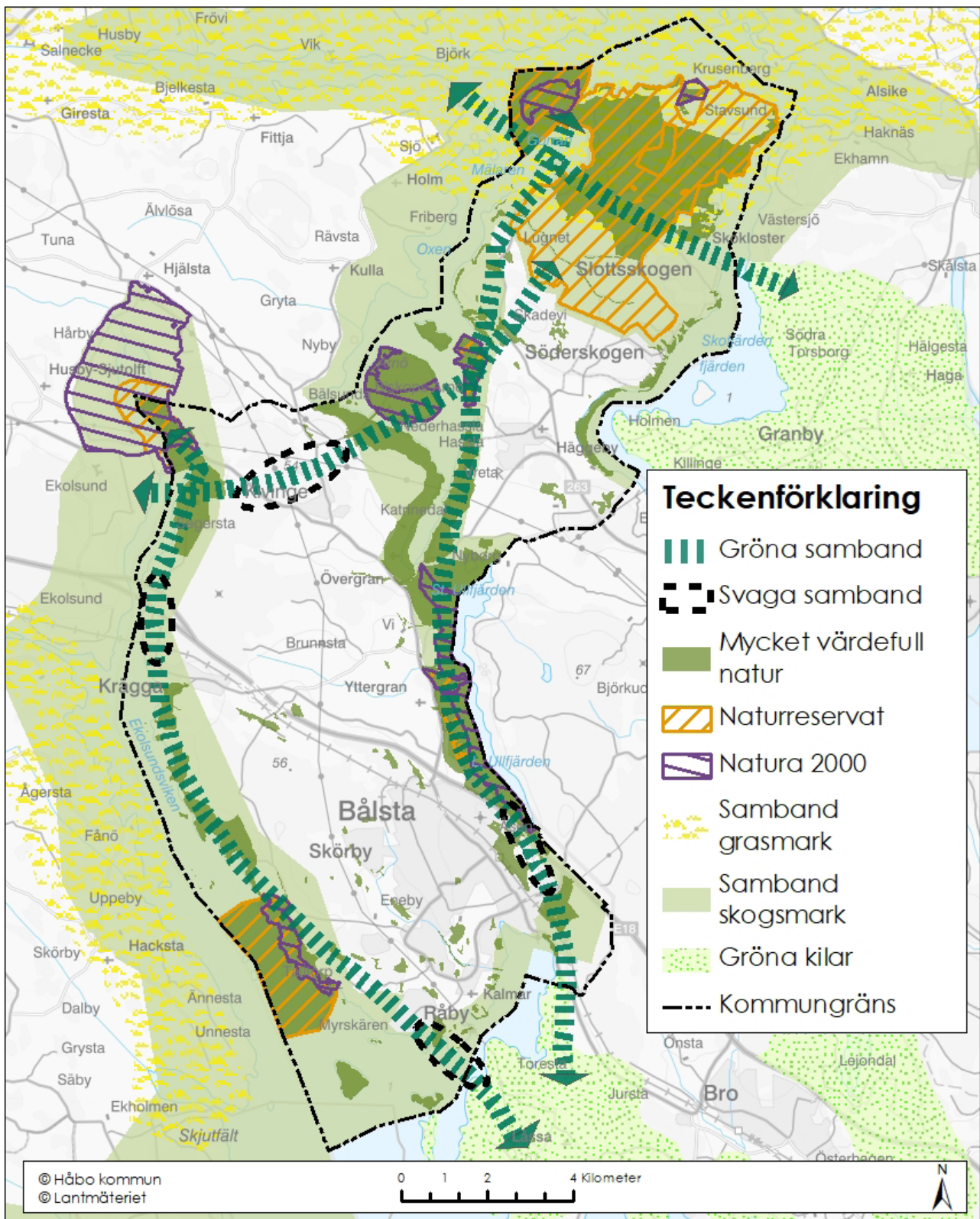
Värdedrakter för skog och odlingslandskap som finns utpekade i plan för grön infrastruktur för Uppsala län.

Gröna kilar

Stockholms gröna kilar, där Järvakilen möter upp på andra sidan Skofjärden i Skokloster och Görvålnkilen möter upp vid Dragelund/Kalmarsand/Kalmarviken

Grönområden

Områden definierade som grönområden i kartan utgörs av vegetationsklädd mark (ej åkermark).

Karta 4. Gröna samband på kommunal och regional nivå. De gröna pilarna visar hur de olika gröna sambanden hänger ihop. De streckade cirklarna visar svaga samband.

1 Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Länsstyrelsen i Uppsala län 2015

2 Plan för grön infrastruktur i Uppsala län, Länsstyrelsen i Uppsala län 2019

Lokala gröna samband i våra orter

Det är av stor betydelse för den biologiska mångfalden hur de gröna områdena hänger samman både inom tätorten men även hur det hänger ihop med det omgivande landskapet. Utgångspunkten bör vara att minimera framgmentering genom att länka samman områden av samma naturtyp för att skapa bättre förutsättning för olika arters spridning och överlevnad. En viktig faktor är att skapa så stora sammanhängande områden som möjligt då storleken på området är väsentligt, ju större areal, desto fler arter. Men även områdets form spelar roll. En rund form medför att avståndet från mitten till kanterna är längre vilket gör att fler arter kan få skydd än i en långsmal form. Avståndet till andra grönområden är också av vikt, ju kortare avstånd, desto lättare att sprida sig¹.

Svaga gröna samband

Svaga samband är svaga partier i det gröna nätverket i kommunen där arter av växter och djur har sämre förutsättningar att sprida sig samt där de rekreativa förutsättningarna för oss människor är försvagade². För att arter ska kunna fortleva i våra tätorter och naturområden behöver de en viss mängd lämplig livsmiljö, och möjlighet att förflytta sig mellan dessa. Generellt sett är stora, sammanhängande områden mest gynnsamma. Riktigt ogynnsamma miljöer fungerar som barriärer. Motorvägar eller tät bebyggelse kan utgöra barriärer för ett stort antal arter. Men även gröna miljöer kan utgöra en barriär för vissa arter, exempelvis kan en stor, välklippt gräsmatta vara ett oöverstigligt och farligt hinder för vissa insekter och gnagare, medan en allé med träd längsmed en trafikerad bilväg fungerar som en spridningskorridor för en del flygande arter. Vatten kan även utgöra en barriär för spridningen av vissa arter, vilket är viktigt att ha i åtanke i en kommun som Håbo där Mälaren utgör gräns runt stora delar av kommunen. Motorvägen E18 och Mälarbanan är en tydliga barriär genom kommunen som skapar svaga samband på regional nivå gällande naturområden längs med Uppsalaåsen och ädellövsmiljöer längs med Mälaren. Det svaga sambandet för Uppsalaåsen är ytterligare försvagat genom den expanderande bebyggelsen i Draget. Denna påtagliga försvagning riskerar att bryta sambandet som också hänger samman med Görvälnkilen från Stockholm och utpekade gröna samband i Upplands-Bro kommuns

landsbygdsprogram. Även vid Ekolskrog är det gröna sambandet gällande ädellövsmiljöer mycket ansträngt, dels på grund av den strandnära bebyggelsen i Krägga och Stämsvik dels motorvägens barriäreffekt.

Motorvägen E18 och Mälarbanan är en tydliga barriär genom kommunen och vid Ekolskrog bidrar de till att det gröna sambandet blir försvagat. Foto: Bergslagsbild.

1 Grönstrukturens funktioner i planeringen, en fallstudie av Malmö. Blekinge tekniska högskola 2012

2 Svaga samband i Stockholms gröna kilar, Stockholm läns landsting 2012

Grönområden för ökad klimatanpassning

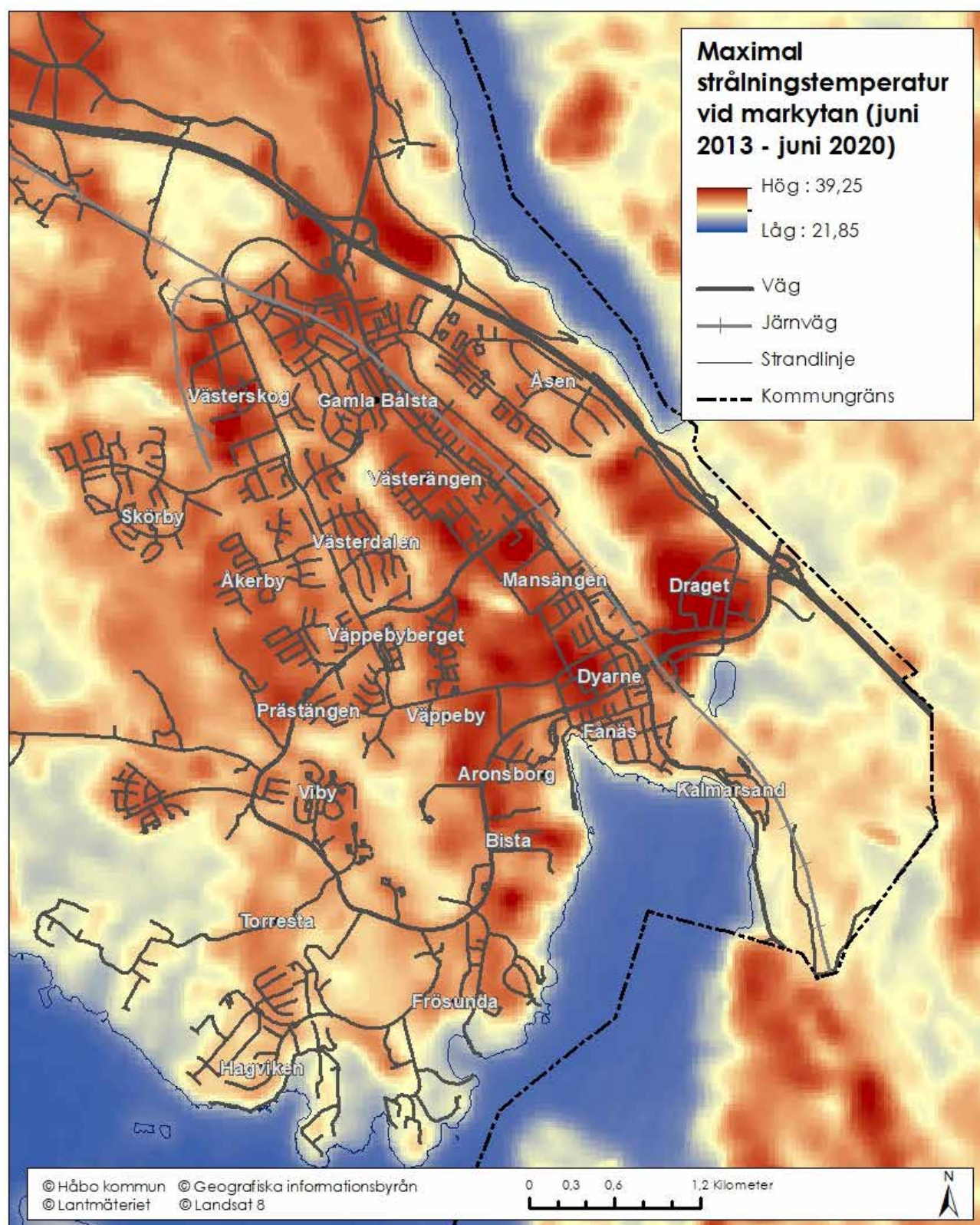
Klimatanpassning innebär att rusta samhället och olika verksamheter för de nya utmaningar som en ökad uppvärmning ger. Klimatförändringarna resulterar bland annat i mildare och blötare vintrar, stigande havsnivåer, ändrade flöden i vattendrag, längre perioder av torka och längre växtsäsong. Genom att klimatanpassa våra samhällen så minskar risken för skador på bebyggelse och infrastruktur vid klimatrelaterade händelser¹. Många gånger handlar klimatanpassning om att tillskapa tekniska åtgärder, ofta till en hög kostnad. Genom att tillvara befintliga grönområdets klimatreglerande förmåga kan vi både hålla nere kostnader på lång sikt, förebygga skador och skapa hälsosammare boendemiljöer.

Höjda temperaturer

Fram till nästa sekelskifte väntas årsmedeltemperaturen i Uppsala län att stiga med mellan 3 och 5 grader. Antalet varma dagar kommer bli fler och värmeböljor kommer sannolikt att bli allt vanligare. Hög värme är ett stort problem i den bebyggda miljön. Områden som är exploaterade med en stor andel hårdgjorda ytor i form av asfalt och byggnader kan uppleva förhöjda temperaturer i jämförelse med närliggande områden. Detta fenomen kallas urbana värmeöar.

Värmeböljor är än så länge ganska ovanliga i Sverige jämfört med exempelvis södra Europa. Våra samhällen är dock anpassade till ett betydligt kallare klimat vilket innebär att även måttligt förhöjda temperaturer kan upplevas som besvärande. Barn, sjuka och äldre personer är särskilt känsliga för hög värme och riskerar att drabbas av negativa hälsoeffekter under årets varma dagar. Ju längre period med varma dagar, desto större riskerar de negativa hälsoeffekterna att bli.

Träd, grönområden, vattendrag och dammar kan både fungera som luftförbättrare och temperatursänkare i staden. En förutsättning är att de placeras strategiskt och integreras med stadens bebyggelse och dess omland. Träd är särskilt effektiva som klimatreglerare och är viktiga oavsett var de är placerade. Stora parker och skogsområden kan sänka lufttemperaturen även för omkringliggande bebyggelse. Höga buskar och träd är därför viktiga för stadens mikroklimat. Grönskan kan också minska kylbehovet genom att ge skugga åt byggnader, vilket bidrar till samhällets energieffektivisering².

Karta 5. Kartan visar uppmätt max-noteringar i temperatur för Bålsta under juni mellan åren 2013-2020 och pekar ut urbana värmeöar. Områden med ingen eller låg vegetation har generellt högre temperatur. Svalast är skog och vatten.

1 Varför klimatanpassa? www.klimatanpassning.se

2 Låt stadens grönska, Boverket 2010

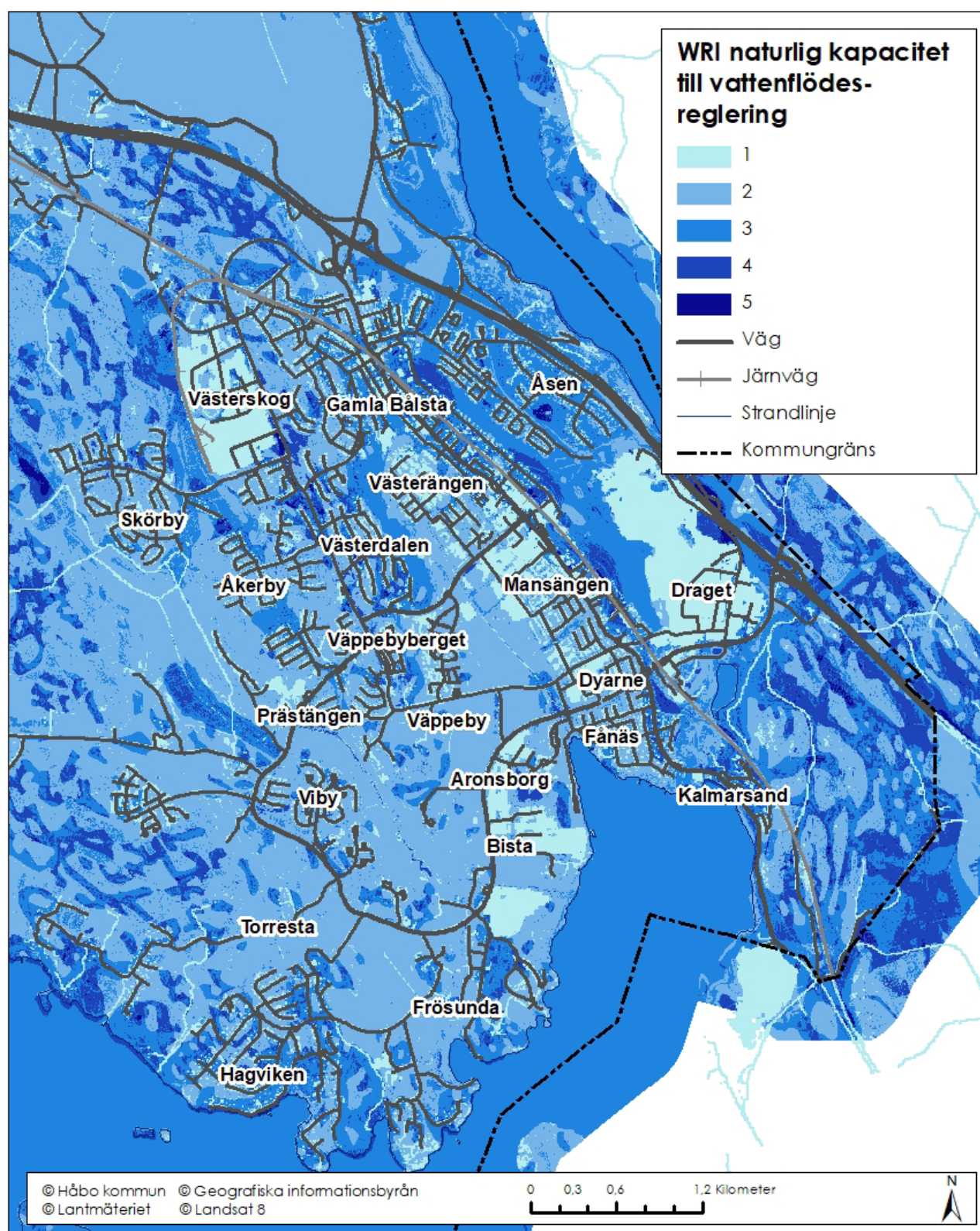
Värmeöar

Tättbebyggda områden är generellt varmare än sitt omland. En värmeö skapas när beläggningar, asfalt, mursten och dylikt ersätter vegetationen som ursprungligen växer i landskapet. Effekten uppstår på grund av den byggda miljöns fysiska struktur och byggnadsmaterial som lagrar värme under dagen och avger värme under natten. En varm dag kan temperaturen variera stort beroende på hur mycket/litet vegetation det finns i närområdet och hur hög den är. Öppna gräsbevuxna fält blir varmare än skog. Vegetation i flera skikt, det vill säga med gräs, olika stora buskar och träd ger en större volym på vegetationen, vilket leder till mer avdunstning och därmed en större temperaturminskning¹. Mer hårdgjorda ytor och stora platta tak, medför högre temperaturer, vilket också syns i kartan på sida 73 som redovisar maximala strålningstemperaturer vid markytan i grader Celcius mätta över en 7-årsperiod (juni 2013-2020). Värdena är faktiska uppmätta temperaturer till skillnad från många andra värmekarteringar som baseras på modeller i olika varianter. Upplösningen 100 meter är låg –man kan inte utläsa effekten av enstaka objekt. Däremot kan man se tydliga skillnader mellan större sammanhängande områden av en viss typ, med en viss struktur och fördelning av grönska vs hårdgjort. Skogar ger en annan yttemperatur jämfört med öppen mark, villabebyggelse jämfört med innerstad eller vatten jämfört med land².

Ökad nederbörd

I ett framtida klimat väntas nederbörden öka med mellan 20-30 procent per år³. Skyfallen förväntas bli fler och riskerar att leda till fler översvämningar, som i sin tur riskerar att orsaka trafikproblem och ekonomiska skador för såväl privatpersoner som företag och kommuner⁴. I och med det varmare klimatet kommer nederbörden också i högre utsträckning falla som regn istället för snö under vinterhalvåret. En ökning av skyfallen har konsekvenser för dagvatten- och avloppssystemen som redan idag ofta är underdimensionerade och får problem vid stora regnmängder⁴.

De stora regnmängderna som landar på backen sveper även med sig metaller, närsalter, kemikalier och gifter från bebyggelse, vägar och på industriområden. Hamnar dessa i Mälaren kan miljögifterna skada vattenlevande växter och djur och bidra till övergödning⁵, vilket dessutom har en negativ inverkan på det råvatten som vi tar från Mälaren.

Karta 6. Kartan visar vattenretentionsindex (WRI) som pekar på den relativa förmågan i landskapet att dämpa och omhänderta vattenflöden. Ju mörkare blå färg desto högre förmåga att fördröja och rena vatten.

1 Grönska och vatten reglerar temperaturen vid värmeböljor. PBL kunskapsbanken, Boverket

2 Ekosystemtjänster i Håbo, grundläggande kartläggning, Calluna 2020

3 SMHI, Framtidsklimat i Uppsala län

4 Klimat- och sårbarhetsanalys Uppsala län 2020, Remissversion.

5 Tillsammans kan vi klimatsäkra samhället, Föreningen Sveriges stadsbyggare, Svenskt vatten

Tillrinning

Tillrinningen är av stort intresse vid planeringen av markanvändning i samband med exploatering av områden i hela länet, inte bara kring sjöar och vattendrag. Tillrinningen är viktig eftersom omgivande mark ska ta emot flödet från hela avrinningsområdet. Bebyggelse och hårdgjorda ytor har betydelse för hur stor tillrinningen blir till ett område¹. Hårdgjorda ytor såsom asfalt kan inte absorbera vatten, och därför måste en stor del av nederbörden tas om hand i tekniska dagvattenssystem. Vid kraftiga skyfall riskerar dagvattenssystemet att fyllas, och vattenmängden kan därför inte avledas enbart genom markförlagda ledningar. Vattnet söker sig då vidare mot sjöar och vattendrag, eller riskerar att samlas i lågpunkter.

Ras, skred och erosion

Klimatförändringarna har en inverkan på risken för både ras, skred och erosion. Ökade flöden i vattendragen kan öka erosionen både på botten och i slänter. En högre temperatur, med efterföljande torka, har både en positiv och en negativ påverkan på markens stabilitet. Torka innebär att lera över tid får en ökad hållfasthet, vilket förbättrar stabiliteten. Med högre temperatur ökar även risken för att växter ska torka ut och dö, vilket innebär att rötternas stabiliserande inverkan i ytliga jordlager liksom växternas skyddande verkan mot erosion minskar eller försvinner. Andra faktorer som påverkar risken för ras och skred är borttagning av vegetation eller en ökad belastning på marken².

Planera med helhetsperspektiv

För att kunna tillgodose städers och tätorters behov av att hantera balansen vid ökad nederbörd, är det viktigt att arbeta med den gröna och blå strukturen i ett helhetsperspektiv. Planeringsunderlag för exempelvis VA-planering, naturvård och grönstruktur måste vägas samman för att se vilka områden som är viktiga att bevara eller utveckla i syfte att klimatanpassa staden och tätorten³. Detaljplaneringen ska i ett tidigt skede inventera förutsättningarna för risken av skyfallsöversvämningar. Stor hänsyn ska tas till höjdsättningen i landskapet och vattnets rinnvägar i såväl detaljplanering som i bygglov. Vid planering och utveckling av områden som ligger lågt i landskapet och som har jordlager med dålig genomsläpplighet ska det lämnas plats för översvämningsbara ytor. Dessa ska hållas fria från

bebyggelse och hårdgjorda ytor, och kan därför under större delen av tiden användas rekreation, motion eller friluftsliv. Som karta 6 också visar så är vegetationsklädda områden också av vikt för flödesdämpning och vattenrening.

Klimatanpassad förvaltning av kommunens skogar

En betydande del av kommunens markinnehav som inte är bebyggd består av skog i och omkring våra tätorter. Det är viktigt att dessa skogar förvaltas långsiktigt så att de under lång tid kan bidra med ekosystemtjänster som naturupplevelser, pollinering, kolinlagring, vattenrening, flödesreglering, virke, luftrening och biologisk mångfald. För att förvaltningen ska vara långsiktig behöver den anpassas till ett förändrat klimat. Valet av skogsbruksmetod påverkar framtida risker och möjligheter till klimatanpassning¹. Hyggesfria skogsbruksmetoder ökar till exempel robustheten i skogen, vilket är önskvärt när risken för mer extrema vädersituationer ökar. När det finns ett kontinuerligt skogstäckte minskar risken för ras, sked och erosion. Hyggesfria metoder är även skonsamt mot skogens växt- och djurliv vilket i sig gör att skogen står emot skadedjursangrepp bättre. Avrinningen minskar även liksom att rekreativa värden består i större omfattning.

Det är även av vikt att öka variationen av trädslag i skogen för att sprida riskerna. Att skapa blandskogar och öka mångfalden av inhemska trädslag ger en tåligare skog eftersom de flesta skadeinsekter och flera skadesvampar är trädslagsspecifika. En bevarad biologisk mångfald i skogslandskapet ger robusthet och motståndskraft. En ökat inslag av lövträd begränsar också spridningen av skogsbränder liksom ett större inslag av blöta områden som kärr, våtmarker och sumpskogar⁴.

¹ Klimat- och sårbarhetsanalys Uppsala län 2020, Remissversion.

² Klimat- och sårbarhetsanalys Uppsala län 2020, Remissversion.

³ Låt staden grönska, Boverket 2010

⁴ Areella näringar, skogsbruk www.klimatanpassning.se

Gröna miljöer för rekreation och folkhälsa

Gröna miljöer ger ökad hälsa och välmående hos oss människor. Forskning visar att vistelser i naturen har positiv betydelse för såväl den fysiska som psykiska hälsan. Den fysiska aktivitetsnivån ökar, kroppen återhämtar sig, immunförsvaret stärks, stressnivån sjunker. Grönområden med mer mångfald (fler olika arter av fåglar/fågelsång, träd och så vidare) och fler naturliga dofter har visat sig vara mer stressreducerande. Grönområden sänker även temperaturen under värmeböljor, något som är extra viktigt för hälsan hos barn, äldre och personer med funktionsnedsättning. Grönområden kan även ha en positiv påverkan på vårt sociala välbefinnande då de kan främja socialt deltagande och interaktion mellan människor¹. Naturen är viktig psykologiskt för människor i kris. Förekomsten av gröna miljöer har därmed både ett egenvärde för den enskilda individen och ett mervärde för samhället i stort.

Idag spenderar vi människor en stor del av vår tid inomhus och då ofta stillasittande. Detta är ett folkhälsoproblem. Hälsan för invånare i Håbo kommun kan påverkas positivt genom ökad möjlighet för alla att kunna vistas ute i grönområden. Olika grupper i samhället har olika förutsättningar och därför är det angeläget att göra grönområdena attraktiva ur olika gruppers synvinkel. Att göra grönområden mer attraktiva och tillgängliga är en viktig uppgift för kommunen för att skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa.

Tillgång, närbarhet och kvalitet

I Håbo bor över 90 procent av befolkningen i någon av kommunens tätorter, där den allra största andelen bor i Bålsta. Omkring 80 procent av friluftslivsutövandet sker inom 10 kilometer från hemmet. Detta innebär att naturen i och omkring våra tätorter fyller en mycket viktig funktion i det vardagliga friluftslivet. Den vardagsnära möjligheten till friluftsliv och rekreation är väldigt viktig för hälsan. Tillgång till grönområden ökar livslängden. Att ha god tillgång till naturområden i och omkring kommunens orter är också viktigt för inlärning och utveckling hos individer och grupper samt att det främjar en miljömässigt hållbar utveckling. För rekreation och välbefinnande finns behov av natur inte bara nära bostäder utan också nära arbetsplatser, äldreboenden, förskolor och skolor. Detta är särskilt viktigt för grupper som barn, personer med funktionsvariation, sjuka, äldre

och socioekonomiskt svaga². Det måste därför vara enkelt att ta sig ut. Grönområdena behöver också räckta till för de som bor där och ha en kvalitet som passar olika målgrupper.

Att säkra tillgången till grönområden omfattar tre aspekter som alltid bör följa med i den fysiska planeringen, oavsett om man bygger nytt eller förvaltar den befintliga gröna resursen:

- **Tillgång** – den faktiska resursen som grönområdet utgör. Vilka ekologiska och sociala värden finns och hur samverkar de? Hur används området? Hur hänger grönområdet samman med övrig grönstruktur? Ta tillvara det som finns och utveckla där det saknas.
- **Näbarhet** – den faktiska och upplevda tillgängligheten till grönområden. Hur ser tillgängligheten ut och hur upplevs tillgängligheten? Finns det barriärer? Finns det gena stråk som också ger möjlighet till flera olika transportsätt till grönområdet? Är grönområdet promenadvänligt och välskött? Går det att nå året runt? Planera för tillgängliga, sammanlänkade grönområden utan större barriärer. Är vägen dit trygg och trafiksäker?
- **Kvalitet** – grönområdets storlek, innehåll och värden. Vilka värden finns på platsen? Hur kan de utvecklas över tid? Finns en långsiktig förvaltning?

Viby friluftsområde.

1 Grönområden för fler, Folkhälsomyndigheten 2009

2 Bostadsnära natur, Boverket 2007

Vad är då nära?

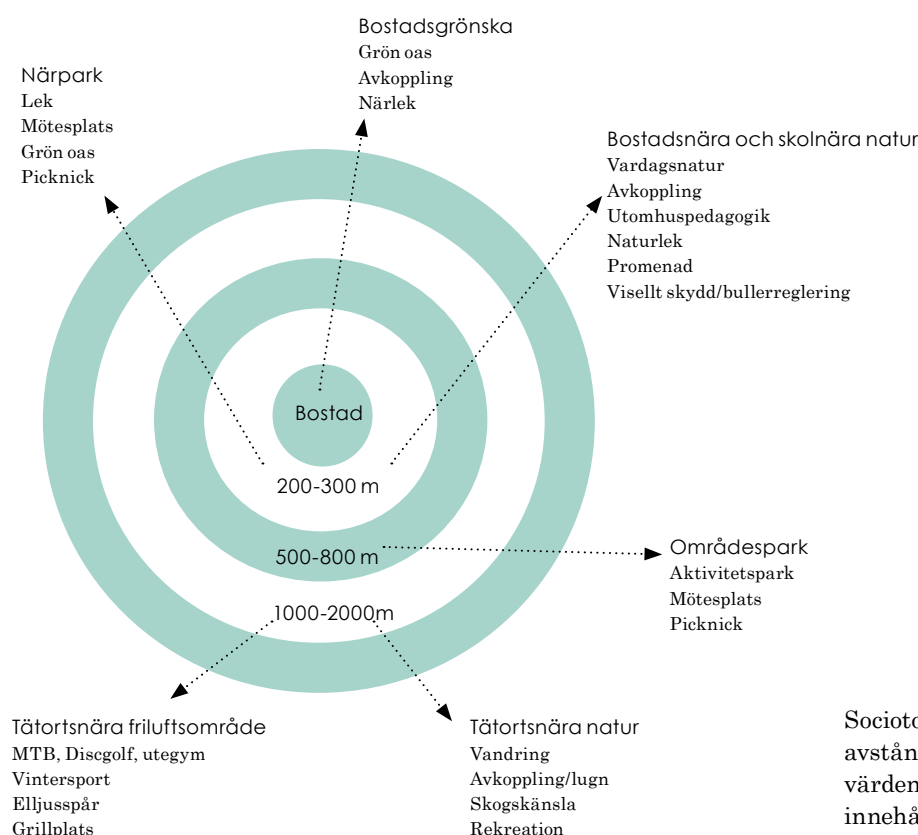
Oavsett ålder och rörlighet behöver naturområden vara lätta att nå via gröna stråk och utan kraftiga barriärer. Enligt Boverket bör ett grönområde finnas inom 300 meters gångavstånd från bostad, arbetsplats eller skola, gärna närmare då användningen minskar kraftfullt med ett längre avstånd. Det nära naturområdet kan exempelvis omfatta en närpark, grönyta eller skogsområde. Att se området ökar även användandet.

Att arbeta med faktisk och upplevd tillgänglighet till grönområden är också av vikt för att fler ska använda området. Barriärer som trafikleder, industriområden eller intensivt jord- och skogsbruk kan minska tillgängligheten och upplevelsen av närhet. Närheten ger också trygghet för den som är rörelsehindrad då det inte är ett oöverstigligt hinder att ta sig ut i det gröna. Även bristande skötsel, avsaknad av entréer och friluftsanordningar kan minska den upplevda tillgängligheten liksom avsaknad av information. Det är också viktigt att grönområden i våra tätorter innehåller vissa kvaliteter så att den kan tillfredsställa människans behov av rofylldhet, naturupplevelse, lek och umgänge.

För att bibehålla och utveckla grönområdenas kvalitet är det väldigt viktigt med en strategisk och långsiktig förvaltning. Förvaltning handlar inte om att upprätthålla ett statiskt tillstånd utan om att finna en balans mellan bevarande och utveckling. Det gäller att upprätta mål för vad man vill uppnå med olika delar av den bostadsnära naturen och ha en strategi för hur man ska nå dit med tiden¹. Att arbeta med tillgång till grönområden, dess nåbarhet och kvalitet bidrar även till att öka kommunens attraktivitet då närhet till gröna områden kan höja statusen för bostadsområden och attrahera företag att etablera sig.

God ljudmiljö

Ljudmiljön är en viktig kvalitet för hur vi upplever naturområden och hur grönområden påverkar vår hälsa. Behovet av att uppleva lugn och tystnad i naturen ökar bland människor i takt med att fler bor i städer och tätorter. Ljudmiljön kan påverka oss negativt genom höjt blodtryck och stress utan att vi upplever buller som störande. I detta sammanhang talas det ibland om vikten av tillgång till tysta områden, men med detta begrepp avses i stort lugna miljöer, det vill säga områden som inte utsätts för oönskat eller skadligt ljud orsakat av mänsk-

Sociotopsnuran visar riktlinjer för maxavstånd från bostaden till olika sociala värden i grönstrukturen och exempel på innehåll.

lig verksamhet. För att ett område ska upplevas som attraktivt krävs ofta olika typer av ljud, allt från naturljud till ljudet från andra människor. Vad som upplevs som godtagbar ljudmiljö i ett rekreationsområde påverkas i hög grad av områdestyp och förväntningar. I parker och närområden förväntar man sig inte total frihet från samhällsbuller. Beger man sig längre bort gör man det ofta just för att få en tystare miljö. Därför måste det finnas olika grader av tystnad².

Förtätning och grönstruktur

Växande städer och tätorter har under en längre tid arbetat med förtätning i stället för utbredning då det antas bidra till bättre hållbarhet i städerna genom ett mer lättillgängligt transportnät, effektivare energidistribution och ökad social trygghet. Förtätning kan dock leda till att mängden grönområden som är tillgänglig för allmänheten minskar, vilket ofta påverkar grupper med sämre socioekonomiska förhållanden mest³. Med en väl genomtänkt planering är det dock möjligt att förtäta samhällen på ett sätt som både tar hänsyn till ekosystemtjänster, ökar social trygghet och gör det mer tillgängligt för gående. Genom att låta den gröna struktu-

¹ Bostadsnära natur, Boverket 2007

² God ljudmiljö, mer än bara frihet från buller, Naturvårdsverket 2007

³ Miljöhälsorapport 2017, Folkhälsomyndigheten

ren bli en lika självklar del i den fysiska planeringen som väginfrastruktur och bebyggelsestruktur kan vi skapa hållbara samhällen med en ökat välbefinnande, social sammanhållning och ökad fysisk aktivitet bland invånare.

I Håbo upptar bebyggelse cirka 11 procent av kommunens markyta, vilket är betydligt högre än rikets cirka 3 procent och ligger i samma nivå som exempelvis Haninge kommun och Sigtuna kommun. Håbo kommun har även det högsta antalet invånare/kvadratkilometer i Uppsala län med en täthet på 152, 97 invånare (att jämföra med Uppsala 106,18 och Knivsta 66,90)¹. Även i Håbo kommun utgår planeringen i första hand från förtätning före att ytterligare sprida ut bebyggelsen och ta nya naturområden i anspråk. I detta sammanhang är det särskilt viktigt att i de områden där förtätningen planeras att bli mest omfattande också planera för en grönstruktur som kan fortsätta att leverera ekosystemtjänster och som har hög tillgänglighet och kvalitet.

Kommunens viktiga roll för friluftslivet

Kommunen har en nyckelroll i att skapa förutsättningar för ett väl fungerande friluftsliv. Friluftsliv kan utövas i hela landskapet, men det finns särskilda områden, platser och anläggningar som inte bara skapar förutsättningar för friluftsliv utan också främjar och utvecklar friluftsliv. Det finns många starka intressekonflikter i det tätortsnära landskapet både mellan olika former av rekreation men även mellan friluftsliv och annan markanvändning, där annan markanvändning ofta prioriteras framför friluftsliv. Det finns här en risk att oskyddad tätortsnära natur tas i anspråk för bebyggelse eller förändrad markanvändning och att de allmänt tillgängliga grönområdena därmed minskar. Genom att säkerställa mark för allmänheten via planering, markinköp och skötsel ges en grundförutsättning för alla att kunna utöva friluftsliv utifrån sina intressen. Genom skolans verksamhet inom bland annat idrott och naturskola byggs en viktig kunskapsbas upp hos barn med naturen som arena för kunskap, rörelse och friluftsliv. Via föreningsbidrag och samverkan med föreningar och företag gör kommunen det möjligt för fler invånare och besökare att ta del av aktiviteter i kommunens naturområden.

Vinter på Granåsen.

¹ Statistik från SCB

Värdefulla tätortsnära naturområden för rekreation och friluftsliv

Bålsta

I Bålsta kan tillgången till allmänt tillgängliga grönområden upplevas som generellt god, mycket tack vare att tätorten till stora delar är utspridd och med mindre grönområden integrerat mellan bostadsområden. Både mindre och större skogsområden genomkorsas ofta av flertalet vältrampade stigar och anlagda gångvägar och ortens gräsytor bidrar till rymd och utrymme för spontana aktiviteter. De centrala delarna i Bålsta är betydligt mer tätbebyggda än övriga delar vilket medför att de bostadsnära grönområdena redan idag ska ge plats för många invånare och verksamheter. I och med en förtätning är det här av särskild stor vikt att långsiktigt säkerställa och nyskapa grönområden för rekreation.

Naturen i och kring Bålsta i form av skogar, parker och gräsytor är för många en plats för lek, avkoppling, hundpromenader och träning. Enligt svaren från en enkätundersökning våren 2020 så uppskattar många när parker, gräsytor och skogar är mer variationsrika med olika sorters träd, buskar och blommor. Invånare önskar sig fler mötesplatser, fler parker med planteringar och ängsytor och tillgängliga och trygga gångvägar. När det gäller naturområden i form av skog så önskar man sig en god tillgång till både bostadsnära och tätortsnära skog med naturliga kvalitéer och mycket stigar samt anordningar i form av grillplatser, bänkar och gångvägar.

Tätortsnära friluftsområde

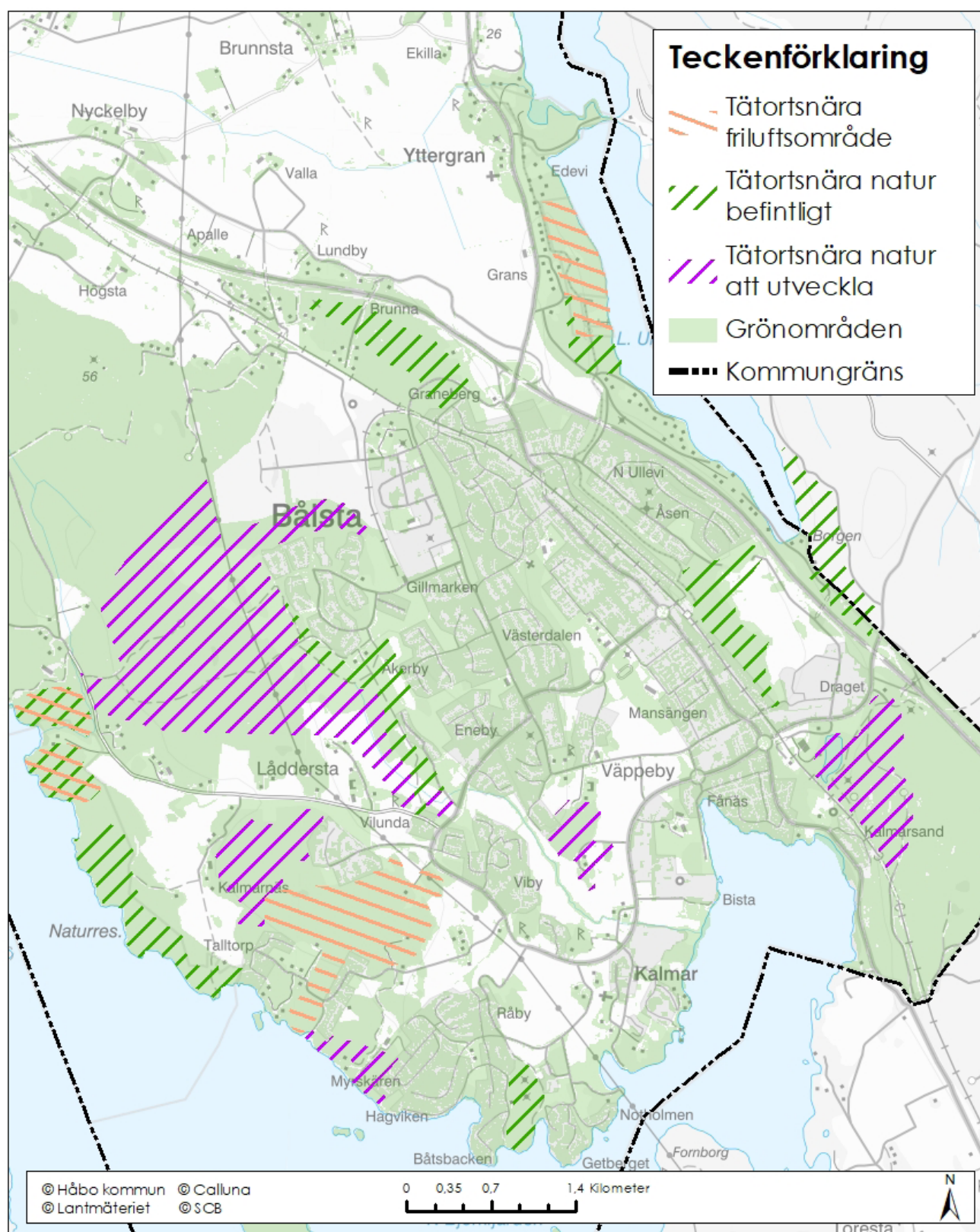
Ett tätortsnära friluftsområde är ett större naturområde iordningställt för friluftsliv på gång- och cykelavstånd från tätorten, helst på ett avstånd av högst 2 kilometer. Här finns olika anläggningar för friluftslivet såsom uppmärkta stigar, leder, skyltning och ofta friluftsgårdar/byggnader. Området är välkänt och välutnyttjat och kan omfatta natur med hög biologisk mångfald och kulturmiljövärden.

Tätortsnära natur

Ett tätortsnära naturområde är ett lätt åtkomligt naturområde som inte har iordningställda anläggningar för friluftsliv i form av leder, service, parkeringar med mera men som är välanvända för rekreation och har många stigar. Det tätortsnära naturområdet bör vara minst 15 hektar stort och ligga inom 2 kilometer från tätorten. Den tätortsnära naturen kan omfatta områden med hög biologisk mångfald och kulturmiljövärden.

Tätortsnära natur att utveckla

Denna kategori omfattar områden som är av stor vikt för friluftslivet redan idag och som har en potential att utvecklas till friluftsområden i sin helhet eller i valda delar. Området kan omfatta natur med hög biologisk mångfald och kulturmiljövärden vilket ska tas hög hänsyn till vid utveckling av friluftsanordningar.

Karta 7. Större tätortsnära naturområden värdefulla för rekreation och friluftsliv i Bålsta. Utöver dessa är bostadsnära och skolnära natur, parker och sammanlänkande gröna stråk av stort rekreativt värde.

Några av de mest värdefulla större tätortsnära naturområdena för friluftsliv och rekreation i Bålsta är:

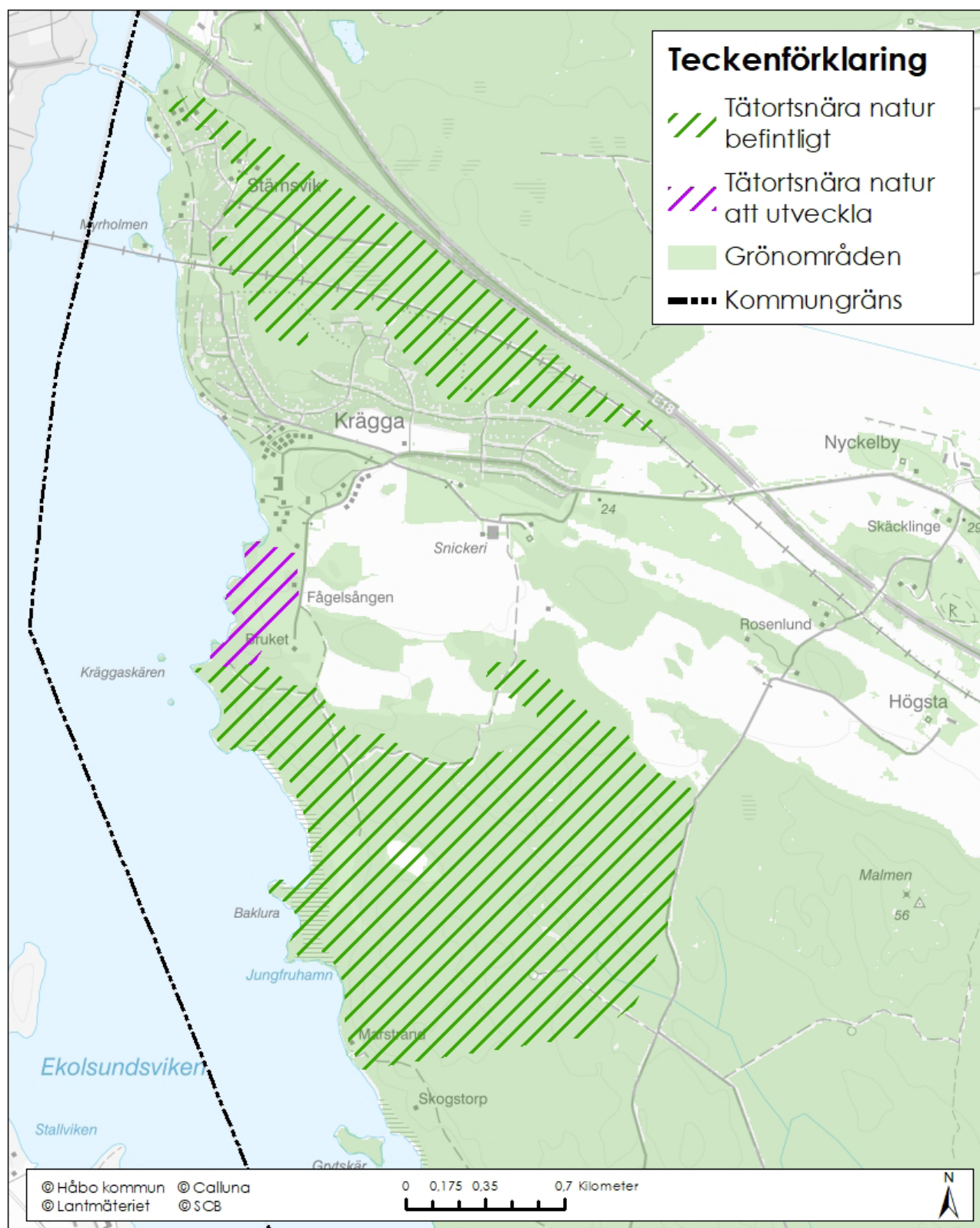
- Bålstaåsen
- Lillsjön och dess närområde
- Rasberget/Vandrarleden
- Viby friluftsområde
- Kalmarnäslandet
- Skörbydalen och skogsområdet väster om Skörby fram till Lastberget
- Båtsbacken
- Knarrbacken
- Graneberg/Fågelsång
- Granåsen och Ekillåsen

Krägga/Stämsvik

Krägga är en förhållandevis liten men växande ort i kommunen med ett attraktivt läge intill Mälaren. Här finns relativt gott om rekreativa strukturer som stigar och mindre vägar. Skogarna i området erbjuder skogs-känsla och det kulturhistoriska landskapet bidrar till goda upplevelsevärden. Mälaren och strandområdet är av stort rekreativt värde men är bitvis svårtillgänglig för allmänheten på grund av bebyggelse. Buller från främst

Mälarnära rekreationsområde mellan Söderskogen och Slottsskogen.

Karta 8. Större tätortsnära naturområden värdefulla för rekreation och friluftsliv i Krägga/Ståmsvik. Utöver dessa är bostadsnära natur och sammanlänkande gröna stråk av stort rekreativt värde.

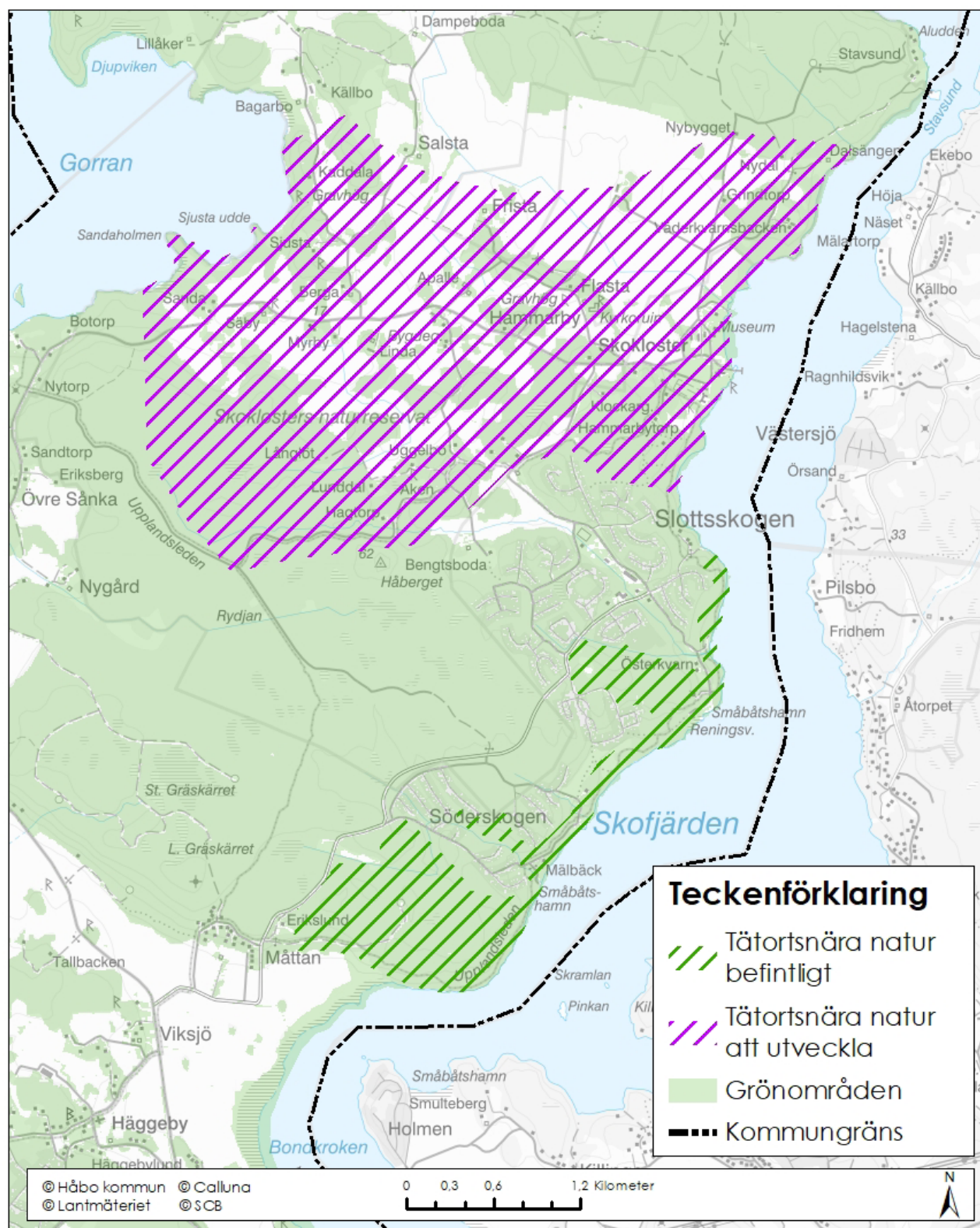
1 Naturrekreation, översiktlig kartläggning av upplevelsevärden och rekreativa strukturer i Skokloster och Krägga 2018

E18 är ett problem för rekreationen i området. Bullersituationen kan få boende i Krägga att stanna inne och inte ta tillvara på de möjligheter till frisk luft, naturmiljöer och rekreation som utan bullret finns i Krägga. Den kan medföra att utomhusvistelsen skapar stress istället för avkoppling¹.

Området har idag ett exploateringsstryck vilket i kombination med ett aktivt skogsbruk medför att rekreativa upplevelsevärden riskerar att försvinna och fragmenteras. Skogsbrukets påverkan är särskilt påtagligt i skogsområdena söder om Krägga. Krägga/Stämsvik har redan idag en relativt stor befolkning vilket skapar behov av långsiktig tillgång till natur för rekreation.

Slottsskogen/Söderskogen

I Slottsskogen/Söderskogen finns det förhållandvis mycket naturområden men en betydande del av skogen i området är ung och relativt hårt brukad, även i det närliggande Skokloster naturreservat. Detta medför att de rekreativa värdena i skogen bitvis är låga. Naturområdet längs med Mälaren har ett högt rekreativt värde bestående främst av lövskogar, öppna gräsmarker, ängar och tallskog. Upplandsleden är här en viktig led som knyter samman ett större naturområde. Skogsområdet norr om Slottsskogen (Stenhuggartorp) är också ett viktigt rekreativt område som också knyter ihop villabebyggelsen med Skokloster slott. De rekreativa värdena skulle här kunna utvecklas i ett större område vilket skulle gynna både boende och besökare i området. Det finns ett exploateringsstryck i området som kan medföra att skogsområden tas i anspråk. Det största hotet mot rekreativa värden är dock ett allt för rationellt skogsbruk.

Karta 9. Större tätortsnära naturområden värdefulla för rekreation och friluftsliv i Skokloster. Utöver dessa är bostadsnära-och skolornära natur, parker och sammanlänkande gröna stråk av stort rekreativt värde.

Tillgång och kvalitéer i parker och bostadsnära natur

Kommunens parker och bostadsnära natur ska fylla många behov. De ska ge möjligheter till vila och återhämtning, vilket ställer krav på tystnad och ro. De behöver erbjuda platser för social samvaro och ge tillfällen till spontana möten och evenemang. Grönområdena bör också möta barns och vuxnas behov av att leka, lära och utmanas. En annan uppgift är att stimulera till motion och aktiviteter som promenader, spontanidrott, löpning med mera. Parker och naturområden förväntas även ge rika natur- och kulturupplevelser och erbjuda skönhet, variation och artrikedom. Människor behöver därför olika typer av parker och natur.

Det finns ett behov i att både säkerställa, kvalitetshöja och tillskapa fler parker. Bostadsnära naturområden, parker och mindre grönytor insprängda i bebyggelsen har stor betydelse särskilt för grupper som inte alltid tar sig så långt på kort tid som barn, personer med funktionsvariation, äldre och sjuka. Personer med tillgång till parker och grönområden i sin närhet upplever att de har bättre hälsa och lever längre. Rätt planerade parker är också viktiga sociala arenor som bidrar till kontakter mellan människor i samhället. De ökar till exempel barns interaktivitet med vuxna, ger äldre en större delaktighet i sin närmiljö och

Enebyparken med dess populära lekplats.

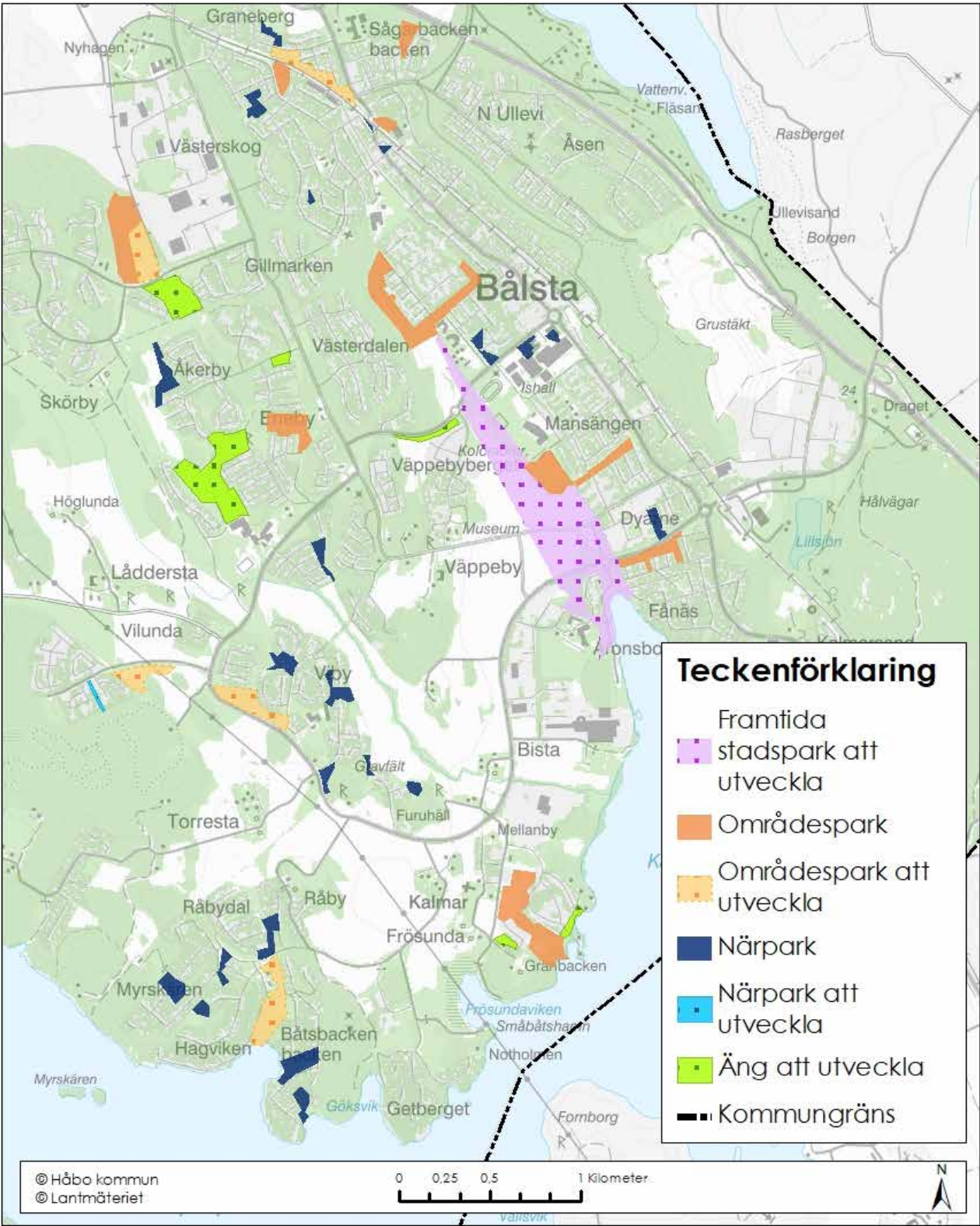
ger möjlighet till möten mellan människor med olika bakgrund¹. Det är därför av vikt att möta ett ökat behov och efterfrågan av lättillgängliga grönområden, mötesplatser och aktivitetsytor i och med en växande befolkning och för att skapa förutsättningar för en mer jämlik hälsa hos kommunens invånare.

Långsiktigt hållbara parkmiljöer som kan möta dagens och morgondagens behov behöver innehålla många funktioner och anpassas till olika grupper av besökare. Ju fler funktioner och värden en park har desto effektivare är den som producent av värdefulla ekosystemtjänster. En gräsyta som vanligtvis används för bollspel eller promenader kan vid skyfall fungera som översvämningssyta. Ett varierat växtmaterial som i människans öga är vackert, doftande och färgrikt ger goda livsförutsättningar för pollinerare. En varierad skötsel av gräsytor kan skapa grunden för en stor biologisk mångfald. Träd som ger skugga och lå utjämnar klimatvariationer.

Klippta gräsytor

Klippta gräsytor är vanligt förekommande i våra tätorter, särskilt i Bålsta. Gräsmattor levererar många viktiga ekosystemtjänster för rekreation, klimatreglering och bullerdämpning, och är därmed ett önskvärt inslag i tätorternas grönområden. Det finns dock ett behov av att gräsytorna även fyller en funktion för biologisk mångfald varför det är viktigt att få in en mer varierad skötsel.

Biologiskt sett kan gräsmattor ses som en typ av konstgjorda ängar, och de har faktiskt vissa likheter med naturliga ängsmarker. De är växtsamhällen som består av gräs, med inslag av örter, som bildar en sammanhållande matta av grässvål. En av de viktigaste skillnaderna mellan gräsmattor och ängar är dock växternas täthet. Naturliga ängar har dessutom en mer flerskiktad struktur bestående av gräs och örter i olika höjder. Gräsmattans struktur är däremot enkel och består vanligtvis av ett enda lager. En annan viktig skillnad mellan ängar och gräsmattor är gräsmattans större behov av kontinuerlig skötsel¹. I Bålsta finns främst ytor med konventionell gräsmatta och ängsliknande områden. De ängsliknande områden klipps idag en gång per år främst med slaghack, konventionella gräsmattor kräver frekventare klippning, 10-13 gånger per säsong (beroende på väderförhållandena) och mindre områden med prydnadsgräsmatta ska klippas cirka 20 gånger per säsong.

Karta 10. Parkområden i Bålsta.

Gräsmattor har en positiv effekt när det gäller kolinlagring. Denna positiva egenskap äts dock till betydande del upp av den frekventa klippningen som bidrar med utsläpp från maskiner. Minskad klippfrekvens och elektriska maskiner kan därmed minska gräsmattornas koldioxidavtryck¹.

Gröna stråk

Det är viktigt att människor kan röra sig mellan grönområden utan att hindras av barriärer i form av till exempel vägar eller privata tomter. Även ytor som upplevs som otrygga, bullriga eller ödsliga kan begränsa tillgängligheten. Gröna stråk möjliggör för människor att röra sig mellan grönområden inom tätorten för att sedan ta sig ut till de större tätortsnära naturområdena i ortens ytterkanter. Ju bredare stråk och ju starkare koppling mellan grönområdena i ett stråk desto större förutsättning för att även växter och djur ska kunna använda det som spridningskorridor. Gröna stråk kan exempelvis bestå av gång- och cykelvägar eller grusvägar som kantas av grönområden samt större stigar. Även en lugn villagata med trädgårdar kan ingå.

Närpark

En närpark är ett mindre grönområde som främst är till för lek och/eller samvaro. Området är iordningställt och kräver regelbunden skötsel och är till huvudsaklig del vegetationsklädd av träd, buskar och/eller gräsytor och kan ha mindre anordningar som exempelvis bänkar eller lekplatser. Närparken ligger i direkt anslutning till ett bostadsområde. Storlek upp till 2 hektar och ligger max 300 meter från bostaden. Det finns fler befintliga närparker, främst i Bålsta.

Områdespark

En områdespark utgör en lite större parkyta med ett lite större upptagningsområde. Området är iordningställt och kräver regelbunden skötsel och är till huvudsaklig del vegetationsklädd av träd, buskar och/eller gräsytor och kan ha lite större anordningar som exempelvis områdeslekplatser. Storlek mellan 1- 3 hektar och ligger upp till 500 meter från bostaden. Det finns fler befintliga områdesparker, främst i Bålsta.

Stadspark

En stadspark kan fungera som samlingspunkt för ortens invånare och som ett besöksmål. Området är iordningställt och kräver skötsel är till huvudsaklig del vegetationsklädd av träd, buskar och/eller gräsytor. Detta är en mångfunktionell anlagd park med parkytor, gräsmattor, naturmark liksom lek- och aktivitetsytor som lockar besökare från ett större geografiskt område. Storlek på 3 hektar eller större och ligger mellan 800-1000 meter från bostaden. Det planeras för en ny stadspark i Gröna dalen i Bålsta.

Ängsyta

Område som har ängskvalitéer eller som kan utveckla sådana kvalitéer med rätt skötsel. Utpekade ängsytor i Bålsta består främst av tidigare brukad åkermark med sandjord vilka har en begynnande varierad flora. Utpekad ängsyta i Skokloster har ängskvalitéer och en väl utvecklad flora.

¹ Alternativ till gräsmatta i Sverige, från teori till praktik. SLU 2017

En väg kan utgöra en barriär både för människor och djur. Genom enkla åtgärder som gångpassager för oss människor och plantering av träd och buskar intill vägen, så kan både människor och fåglar våga ta sig över. I Bålsta är tvärpassager mellan Gröna dalen och Bålstaåsen viktiga för att underlätta för människor att röra sig mellan grönområden i tätorten. För att möjliggöra ett säkert och sammanhängande stråk är det viktigt att passager över Stockholmsvägen tillsammans med passager under järnvägen hänger ihop med de gröna tvärstråken. Ett svagt grönt stråk är mellan Järnvägsparken och norra Gröna dalen/Björkvallen, där flertalet vägar behöver passeras för att röra sig mellan grönområden.

Gröna stråk

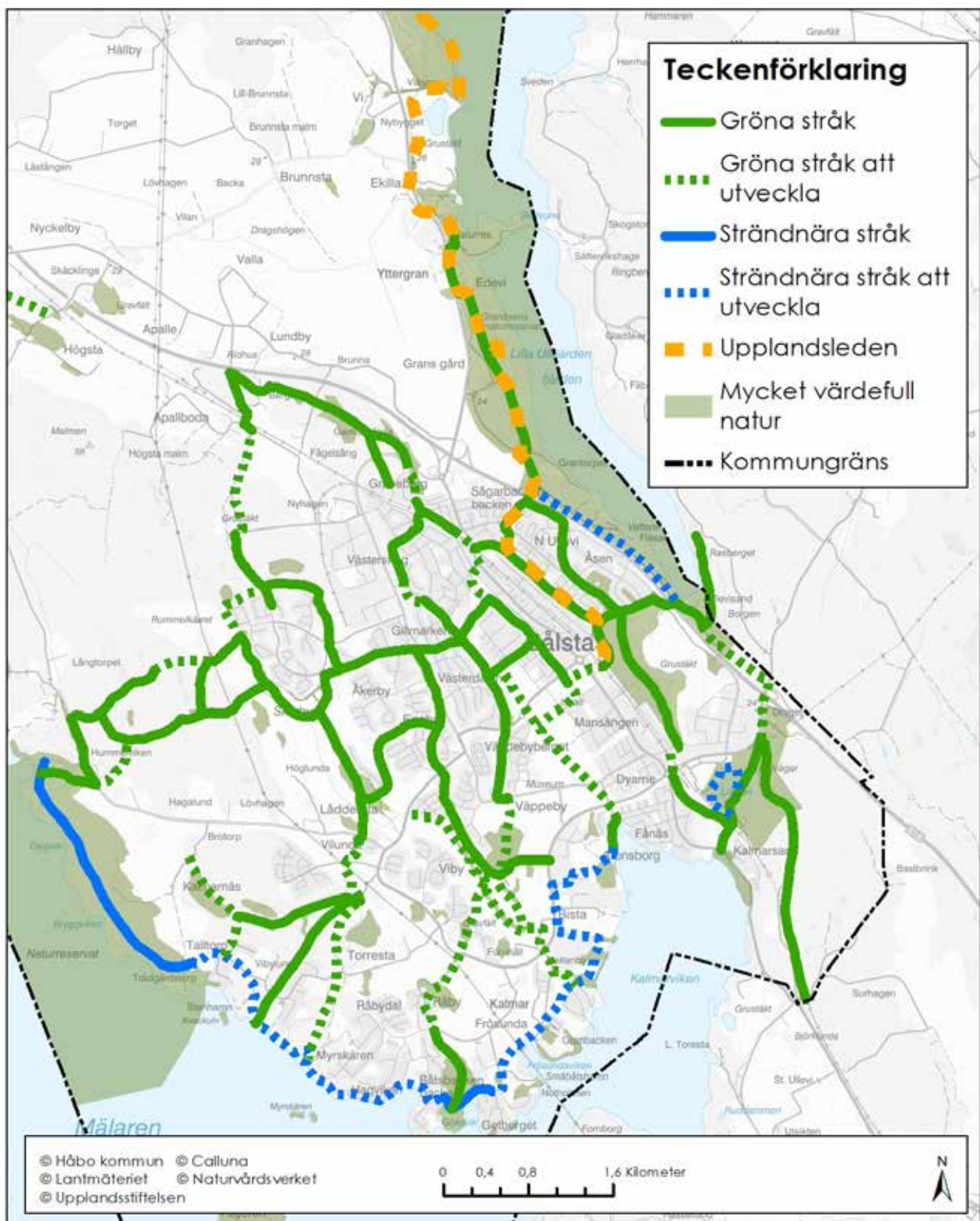
Gröna stråk innefattar rörelsestråk främst för människor, såsom gång- och cykelvägar, en lugn villagata med trädgårdar, grusvägar, stigar och som förbinder olika grönområden. Det gröna stråkets bredd kan variera, men bör vara minst 50 meter eller mer för att fylla sin funktion som rörelsestråk. Ett bredare stråk kan även fylla en viktig funktion som spridningskorridor för växter och djur.

Strandnära stråk

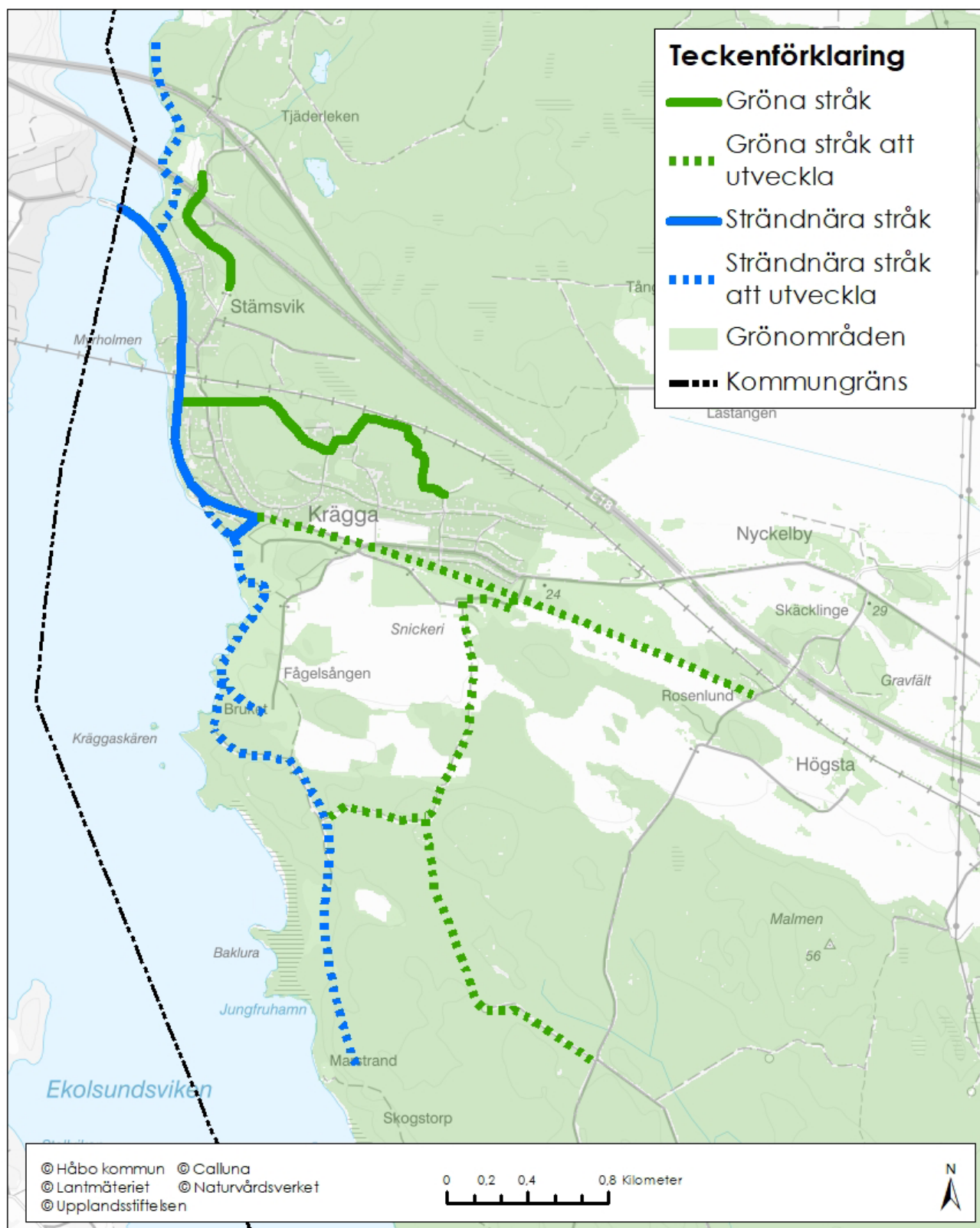
Strandnära stråk innefattar rörelsestråk främst för människor, såsom gång- och cykelvägar, en lugn villagata, grusvägar, stigar i nära anslutning till stranden. Det strandnära stråkets bredd kan variera, men bör vara så pass bred att allmänheten obehindrat kan gå utmed stranden och att det också kan ge goda förutsättningar för växter och djur.

Upplandsleden/Långa leder

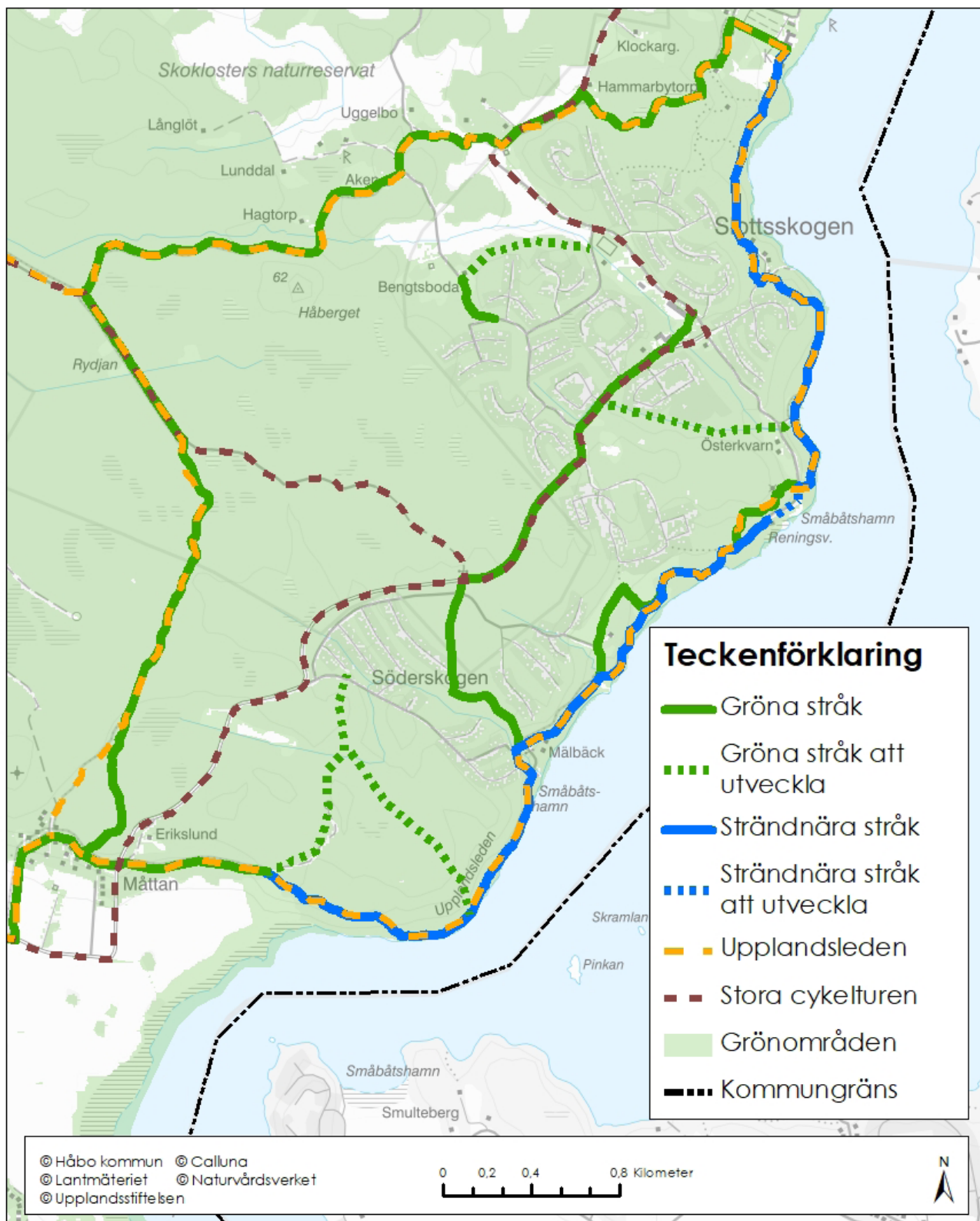
Långa leder avser linjära friluftsområden i form av långa leder för exempelvis vandring och cykling. Upplandsleden mellan Bålsta station och Skokloster slott faller inom denna kategori, liksom Mälardalsleden som passerar genom kommunen.

Karta 11. Befintliga gröna- och strandnära stråk i Bålsta består främst av gång- och cykelvägar, välanvända grusvägar och större stigar.

Karta 12. Befintliga gröna- och strandnära stråk i Krägga/Stämsvik består främst av gång- och cykelvägar, välanvända grusvägar och större stigar.

Karta 13. Befintliga gröna- och strandnära stråk i Skokloster består främst av gång- och cykelvägar, välanvända grusvägar och större stigar. Stora cykelturen är en lokal cykelled.

Barn upptäcker naturen.

Skolnära natur och utomhuspedagogik

Håbo kommun är en barnrik kommun där cirka 23 procent av befolkningen är mellan 0-15 år. Förskola och grundskola är kommunens största verksamhet och omfattar i Håbo ca 4000 barn. Att skolor och förskolor har bra tillgång till naturområden främjar barns psykiska, sociala, fysiska och motoriska utveckling. Vistas barn mycket i grönområden påverkas koncentrationsförmågan positivt, de rör på sig mer och är friskare. Enligt en studie från Folkhälsomyndigheten 2019 så sitter eller står skolelever i Sverige 70 procent av den vakna tiden. De som sitter mycket mår sämre och är mer stressande av skolarbetet. Att få in mer rörelse och utevistelse i skolan är därmed angeläget både för den enskilda elevens hälsa och utveckling samt för att bidra till bättre förutsättningar för bra skolresultat.

Förutsättning för att uppnå läroplanens mål

Både för förskolan och skolan finns det mål i läroplanen som pekar på betydelsen av tillgång till skolnära natur. Förskolan ska enligt planen sträva efter att ge barnen förutsättningar att utveckla motorik, intresse och förståelse för naturen och naturvetenskap samt utveckla förmågan att konstruera och bygga av olika material. I grundskolan ska eleverna bland annat ges möjlighet att utifrån egna upplevelser kunna ställa frågor om människa och natur och kunna genomföra systematiska undersökningar i biologi. I kursplanen för idrott och hälsa finns ett starkt stöd för friluftsliv. För att eleverna ska kunna uppnå dessa delar i läroplanen krävs det tillgång till natur¹.

Avstånd till skolnära natur

Enligt Boverket ska den bostadsnära naturen gå att nå till fots från bostaden, vilket enligt forskningen har en gräns på 300 meter. När det gäller den skolnära naturen är denna radie av minst lika stor vikt, och för de allra minsta barnen i förskolan kan till och med 300 meter vara för långt för att området ska användas regelbundet. Även områdenas kvalitet är av stor betydelse, för att skapa förutsättning för leklust, upptäckarglädje och fysisk aktivitet. För skolan är det också viktigt att ha tillgång till större sammanhängande naturområden för exempelvis undervisning i friluftsliv och orientering.

¹Sammanställning av förskolors och skolors användning av skolnära natur. Håbo kommun 2018

Förskolor och skolors användning av naturområden

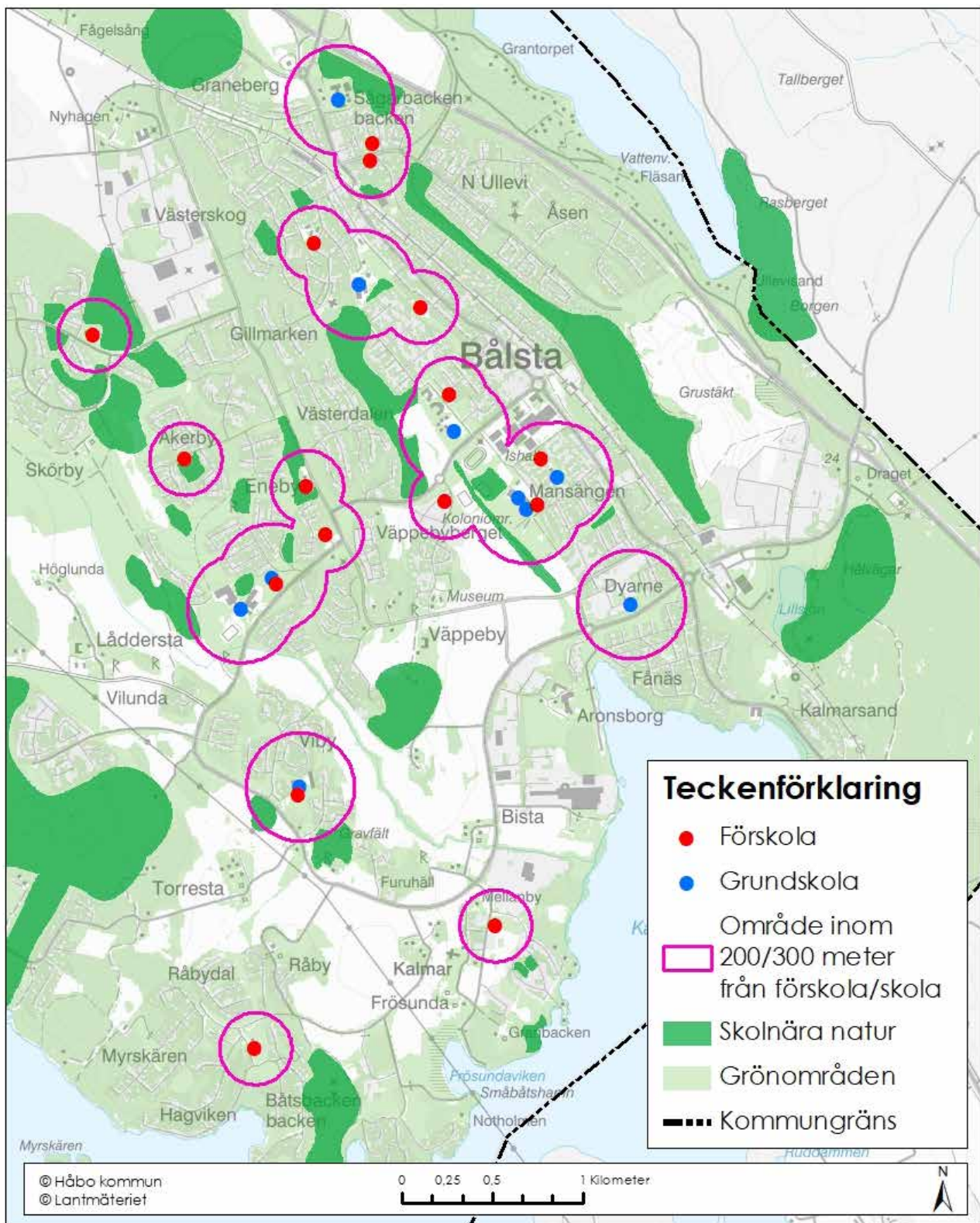
I Håbo kommun finns det förskole- och skolverksamhet i Bålsta och Skokloster. Enligt en kartläggning av skolnära natur genomförd 2018 så består många av de använda naturområdena av skogsområden (1-2 hektar), men även öppna gräsytor, fotbollsplaner och lekplatser. Flera förskolor och skolor i centrala Bålsta använder dessutom det större skogsområdet på Bålstaåsen samt skogen mellan Västerängen och Västerdalen dagligen. För att skolorna ska kunna genomföra undervisning i idrott/hälsa samt friluftsliv är tillgång till större sammanhängande skogsområden av vikt. Till detta använder Bålstas skolor främst Bålstaåsen, Vibyskogen, Granåsen och Ekill. För skolor och förskolor i Skokloster är naturen en betydelsefull del i undervisningen. Här används området vid Österkvarn samt naturområdet längs med Upplandsleden mellan Måttan och slottet i väldigt stor utsträckning. Resultatet visar att naturområden som ligger nära förskolan/skolan (100-400 meter) är mycket viktiga för verksamheten och ofta används dagligen både i undervisningssyfte, för motorisk utveckling och lek. Områdena i nära anslutning till de större skolorna Futurum, Västerängen och Gransäter kan varje vecka besökas av 200-300 skolbarn och de större naturområdena Ekill, Granåsen, Bålstaåsen, Vattunöden och Slottsskogen kan ha mellan 50-500 besökande skolbarn per vecka.

Skolnära natur

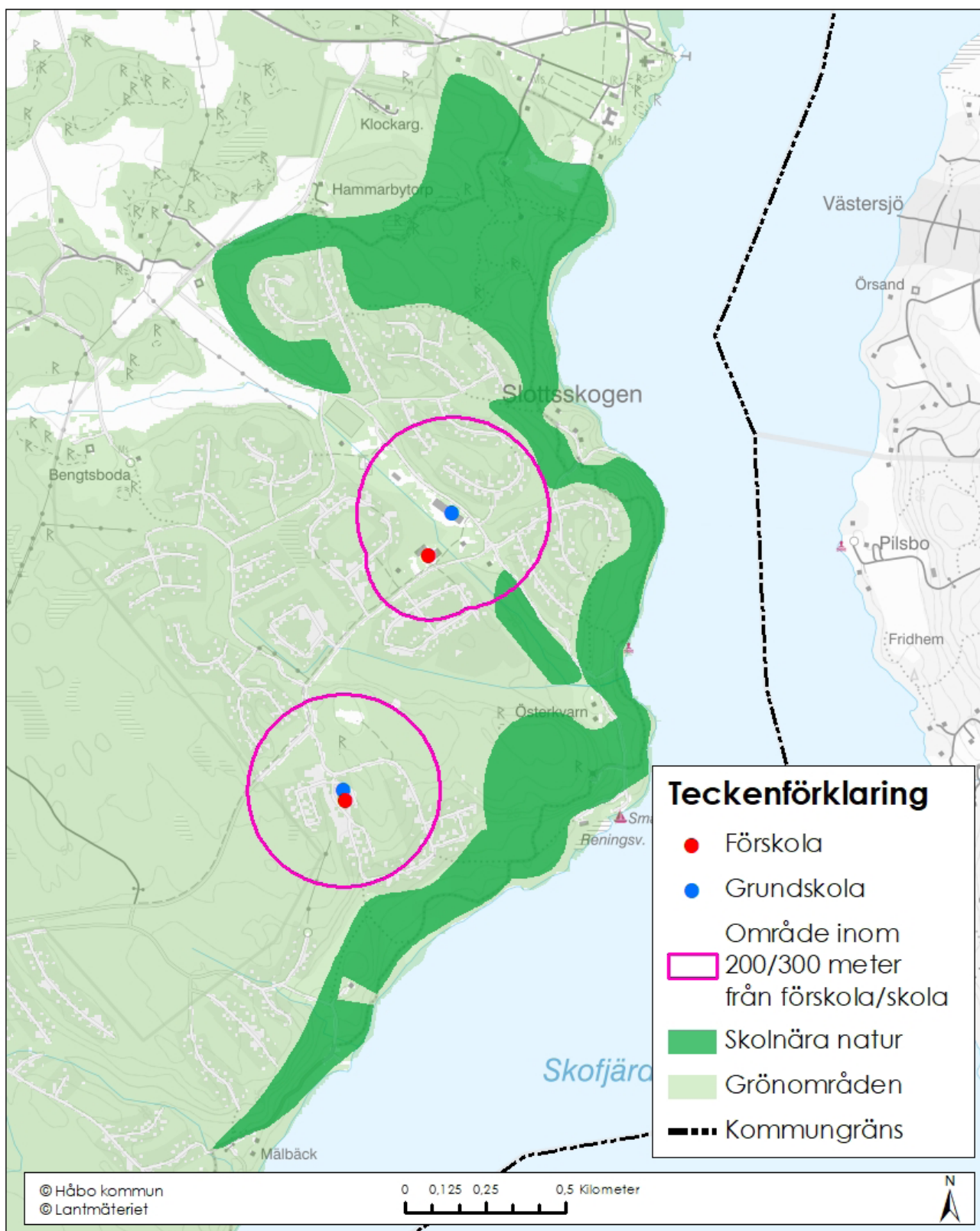
Skolnära naturen omfattar grönområden (naturliga eller anlagda) utanför skolgården och som kan erbjuda möjlighet till motoriska utmaningar och upptäckarglädje för förskolebarn, och ge förutsättningar för naturstudier och friluftsliv för skolbarn. Områdena bör finnas inom 300 meter från förskolan/skolan.

Skolgårdens friyta

Friyta för lek och utevistelse som begrepp omfattar den yta som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse. En friyta är ytan som går att leka på och som är tillgänglig för barnen i huvudsak under skoltid men även i viss mån på fritiden. Förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering samt ytor för lastning och lossning är otillgängliga för barnen och ingår därmed inte i friytan för lek och utevistelse. Enligt Boverkets allmänna råd (2015:1) bör friytan vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. Friytan bör kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden, god luftkvalitet samt god ljudkvalitet.

Karta 14. Naturområden som regelbundet används av skolverksamheten i Bålsta.

Karta 15. Naturområden som regelbundet används av skolverksamheten i Skokloster

Tillgång till skolnära natur

De flesta förskolorna i Bålsta och Skokloster har tillgång till någon form av närnatur inom 100 meter. Men kvaliteten och storleken på den allra närmaste närnaturen kan variera. Förskolorna i Bålstas centrala delar har en mindre varierad närnatur inom 100 meter, där den främst består av tillskapade klippta gräsytor eller lek-parksytor. De flesta centrala förskolor har 400-600 meter till närmaste naturområde med mer varierad natur.

Alla grundskolorna i Bålsta och Skokloster har idag relativt god tillgång till varierad skolnära natur utanför skolgården. För grundskolan används de närmaste naturområdena till både undervisning under skoltid och för lek och utevistelse för fritids. De skolor som har naturområden som ligger nära skolan, 100-300 meter, använder dem dagligen. Flera av skolorna i Bålsta använder sig även av de närmaste allmänna gräsytorerna för undervisning och lek. Närheten är en viktig faktor för att dagligen använda området i undervisningssyfte.

Utelektion på nyponkullen intill Futurumskolan.

Skolgårdars friyta

Skolgårdens storlek och utformning är av stor vikt för barnens hälsa och utveckling då det är den plats där skolbarnen spenderar en betydande del av skoldagen. Enligt SCBs nationella kartläggning av skolelevers friytor 2014-2017 så har elever i Håbo kommun 2017 i genomsnitt tillgång till 43,17 kvm enskild friyta/elev. Detta kan jämföras med 44,79 kvm 2016 och 53,13 kvm 2015, alltså ser vi en trend att elevernas friyta minskar i kommunen. I genomsnitt är skolelevers friyta i kommunen än så länge över den rekommenderade lägsta nivån, men storleken på friyta kan skilja sig avsevärt mellan olika skolor. Enligt Boverkets rekommendationer så bör friytan/elev i grundskolan vara minst 30 kvm och 40 kvm för förskolan. Minskade friytor har en negativ påverkan på skolbarnens möjlighet till lek och motorisk utveckling. När barnens friyta på skolgården minskar ökar också slitaget på skolgårdens grönytor och utrustning vilket bidrar till sämre utemiljö och en högre driftkostnad

Naturskolan

Naturskolan är en kommunal verksamhet där utomhuspedagoger arbetar efter mottot; ”att lära in ute” Naturskolan är en viktig basverksamhet inom skolan liksom ett stöd för andra lärare inom kommunen när det gäller utomhuspedagogik. Verksamheten har sin bas vid Vattunöden.

Naturskolans verksamhet vid Vattunöden.

Elevernas och barnens egna upplevelser, upptäckter och sinnesintryck i naturen är i fokus och är grunden till ett aktivt lärande och där teoretiska kunskaper kan tillämpas i nya situationer i naturen, kulturmiljö eller urbana miljöer. Platsen har en viktig roll i det pedagogiska arbetet.

Naturskolan träffar alla klasser i kommunen från förskoleklass upp till årskurs 6. Naturskolan gör också natur- och kulturvandringar med elever i årskurs 4-6 till andra naturreservat runt kommunen till exempel Hjälstaviken, Granåsen och Lilla Ullfjärden (Vandrarleden).

Målet är att det utomhuspedagogiska arbetssättet ska spridas och bli en naturlig del av skolans och förskolans verksamhet och ett komplement till inomhusundervisningen.

Utveckling med barnperspektiv i fokus

I takt med att fler bostäder byggs i Bålsta och Skokloster kommer det även finnas ett stort behov av att utöka befintliga verksamheter och etablera fler nya förskolor och skolor under de närmaste 10 åren. En betydande del av den planerade bebyggelsen består av förtätningar i redan befintliga områden i centrala Bålsta och Skokloster. De nya förskolorna behöver placeras utifrån upptagningsområde, men även utifrån ett barnperspektiv där tillgång till varierade naturområden utanför skolgårdarna är av stor vikt. Ju färre grönområden som skolorna har inom ett närområde på 300 meter ju sårbarare är skolan utifrån ett förtätningssperspektiv¹. Naturområdena i centrala Bålsta används redan idag av ett stort antal skolbarn vilket måste tas med i planeringen av nya förskolor och skolor.

Den skolnära naturen är en viktig del i barnens infrastruktur, och bör ses i ett helhetsperspektiv tillsammans med bostadsgårdar, lekparker, grönområden, skolvägar och skolgårdar. Närhet och variation är två nyckelord av stor betydelse för att skolor/förskolor ska ha möjlighet att använda områdena i sin verksamhet. Närheten gör att fler skolor och förskolor dagligen kan planera in att gå ut i varierad natur, vilket är positivt för barnens hälsa och utveckling. Tillgången till en varierad skolnära natur är även en viktig förutsättning för att förverkliga läroplanernas intentioner och därmed bidra till ökad måloppfyllelse.

¹ Grundskolor och friytor, Nationell kartläggning och uppföljning av grundskoleelevers tillgång till friytor 2014-2017

Brygga i Krägga.

Mälaren som identitetsskapare och tillgång

Håbo är en mälarkommun och omgärdas i hög grad av vatten. Av kommunens 24 mil kommungräns så består 23 mil av vatten. Innanför kommunens gränser ligger 45 km² av Mälarens vatten med ett tjugotal öar, varav den största är Biskops-Arnö. Strandområdena är omväxlande i sin karaktär med allt från höga förkastningsbranter till låglänta vassbeklädda strandängar eller inbjudande sandstränder.

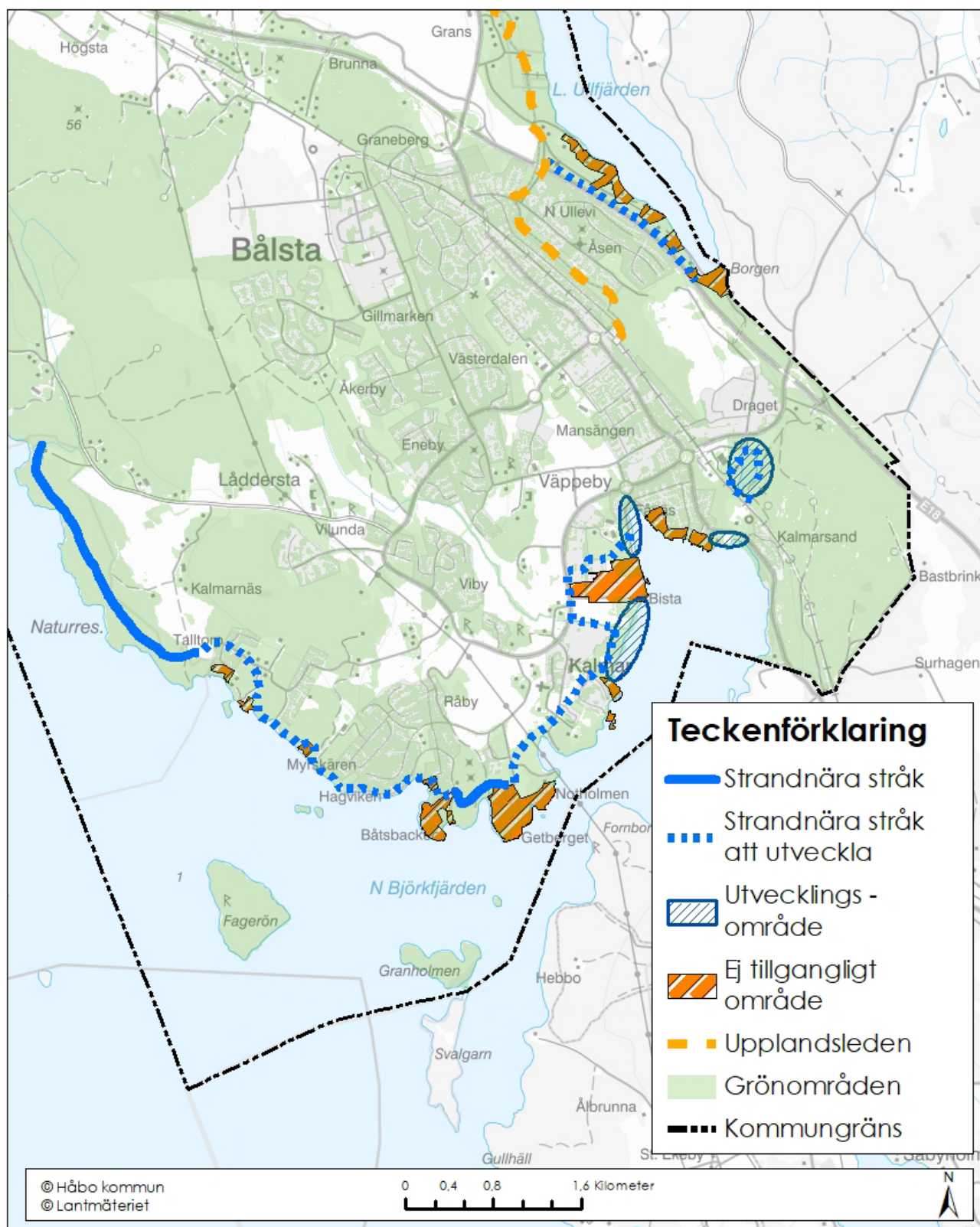
För Håbo kommuns invånare är Mälaren med öar och tillhörande strandområden en oerhört viktig tillgång både som närnatur och som besöks- och utflyktsmål. Stranden är för många förknippad med rekreation, lata sommardagar, vackra solnedgångar och fiske, en tillgång som är av stort värde för vårt välmående och identitet. Mälaren bör därmed ha en framträdande roll som identitetsskapare och tillgång för kommunen vars natur- och friluftsvärden bör utvecklas och vårdas hållbart och ansvarsfullt. Att kommunens strandområden har ett högt värde belyses även av att de i stor utsträckning omfattas av strandskydd och två riksintressen för friluftsliv.

Tillgängliga stränder för fler

På en kommunövergripande nivå är stora delar av stränderna allmänt tillgängliga, särskilt tack vare den etablerade Upplandsleden som till betydande del följer strandlinjen från Bålsta till Skokloster. Även flera av kommunens naturreservat bidrar till att säkra allmänhetens tillgång till stränderna. Delar av kommunens strandlinje är av naturliga skäl inte tillgänglig alls för oss människor på grund av branter eller täta vassbälten. Även Upplandsleden och skyddade områden är i stor omfattning inte tillgängliga för människor som har svårare att gå. Att utveckla mer tillgängliga målpunkter och därmed möjliggöra för fler att kunna komma till stranden skulle vara av mycket stort värde för många invånare.

I Bålsta är allmänhetens tillgång till stranden inte lika påtaglig då en betydande del av stranden är blockerad av bostäder, småbåtshamnar med låsta bryggor eller industri. Detta medför att många invånare inte upplever att Bålsta ligger så nära Mälaren som det faktiskt gör. För att öka tillgängligheten till stranden och utveckla identiteten som mälarnära kommun så behöver fler målpunkter och rörelsestråk längs stränderna utvecklas på ett

Karta 16. Strandnära utvecklingsområden och stråk i Bålsta.

varsamt sätt. Frösundaviks strandpark är ett bra exempel på hur en målpunkt vid stranden har gjorts tillgänglig för fler i samband med etablering av ett bostadsområde. Vid Kalmarsandsbadet har en ramp etablerats så att personer med rullstol ska kunna komma ner i vattnet och bada, vilket är ett annat bra exempel på hur stranden kan tillgängliggöras för fler. Genom att etappvis utveckla ett sammanhängande strandnära stråk mellan Lillsjön och Hagviken skulle allmänhetens tillgång till stranden i Bålsta förbättras avsevärt.

I Krägga är betydande delar av stranden bebyggd vilket begränsar allmänhetens tillgång till stranden. Den upplevda tillgången till stranden begränsas även på vissa platser av staket, bryggor och grindar vilket skapar en osäkerhet hos den som önskar besöka strandområdet. En av de stora kvalitéerna med att bo i Krägga är det strandnära läget. Idag finns några fina målpunkter som är tillgängliga för alla, som badstranden intill Krägga herrgård samt den gamla järnvägsbron. Genom att utveckla ett sammanhängande strandnära rörelsestråk från Stämsvik till Bruket skulle stranden bli tillgänglig för fler vilket skulle öka ortens attraktionskraft och identitet.

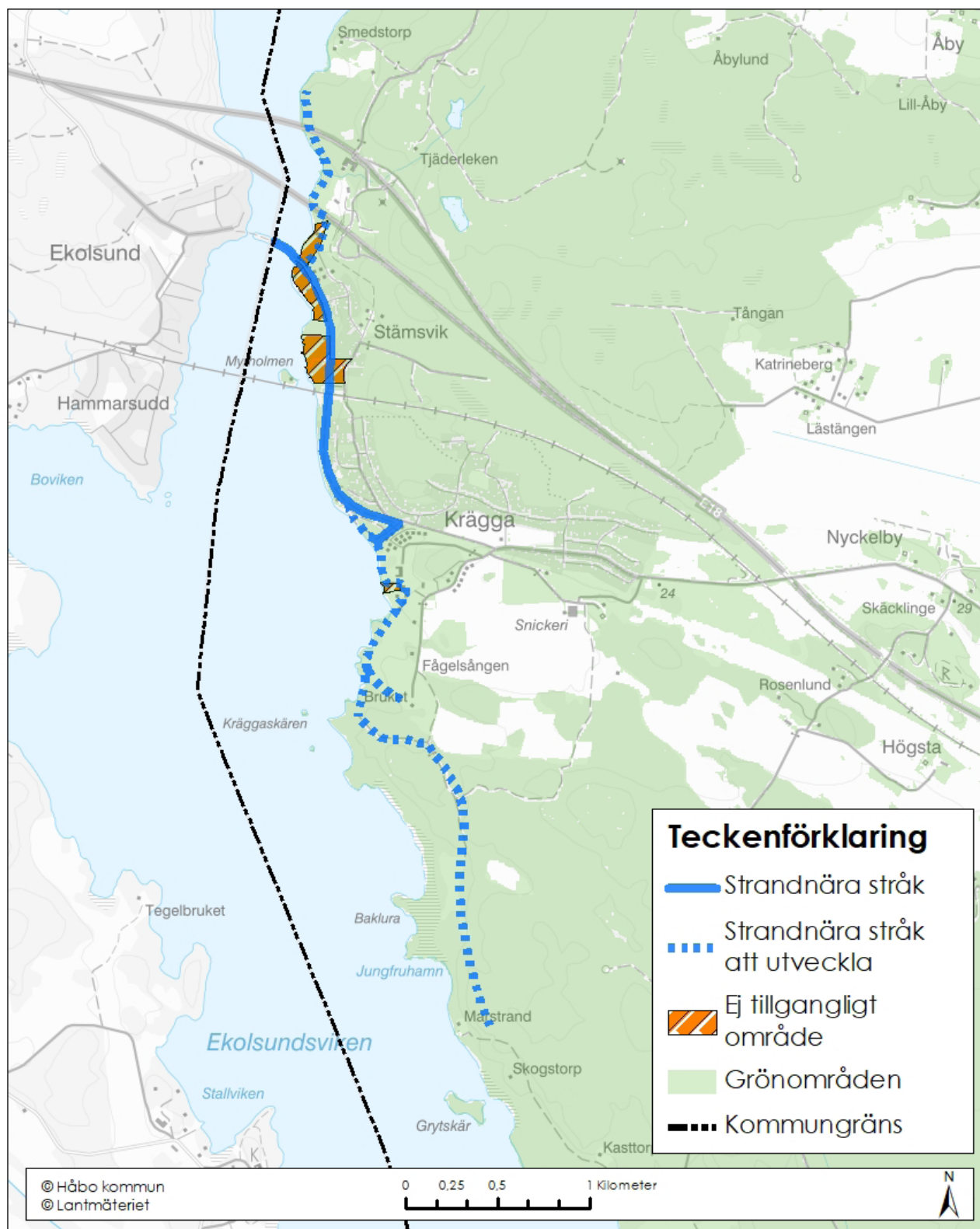
I Skokloster är strandområdet relativt tillgängligt för allmänheten mycket tack vare att Upplandsleden följer stranden mellan Måttan till Skokloster slott. Längs med stranden mellan Söderskogen och Slottsskogen finns även strövvänliga öppna gräsområden och strandängar samt två badplatser. Kring Skokloster slott är stranden tillgänglig genom bryggor och strandnära gångstråk. Nyinflyttade eller dagsbesökare kan få svårt att hitta till exempelvis badplatser eller Upplandsleden, särskilt i anslutning till Söderskogen och Slottsskogen. Tillgängligheten till stranden skulle kunna bli bättre genom att tydlig skyltning och vägvisning sätts upp.

Strandnära utvecklingsområde

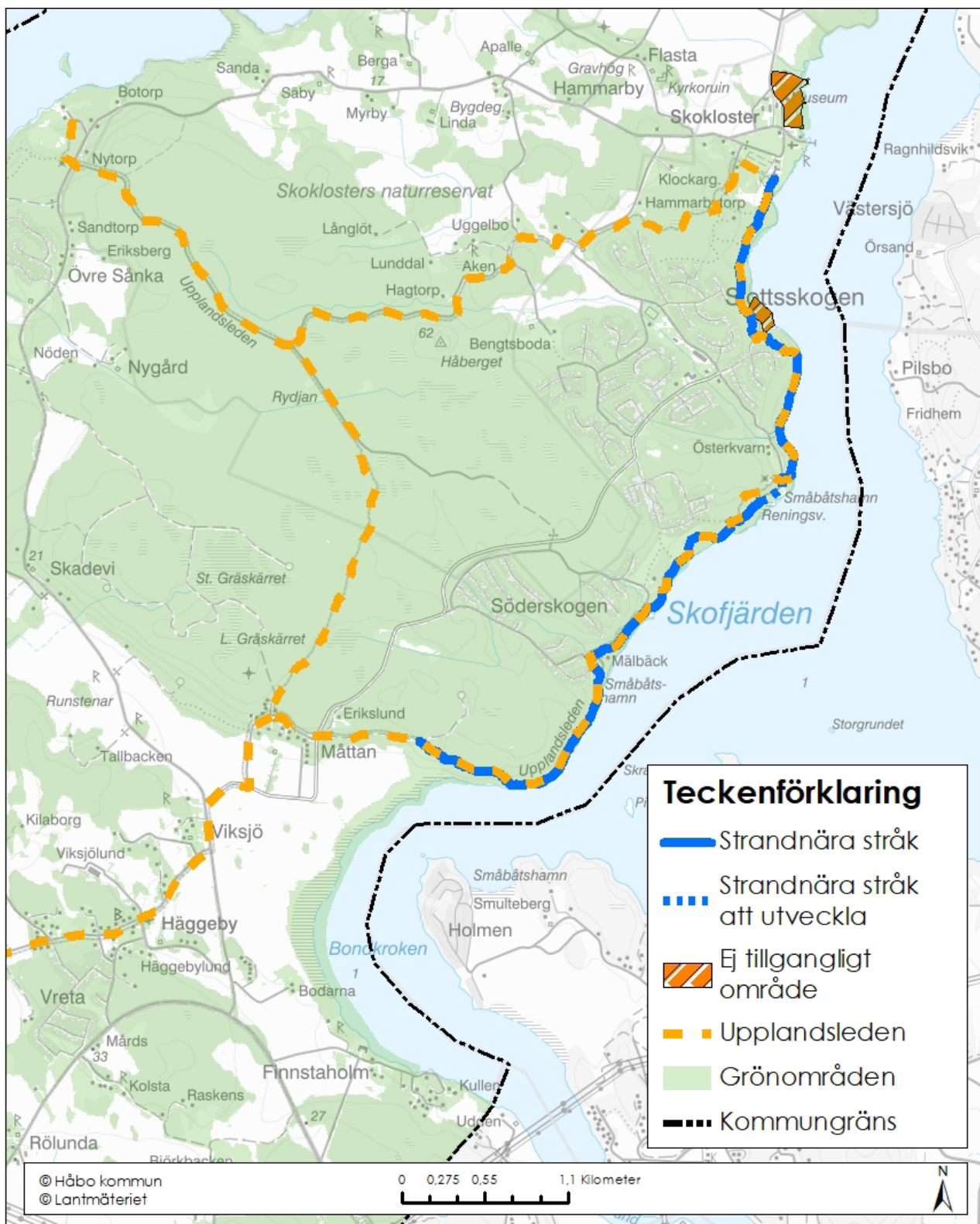
Strandnära utvecklingsområden omfattar ett område där allmänhetens tillgänglighet utvecklas och ökar genom exempelvis bad- och båtbryggor, parker och rastplatser. Utvecklingen ska inte vara privatiserande och ska ske utifrån en rekreativ perspektiv med stor hänsyn till platsens naturvärden.

Ej tillgängliga strandnära områden

Denna kategori omfattar områden som innehåller barriärer som i betydande omfattning hindrar allmänhetens tillgång till stranden. Barriärerna består främst av industri och privata tomter.

Karta 17. Strandnära stråk att utveckla i Krägga/Stämsvik.

Karta 18. Strandnära stråk i Skokloster.

Strandmiljöernas värden för god vattenkvalité

Mälaren och dess stränder är av stor betydelse för kommunen genom sitt värde för friluftslivet men är också av avgörande betydelse för kommunens dricksvattenförsörjning. Stränderna fyller en viktig ekologisk funktion där dess naturvärden och ekosystemtjänster spelar en betydande roll för bibehållande av god vattenkvalitet. I och med att Håbo kommun tar sitt dricksvatten från Mälaren är strandmiljöerna generellt av stor betydelse.

Ekologiskt känsliga vattenområden är främst Lilla Ullfjärden med sällsynta ishavsrelikter och Stora Ullfjärden med den rödlistade växten småsaltning. Lilla och Stora Ullfjärden är båda Natura 2000-områden.

Strandskyddets betydelse för allmänt tillgängliga stränder

En viktig förutsättning för allmänhetens tillgång till våra stränder är strandskyddslagstiftningen. Tack vare strandskyddet har vi möjlighet att promenera längs stränderna, bada, fiska, åka skridskor och göra strandhugg från en båt¹. Strandskyddet har två syften: att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet.

Det är inte tillåtet att upphäva strandskyddet, eller ge dispens från strandskyddet, för den del av stranden som behövs för att allmänheten ska kunna passera mellan strandlinjen och de planerade byggnaderna eller anläggningarna. Avsikten med den fria passagen är att strandskyddets syften ska kunna tillgodoses inom denna del av stranden².

Stränder med liten mänsklig påverkan är av stor betydelse för friluftslivet och för bibehållandet av god vattenkvalitet i Mälaren.

1 Strandskydd, en skrift om det nya strandskyddet, Boverket och Naturvårdsverket 2010

2 Strandskyddsdelegationen

Kulturmiljöer att vårda och synliggöra

Håbo är ett förhållandevis ungt landskap som under flera tusen år efter senaste istiden var ett skärgårds-landskap. Under senare delen av stenåldern låg havsnivån mellan 20-25 meter högre än idag¹. Landskapet kring dagens Mälaren har länge varit attraktivt som boplatser då förutsättningarna varit goda. Människor etablerade sig ganska snabbt i området och har varit bosatta i bygden runt Håbo sedan senare delen av stenåldern (ca 4000-1800 f.kr). Allt eftersom land höjde sig så bosatte sig fler och fler människor här. Det finns åtskilliga spår i naturen efter tidigare generationers aktiviteter, som berättar om kommunens utveckling från förhistorisk tid fram till idag.

Kommunens kulturhistoriska skatt

I kommunen finns omkring 90 registrerade gravfält, tre fornborgar, flera lämningar av boplatser från bronsåldern och järnåldern samt ett trettiotal runstenar och omfattande hålvägssystem. Antalet kända föremålsfynd och fornlämningar från järnåldern är mycket större än från de tidigare perioderna. Lämningar från järnåldern finns i samtliga socknar i kommunen. Utifrån fornlämningarna och terrängförhållanden kan fem järnåldersbygder av varierande storlek och innehåll urskiljas – Skokloster, Häggeby, norra delen av Övergran, södra delen av Övergran tillsammans med Yttergran samt Kalmar¹. Förutom detta finns flera medeltida herrgårdar med ädellövsrika herrgårdslandskap och torp, kyrkor från 1100-talet samt Skokloster slott med tillhörande slottspark från 1660-talet. Vissa delar av kommunen där bebyggelse och landskap genom åren flätats ihop till värdefulla kulturmiljöer har även av staten pekats ut som riksintresseområden.

Denna kulturhistoriska skatt är till betydande del integrerad med kommunens grönstruktur och är av stor vikt för kommunens identitet och besöksnäring.

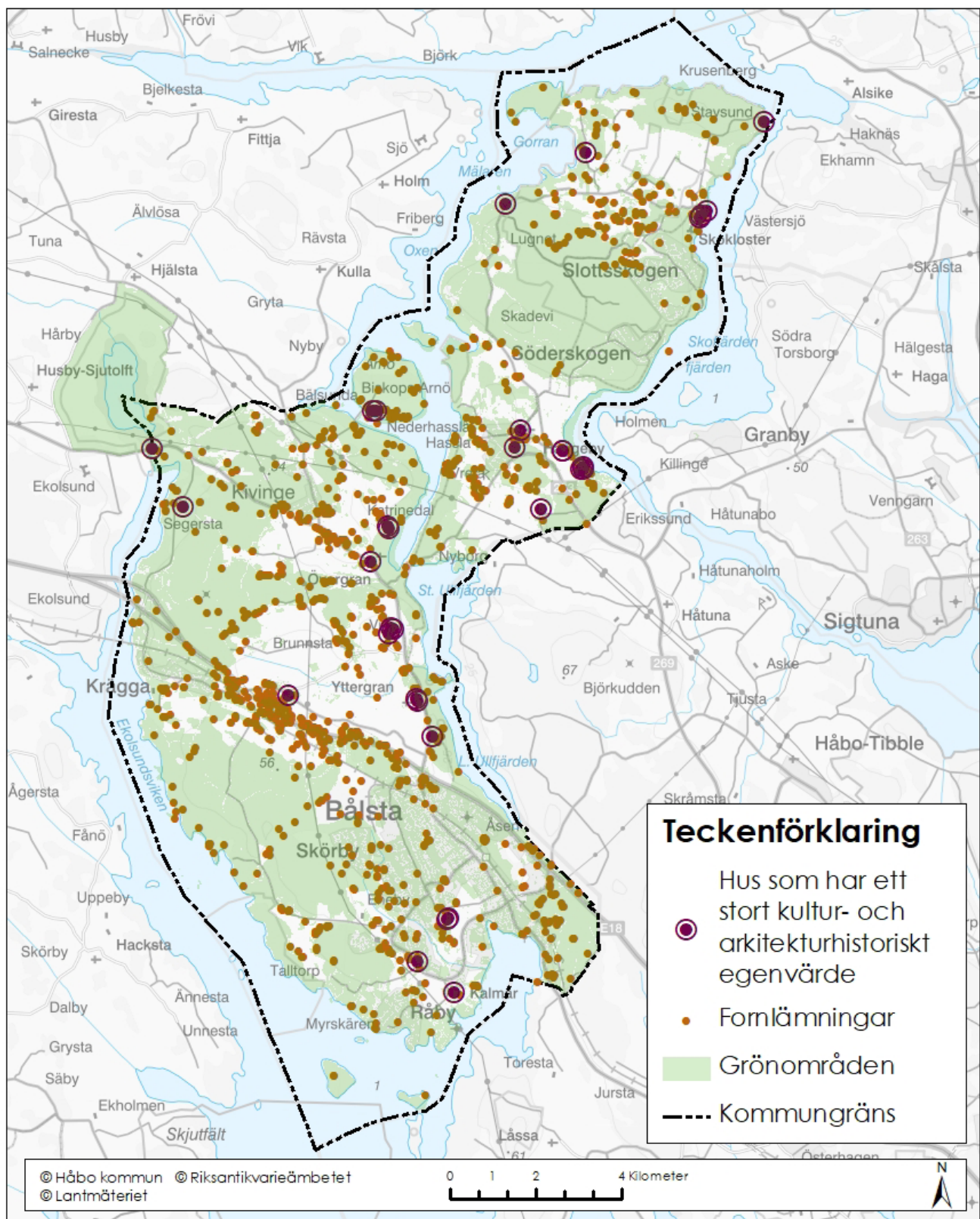
Vikingatidens Håbo

Vikingatiden var tillika missionstiden, det skede då kristendomen vann insteg och efterhand grundligt omdanade samhällsliv och livsformer. Vikingatiden var också i likhet med stora delar av både bronsåldern och järnåldern en tid av ekonomisk blomstring att döma av det stora antalet fornlämningar, deras stora utbredning samt gravar och föremål som tyder på rikedom och hög

1 Mälarbygd att förvalta. Kulturmiljöprogram Håbo kommun 2013
2 Biologiskt kulturarv. Riksantikvarieämbetets hemsida

Flasta klosteruin.

Karta 19. Fornlämningar samt hus med stort kulturhistoriskt värde i Håbo.

status. Från samma tid kommer de första skriftliga källorna som vi har från Norden, det vill säga runinskrifterna. Först under 900–1100-talen blev emellertid ris-tandet av runinskrifter i sten utbrett i Uppland. Inom Håbo kommun finns sammanlagt 36 runstenar bevarade. Åtskilliga runstenar står inte kvar på sina ursprungliga platser, utan har i senare tid flyttats kortare eller längre sträckor inom kommunen. Runstenarna var oftast inte gravmonument, även om de ibland återfinns vid gravfält, utan snarast minnesstenar. De placerades ofta vid broar eller vadställen. Runstenarna är allmänt den viktigaste vittnesbörden om forntida broar. En omfattande utbyggnad av broanläggningar, vadställen och vägbankar tycks också ha skett under slutet av vikingatiden att döma av runstenarna. I Håbo fanns vid slutet av vikingatiden alltså väl utvecklade kommunikationer, både till lands och till sjöss¹.

Handelsstråkens riktning förändras

Historiskt har kommunikation genom trakterna kring Håbo varit längs med vattenvägar mellan Stockholm/Birka och Uppsala. Längre färdades man via Draget norr ut mot Uppsala. Om man färdades på land var Uppsalaåsen en av de vanligaste och bästa färdvägarna. Därför finns många fornlämningar och historiska spår på och i anslutning till våra åsmiljöer. Från att i historisk tid varit en del i ett nordsydligt handelsstråk mellan Stockholm och Uppsala har kommunikationerna i dagens samhällsutveckling utvecklats med spårtrafik och motorväg mellan Stockholm och Västerås i öst-västlig riktning. Bålsta moderna historia präglas av att stationssamhället "Gamla Bålsta" ersattes av det nya Bålsta centrum med flerfamiljshus, affärscentrum, kommunhus och pendeltåg.

Varpsundsstenen är en av de mer kända runstenarna i Håbo.

Kulturmiljöprogram

Håbo – målarbygd att förvalta behandlar Håbo kommuns kulturmiljöer – från de stora historiska tidsperspektiven till de enskilda byggnaderna. Boken berättar om hur kommunens kulturlandskap har vuxit fram och hur det ser ut idag. Kulturmiljöprogrammet beskriver detaljerat främst den historiska bebyggelsen i kommunen. Programmet ska vägleda plan- och lovgivningsärenden samt övriga beslut som kan påverka de kulturhistoriskt värdefulla miljöer och objekt som finns i kommunen. Värdet i utpekade objekt i kulturmiljöprogrammet ska långsiktigt bevaras.

¹Målarbygd att förvalta. Kulturmiljöprogram Håbo kommun 2013

Hålvägar vid Lillsjön

Området kring Lillsjön har en rik historia och har haft stor betydelse under historisk tid. Här fanns en av de viktiga inseglingslederna mot Uppsala, som genom landhöjningen blev ett näs där man under lång tid istället övergick till att dra båtarna för att komma fram (därför namnet Draget).

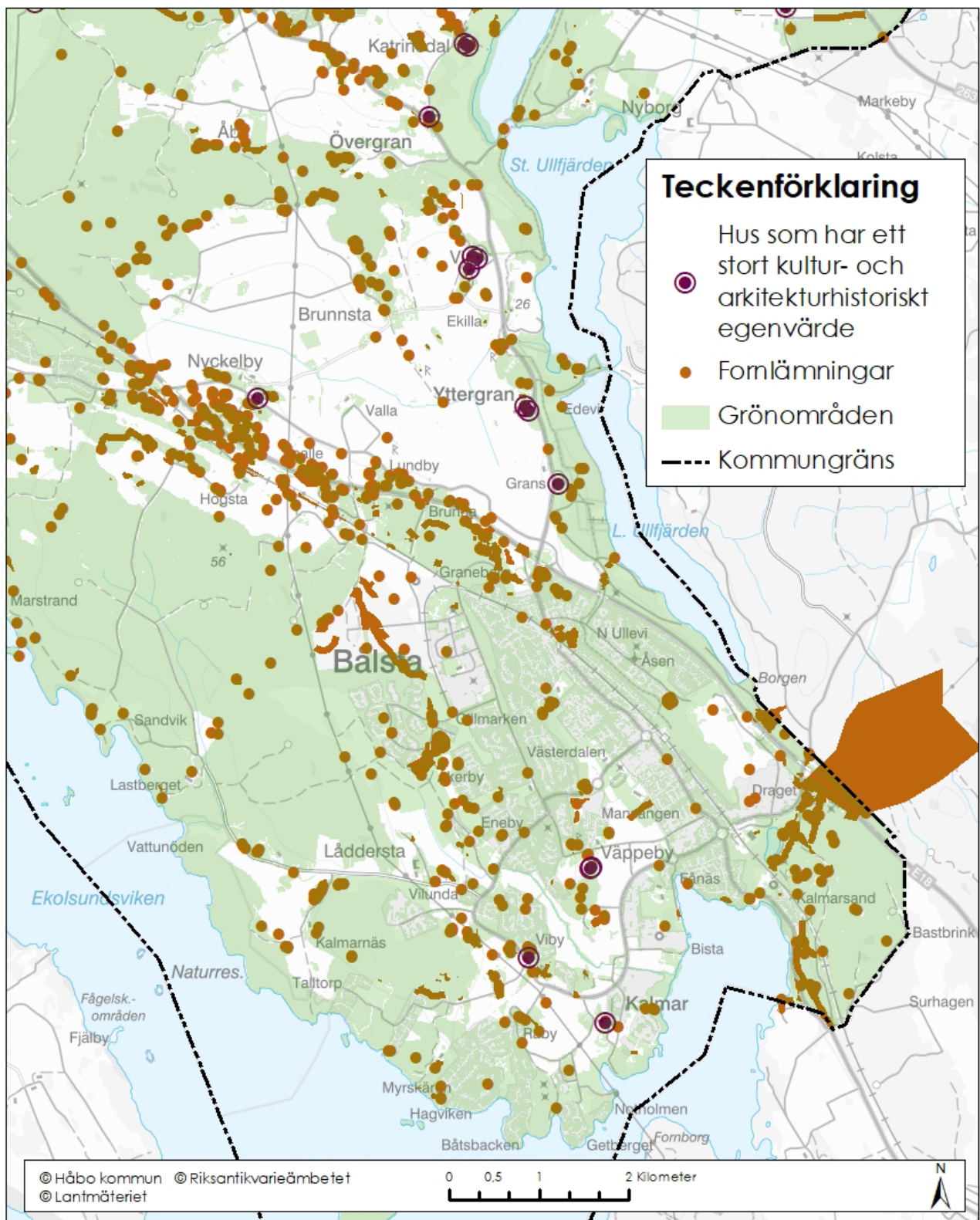
På land gick här dåtidens viktiga landsväg mellan Stockholm och Bergslagen. Än idag kan vi se spåren av detta då det nordöst om Lillsjön finns ett mycket omfattande forntida färdvägssystem i form av vägbankar och hålvägar. Vägssystemet är ett av Sveriges mest omfattande och välbevarade äldre vägmiljöer.

Biologiskt kulturarv

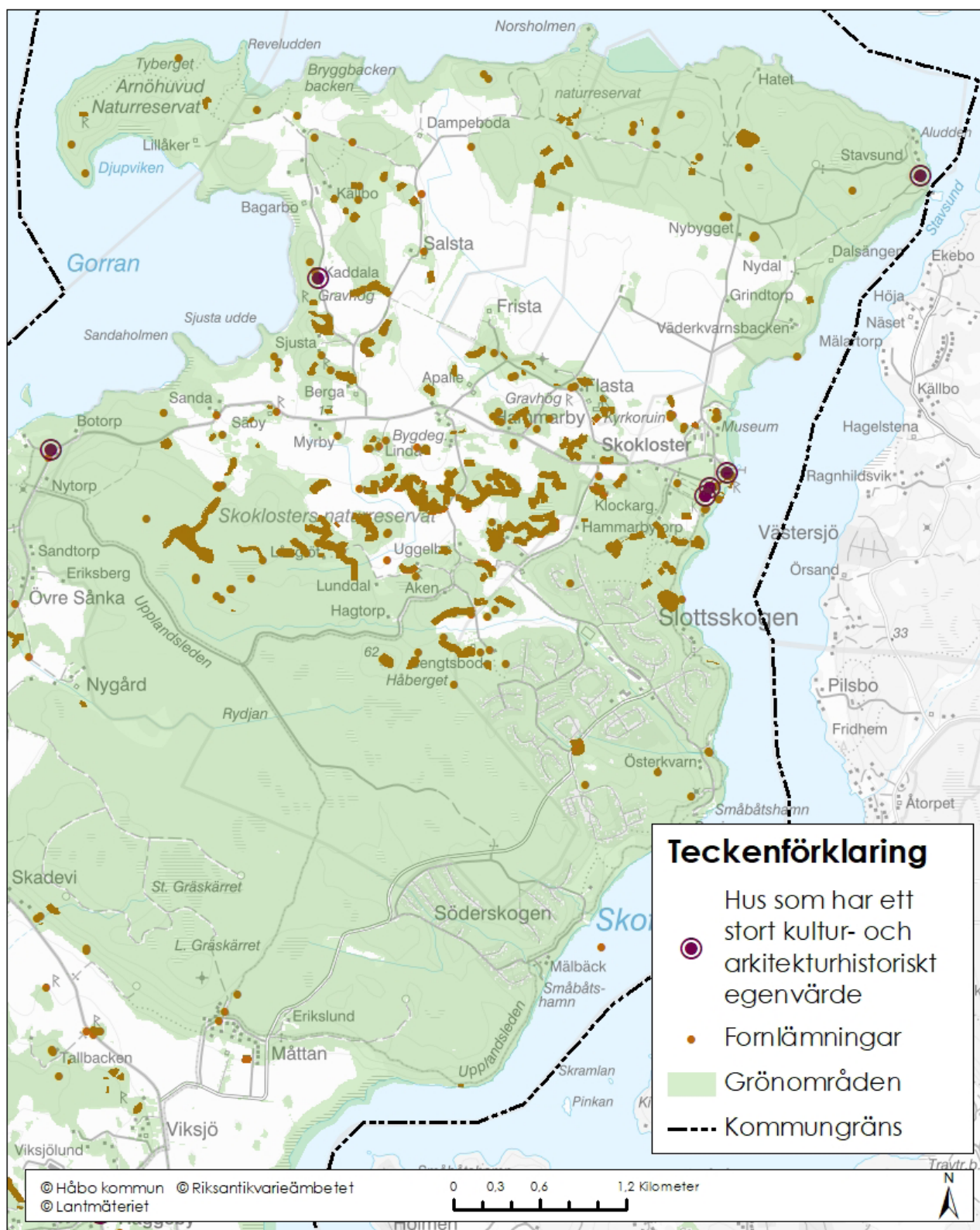
Landskapet i Håbo har i viss mån påverkats av mänsklig aktivitet allt sedan land steg ur havet efter senaste istiden. Denna mänskliga påverkan sätter spår som kan läsas av långt efter att det mänskliga brukandet har upphört. Biologiskt kulturarv är natur som berättar om kultur. Det utgörs av ekosystem, naturtyper och arter

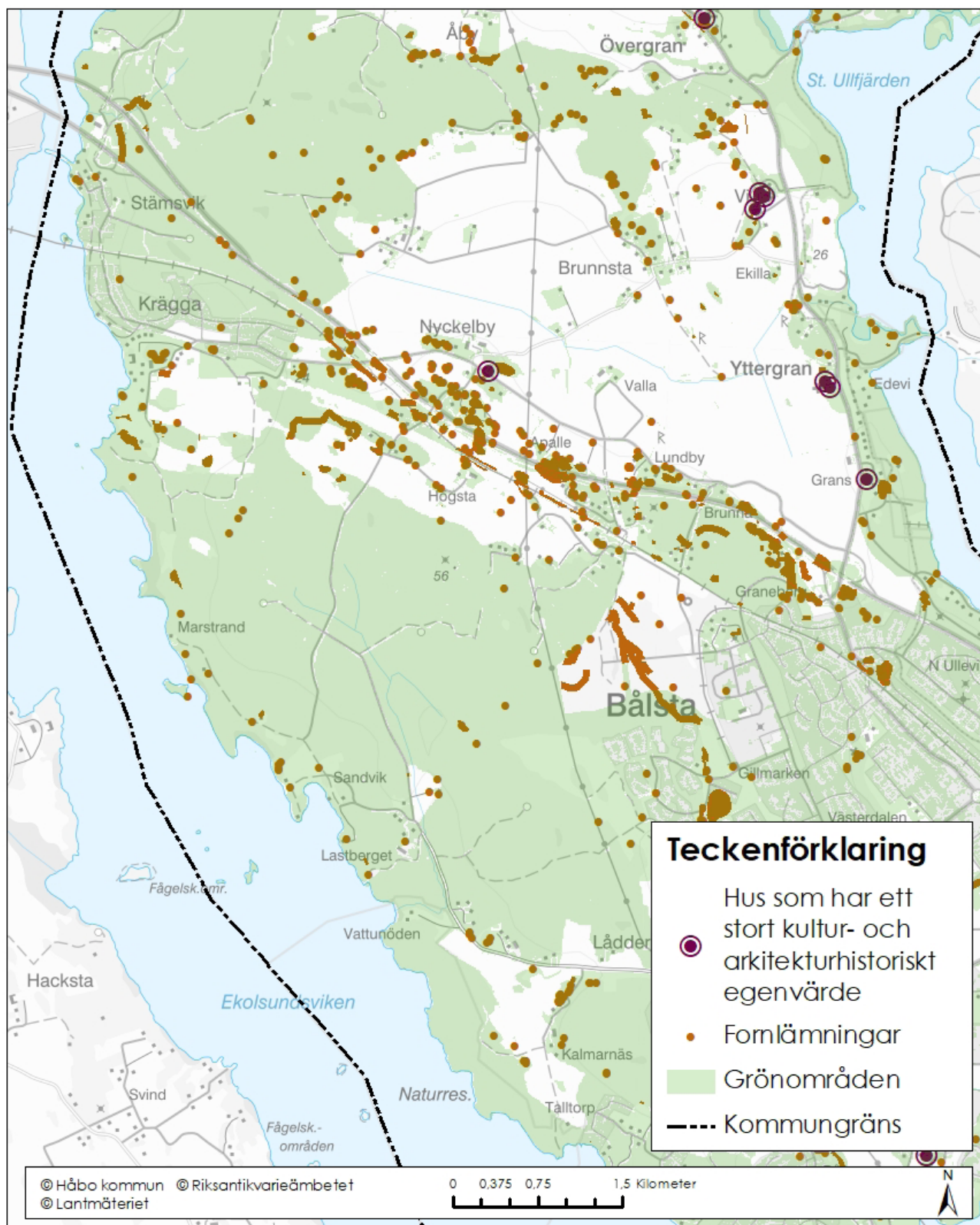
Hålväg vid Lillsjön.

Karta 20. Fornlämningar samt hus med stort kulturhistoriskt värde i Bålsta..

Karta 21. Fornlämningar samt hus med stort kulturhistoriskt värde i Skokloster..

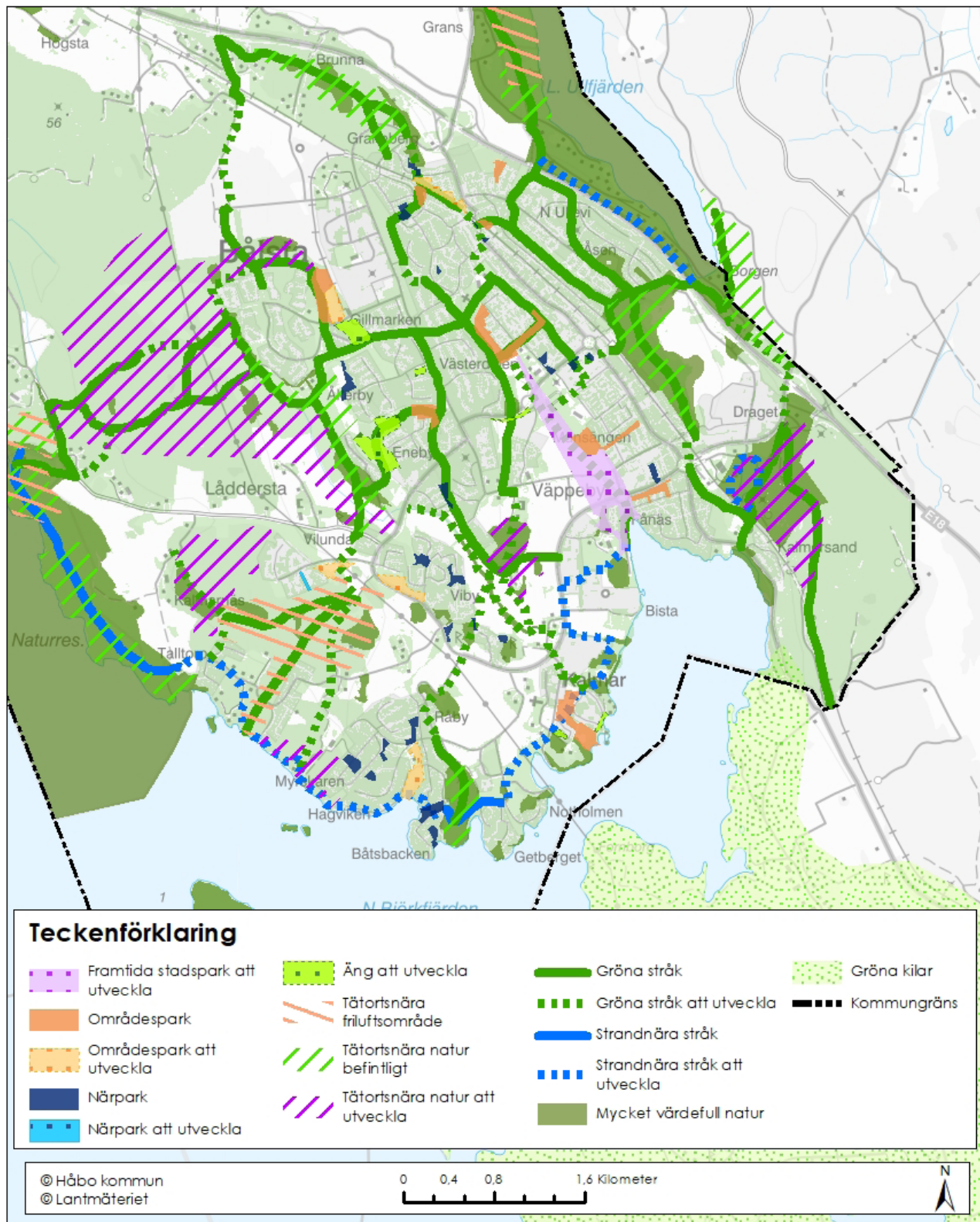
Karta 22. Fornlämningar samt hus med stort kulturhistoriskt värde i Krägga/Stämsvik..

som uppstått, utvecklats, eller gynnats genom människans nyttjande av landskapet och vars långsiktiga fortlevnad förutsätter eller påverkas positivt av brukande och skötsel². Exempel på biologiskt kulturarv är gamla beskurna träd i alléer, ängar och betesbackar eller det ädellövsrika herrgårdslandskapet. Det biologiska kulturarvet bidrar till att synliggöra människans historia på platsen och utgör därmed en viktig del av vårt kulturarv. Tydliga samband mellan höga naturvärden kopplat till det historiska odlingslandskapet finns bland annat väster om Skokloster slott, kring Hägeby och i dalgången mellan Skörby och Frösundavik. Detta sammanfaller också med mycket fornlämningar från järnåldern. Kring herrgårdar som Segersta, Biskops-Arnö, Vi och Krägga finns höga naturvärden kopplat till de ädellövsmiljöer som utvecklades av människor under medeltiden.

Allé vid Vi säteri.

Översiktskarta Bålsta

Översiktskarta över Bålsta där flera av kartlagren har lagts samman och som ger en mer samlad bild av värden som kan kopplas till grönstrukturen.

2024/1991

29.7.2024

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2024/1991

av den 24 juni 2024

om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869

(Text av betydelse för EES)

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DENNA FÖRORDNING

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 192.1,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande ⁽¹⁾,

med beaktande av Regionkommitténs yttrande ⁽²⁾,

i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ⁽³⁾, och

av följande skäl:

- (1) Det är nödvändigt att fastställa bestämmelser på unionsnivå om restaurering av ekosystem för att säkerställa en återhämtning av biologisk mångfald och resilient natur i hela unionen. Restaurering av ekosystem bidrar också till unionens mål för begränsning av och anpassning till klimatförändringar.
- (2) I kommissionens meddelande Den europeiska gröna given av den 11 december 2019 (*den europeiska gröna given*) fastställs en ambitiös färdplan för att ställa om unionen till ett rättvist och välmående samhälle med en modern, resurseffektiv och konkurrenskraftig ekonomi, som strävar efter att skydda, bevara och förbättra unionens naturkapital och skydda allmänhetens hälsa och välbefinnande från miljörelaterade risker och effekter. Som en del av den europeiska gröna given fastställs i kommissionens meddelande *EU:s strategi för biologisk mångfald för 2023 – Ge naturen större plats i våra liv* av den 20 maj 2020 EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030.
- (3) Unionen och dess medlemsstater är parter i konventionen om biologisk mångfald ⁽⁴⁾. De är därför fast beslutna att genomföra den långsiktiga strategiska vision som partskonferensen för den konventionen antog vid sitt tionde möte den 18–29 oktober 2010 genom beslut X/2 strategisk plan för biologisk mångfald 2011–2020 enligt vilken den biologiska mångfalden senast 2050 ska värdesättas, bevaras och återställas samt nyttjas på ett klokt sätt, så att ekosystemtjänster kan upprätthållas, en frisk planet kan understödjas och de nyttigheter som är nödvändiga för alla människor kan tillhandahållas.
- (4) I det globala ramverket för biologisk mångfald, som antogs vid det femtonde mötet i partskonferensen för konventionen om biologisk mångfald den 7–19 december 2022, anges åtgärdsorienterade globala åtgärds mål som kräver omedelbara åtgärder under årtiondet fram till 2030. Åtgärds mål 1 syftar till att säkerställa att alla områden omfattas av en deltagandebaserad och integrerad fysisk planering där hänsyn tas till den biologiska mångfalden och/eller av verkningsfulla förvaltningsprocesser där förändrad mark- och havsanvändning hanteras, för att senast 2030 minska förlusten av områden som har stor betydelse för den biologiska mångfalden, inklusive ekosystem med hög ekologisk integritet, till nära noll, och samtidigt iakttä urfolks och lokalsamhällens rättigheter, enligt FN:s deklaration om urfolks rättigheter. Åtgärds mål 2 syftar till att säkerställa att minst 30 % av arealerna av utarmade ekosystem i land-, inlandsvatten-, kust- och havsområden senast 2030 är föremål för effektiv återställning för att öka

⁽¹⁾ EUT C 140, 21.4.2023, s. 46.

⁽²⁾ EUT C 157, 3.5.2023, s. 38.

⁽³⁾ Europaparlamentets ståndpunkt av den 27 februari 2024 (ännu inte offentliggjord i EUT) och rådets beslut av den 17 juni 2024.

⁽⁴⁾ EGT L 309, 13.12.1993, s. 3.

den biologiska mångfalden, stärka ekosystemfunktioner och ekosystemtjänster och öka den ekologiska integriteten och konnektiviteten. Åtgärds mål 11 syftar till att återställa, upprätthålla och öka naturens bidrag till människan, inklusive ekosystemfunktioner och ekosystemtjänster, till exempel reglering av luft, vatten och klimat, jordhälsa, pollinering och minskad sjukdomsrisk, samt skydd mot naturliga faror och naturkatastrofer, genom naturbaserade lösningar och/eller ekosystembaserade strategier till nytta för alla människor och naturen. Det globala ramverket för biologisk mångfald kommer att möjliggöra framsteg mot att uppnå resultatmålen till 2050.

- (5) I FN:s mål för hållbar utveckling, i synnerhet målen 14.2, 15.1, 15.2 och 15.3, hänvisas till behovet att säkerställa bevarande, återställande och hållbar användning av landbaserade ekosystem och sötvattensekosystem på fastlandet samt tjänster från dem, i synnerhet skogar, våtmarker, berg och torra områden.
- (6) I sin resolution av den 1 mars 2019 utropade FN:s generalförsamling 2021–2030 till FN:s decennium för restaurering av ekosystem i syfte att stödja och intensifiera ansträngningarna för att förebygga, stoppa och vända förstöringen av ekosystem världen över och öka medvetenheten om vikten av att restaurera ekosystem.
- (7) EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 syftar till att säkerställa att Europas biologiska mångfald senast 2030 ska vara på väg att återhämta sig till nytta för människor, planeten, klimatet och ekonomin. Där fastställs en ambitiös EU-plan för återställande av natur med ett antal centrala åtaganden, bl.a. om att lägga fram ett förslag till rättsligt bindande EU-mål för återställande av natur för att restaurera förstörda ekosystem, framför allt de som har störst potential när det gäller att fånga in och lagra koldioxid och förhindra och minska effekterna av naturkatastrofer.
- (8) I sin resolution av den 9 juni 2021 om EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 välkomnade Europaparlamentet eftertryckligen åtagandet att utarbeta ett lagstiftningsförslag med bindande mål för återställande av natur. Dessutom ansåg parlamentet att det utöver ett samlat återställandemål bör införas särskilda mål för ekosystem, livsmiljöer och arter, som omfattar skogar, gräsmarker, våtmarker, torvmarker, pollinatörer, frilflytande floder, kustområden och havsekosystem.
- (9) I sina slutsatser av den 23 oktober 2020 erkände rådet att det kommer att vara av avgörande betydelse att ytterligare försämringar av den nuvarande biologiska mångfalden och naturen förhindras, men att detta inte är tillräckligt för att naturen ska få en större plats i våra liv. Rådet bekräftade att det behövs en högre ambitionsnivå i fråga om naturrestaurering, i enlighet med förslaget i EU:s nya plan för återställande av naturen, som omfattar åtgärder för att skydda och återställa den biologiska mångfalden utanför skyddade områden. Rådet slog också fast att det avvaktar ett förslag till rättsligt bindande mål för återställande av naturen, med förbehåll för en konsekvensbedömning.
- (10) I EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 fastställs ett åtagande om att rättsligt skydda minst 30 % av landytan inbegripet inlandsvatten, och 30 % av havet i unionen, varav minst en tredjedel bör vara under strikt skydd, inbegripet alla återstående urskogar och gammal skog. I kriterierna och vägledningen om utseende av ytterligare skyddade områden i medlemsstaterna (*kriterierna och vägledningen*), utarbetad av kommissionen 2022 i samarbete med medlemsstaterna och de berörda parterna, betonas att om de restaurerade områdena, när restaureringen har gett full effekt, uppfyller eller väntas uppfylla kriterierna för skyddade områden bör dessa restaurerade områden också räknas in i unionens mål för skyddade områden. I kriterierna och vägledningen framhålls också att skyddade områden kan ge ett viktigt bidrag till restaureringsmålen i EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 genom att skapa förutsättningar för att restaureringsinsatserna ska lyckas. Detta gäller särskilt områden som kan återhämta sig naturligt genom att vissa typer av påverkan från mänsklig verksamhet upphör eller begränsas. Att placera sådana områden, även i havsmiljön, under strikt skydd kommer i vissa fall att räcka för att de naturvärden de innehåller ska återhämta sig. Vidare betonas i kriterierna och vägledningen att alla medlemsstater väntas bidra till att unionens mål för skyddade områden i EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 uppnås i den omfattning som står i proportion till de naturvärden de innehåller och till deras potential för restaurering av natur.
- (11) I EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 fastställs ett mål för att säkerställa att det inte sker någon försämring i bevarandetrender och -status för någon av de livsmiljöer och arter som skyddas och att minst 30 % av de arter och livsmiljöer som för närvarande inte har gynnsam status kommer upp till den kategorin eller uppvisar en starkt positiv utveckling före 2030. I den vägledning som kommissionen har utarbetat i samarbete med medlemsstaterna och berörda parter till stöd för att dessa mål uppnås framhålls att det sannolikt kommer att krävas underhålls- och restaureringsinsatser för de flesta sådana livsmiljöer och arter, antingen genom att deras nuvarande negativa trender vänds före 2030 eller att en nuvarande stabil eller positiv utveckling bibehålls, eller genom att man förebygger

försämringar i livsmiljöer och arter som har gynnsam bevarandestatus. I vägledningen betonas vidare att sådana restaureringsinsatser i första hand behöver planeras, genomföras och samordnas på nationell eller regional nivå och att synergier med andra unionsmål eller internationella mål, särskilt miljö- eller klimatpolitiska mål, bör eftersträvas när man väljer och prioriterar de arter och livsmiljöer som ska förbättras fram till 2030.

- (12) I kommissionens rapport Tillståndet för naturen i Europeiska unionen av den 15 oktober 2020 (*rapporten om tillståndet för naturen från 2020*) konstaterades att unionen ännu inte har lyckats hejda minskningen av skyddade livsmiljötyper och arter av bevarandebeteckning för unionen. Försämringen beror till stor del på nedläggning av extensiva lantbruk, intensivare bruksmetoder, ändring av hydrologiska system, urbanisering och föroreningar, men även ohållbar skogsbruksverksamhet och utnyttjande av arter. Dessutom utgör invasiva främmande arter och klimatförändringarna stora och växande hot mot inhemska europeiska djur och växter.
- (13) Den europeiska gröna given kommer att leda till en gradvis och djupgående omställning av unionens och dess medlemsstaters ekonomi, vilket i sin tur kommer att få stor inverkan på unionens yttre åtgärder. Det är viktigt att unionen utnyttjar sin handelspolitik och sitt omfattande nätverk av handelsavtal för att samarbeta med partner om skyddet av miljön och den biologiska mångfalden även globalt, samtidigt som lika villkor främjas.
- (14) Det är lämpligt att fastställa ett övergripande mål för restaurering av ekosystem för att bidra till ekonomisk samhällslik omvandling, skapande av arbetstillfällen av hög kvalitet och hållbar tillväxt. Ekosystem med hög biologisk mångfald, t.ex. våtmarks-, sötvattens-, skogs- och jordbruksekosystem, områden med sparsam vegetation, marina och kustnära ekosystem samt urbana ekosystem, levererar en rad nödvändiga ekosystemtjänster om de är i gott tillstånd. Fördelarna med att restaurera försämrade ekosystem till gott tillstånd inom alla land- och havsområden överväger med stor marginal kostnaderna för restaurering. Dessa tjänster bidrar till ett brett spektrum av socioekonomiska fördelar, beroende på de ekonomiska, sociala, kulturella, regionala och lokala förhållandena.
- (15) FN:s statistikkommission antog systemet för ekonomisk miljöredovisning – ekosystemredovisning (SEEA EA) vid sitt 52:a möte i mars 2021. SEEA EA är en integrerad och heltäckande statistisk ram för att organisera uppgifter om livsmiljöer och landskap, mäta omfattningen av, tillståndet i och tjänsterna från ekosystem, övervaka ändringar i ekosystemtillgångar och koppla den informationen till ekonomisk och annan mänsklig verksamhet.
- (16) Att säkerställa ekosystem med biologisk mångfald och tackla klimatförändringen hänger oupplösligen ihop. Naturen och naturbaserade lösningar, däribland naturliga koldioxidlager och koldioxidsänkor, är avgörande för att bekämpa klimatkrisen. Samtidigt driver klimatkrisen redan på förändringar i landbaserade och marina ekosystem och unionen behöver förbereda sig på att dessa effekter kommer att bli allt mer intensiva, frekventa och utbredda. I den särskilda rapporten från den mellanstatliga panelen för klimatförändringar (IPPC) om effekterna av en global uppvärmning på 1,5 °C konstaterades att vissa konsekvenser kan bli långlivade eller oåterkalleliga. I IPCC:s sjätte bedömningsrapport anges att restaurering av ekosystem kommer att vara avgörande för att bidra till kampen mot klimatförändringen och också för att minska riskerna för en tryggad livsmedelsförsörjning. Den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (IPBES) ansåg i sin globala bedömningsrapport om biologisk mångfald och ekosystemtjänster 2019 att klimatförändringar är en avgörande drivkraft för förändringar i naturen och att klimatförändringarnas effekter väntas öka under de kommande årtiondena och i vissa fall bli större än effekterna av andra drivkrafter för ekosystemförändringar, t.ex. förändrad mark- och havsanvändning.
- (17) I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119⁽⁹⁾ fastställs ett bindande mål om klimatneutralitet i unionen senast 2050 och negativa utsläpp därefter. Dessutom ska snabba och förutsägbara utsläppsminskningar prioriteras samtidigt som upptagen i naturliga sänkor ska förbättras. Återställandet av ekosystem kan ge ett viktigt bidrag till bevarandet, förvaltningen och förstärkningen av naturliga sänkor och till att öka den biologiska mångfalden, samtidigt som klimatförändringarna bekämpas. I förordning (EU) 2021/1119 krävs också att relevanta unionsinstitutioner och medlemsstaterna ska säkerställa löpande framsteg med att öka anpassningsförmågan, stärka motståndskraften och minska sårbarheten gentemot klimatförändringarna. Dessutom krävs att medlemsstaterna integrerar anpassning i alla politikområden och även främjar ekosystembaserad anpassning och naturbaserade

⁽⁹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 av den 30 juni 2021 om inrättande av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordningarna (EG) nr 401/2009 och (EU) 2018/1999 (*europeisk klimatlag*) (EUT L 243, 9.7.2021, s. 1).

lösningar. Naturbaserade lösningar är lösningar som inspireras och stöds av naturen och som är kostnadseffektiva, ger samtidiga miljömässiga, sociala och ekonomiska fördelar och bidrar till att bygga upp motståndskraft. Sådana lösningar leder till mer natur och naturelement och naturliga processer med större mångfald i städer, landskap och havsmiljöer genom lokalt anpassade, resurseffektiva och systemiska insatser. Naturbaserade lösningar måste därför gynna den biologiska mångfalden och stödja en rad ekosystemtjänster.

- (18) I kommissionens meddelande *Att bygga upp ett klimateresilient Europa – den nya EU-strategin för klimatanpassning* av den 24 februari 2021 betonas behovet av att främja naturbaserade lösningar och det erkänns att det går att uppnå en kostnadseffektiv klimatanpassning genom att skydda och återställa våtmarker och torvmarker samt kustnära och marina ekosystem, utveckla urbana grönytor och installera gröna tak och väggar och genom att främja och hållbart förvalta skogar och jordbruksmark. Att ha fler ekosystem med biologisk mångfald ger större resiliens mot klimatförändringar och erbjuder effektivare former av begränsning och förebyggande av katastrofer.
- (19) Unionens klimatpolitik håller på att ses över för att kunna följa den plan som fastställs i förordning (EU) 2021/1119 i syfte att minska nettoutsläppen av växthusgaser (utsläpp efter avdrag för upptag) med minst 55 % jämfört med 1990 års nivåer senast 2030. Framför allt syftar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/839 ⁽⁶⁾ till att stärka marksektorns bidrag till den övergripande klimatambitionen för 2030 och anpassa mål i fråga om redovisning av utsläpp och upptag från sektorn för markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) till relaterade politiska initiativ för biologisk mångfald. I den förordningen framhålls behovet av att skydda och förbättra naturbaserade koldioxidupptag, förbättra ekosystemens resiliens mot klimatförändringar, återställa skadad mark och försämrade ekosystem samt att restaurera torvmarker. Det syftar också till att förbättra övervakningen och rapporteringen av utsläpp och upptag av växthusgaser från mark som omfattas av skydd och restaurering. I detta sammanhang är det viktigt att ekosystem i alla markkategorier, inbegripet skogar, gräsmarker, åkermarker och våtmarker, är i gott tillstånd för att effektivt kunna fånga in och lagra koldioxid.
- (20) Såsom anges i kommissionens meddelande *Säkra livsmedelsförsörjningen och stärka motståndskraften i livsmedelssystemen* av den 23 mars 2022 har den geopolitiska utvecklingen ytterligare understrukt behovet av att skydda livsmedelssystemens resiliens. Det finns belägg för att restaurering av jordbruksekosystem har en positiv inverkan på livsmedelsproduktiviteten på lång sikt och att restaurering av natur fungerar som en försäkring för att säkerställa unionens långsiktiga hållbarhet och resiliens.
- (21) I slutrapporten från konferensen om Europas framtid i maj 2022 uppmanar medborgarna unionen att skydda och restaurera den biologiska mångfalden, landskapet och haven, eliminera föroreningar och främja kunskap, medvetenhet, utbildning och dialoger om miljö, klimatförändringar, energianvändning och hållbarhet.
- (22) Restaurering av ekosystem, i kombination med insatser för att minska handeln med och konsumtionen av vilda djur och växter, kommer också att bidra till att förebygga och bygga upp motståndskraft mot eventuella framtida smittsamma sjukdomar med zoonotisk potential, och därmed minska risken för utbrott och pandemier, och bidra till att stödja unionens insatser och insatser på global nivå för att tillämpa One Health-modellen, som erkänner det inneboende sambandet mellan människors hälsa, djurs hälsa samt en frisk och resiliens natur.
- (23) Mark är en integrerad del av landbaserade ekosystem. I kommissionens meddelande *EU:s markstrategi för 2030 – Frisk mark till förmån för människor, livsmedel, natur och klimat* av den 17 november 2021 beskrivs behovet av att återställa skadad mark och öka markens biologiska mångfald. Den globala mekanismen, ett organ som inrättats inom ramen för Förenta nationernas konvention för bekämpning av ökenspridning i de länder som drabbas av allvarlig torka och/eller ökenspridning, särskilt i Afrika ⁽⁷⁾, och sekretariatet för den konventionen har inrättat ett program för fastställande av mål om markförsämringsneutralitet för att hjälpa länder att uppnå markförsämringsneutralitet senast 2030.

⁽⁶⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/839 av den 19 april 2023 om ändring av förordning (EU) 2018/841 vad gäller tillämpningsområdet, förenkling av reglerna för rapportering och efterlevnadskontroll och fastställande av medlemsstaternas mål för 2030 och av förordning (EU) 2018/1999 vad gäller förbättrad övervakning, rapportering, uppföljning av framsteg och översyn (EUT L 107, 21.4.2023, s. 1).

⁽⁷⁾ EGT L 83, 19.3.1998, s. 3.

- (24) Rådets direktiv 92/43/EEG⁽⁸⁾ och Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG⁽⁹⁾ syftar till att säkerställa ett långsiktigt skydd, bevarande och överlevnad för Europas mest värdefulla och hotade arter och livsmiljöer och de ekosystem som de ingår i. Natura 2000, som inrättades 1992 och är det största samordnade nätverket av skyddade områden i världen, är det viktigaste verktyget för att genomföra målen för de båda direktiven. Denna förordning bör tillämpas på medlemsstaternas europeiska territorium på vilka fördragen är tillämpliga, och därigenom anpassas till direktiven 92/43/EEG och 2009/147/EG samt även till Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG⁽¹⁰⁾.
- (25) Kommissionen har tagit fram en ram och en vägledning för fastställande av gott tillstånd för de livsmiljötyper som skyddas enligt direktiv 92/43/EEG och fastställande av tillräcklig kvalitet hos och kvantitet av livsmiljöerna för de arter som omfattas av det direktivet. Restaureringsmål för dessa livsmiljötyper och livsmiljöer för arter kan fastställas på grundval av den ramen och vägledningen. Sådan restaurering kommer dock inte att räcka för att vända förlusten av biologisk mångfald och för att alla ekosystem ska återhämta sig. För att förbättra den biologiska mångfalden i bredare ekosystem bör det därför fastställas ytterligare skyldigheter som baseras på särskilda indikatorer.
- (26) Med utgångspunkt i direktiven 92/43/EEG och 2009/147/EG och för att göra det lättare att nå de mål som fastställs i de direktiven, bör medlemsstaterna vidta restaureringsåtgärder för att säkerställa återhämtningen hos skyddade livsmiljöer och arter, inbegripet vilda fåglar, i alla områden i unionen, även i områden som inte ingår i Natura 2000-områden.
- (27) Direktiv 92/43/EEG syftar till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos naturliga livsmiljöer samt arter av vilda djur och växter av unionsintresse. I det direktivet fastställs emellertid ingen tidsfrist för att uppnå målet. I direktiv 2009/147/EG fastställs inte heller en tidsfrist för återhämtning av fågelpopulationer i unionen.
- (28) Det bör fastställas tidsfrister för att vidta restaureringsåtgärder inom och utanför Natura 2000-områden, för att gradvis förbättra tillståndet hos skyddade livsmiljötyper i hela unionen och för att återetablera sådana till dess att den gynnsamma referensareal som behövs för att uppnå gynnsam bevarandestatus hos de livsmiljötyperna i unionen uppnås. Medlemsstaterna bör, när så är lämpligt, fram till 2030, prioritera områden med livsmiljötyper som inte är i gott tillstånd och som är belägna inom Natura 2000-områden när de vidtar restaureringsåtgärder, med tanke på dessa områdens viktiga roll för naturvården och det faktum att det enligt befintlig unionsrätt redan finns en skyldighet att inrätta effektiva system för att säkerställa restaureringsåtgärdernas långsiktiga effektivitet i Natura 2000-områden. För att ge medlemsstaterna den flexibilitet som behövs för att genomföra omfattande restaureringsinsatser bör medlemsstaterna behålla möjligheten att genomföra restaureringsåtgärder i områden med livsmiljötyper som inte är i gott tillstånd och som är belägna utanför Natura 2000-områden, när särskilda lokala omständigheter och förhållanden motiverar detta. Dessutom är det lämpligt att gruppera livsmiljötyper efter det ekosystem som de tillhör och fastställa tidsbestämda och kvantifierade arealbaserade mål för grupper av livsmiljötyper. Detta skulle ge medlemsstaterna möjlighet att välja vilka livsmiljöer som ska återställas först inom gruppen.
- (29) De krav som fastställs för livsmiljöerna för de arter som omfattas av direktiv 92/43/EEG och för livsmiljöerna för vilda fåglar som omfattas av direktiv 2009/147/EG bör vara likartade, med särskild hänsyn till den konnektivitet som krävs mellan båda dessa livsmiljöer för att artpopulationerna ska blomstra.
- (30) Restaureringsåtgärderna för livsmiljötyper måste vara adekvata och lämpliga för att dessa livsmiljötyper ska uppnå gott tillstånd, och gynnsamma referensarealer måste inrättas så snabbt som möjligt, i avsikt att uppnå en gynnsam bevarandestatus för dessa livsmiljötyper. Det är viktigt att restaureringsåtgärderna är de som behövs för att uppnå de tidsbestämda och kvantifierade arealbaserade målen. Restaureringsåtgärderna för arters livsmiljöer måste också vara adekvata och lämpliga för att uppnå tillräcklig kvalitet och kvantitet så snabbt som möjligt för att uppnå gynnsam bevarandestatus för arterna.

⁽⁸⁾ Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (EGT L 206, 22.7.1992, s. 7).

⁽⁹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar (EUT L 20, 26.1.2010, s. 7).

⁽¹⁰⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi) (EUT L 164, 25.6.2008, s. 19).

- (31) Restaureringsåtgärder som vidtas enligt denna förordning för att återställa eller bibehålla vissa livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I, såsom gräsmarker, hedar eller våtmarker, skulle i vissa fall kunna kräva att skog avlägsnas för att återinföra bevarandestyrd förvaltning, vilket kan inbegripa verksamheter som slåtter eller bete. Restaurering av natur och stopp för avskogning är båda viktiga och ömsesidigt förstärkande miljömål. Kommissionen kommer att utarbeta riktlinjer, såsom nämns i skäl 36 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 ⁽¹¹⁾, för att klargöra tolkningen av definitionen av "jordbruksanvändning" i den förordningen, särskilt när det gäller omvandling av skog till mark för andra ändamål än jordbruksanvändning.
- (32) Det är viktigt att säkerställa att de restaureringsåtgärder som införs inom ramen för denna förordning leder till konkreta och mätbara förbättringar i ekosystemens tillstånd, både för enskilda områden som är föremål för restaurering och på nationell nivå och unionsnivå.
- (33) För att säkerställa att restaureringsåtgärderna är ändamålsenliga och att deras resultat går att mäta över tid är det mycket viktigt att de områden som är föremål för restaureringsåtgärderna uppvisar en kontinuerlig förbättring till dess att gott tillstånd har uppnåtts, i syfte att förbättra tillståndet hos livsmiljöer som omfattas av bilaga I till direktiv 92/43/EEG, återetablera sådana livsmiljöer och förbättra deras konnektivitet.
- (34) Det är också avgörande att de områden som är föremål för restaureringsåtgärder för att förbättra kvaliteten och kvantiteten hos livsmiljöerna för arter som omfattas av direktiv 92/43/EEG, och livsmiljöer för vilda fåglar som omfattas av direktiv 2009/147/EG, uppvisar en kontinuerlig förbättring för att bidra till att det uppnås en tillräcklig kvantitet och kvalitet hos livsmiljöerna för dessa arter.
- (35) Det är viktigt att säkerställa att de områden som täcks av livsmiljötyper som omfattas av direktiv 92/43/EEG och som är i ett gott tillstånd i medlemsstaternas europeiska territorium och unionen som helhet gradvis ökar, till dess att den gynnsamma referensarealen för varje livsmiljötyp uppnås och att minst 90 % på medlemsstatsnivå av sådana arealer är i ett gott tillstånd, för att dessa livsmiljötyper i unionen ska kunna uppnå gynnsam bevarandestatus. Medlemsstaterna bör, i vederbörligen motiverade fall och för livsmiljötyper som är mycket vanliga och utbredda i unionen och som omfattar mer än 3 % av den berörda medlemsstatens europeiska territorium, tillåtas att tillämpa en procentsats som är lägre än 90 % för den areal som ska vara i gott tillstånd för de enskilda livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I till denna förordning, om denna procentandel inte skulle förhindra att en gynnsam bevarandestatus, såsom fastställs i enlighet med artikel 1 e i direktiv 92/43/EEG, uppnås eller upprätthålls på nationell biogeografisk nivå för dessa livsmiljötyper. Om en medlemsstat tillämpar det undantaget bör medlemsstaten motivera det i sin nationella restaureringsplan.
- (36) Det är viktigt att säkerställa att kvaliteten hos och kvantiteten av livsmiljöerna för arter som omfattas av direktiv 92/43/EEG, och livsmiljöerna för vilda fåglar som omfattas av direktiv 2009/147/EG ökar gradvis i medlemsstaternas europeiska territorium och i unionen som helhet, till dess att de är tillräckliga för att säkerställa dessa arters långsiktiga överlevnad.
- (37) Det är viktigt att medlemsstaterna vidtar åtgärder som syftar till att säkerställa att tillståndet för områden som täcks av livsmiljötyper som omfattas av denna förordning och som omfattas av restaureringsåtgärder uppvisar en kontinuerlig förbättring till dess att de uppnår ett gott tillstånd, och att medlemsstaterna vidtar åtgärder som syftar till att säkerställa att dessa livsmiljötyper, när de har uppnått ett gott tillstånd, inte försämras avsevärt, så att det långsiktiga bibehållandet eller uppnåendet av gott tillstånd inte äventyras. Att dessa resultat inte uppnås innebär inte att skyldigheten att vidta lämpliga åtgärder för att uppnå dessa resultat har åsidosatts. Det är också viktigt att medlemsstaterna anstränger sig för att förhindra avsevärd försämring av områden som täcks av sådana livsmiljötyper som antingen redan är i gott skick eller som inte är i gott skick men ännu inte omfattas av restaureringsåtgärder. Dessa åtgärder är viktiga för att undvika ökade restaureringsbehov i framtiden och bör fokusera på områden med livsmiljötyper som, enligt vad medlemsstaterna fastställt i sina nationella restaureringsplaner, är nödvändiga att restaurera för att nå restaureringsmålen. Det är lämpligt att ta hänsyn till eventuell *force majeure*, såsom

⁽¹¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 av den 31 maj 2023 om tillhandahållande på unionsmarknaden och export från unionen av vissa råvaror och produkter som är förknippade med avskogning och skogsförstörelse och om upphävande av förordning (EU) nr 995/2010 (EUT L 150, 9.6.2023, s. 206).

naturkatastrofer, som kan leda till försämring i områden som täcks av dessa livsmiljötyper, och till oundvikliga livsmiljöförändringar som orsakas direkt av klimatförändringarna. Utanför Natura 2000-områden är det lämpligt att även beakta följderna av en plan eller ett projekt av allt överskyggande allmänintresse, för vilket en mindre skadlig alternativ lösning saknas. För arealer som är föremål för restaureringsåtgärder bör detta fastställas från fall till fall. För Natura 2000-områden godkänns planer och projekt i enlighet med artikel 6.4 i direktiv 92/43/EEG. Det bör säkerställas att medlemsstaterna behåller möjligheten att, i avsaknad av alternativ, tillämpa kravet på icke-försämring på nivån för varje biogeografisk region inom sitt territorium för varje livsmiljötyp och varje livsmiljö för arter. En sådan möjlighet bör tillåtas på vissa villkor, inbegripet att kompensationsåtgärder vidtas för varje avsevärd försämring. Om ett område, som ett önskat resultat av en restaureringsåtgärd, omvandlas från en livsmiljötyp som omfattas av denna förordning till en annan livsmiljötyp som omfattas av denna förordning, bör det området inte betraktas som försämrade.

- (38) Vid tillämpningen av undantagen från kraven på kontinuerlig förbättring och icke-försämring utanför Natura 2000-områden enligt denna förordning bör medlemsstaterna anta att anläggningar för produktion av energi från förnybara energikällor, deras anslutning till nätet, det tillhörande nätet i sig och lagringstillgångar är av allt överskuggande allmänintresse. Medlemsstaterna bör kunna besluta att begränsa tillämpningen av den presumptionen under vederbörligen motiverade och särskilda omständigheter, t.ex. skäl som rör det nationella försvaret. Dessutom bör medlemsstaterna kunna undanta sådana projekt för förnybar energi från skyldigheten att mindre skadliga alternativa lösningar ska saknas för tillämpningen av dessa undantag, förutsatt att projekten har varit föremål för en strategisk miljöbedömning eller en miljökonsekvensbedömning. Att anse att sådana anläggningar är av allt överskuggande allmänintresse och, i tillämpliga fall, att begränsa kravet på att bedöma mindre skadliga alternativa lösningar skulle göra det möjligt att låta sådana projekt omfattas av en förenklad bedömning när det gäller undantagen från bedömningen av allt överskuggande allmänintresse enligt denna förordning.
- (39) Verksamheter som uteslutande syftar till försvar eller nationell säkerhet bör ges högsta prioritet. Medlemsstaterna bör därför, när de inför restaureringsåtgärder, kunna undanta arealer som används för sådana verksamheter, om dessa åtgärder anses vara oförenliga med fortsatt militär användning av de berörda områdena. Dessutom bör medlemsstaterna, vid tillämpningen av bestämmelserna i denna förordning om undantag från skyldigheterna om kontinuerlig förbättring och icke-försämring utanför Natura 2000-områden, tillåtas att anta att planer och projekt som rör sådana verksamheter är av allt överskuggande allmänintresse. Medlemsstaterna bör också kunna undanta sådana planer och projekt från skyldigheten att mindre skadliga alternativa lösningar ska saknas. Om medlemsstaterna tillämpar detta undantag bör de dock vara skyldiga att vidta åtgärder, i den mån det är rimligt och praktiskt möjligt, i syfte att mildra effekten av dessa planer och projekt på livsmiljötyperna.
- (40) I EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 betonas behovet av kraftfullare åtgärder för att återställa skadade marina ekosystem, däribland kolrika ekosystem samt viktiga lek- och uppväxtområden för fisk. I den strategin anges också att kommissionen kommer att föreslå en ny handlingsplan för att bevara fiskeresurser och skydda marina ekosystem.
- (41) De marina livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I till direktiv 92/43/EEG är brett definierade och omfattar en mängd i ekologiskt hänseende olika deltyper med olika restaureringspotential, vilket gör det svårt för medlemsstaterna att vidta lämpliga restaureringsåtgärder för dessa livsmiljötyper. De marina livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I till det direktivet bör därför specificeras ytterligare med hjälp av relevanta nivåer i EUNIS (European nature information system) klassificering av marina livsmiljöer. Medlemsstaterna bör fastställa gynnsamma referensarealer för att uppnå gynnsam bevarandestatus för var och en av dessa livsmiljötyper, om sådana referensarealer inte redan behandlas i annan unionslagstiftning. Gruppen av marina livsmiljötyper med mjukt sediment, som motsvarar vissa av de bentiska breda livsmiljötyper som anges i direktiv 2008/56/EG, är vanligt förekommande i marina vatten i flera medlemsstater. Medlemsstaterna bör därför tillåtas att begränsa restaureringsåtgärderna, som genomförs gradvis, till en mindre andel av arealen av dessa livsmiljötyper som inte är i gott tillstånd, förutsatt att detta inte hindrar att god miljöstatus, som fastställs i enlighet med direktiv 2008/56/EG, uppnås eller bibehålls, med särskilt beaktande av tröskelvärden för de deskriptorer för fastställande av en god miljöstatus som anges i punkterna 1 och 6 i bilaga I till det direktivet, vilka fastställs i enlighet med artikel 9.3 i det direktivet, för omfattningen av förlusten av dessa livsmiljötyper, för de negativa effekterna på tillståndet hos dessa livsmiljötyper och för den högsta tillåtna omfattningen av dessa negativa effekter.

- (42) Om skyddet av kustnära och marina livsmiljöer kräver att fiske- eller vattenbruksverksamhet regleras är det den gemensamma fiskeripolitiken som är tillämplig. I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013⁽¹²⁾ föreskrivs särskilt att den gemensamma fiskeripolitiken ska genomföra en ekosystemansats i fiskeriförvaltningen för att säkerställa att fiskeverksamhetens negativa inverkan på de marina ekosystemen minimeras. I förordningen föreskrivs också att den gemensamma fiskeripolitiken ska sträva efter att säkerställa att fiske och vattenbruk inte leder till en försämring av den marina miljön.
- (43) För att uppnå målet om en kontinuerlig, långsiktig och varaktig återhämtning av biologisk mångfald och resilient natur bör medlemsstaterna fullt ut använda sig av de möjligheter som erbjuds inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken. Inom ramen för unionens exklusiva befogenhet när det gäller bevarande av marina biologiska resurser har medlemsstaterna möjlighet att vidta icke-diskriminerande åtgärder för bevarande och förvaltning av fiskbestånden och för att bibehålla eller förbättra bevarandestatusen för de marina ekosystemen inom en gräns på tolv nautiska mil. Dessutom har medlemsstater som har ett direkt förvaltningsintresse, enligt definitionen i förordning (EU) nr 1380/2013, möjlighet att komma överens om att lämna in gemensamma rekommendationer för bevarandeåtgärder som är nödvändiga för att uppfylla skyldigheter enligt unionens miljö rätt. Om en medlemsstat i sin nationella restaureringsplan inkluderar bevarandeåtgärder som är nödvändiga för att bidra till målen i den här förordningen och dessa bevarandeåtgärder kräver att gemensamma rekommendationer lämnas in, bör den berörda medlemsstaten inleda samråd och lämna in dessa gemensamma rekommendationer inom en tidsfrist som medger att de antas i tid före respektive tidsfrister, i syfte att främja samstämmighet mellan olika strategier för bevarande av marina ekosystem. Dessa åtgärder ska bedömas och antas i enlighet med de bestämmelser och förfaranden som föreskrivs inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken.
- (44) Enligt direktiv 2008/56/EG krävs att medlemsstaterna ska samarbeta bilateralt och inom ramen för regionala och subregionala samarbetsmekanismer, däribland genom regionala havskonventioner, närmare bestämt konventionen om skydd av den marina miljön i Nordostatlanten⁽¹³⁾, konventionen om skydd av Östersjöområdet marina miljö⁽¹⁴⁾, konventionen om skydd av Medelhavets marina miljö och kustregion⁽¹⁵⁾ och konventionen om skydd av Svarta havet, undertecknad i Bukarest den 21 april 1992, samt, i fråga om fiskeriåtgärder, inom ramen för de regionala grupper som inrättats inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken.
- (45) Det är viktigt att restaureringsåtgärder också vidtas för livsmiljöerna för vissa marina arter, t.ex. hajar och rockor, som omfattas av till exempel konventionen om skydd av flyttande vilda djur, som undertecknades i Bonn den 23 juni 1979, eller den regionala havskonventionens förteckningar över utrotningshotade och hotade arter, men som inte omfattas av direktiv 92/43/EEG, eftersom de har en viktig funktion i ekosystemet.
- (46) För att stödja restaurering och icke-försämring av landbaserade, sötvattensbaserade, kustnära och marina livsmiljöer, har medlemsstaterna möjlighet att utse ytterligare områden som "skyddade områden" eller "strikt skyddade områden" för att genomföra andra effektiva arealbaserade bevarandeåtgärder och för att främja privata markbevarandeåtgärder.
- (47) Urbana ekosystem motsvarar ungefär 22 % av unionens landareal och utgör det område där majoriteten av unionens invånare lever. Urbana grönytor inbegriper bland annat skogar i städer, parker och trädgårdar, stadsnära jordbruk, trädkantade gator, urbana ängsmarker och urbana häckar. Urbana ekosystem erbjuder, liksom de andra ekosystem som behandlas i denna förordning, viktiga livsmiljöer för biologisk mångfald, särskilt växter, fåglar och insekter, inklusive pollinatörer. De erbjuder också många andra oömbärliga ekosystemtjänster, inklusive minskning och kontroll av risker för naturkatastrofer, t.ex. översvämningar och värmeöffekter, nedkylning, rekreation, vatten- och luftfiltrering, samt begränsning av och anpassning till klimatförändringar. Ökningen av mängden urbana grönytor är en viktig parameter för att mäta ökningen av de urbana ekosystemens förmåga att tillhandahålla dessa viktiga tjänster. En ökning av växttäcket i ett visst stadsområde bromsar vattenavrinningen, vilket minskar risken för förorening av vattendrag till följd av översvämning av dagvatten, och bidrar till att hålla sommartemperaturerna nere, bygga upp klimatesiliens och skapa ytterligare utrymme för naturen att blomstra. En ökning av mängden urbana grönytor kommer i många fall att förbättra det urbana ekosystemets hälsa. Friska urbana ekosystem är i sin

⁽¹²⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma fiskeripolitiken, om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1954/2003 och (EG) nr 1224/2009 och om upphävande av rådets förordningar (EG) nr 2371/2002 och (EG) nr 639/2004 och rådets beslut 2004/585/EG (EUT L 354, 28.12.2013, s. 22).

⁽¹³⁾ EGT L 104, 3.4.1998, s. 2.

⁽¹⁴⁾ EGT L 73, 16.3.1994, s. 20.

⁽¹⁵⁾ EGT L 240, 19.9.1977, s. 3.

tur avgörande när det gäller att stödja andra viktiga europeiska ekosystems hälsa, till exempel genom att koppla samman naturområden på den omgivande landsbygden, förbättra vattendragens hälsa långt bort från städerna, utgöra ett skyddat område och en fortplantningsplats för fågelarter och arter av pollinatörer som är kopplade till jordbruks- och skogslivsmiljöer samt tillhandahålla viktiga livsmiljöer för flyttfåglar.

- (48) Åtgärder för att säkerställa att täckningen av urbana grönytor, särskilt trädtäckningen, inte längre riskerar att minska behöver förstärkas kraftigt. För att säkerställa att urbana grönytor fortsätter att tillhandahålla de nödvändiga ekosystemtjänsterna bör förlusten av dem hejdas och de bör återställas och utökas i omfattning, bl.a. genom en integrering av grön infrastruktur och naturbaserade lösningar, såsom gröna tak och gröna väggar, i utformningen av byggnader. En sådan integrering kan bidra till att bevara och öka inte bara arealen av urbana grönytor utan också, om träd inbegrips, arealen för urban trädkrontäckning
- (49) Vetenskapliga belägg tyder på att artificiellt ljus inverkar negativt på den biologiska mångfalden. Artificiellt ljus kan också påverka människors hälsa. När medlemsstaterna utarbetar sina nationella restaureringsplaner i enlighet med denna förordning bör de kunna överväga att avlägsna, minska eller åtgärda ljusföroreningar i alla ekosystem.
- (50) I EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 krävs större ansträngningar för att restaurera sötvattenekosystem och vattendragens naturliga funktioner. Restaureringen av sötvattensekosystem bör innefatta ansträngningar för att återställa den naturliga konnektiviteten hos vattendrag och deras tillflöden och svämplan, bl.a. genom att avlägsna artificiella hinder i syfte att göra det lättare att uppnå gynnsam bevarandestatus för vattendrag, sjöar och alluviala livsmiljöer och arter som lever i de livsmiljöer som skyddas av direktiven 92/43/EEG och 2009/147/EG och uppfylla ett av de viktigaste målen i EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030, nämligen att återställa minst 25 000 km fritt strömmande vattendrag jämfört med 2020, när EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 antogs. När medlemsstaterna avlägsnar hinder bör de i första hand bort obsoleta hinder som inte längre behövs för produktion av förnybar energi, inlandssjöfart, vattenförsörjning eller annan användning.
- (51) I unionen har pollinatörer minskat dramatiskt under de senaste årtiondena. En tredjedel av arterna av bin och dagfjärilar är på tillbakagång, och en tiondel av dessa arter är nära utrotning. Pollinatörer är oumbärliga för de landbaserade ekosystemens funktion, människors välbefinnande och en trygg livsmedelsförsörjning, eftersom de pollinerar vilda och odlade växter. 2021 års rapport, som bygger på resultaten från Inca-projektet (Integrated system for Natural Capital Accounting), som genomfördes gemensamt av kommissionens avdelningar och Europeiska miljöbyrån (EEA), visar att nästan 5 miljarder EUR av unionens årliga jordbruksproduktion direkt kan hänföras till pollinerande insekter.
- (52) Med sitt meddelande av den 1 juni 2018 lanserade kommissionen EU-initiativet om pollinatörer som svar på uppmaningar från Europaparlamentet och rådet om att motverka minskningen av pollinatörer. Lägesrapporten av den 27 maj 2021 om genomförandet av det initiativet visade att det fortfarande finns stora utmaningar när det gäller att ta itu med drivkrafterna bakom minskningen av pollinatörer, inklusive användningen av bekämpningsmedel. Både Europaparlamentet, i sin resolution av den 9 juni, och rådet, i sina slutsatser av den 17 december 2020 om Europeiska revisionsrättens särskilda rapport nr 15/2020, har efterlyst kraftfullare åtgärder för att ta itu med minskningen av pollinatörer, inrättande av en unionsomfattande övervakningsram för pollinatörer samt tydliga mål och indikatorer för åtagandet om att vända minskningen av pollinatörer. I sin särskilda rapport från 2020 rekommenderade Europeiska revisionsrätten att kommissionen ska inrätta lämpliga styr- och övervakningsmekanismer för insatser för att motverka hot mot pollinatörer. I sitt meddelande av den 24 januari 2023 lade kommissionen fram ett reviderat EU-initiativ om pollinatörer med titeln *Översyn av EU-initiativet om pollinatörer En ny giv för pollinatörer*, där det fastställs åtgärder som unionen och dess medlemsstater ska vidta för att vända den negativa utvecklingen för pollinatörer senast 2030.
- (53) Förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om hållbar användning av växtskyddsmedel syftar till att reglera en av drivkrafterna för minskning av pollinatörer genom att förbjuda användning av bekämpningsmedel i ekologiskt känsliga områden, varav många omfattas av den här förordningen, t.ex. områden som hyser pollinatörsarter som i de europeiska rödlistorna för arter betecknas som utrotningshotade.
- (54) Hållbara, motståndskraftiga jordbruksekosystem med biologisk mångfald behövs för att tillhandahålla säkra, hållbara, näringsrika livsmedel till överkomligt pris. Jordbruksekosystem med en rik biologisk mångfald ökar också jordbrukets motståndskraft mot klimatförändringar och miljörisker samtidigt som de säkerställer en trygg och säker livsmedelsförsörjning och skapar nya arbetstillfällen i landsbygdsområden, särskilt arbetstillfällen i samband med

ekologiskt jordbruk, landsbygdsturism och rekreation. Därför behöver unionen förbättra den biologiska mångfalden på sina jordbruksmarker genom en rad befintliga metoder som gynnar eller är förenliga med en ökad biologisk mångfald, bland annat genom användning av extensivt jordbruk. Extensivt jordbruk är oundgängligt för att bibehålla många arter och livsmiljöer i områden med rik biologisk mångfald. Det finns många extensiva jordbruksmetoder som har flera och viktiga fördelar för skyddet av biologisk mångfald, ekosystemtjänster och landskapselement, t. ex. precisionsjordbruk, ekologiskt jordbruk, agroekologi, trädjordbruk och lågintensiva permanenta gräsmarker. Syftet med sådana metoder är inte att stoppa markanvändningen inom jordbruket, utan snarare att anpassa denna typ av användning till förmån för jordbruksekosystemens långsiktiga funktion och produktivitet. Ekonomiskt attraktiva finansieringssystem för ägare, jordbrukare och andra markförvaltare som frivilligt ägnar sig åt sådana metoder är viktiga för att man ska kunna uppnå de långsiktiga fördelarna med restaurering.

- (55) Det behöver genomföras restaureringsåtgärder för att förbättra den biologiska mångfalden i jordbruksekosystem i hela unionen, även i områden som inte täcks av livsmiljötyper som omfattas av direktiv 92/43/EEG. I avsaknad av en gemensam metod för att bedöma tillståndet hos jordbruksekosystem som skulle göra det möjligt att fastställa specifika restaureringsmål för jordbruksekosystem är det lämpligt att fastställa en allmän skyldighet att förbättra den biologiska mångfalden i jordbruksekosystem och mäta fullgörandet av den skyldigheten på grundval av ett antal indikatorer, t.ex. index för gräsmarksfjärilar, lagret av organiskt kol i mineraljordar på åkermark eller andelen jordbruksareal med landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald.
- (56) Eftersom jordbrukslandskapets fåglar är välkända och allmänt erkända nyckelindikatorer för jordbruksekosystems hälsa är det lämpligt att fastställa mål för deras återhämtning. Skyldigheten att uppnå sådana mål bör gälla för medlemsstaterna, inte för enskilda jordbrukare. Medlemsstaterna bör uppnå dessa mål genom att genomföra effektiva restaureringsåtgärder på jordbruksmark, och samarbeta med och ge stöd till jordbrukare och andra intressenter för åtgärdernas utformning och genomförande på fältet.
- (57) Landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald i jordbruksmark, inklusive buffertzoner, mark i växelbruk eller fast träda, häckar, enskilda träd eller trädgångar, trädtrådar, åkerkanter, jordlotter, diken, vattendrag, mindre våtmarker, terrasser, gränsrösen, stenmurar, mindre dammar och kulturella element ger rum för vilda växter och djur, däribland pollinatörer, förhindrar markerosion och utarmning av jorden, filtrerar luft och vatten, stöder begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt jordbrukets produktivitet för pollinationsberoende grödor. Produktiva element kan också på vissa villkor betraktas som landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald.
- (58) Den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) syftar till att stödja och stärka miljöskyddet, inklusive den biologiska mångfalden. Några av jordbrukspolitikens särskilda mål är att bidra till att stoppa och vända förlusten av biologisk mångfald, förbättra ekosystemtjänsterna och bevara livsmiljöer och landskap. Enligt jordbrukspolitikens nya norm nr 8 om god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden (GAEC 8) enligt bilaga III till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/2115⁽¹⁶⁾ ska stödmottagare som får arealrelaterat stöd ha minst 4 % åkermark på gårdsnivå som avsatts för icke-produktiva arealer och element, såsom mark i träda, och bevara befintliga landskapselement. Den andel på 4 % som ska hänföras till efterlevnaden av GAEC-norm 8 kan minskas till 3 % om vissa förutsättningar är uppfyllda. Denna skyldighet kommer att bidra till att medlemsstaterna når en positiv trend när det gäller landskapselement som gynnar en hög mångfald på jordbruksmark. Inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken har medlemsstaterna dessutom möjlighet att inrätta miljösystem för jordbruksmetoder som tillämpas av jordbrukare på jordbruksarealer och som kan omfatta underhåll och skapande av landskapselement eller icke-produktiva arealer. På samma sätt kan medlemsstaterna i sina strategiska GJP-planer också inkludera åtaganden om miljö- och klimatvänligt jordbruk, inbegripet förbättrad förvaltning av landskapselement som går utöver GAEC-norm 8 eller miljösystem. Projekt inom delprogrammet *Natur och biologisk mångfald* i Life-programmet, som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/783⁽¹⁷⁾, kommer också att bidra till att

⁽¹⁶⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/2115 av den 2 december 2021 om fastställande av regler om stöd för de strategiska planer som medlemsstaterna ska upprätta inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken (strategiska GJP-planer) och som finansieras av Europeiska garantifonden för jordbruket (EGFJ) och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) samt om upphävande av förordningarna (EU) nr 1305/2013 och (EU) nr 1307/2013 (EUT L 435, 6.12.2021, s. 1).

⁽¹⁷⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/783 av den 29 april 2021 om inrättande av ett program för miljö och klimatpolitik (Life) samt om upphävande av förordning (EU) nr 1293/2013 (EUT L 172, 17.5.2021, s. 53).

Europas biologiska mångfald på jordbruksmark kan börja återhämta sig senast 2030, genom att stödja genomförandet av direktiven 92/43/EEG och 2009/147/EG samt EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030.

- (59) Restaurering och återvätning av organiska jordar, enligt definitionen i 2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories, som används i jordbruket, t.ex. som gräsmark eller åkermark, och som utgörs av dränerade torvmarker, bidrar till betydande fördelar för biologisk mångfald, en avsevärd minskning av växthusgasutsläppen och andra miljöfördelar, samtidigt som det bidrar till ett jordbrukslandskap med hög mångfald. Medlemsstaterna kan välja mellan många olika restaureringsåtgärder för dränerade torvmarker som används inom jordbruket, däribland omställning av åkermark till permanent gräsmark, extensifieringsåtgärder åtföljda av minskad dränering, fullständig återvätning med möjlighet till brukning av våtmarker (paludikultur), eller etablering av torvbildande vegetation. De största klimatfördelarna skapas genom restaurering och återvätning av åkermark följt av restaurering av intensiv gräsmark. För att möjliggöra ett flexibelt genomförande av restaureringsmålet för dränerade torvmarker som används inom jordbruket bör medlemsstaterna kunna räkna med restaureringsåtgärder och återvätning av dränerade torvmarker i områden med torvbrytning samt, i viss utsträckning, restaurering och återvätning av dränerade torvmarker med annan markanvändning, t.ex. skog, som bidrag till uppnåendet av restaureringsmålen för dränerade torvmarker som används inom jordbruket. Om återvätning av dränerad torvmark som används inom jordbruket inte kan genomföras på grund av betydande negativ inverkan på byggnader, infrastruktur, klimatanpassning eller andra allmänintressen och det inte är möjligt att återvåta torvmarker med annan markanvändning, bör det, om det är vederbörligen motiverat, vara möjligt för medlemsstaterna att minska omfattningen av återvätning av torvmark.
- (60) För att fullt ut ta vara på fördelarna för den biologiska mångfalden bör restaurering och återvätning av områden med dränerad torvmark gå utöver områden med de typer av våtmarkslivsmiljöer som förtecknas i bilaga I till direktiv 92/43/EEG och som ska restaureras och återetableras. Uppgifter om organiska jordars omfattning och deras utsläpp och upptag av växthusgaser övervakas och görs tillgängliga genom rapportering om LULUCF-sektorn i medlemsstaternas nationella inventeringar av växthusgaser som lämnas in enligt FN:s ramkonvention om klimatförändringar. Restaurerade och återvåta torvmarker kan fortsätta att användas produktivt på alternativa sätt. Paludikultur, där jordbruk bedrivs på torvmarker i blött skick, kan till exempel innefatta odling av olika typer av vass, vissa typer av virke, odling av blåbär och tranbär, odling av vitmossa samt bete för vattenbufflar. Dessa metoder bör baseras på principerna för hållbar förvaltning och syfta till att öka den biologiska mångfalden så att de kan vara av högt värde såväl ekonomiskt som ekologiskt. Paludikultur kan gynna flera hotade arter i unionen och kan också underlätta konnektiviteten mellan våtmarksområden och associerade arters populationer i unionen. Finansiering av åtgärder för att restaurera och återvåta dränerade torvmarker och för att kompensera eventuella inkomstförluster kan komma från en rad olika källor, bland annat utgifter inom ramen för unionens budget och unionens finansieringsprogram.
- (61) I EU:s nya skogsstrategi för 2030, som lades fram i kommissionens meddelande av den 16 juli 2021, beskrivs behovet av att återställa skogarnas biologiska mångfald. Skogar och andra skogsmarker täcker mer än 43,5 % av unionens landareal. Skogsekosystem som hyser en rik biologisk mångfald är sårbara för klimatförändringar men är också en naturlig bundsförvant när det gäller att anpassa sig till och bekämpa klimatförändringar och klimatrelaterade risker, bl.a. genom sina funktioner som kollager och kolsänkor, och tillhandahåller många andra oumbärliga ekosystemtjänster och ekosystemfördelar, t.ex. försörjning med virke och trä, livsmedel och andra icke-träbaserade produkter, klimatreglering, markstabilisering och erosionsövervakning samt rening av luft och vatten.
- (62) Det behöver genomföras restaureringsåtgärder för att förbättra den biologiska mångfalden i skogsekosystem i hela unionen, även i områden som inte täcks av livsmiljötyper som omfattas av direktiv 92/43/EEG. I avsaknad av en gemensam metod för att bedöma tillståndet hos skogsekosystem som skulle göra det möjligt att fastställa specifika restaureringsmål för skogsekosystem är det lämpligt att fastställa en allmän skyldighet att förbättra den biologiska mångfalden i skogsekosystem och mäta fullgörandet av den skyldigheten på grundval av index för vanliga skogsfåglar och ett antal andra indikatorer, t.ex. stående död ved, liggande död ved, andelen skogar med olikåldrig struktur, skogskonnektivitet, lagret av organiskt kol, andelen skogar som domineras av inhemska trädarter och trädartblandning.
- (63) När medlemsstaterna planerar och genomför de restaureringsåtgärder som behövs för att förbättra den biologiska mångfalden i skogsekosystem och när de fastställer tillfredsställande nivåer för indikatorer för biologisk mångfald för

skogar bör de ta hänsyn till riskerna för skogsbränder, på grundval av lokala förhållanden. Medlemsstaterna bör använda bästa praxis för att minska sådana risker, särskilt i enlighet med kommissionens riktlinjer för markbaserat förebyggande av skogsbränder som utfärdats 2021.

- (64) I EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 fastställs ett åtagande om att plantera ytterligare minst tre miljarder träd i unionen senast 2030, med full respekt för ekologiska principer. EU:s nya skogsstrategi för 2030, som lades fram i kommissionens meddelande av den 16 juli 2021, innehåller en färdplan för genomförandet av detta åtagande som bygger på den övergripande principen att plantera och odla rätt träd på rätt plats och för rätt ändamål. En webbaserad trädräknare finns tillgänglig som ett verktyg för att registrera bidrag till och framsteg i fråga om åtagandet, och medlemsstaterna bör i verktyget dokumentera träd som har planterats. Såsom anges i EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 och färdplanen i EU:s nya skogsstrategi för 2030 utfärdade kommissionen den 17 mars 2023 riktlinjer för beskogning, återbeskogning och trädplantering som främjar biologisk mångfald. Dessa riktlinjer, som beskriver den ram av ekologiska principer som ska beaktas, syftar till att bidra till åtagandet och därmed till att stödja genomförandet av denna förordning.
- (65) Restaureringsmål och restaureringsskyldigheter för livsmiljöer och arter som skyddas enligt direktiven 92/43/EEG och 2009/147/EG, för pollinatörer och för sötvattens-, jordbruks- och skogsekosystem och urbana ekosystem bör komplettera varandra och fungera i synergi, i syfte att uppnå det övergripande målet att restaurera ekosystem i medlemsstaternas land- och havsområden. De restaureringsåtgärder som krävs för att uppnå ett specifikt mål kommer i många fall att bidra till att andra mål uppnås eller till att andra skyldigheter uppfylls. Medlemsstaterna bör därför planera restaureringsåtgärder strategiskt i syfte att maximera deras effektivitet när det gäller att bidra till återhämtning av natur i hela unionen. Restaureringsåtgärder bör också planeras på ett sådant sätt att de beaktar begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt förebyggande och kontroll av effekterna av naturkatastrofer, och markförsämring. De bör syfta till att optimera ekosystemens ekologiska, ekonomiska och sociala funktioner, inbegripet deras produktivitetspotential, med beaktande av deras bidrag till en hållbar utveckling i relevanta regioner och samhällen. För att undvika oavsiktliga konsekvenser bör medlemsstaterna också beakta de förutsebara socioekonomiska effekterna och de beräknade fördelarna med genomförandet av restaureringsåtgärderna. Det är viktigt att medlemsstaterna utarbetar detaljerade nationella restaureringsplaner med utgångspunkt i bästa tillgängliga vetenskapliga rön. Dokumenterade uppgifter om historisk utbredning och areal samt om förväntade förändringar i miljöförhållanden till följd av klimatförändringar bör ligga till grund för fastställandet av gynnsamma referensarealer för livsmiljötyper. Dessutom är det viktigt att allmänheten i ett tidigt skede får verkliga möjligheter att delta i utarbetandet av planerna. Medlemsstaterna bör ta hänsyn till de särskilda förhållandena och behoven inom sitt territorium för att planerna ska motsvara relevanta påverkansfaktorer, hot och drivkrafter för förlust av biologisk mångfald och bör samarbeta för att säkerställa restaurering och konnektivitet över gränserna.
- (66) För att säkerställa synergier mellan de olika åtgärder som har vidtagits och kommer att vidtas för att skydda, bevara och restaurera natur i unionen bör medlemsstaterna när de utarbetar sina nationella restaureringsplaner ta hänsyn till de bevarandeåtgärder som har fastställts för Natura 2000-områden och de prioriterade åtgärdsplaner som har upprättats i enlighet med direktiven 92/43/EEG och 2009/147/EG; åtgärder för att uppnå god ekologisk och kemisk status hos vattenförekomster som ingår i de förvaltningsplaner för avrinningsdistrikt som har utarbetats i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG⁽¹⁸⁾; marina strategier för att uppnå god miljöstatus för alla marina regioner i unionen som har utarbetats i enlighet med direktiv 2008/56/EG; nationella luftvårdsprogram som har utarbetats i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284⁽¹⁹⁾; nationella strategier och handlingsplaner för biologisk mångfald som har utvecklats i enlighet med artikel 6 i konventionen om biologisk mångfald och bevarandeåtgärder som har antagits i enlighet med förordning (EU) nr 1380/2013 och tekniska åtgärder som har antagits i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1241⁽²⁰⁾.

⁽¹⁸⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (EGT L 327, 22.12.2000, s. 1).

⁽¹⁹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 av den 14 december 2016 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar, om ändring av direktiv 2003/35/EG och om upphävande av direktiv 2001/81/EG (EUT L 344, 17.12.2016, s. 1).

⁽²⁰⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1241 av den 20 juni 2019 om bevarande av fiskeresurserna och skydd av marina ekosystem genom tekniska åtgärder, om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1967/2006 och (EG) nr 1224/2009, och Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) nr 1380/2013, (EU) 2016/1139, (EU) 2018/973, (EU) 2019/472 och (EU) 2019/1022, samt om upphävande av rådets förordningar (EG) nr 894/97, (EG) nr 850/98, (EG) nr 2549/2000, (EG) nr 254/2002, (EG) nr 812/2004 och (EG) nr 2187/2005 (EUT L 198, 25.7.2019, s. 105).

- (67) För att säkerställa samstämmighet mellan målen för den här förordningen och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001⁽²¹⁾, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1999⁽²²⁾ och Europaparlamentets och rådets direktiv 98/70/EG⁽²³⁾ när det gäller att i synnerhet främja energi från hållbara källor under arbetet med de nationella restaureringsplanerna, bör medlemsstaterna ta hänsyn till förnybara energiprojekts potential att bidra till uppnåendet av målen för restaurering av natur.
- (68) Eftersom det är viktigt att på ett konsekvent sätt ta itu med de dubbla utmaningarna med förlust av biologisk mångfald och klimatförändringar bör restaurering av biologisk mångfald ta hänsyn till utbyggnaden av förnybar energi. Det bör vara möjligt att kombinera restaureringsverksamhet och utbyggnad av projekt för förnybar energi, när så är möjligt, inbegripet i accelerationsområden för förnybar energi och särskilda nätområden. I direktiv (EU) 2018/2001 föreskrivs att medlemsstaterna ska utföra en samordnad kartläggning för utbyggnaden av förnybar energi på sitt territorium för att identifiera den inhemska potentialen och de tillgängliga landområden (både ovan och under jord), havs- eller inlandsvattenområden som är nödvändiga för att uppföra verk för förnybar energi och tillhörande infrastruktur, såsom nät- och lageranläggningar, inklusive värmelagring, som krävs för att de minst ska kunna uppfylla sina nationella bidrag till det reviderade målet för förnybara energikällor för 2030. Sådana nödvändiga områden, inbegripet befintliga verk och samarbetsmekanismer, ska stå i proportion till de uppskattade utvecklingsbanor och den totala planerade installerade kapacitet per teknik för förnybar energi som anges i de nationella energi- och klimatplanerna. Medlemsstaterna bör utse en undergrupp av sådana områden som accelerationsområden för förnybar energi. Accelerationsområden för förnybar energi är särskilda platser, på land eller till havs, som är särskilt lämpliga för installation av anläggningar för produktion av energi från förnybara energikällor, där utbyggnaden av en viss typ av förnybar energi inte förväntas ha någon betydande miljöpåverkan, med tanke på förhållandena i det valda området. Medlemsstaterna ska prioritera konstgjorda och bebyggda ytor, till exempel tak och husfasader, transportinfrastruktur och dess omedelbara omgivningar, parkeringsplatser, bondgårdar, avfallsanläggningar, industriområden, gruvor, konstgjorda inlandsvattenförekomster, sjöar eller dammar och, om så är lämpligt, anläggningar för rening av avloppsvatten från tätbebyggelse samt skadad mark som inte kan användas för jordbruk. I direktiv (EU) 2018/2001 fastställs också att medlemsstaterna har rätt att anta en eller flera planer för att utse särskilda infrastrukturområden för utveckling av nät- och lagringsprojekt som krävs för att integrera förnybar energi i elsystemet, om en sådan utveckling inte förväntas medföra en betydande miljöpåverkan, en sådan påverkan vederbörligen kan begränsas eller, om detta inte är möjligt, kompenseras. Syftet med sådana områden ska vara att stödja och komplettera accelerationsområdena för förnybar energi. När medlemsstaterna utser accelerationsområden för förnybar energi och särskilda infrastrukturområden ska de undvika skyddade områden och ta hänsyn till sina nationella restaureringsplaner. Medlemsstaterna bör samordna utarbetandet av nationella restaureringsplaner med kartläggningen av områden som krävs för att uppfylla åtminstone deras nationella bidrag till målet för förnybara energikällor för 2030 och, i tillämpliga fall, med utseendet av accelerationsområden för förnybar energi och särskilda nätområden. Under utarbetandet av de nationella restaureringsplanerna bör medlemsstaterna säkerställa synergier med utbyggnaden av förnybar energi och energiinfrastruktur och med accelerationsområden för förnybar energi och särskilda nätområden som redan har utsetts och även säkerställa att dessa områden fungerar oförändrat, inbegripet de tillståndsförfaranden som är tillämpliga i dessa områden i enlighet med direktiv (EU) 2018/2001.
- (69) För att säkerställa synergier med restaureringsåtgärder som medlemsstaterna redan har planerat eller vidtagit bör dessa restaureringsåtgärder erkännas och beaktas i de nationella restaureringsplanerna. Med tanke på hur brådskande det är enligt budskapet i IPCC:s sjätte bedömningsrapport att vidta åtgärder för att restaurera skadade ekosystem bör medlemsstaterna genomföra de åtgärderna parallellt med att restaureringsplanerna utarbetas.
- (70) De nationella restaureringsplanerna och åtgärderna för att restaurera livsmiljöer samt åtgärderna för att förhindra försämring av livsmiljöer bör också ta hänsyn till resultatet av forskningsprojekt som är relevanta för att bedöma ekosystems tillstånd, identifiera och inrätta restaureringsåtgärder och för övervakningsändamål. Vid behov bör de

⁽²¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor (EUT L 328, 21.12.2018, s. 82).

⁽²²⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1999 av den 11 december 2018 om styrningen av energiunionen och av klimatåtgärder samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 663/2009 och (EG) nr 715/2009, Europaparlamentets och rådets direktiv 94/22/EG, 98/70/EG, 2009/31/EG, 2009/73/EG, 2010/31/EU, 2012/27/EU och 2013/30/EU samt rådets direktiv 2009/119/EG och (EU) 2015/652 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 525/2013 (EUT L 328, 21.12.2018, s. 1).

⁽²³⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 98/70/EG av den 13 oktober 1998 om kvaliteten på bensen och dieselbränslen och om ändring av rådets direktiv 93/12/EEG (EGT L 350, 28.12.1998, s. 58).

också ta hänsyn till de olikartade förhållandena inom unionens olika regioner, i enlighet med artikel 191.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), såsom sociala, ekonomiska och kulturella behov och regionala och lokala särdrag, inbegripet befolkningstäthet.

- (71) Det är lämpligt att ta hänsyn till den särskilda situationen i unionens yttersta randområden enligt förteckningen i artikel 349 i EUF-fördraget där det föreskrivs specifika åtgärder för att stödja dessa områden. Som anges i EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 bör särskilt fokus läggas på att skydda och återställa ekosystem i EU:s yttersta randområden med tanke på deras exceptionellt höga värde för den biologiska mångfalden. Samtidigt bör de tillhörande kostnaderna för att skydda och återställa dessa ekosystem och de yttersta randområdenas avlägsna läge, ökaraktär, ringa storlek, besvärliga terräng- och klimatförhållanden beaktas, särskilt vid utarbetandet av de nationella restaureringsplanerna. Medlemsstaterna uppmanas att på frivillig basis inkludera särskilda restaureringsåtgärder i de yttersta randområden som inte omfattas av tillämpningsområdet för denna förordning.
- (72) Europeiska miljöbyrån (EEA) bör ge medlemsstaterna stöd i utarbetandet av nationella restaureringsplaner och även vid övervakningen av framstegen mot att uppnå målen och uppfylla skyldigheterna avseende restaurering. Kommissionen bör bedöma om de nationella restaureringsplanerna är tillräckliga för att uppnå dessa mål och uppfylla dessa skyldigheter, för att uppnå unionens övergripande mål att gemensamt, som ett unionsmål, i alla de områden och ekosystem som omfattas av denna förordning, täcka minst 20 % av landarealen och minst 20 % av havsarealen senast 2030, och alla ekosystem som är i behov av restaurering senast 2050, för att uppnå målen att restaurera minst 25 000 km vattendrag till fritt strömmande vattendrag i unionen senast 2030 samt för att bidra till åtagandet att plantera ytterligare minst 3 miljarder träd i unionen senast 2030.
- (73) Rapporten om tillståndet för naturen från 2020 har visat att en betydande andel av den information som lämnats av medlemsstaterna i enlighet med artikel 17 i direktiv 92/43/EEG och artikel 12 i direktiv 2009/147/EG, särskilt om bevarandestatus och trender för de livsmiljöer och arter som de skyddar, kommer från ofullständiga investeringar eller grundas enbart på experters utlåtanden. Rapporten visade också att statusen för flera livsmiljötyper och arter som skyddas enligt direktiv 92/43/EEG fortfarande är okänd. Dessa kunskapsluckor måste fyllas och det krävs investeringar i kontroll och övervakning för att underbygga stabila och vetenskapligt baserade nationella restaureringsplaner. För att olika övervakningsmetoder ska bli snabbare, mer effektiva och samstämmiga bör kontroll och övervakning i största möjliga mån ta vara på resultatet av unionsfinansierade forsknings- och innovationsprojekt, ny teknik, såsom övervakning på plats och fjärranalys med hjälp av rymddata och rymdtjänster som levereras inom ramen för komponenterna Egnos, Galileo och Copernicus i unionens rymdprogram, som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/696 ⁽²⁴⁾. EU-uppdragen *Återställa våra hav och vatten*, *Anpassning till klimatförändringar* och *En giv för den europeiska marken*, som beskrivs i kommissionens meddelande om EU-uppdrag av den 29 september 2021, kommer att stödja genomförandet av restaureringsmålen.
- (74) Med tanke på de särskilda tekniska och finansiella utmaningar som är förknippade med kartläggning och övervakning av marina miljöer bör medlemsstaterna, som ett komplement till den information som rapporteras i enlighet med artikel 17 i direktiv 92/43/EEG och i enlighet med artikel 17 i direktiv 2008/56/EG, kunna använda information om påverkansfaktorer och hot eller annan relevant information som grund för extrapolering när de bedömer tillståndet i marina livsmiljöer som förtecknas i bilaga II till denna förordning. Det bör också vara möjligt att använda ett sådant tillvägagångssätt som grund för planering av restaureringsåtgärder i marina livsmiljöer i enlighet med denna förordning. Den övergripande bedömningen av tillståndet i de marina livsmiljöer som förtecknas i bilaga II till denna förordning bör baseras på bästa tillgängliga kunskap och senaste tekniska och vetenskapliga framsteg.
- (75) För att säkerställa övervakningen av framstegen med att genomföra de nationella restaureringsplanerna, de restaureringsåtgärder som har genomförts, de områden som är föremål för restaureringsåtgärder och uppgifterna om inventeringen av hinder för vattendrags kontinuitet, bör det införas ett system där medlemsstaterna åläggs att skapa, uppdatera och tillgängliggöra relevanta uppgifter om resultatet av sådan övervakning. Den elektroniska rapporteringen av uppgifter till kommissionen bör använda EEA:s Reportnetsystem, och man bör sträva efter att

⁽²⁴⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/696 av den 28 april 2021 om inrättande av unionens rymdprogram och Europeiska unionens rymdprogrambyrå och om upphävande av förordningarna (EU) nr 912/2010, (EU) nr 1285/2013, (EU) nr 377/2014 och beslut nr 541/2014/EU (EUT L 170, 12.5.2021, s. 69).

begränsa den administrativa bördan för alla aktörer så mycket som möjligt. För att säkerställa en lämplig infrastruktur för allmänhetens tillgång till uppgifter samt rapportering och utbyte av uppgifter mellan offentliga myndigheter, bör medlemsstaterna när så är relevant basera dataspecifikationerna på de som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/4/EG ⁽²⁵⁾, 2007/2/EG ⁽²⁶⁾ och (EU) 2019/1024 ⁽²⁷⁾.

- (76) För att säkerställa ett effektivt genomförande av den här förordningen bör kommissionen på begäran ge medlemsstaterna stöd genom instrumentet för tekniskt stöd, som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/240 ⁽²⁸⁾ och som tillhandahåller skräddarsytt tekniskt stöd för att utforma och genomföra reformer. Det tekniska stöd som tillhandahålls inom ramen för detta instrument omfattar t.ex. stärkt administrativ kapacitet, harmoniserade rättsliga ramar och utbyte av relevant bästa praxis.
- (77) Kommissionen bör rapportera om medlemsstaternas framsteg mot att uppnå restaureringsmålen och fullgöra skyldigheterna i denna förordning på grundval av unionsomfattande lägesrapporter som utarbetas av EEA och andra analyser och rapporter som medlemsstaterna gör tillgängliga inom relevanta politikområden, t.ex. naturvårds-, havs- och vattenpolitik.
- (78) För att säkerställa att man uppnår de mål och fullgör de skyldigheter som fastställs i denna förordning är det mycket viktigt att det görs tillräckliga privata och offentliga investeringar i restaurering. Medlemsstaterna bör därför i sina nationella budgetar integrera utgifter för mål för biologisk mångfald, även i förhållande till alternativ- och omställningskostnader till följd av genomförandet av de nationella restaureringsplanerna, och återge hur unionsfinansiering används. När det gäller unionsfinansiering bidrar utgifter inom ramen för unionens budget och unionens finansieringsprogram, t.ex. Life-programmet, Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF), som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1139 ⁽²⁹⁾, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och Europeiska garantifonden för jordbruket (EGF), som båda inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/2220 ⁽³⁰⁾, Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) och Sammanhållningsfonden, som båda inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1058 ⁽³¹⁾, Fonden för en rättvis omställning, som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1056 ⁽³²⁾ samt Horisont 2020 – ramprogrammet för forskning och innovation, som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/695 ⁽³³⁾, till målen för biologisk mångfald med ambitionen att anslå 7,5 % 2024 och 10 % 2026 och 2027 av de årliga utgifterna i den fleråriga budgetramen för perioden 2021–2027 som fastställs i rådets förordning (EU, Euratom) 2020/2093 ⁽³⁴⁾ (*den fleråriga budgetramen 2021–2027*) till mål för biologisk mångfald. Faciliteten för återhämtning och resiliens, som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/241 ⁽³⁵⁾, är ytterligare en källa till finansiering av skydd för och restaurering av biologisk mångfald och ekosystem. När det gäller Life-programmet bör särskild uppmärksamhet ges åt en lämplig användning av de strategiska naturprojekten som ett särskilt verktyg som skulle kunna stödja genomförandet av den här förordningen genom att integrera tillgängliga finansiella resurser på ett effektivt och ändamålsenligt sätt.

⁽²⁵⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/4/EG av den 28 januari 2003 om allmänhetens tillgång till miljöinformation och om upphävande av rådets direktiv 90/313/EEG (EUT L 41, 14.2.2003, s. 26).

⁽²⁶⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/2/EG av den 14 mars 2007 om upprättande av en infrastruktur för rumslig information i Europeiska gemenskapen (Inspire) (EUT L 108, 25.4.2007, s. 1).

⁽²⁷⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (EUT L 172, 26.6.2019, s. 56).

⁽²⁸⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/240 av den 10 februari 2021 om inrättande av ett instrument för tekniskt stöd (EUT L 57, 18.2.2021, s. 1).

⁽²⁹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1139 av den 7 juli 2021 om Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden och om ändring av förordning (EU) 2017/1004 (EUT L 247, 13.7.2021, s. 1).

⁽³⁰⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/2220 av den 23 december 2020 om fastställande av vissa övergångsbestämmelser för stöd från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och Europeiska garantifonden för jordbruket (EGF) under åren 2021 och 2022 och om ändring av förordningarna (EU) nr 1305/2013, (EU) nr 1306/2013 och (EU) nr 1307/2013 vad gäller resurser och tillämpning under åren 2021 och 2022 och förordning (EU) nr 1308/2013 vad gäller resurser och fördelningen av sådant stöd under åren 2021 och 2022 (EUT L 437, 28.12.2020, s. 1).

⁽³¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1058 av den 24 juni 2021 om Europeiska regionala utvecklingsfonden och Sammanhållningsfonden (EUT L 231, 30.6.2021, s. 60).

⁽³²⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1056 av den 24 juni 2021 om inrättande av Fonden för en rättvis omställning (EUT L 231, 30.6.2021, s. 1).

⁽³³⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/695 av den 28 april 2021 om inrättande av Horisont Europa – ramprogrammet för forskning och innovation, och om fastställande av dess regler för deltagande och spridning samt om upphävande av förordningarna (EU) nr 1290/2013 och (EU) nr 1291/2013 (EUT L 170, 12.5.2021, s. 1).

⁽³⁴⁾ Rådets förordning (EU, Euratom) 2020/2093 av den 17 december 2020 om den fleråriga budgetramen 2021–2027 (EUT L 433 I, 22.12.2020, s. 11).

⁽³⁵⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/241 av den 12 februari 2021 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens (EUT L 57, 18.2.2021, s. 17).

- (79) Utarbetandet av de nationella restaureringsplanerna bör inte innebära en skyldighet för medlemsstaterna att omdisponera finansiering inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken, den gemensamma fiskeripolitiken eller andra finansieringsprogram eller finansieringsinstrument för jordbruk och fiske eller instrument inom den fleråriga budgetramen 2021–2027 för att genomföra denna förordning.
- (80) En rad unionsinitiativ, nationella initiativ och privata initiativ finns tillgängliga för att stimulera privat finansiering, såsom InvestEU-programmet, inrättat genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/523 ⁽³⁶⁾, som erbjuder möjligheter att mobilisera offentlig och privat finansiering för att stödja bland annat förbättring av natur och biologisk mångfald genom gröna och blå infrastrukturprojekt och kolinlagrande jordbruk som en grön affärsmodell. Finansiering av åtgärder för naturrestaurering på fältet, genom privat eller offentlig finansiering, inbegripet resultatbaserat stöd och innovativa system såsom certifieringssystem för koldioxidupptag, skulle kunna främjas. Incitament för privata investeringar skulle även kunna skapas genom offentliga investeringsprogram, inbegripet finansieringsinstrument, subventioner och andra instrument, förutsatt att reglerna för statligt stöd efterlevs.
- (81) För att säkerställa genomförandet av denna förordning är det nödvändigt med tillräckliga privata och offentliga investeringar i åtgärder för naturrestaurering. Kommissionen bör därför inom 12 månader från den dag då denna förordning träder i kraft och i samråd med medlemsstaterna lägga fram en rapport med en analys av eventuella luckor i genomförandet av denna förordning. När så är lämpligt bör rapporten åtföljas av förslag till lämpliga åtgärder, inbegripet finansiella åtgärder, för att hantera de identifierade bristerna, såsom inrättandet av särskild finansiering och utan att föregripa medlagstiftarnas befogenheter vad gäller antagandet av den fleråriga budgetramen efter 2027.
- (82) Enligt fast rättspraxis från Europeiska unionens domstol ankommer det på medlemsstaternas domstolar att, enligt principen om lojalt samarbete i artikel 4.3 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget), säkerställa domstolsskyddet för de rättigheter som enskilda har enligt unionsrätten. Vidare ska medlemsstaterna enligt artikel 19.1 i EU-fördraget fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten. Unionen och medlemsstaterna är parter i FN:s ekonomiska kommission för Europas konvention om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor ⁽³⁷⁾ (Århuskonventionen). Enligt Århuskonventionen ska medlemsstaterna, i enlighet med det relevanta nationella rättssystemet, säkerställa att den berörda allmänheten har tillgång till rättslig prövning.
- (83) Medlemsstaterna bör främja ett rättvist och samhällsövergripande tillvägagångssätt för utarbetandet och genomförandet av sina nationella restaureringsplaner. De bör vidta nödvändiga åtgärder för att involvera lokala och regionala myndigheter, markägare och markanvändare och deras sammanslutningar, organisationer i det civila samhället, näringslivet, forsknings- och utbildningsinstitutioner, jordbrukare, fiskare, skogsbrukare, investerare samt andra berörda parter och allmänheten i alla skeden av utarbetandet, översynen och genomförandet av de nationella restaureringsplanerna, och för att främja dialog och spridningen av vetenskapligt underbyggd information om biologisk mångfald och fördelarna med restaurering.
- (84) Enligt förordning (EU) 2021/2115 är de strategiska GJP-planerna avsedda att bidra till uppnåendet av och överensstämma med de långsiktiga nationella mål som anges i eller som följer av de lagstiftningsakter som förtecknas i bilaga XIII till den förordningen. Den här förordningen bör beaktas när kommissionen i enlighet med artikel 159 i förordning (EU) 2021/2115 senast den 31 december 2025 ser över den förteckning som anges i bilaga XIII till den förordningen.
- (85) I enlighet med åtagandet i det åttonde miljöhandlingsprogrammet, som fastställs i Europaparlamentets och rådets beslut (EU) 2022/591 ⁽³⁸⁾, ska medlemsstaterna fasa ut miljöskadliga subventioner på nationell nivå, använda marknadsbaserade instrument och verktyg för grön budgetering och finansiering på bästa sätt, inbegripet sådana som krävs för att säkerställa en socialt rättvis omställning, och stödja företag och andra berörda aktörer i utvecklingen och tillämpningen av standardiserad praxis för redovisning av naturkapital.

⁽³⁶⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/523 av den 24 mars 2021 om inrättande av InvestEU-programmet och om ändring av förordning (EU) 2015/1017 (EUT L 107, 26.3.2021, s. 30).

⁽³⁷⁾ EUT L 124, 17.5.2005, s. 4.

⁽³⁸⁾ Europaparlamentets och rådets beslut (EU) 2022/591 av den 6 april 2022 om ett allmänt miljöhandlingsprogram för unionen till 2030 (EUT L 114, 12.4.2022, s. 22).

- (86) I syfte att säkerställa att denna förordning anpassas på det sätt som behövs, bör befogenheten att anta akter i enlighet med artikel 290 i EUF-fördraget delegeras till kommissionen med avseende på att komplettera denna förordning genom fastställande och uppdatering av en vetenskapligt baserad metod för övervakning av mångfalden och populationer av pollinatörer och med avseende på att ändra bilagorna I–VII till denna förordning genom anpassning till den tekniska och vetenskapliga utvecklingen av grupperna av och förteckningarna över livsmiljötyper, förteckningen över marina arter, förteckningen över arter som används för indexet för vanliga jordbruksfåglar, beskrivningen, enheten och metoden för indikatorer för biologisk mångfald för jordbruksekosystem och skogsekosystem och förteckningarna över exemplen på restaureringsåtgärder, i syfte att beakta de erfarenheter som gjorts vid tillämpningen av förordningen eller för att säkerställa överensstämmelse med EUNIS livsmiljötyper. Det är särskilt viktigt att kommissionen genomför konsekvensbedömningar och lämpliga samråd under sitt förberedande arbete, inklusive på expertnivå, i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning⁽³⁹⁾. För att säkerställa lika stor delaktighet i förberedelsen av delegerade akter erhåller Europaparlamentet och rådet alla handlingar samtidigt som medlemsstaternas experter, och deras experter ges systematiskt tillträde till möten i kommissionens expertgrupper som arbetar med förberedelse av delegerade akter.
- (87) För att säkerställa enhetliga villkor för genomförandet av denna förordning bör kommissionen tilldelas genomförandebefogenheter med avseende på att närmare fastställa metoderna för att övervaka de indikatorer för jordbruksekosystem som förtecknas i bilaga IV till denna förordning och de indikatorer för skogsekosystem som förtecknas i bilaga VI till denna förordning, fastställa vägledande ramar för att fastställa tillfredsställande nivåer för urbana grönytor, urban trädkrontäckning i urbana ekosystem, pollinatörer, de indikatorer för biologisk mångfald för jordbruksekosystem som förtecknas i bilaga IV till denna förordning och indikatorer för skogsekosystem som förtecknas i bilaga VI till denna förordning, fastställa ett enhetligt format för de nationella restaureringsplanerna samt fastställa formatet, strukturen och de närmare arrangemangen för att lämna uppgifter och information elektroniskt till kommissionen. Dessa befogenheter bör utövas i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011⁽⁴⁰⁾.
- (88) För att möjliggöra snabba och effektiva insatser när en oförutsebar, exceptionell och oprovocerad händelse inträffar som ligger utanför unionens kontroll, med allvarliga unionsomfattande konsekvenser för tillgången på den mark som krävs för att säkerställa tillräcklig jordbruksproduktion för unionens livsmedelskonsumtion, bör kommissionen tilldelas genomförandebefogenheter med avseende på tillfälligt upphävande av tillämpningen av de relevanta bestämmelserna i denna förordning i den omfattning och under den period som är absolut nödvändig, dock högst tolv månader, samtidigt som målen för denna förordning bibehålls. Dessa befogenheter bör utövas i enlighet med förordning (EU) nr 182/2011.
- (89) Kommissionen bör göra en utvärdering av denna förordning. I enlighet med det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning bör denna utvärdering baseras på kriterierna effektivitet, ändamålsenlighet, relevans, konsekvens och mervärde och bör ligga till grund för konsekvensbedömningar av olika alternativ för vidare åtgärder. Vidare bör kommissionen bedöma behovet av att fastställa ytterligare restaureringsmål, baserat på gemensamma metoder för bedömning av tillståndet hos ekosystem som inte omfattas av artiklarna 4 och 5 i denna förordning, med hänsyn tagen till senaste vetenskapliga rön.
- (90) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/869⁽⁴¹⁾ bör ändras i enlighet med detta.
- (91) Eftersom målen för denna förordning, nämligen att säkerställa långsiktig och varaktig återhämtning av resilienta ekosystem med biologisk mångfald inom medlemsstaternas europeiska territorium, genom restaureringsåtgärder som ska vidtas av medlemsstaterna för att gemensamt uppnå ett unionsmål för restaurering av land- och havsområden senast 2030 och alla områden i behov av restaurering senast 2050, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna utan snarare, på grund av åtgärdens omfattning och verkningar, kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i EU-fördraget. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går denna förordning inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa mål.

⁽³⁹⁾ EUT L 123, 12.5.2016, s. 1.

⁽⁴⁰⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011 av den 16 februari 2011 om fastställande av allmänna regler och principer för medlemsstaternas kontroll av kommissionens utövande av sina genomförandebefogenheter (EUT L 55, 28.2.2011, s. 13).

⁽⁴¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/869 av den 30 maj 2022 om riktlinjer för transeuropeisk energinfrastruktur, om ändring av förordningarna (EG) nr 715/2009, (EU) 2019/942 och (EU) 2019/943 och direktiven 2009/73/EG och (EU) 2019/944, och om upphävande av förordning (EU) nr 347/2013 (EUT L 152, 3.6.2022, s. 45).

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL I

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 1

Innehåll

1. I denna förordning fastställs regler för att bidra till
 - a) en långsiktig och varaktig återhämtning av resilienta ekosystem med biologisk mångfald på land och till havs i medlemsstaterna genom restaurering av försämrade ekosystem,
 - b) att uppnå unionens övergripande mål för begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt för markförsämringsneutralitet,
 - c) att förbättra livsmedelstryggheten,
 - d) att uppfylla unionens internationella åtaganden.
2. Genom denna förordning inrättas en ram inom vilken medlemsstaterna ska genomföra effektiva och områdesbaserade restaureringsåtgärder med målsättningen att gemensamt, som ett unionsomfattande mål, inom den areal och de ekosystem som omfattas av denna förordning, täcka minst 20 % av landområden och minst 20 % av havsarealen senast 2030, samt alla ekosystem som är i behov av restaurering senast 2050.

Artikel 2

Geografiskt tillämpningsområde

Denna förordning är tillämplig på de ekosystem som avses i artiklarna 4–12

- a) på medlemsstaternas territorium,
- b) i medlemsstaternas kustvatten, enligt definitionen i artikel 2.7 i direktiv 2000/60/EG, samt deras havsbotten eller deras underliggande jordlager,
- c) i vatten, havsbotten eller underliggande jordlager som ligger på havssidan av den baslinje som används för att beräkna utsträckningen av en medlemsstats territorialvatten, ut till den yttersta gränsen av det område där en medlemsstat har, eller, utöver suveräna rättigheter eller jurisdiktion i enlighet med Förenta nationernas havsrättskonvention från 1982 ⁽⁴²⁾.

Denna förordning är endast tillämplig på ekosystem inom medlemsstaternas europeiska territorium på vilket fördragen tillämpas.

Artikel 3

Definitioner

I denna förordning gäller följande definitioner:

1. *ekosystem*: ett dynamiskt komplex av växt-, djur-, svamp- och mikroorganismssamhällen och dessas icke-levande miljö som interagerar som en funktionell enhet och som innefattar livsmiljötyper, livsmiljöer för arter och artpopulationer.
2. *livsmiljö för en art*: habitat enligt definitionen i artikel 1 f i direktiv 92/43/EEG.

⁽⁴²⁾ EGT L 179, 23.6.1998, s. 3.

3. *restaurering*: processen att aktivt eller passivt understödja återhämtningen hos ett ekosystem i syfte att förbättra dess struktur och funktioner, med målet att bevara eller öka den biologiska mångfalden och ekosystemsresiliensen genom att förbättra tillståndet till gott för en livsmiljötyp, återetablera en gynnsam referensareal och förbättra området för en livsmiljö för en art till tillräcklig kvalitet och kvantitet i enlighet med artiklarna 4.1, 4.2, 4.3, 5.1, 5.2 och 5.3 samt uppnå målen och fullgöra skyldigheterna enligt artiklarna 8–12, inbegripet att uppnå tillfredsställande nivåer för de indikatorer som avses i artiklarna 8–12.
4. *gott tillstånd*: vad gäller ett område i en livsmiljötyp, ett tillstånd där en livsmiljötyps viktigaste egenskaper, särskilt dess struktur, funktioner och typiska arter eller typiska artsammansättning, avspeglar den höga nivå av ekologisk integritet, stabilitet och resiliens som är nödvändig för att säkerställa att den bibehålls på lång sikt och således bidrar till att uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus för en livsmiljö, om den berörda livsmiljötypen förtecknas i bilaga I till direktiv 92/43/EEG, och i marina ekosystem bidrar till att god miljöstatus uppnås eller bibehålls.
5. *god miljöstatus*: god miljöstatus enligt definitionen i artikel 3.5 i direktiv 2008/56/EG.
6. *gynnsam bevarandestatus för en livsmiljö*: gynnsam bevarandestatus i den mening som avses i artikel 1 e i direktiv 92/43/EEG.
7. *gynnsam bevarandestatus för en art*: gynnsam bevarandestatus i den mening som avses i artikel 1 i i direktiv 92/43/EEG.
8. *gynnsam referensareal*: den totala arealen av en livsmiljötyp i en viss biogeografisk eller marin region på nationell nivå som anses vara det minimum som krävs för att säkerställa långsiktig livskraft hos livsmiljötypen och dess typiska arter eller typiska artsammansättning samt denna livsmiljötyps samtliga signifikanta ekologiska variationer inom dess naturliga utbredningsområde, och som består av den befintliga arealen för livsmiljötypen och, om den arealen inte är tillräcklig för den långsiktiga livskraften hos livsmiljötypen och dess typiska arter eller typiska artsammansättning, den ytterligare areal som är nödvändig för att återetablera livsmiljötypen; om den berörda livsmiljötypen är förtecknad i bilaga I till direktiv 92/43/EEG, bidrar sådan återetablering till att gynnsam bevarandestatus för en livsmiljö uppnås, och i marina ekosystem bidrar sådan återetablering till att god miljöstatus uppnås eller bibehålls.
9. *tillräcklig kvalitet hos en livsmiljö*: den kvalitet i en arts livsmiljö som tillåter att en arts ekologiska krav kan tillgodoses när som helst under dess biologiska cykel, så att den bibehåller sig på lång sikt som en livskraftig komponent i sin livsmiljö i sitt naturliga utbredningsområde, bidrar till uppnående eller bibehållande av gynnsam bevarandestatus för en art som förtecknas i bilaga II, IV eller V till direktiv 92/43/EEG och till säkerställande av populationer av vilda fågelarter som omfattas av direktiv 2009/147/EG och dessutom i marina ekosystem bidrar till att god miljöstatus uppnås eller bibehålls.
10. *tillräcklig kvantitet av en livsmiljö*: den kvantitet av en arts livsmiljö som tillåter att en arts ekologiska krav kan tillgodoses när som helst under dess biologiska cykel, så att den bibehåller sig på lång sikt som en livskraftig komponent i sin livsmiljö i sitt naturliga utbredningsområde, bidrar till uppnående eller bibehållande av gynnsam bevarandestatus för en art som förtecknas i bilaga II, IV eller V till direktiv 92/43/EEG och till säkerställande av populationer av vilda fågelarter som omfattas av direktiv 2009/147/EG och dessutom i marina ekosystem bidrar till att god miljöstatus uppnås eller bibehålls.
11. *mycket vanlig och utbredd livsmiljötyp*: livsmiljötyp som förekommer i flera biogeografiska regioner i unionen med ett utbredningsområde som överstiger 10 000 km².
12. *pollinatör*: en vild insekt som transporterar pollen från en växts ståndare till en växts pistiller och på så sätt möjliggör befruktning och fröproduktion.
13. *minskning av populationer av pollinatörer*: en minskning i abundansen av eller mångfalden hos pollinatörer, eller både och.
14. *inhemska trädarter*: en trädart som förekommer inom sitt tidigare eller nuvarande naturliga utbredningsområde och sitt potentiella spridningsområde, dvs. inom det område den upptar naturligt eller skulle kunna uppta utan direkt eller indirekt mänsklig introduktion eller skötsel.

15. *lokal administrativ enhet* eller *LAU*: en administrativ enhet i en medlemsstat på en lägre nivå än provinsnivå, regional eller statlig nivå, som har inrättats i enlighet med artikel 4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003 ⁽⁴³⁾.
16. *tätbefolkade centrum* och *tätbefolkade kluster*: territoriella enheter som klassificeras i städer och mindre städer och förorter med hjälp av den rutbaserade typologi som har inrättats i enlighet med artikel 4b.2 i förordning (EG) nr 1059/2003.
17. *städer*: lokala administrativa enheter där minst 50 % av invånarna bor i ett eller flera tätbefolkade centrum, mätt med den urbaniseringsgrad som har fastställts i enlighet med artikel 4b.3 a i förordning (EG) nr 1059/2003.
18. *mindre städer och förorter*: lokala administrativa enheter där mindre än 50 % av invånarna bor i ett tätbefolkat centrum, men minst 50 % av invånarna bor i ett tätbefolkat kluster, mätt med den urbaniseringsgrad som har fastställts i enlighet med artikel 4b.3 a i förordning (EG) nr 1059/2003.
19. *stadsnära områden*: områden som gränsar till tätbefolkade centrum eller tätbefolkade kluster, inbegripet åtminstone alla områden inom en kilometer mätt från de yttre gränserna för dessa tätbefolkade centrum eller tätbefolkade kluster, och som är belägna i samma stad eller samma mindre stad och förort som dessa tätbefolkade centrum eller tätbefolkade kluster.
20. *urbana grönytor*: den totala arealen av träd, buskmarker, buskar, permanent örtvegetation, lavar och mossor samt dammar och vattendrag som finns i städer och mindre städer och förorter, beräknad på grundval av uppgifter från Copernicus landmiljöövervakningstjänst inom ramen för Copernicus-komponenten i unionens rymdprogram som inrättats genom förordning (EU) 2021/696 och, om de är tillgängliga för den berörda medlemsstaten, andra lämpliga kompletterande uppgifter som tillhandahålls av den medlemsstaten.
21. *urban trädkröntäckning*: den totala trädäckta arealen i städer och mindre städer och förorter, beräknad på grundval av uppgifter om trädäckning från Copernicus landmiljöövervakningstjänst inom ramen för Copernicus-komponenten i unionens rymdprogram som inrättats genom förordning (EU) 2021/696 och, om de är tillgängliga för den berörda medlemsstaten, andra lämpliga kompletterande uppgifter som tillhandahålls av den medlemsstaten.
22. *fritt strömmande vattendrag*: ett vattendrag eller en sträcka av vattendrag vars longitudinella, laterala och vertikala konnektivitet inte hindras av artificiella strukturer som utgör en barriär och vars naturliga funktioner till stor del är opåverkade.
23. *återvätning av torvmark*: processen att ändra dränerad torvjord till våt jord.
24. *accelerationsområde för förnybar energi*: accelerationsområde för förnybar energi enligt definitionen i artikel 2.9a i direktiv (EU) 2018/2001.

KAPITEL II

RESTAURERINGSMÅL OCH RESTAURERINGSSKYLDIGHETER

Artikel 4

Restaurering av land-, kust- och sötvattensekosystem

1. Medlemsstaterna ska genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att förbättra tillståndet till gott i områden med de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I och som inte är i gott tillstånd. Sådana restaureringsåtgärder ska genomföras
 - a) senast 2030 för minst 30 % av den totala arealen av alla livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I och som inte är i gott tillstånd, enligt vad som kvantifieras i den nationella restaureringsplan som avses i artikel 15,
 - b) senast 2040 för minst 60 % och senast 2050 för minst 90 % av arealen av varje grupp av livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I och som inte är i gott tillstånd, enligt vad som kvantifieras i den nationella restaureringsplan som avses i artikel 15.

⁽⁴³⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003 av den 26 maj 2003 om inrättande av en gemensam nomenklatur för statistiska territoriella enheter (NUTS) (EUT L 154, 21.6.2003, s. 1).

Vid tillämpningen av denna punkt ska medlemsstaterna, beroende på vad som är lämpligt, fram till 2030 prioritera restaureringsåtgärder i områden som är belägna i Natura 2000-områden.

2. Genom undantag från punkt 1 första stycket a och b får medlemsstaterna, om det är vederbörligen motiverat för tillämpningen av den punkten från den relevanta gruppen av livsmiljötyper undanta mycket vanliga och utbredda livsmiljötyper som täcker mer än 3 % av deras europeiska territorium.

Om en medlemsstat tillämpar det undantag som avses i första stycket ska medlemsstaten genomföra restaureringsåtgärder

- a) senast 2050 på en areal som motsvarar minst 80 % av den areal som inte är i gott tillstånd för var och en av dessa livsmiljötyper,
- b) senast 2030 på en areal som motsvarar minst en tredjedel av den procentsats som anges i led a, och
- c) senast 2040 på en areal som motsvarar minst två tredjedelar av den procentsats som anges i led a.

Det undantag som avses i första stycket får endast tillämpas om det säkerställs att den procentsats som avses i andra stycket a inte hindrar att en gynnsam bevarandestatus för var och en av dessa livsmiljötyper uppnås eller upprätthålls på nationell biogeografisk nivå.

3. Om en medlemsstat tillämpar undantaget enligt punkt 2 ska den skyldighet som anges i punkt 1 första stycket a tillämpas på den totala arealen för alla återstående livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I och som inte är i gott tillstånd, och den skyldighet som anges i punkt 1 första stycket b ska tillämpas på de återstående arealerna för de relevanta grupper av livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I och som inte är i gott tillstånd.

4. Medlemsstaterna ska genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att återetablera de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I i områden där dessa livsmiljötyper inte förekommer i syfte att uppnå den gynnsamma referensarealen för dessa livsmiljötyper. Dessa åtgärder ska genomföras i områden som motsvarar minst 30 % av den ytterligare yta som krävs för att uppnå den gynnsamma referensarealen för varje grupp av livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I, enligt vad som kvantifieras i den nationella restaureringsplan som avses i artikel 15, senast 2030, på en areal som motsvarar minst 60 % av den ytan senast 2040, och 100 % av den ytan senast 2050.

5. Genom undantag från punkt 4 i denna artikel får en medlemsstat, om den anser att det inte är möjligt att senast 2050 genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att uppnå den gynnsamma referensarealen för en specifik livsmiljötyp på 100 % av arealen, fastställa en lägre procentsats på en nivå mellan 90 % och 100 % i sin nationella restaureringsplan som avses i artikel 15 och lämna en tillräcklig motivering. I sådana fall ska medlemsstaten gradvis genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att uppnå den lägre procentsatsen fram till 2050. Senast 2030 ska dessa restaureringsåtgärder omfatta minst 30 % av den ytterligare areal som krävs för att uppnå en sådan lägre procentsats fram till 2050, och senast 2040 ska de omfatta minst 60 % av den ytterligare areal som krävs för att uppnå en sådan lägre procentsats fram till 2050.

6. Om en medlemsstat tillämpar undantaget enligt punkt 5 på specifika livsmiljötyper ska den skyldighet som anges i punkt 4 tillämpas på de återstående livsmiljötyper som ingår i de grupper av livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I och som dessa specifika livsmiljötyper tillhör.

7. Medlemsstaterna ska genomföra restaureringsåtgärder för de terrestra livsmiljöerna, kustnära livsmiljöerna och sötvattenslivsmiljöerna för de arter som förtecknas i bilagorna II, IV och V till direktiv 92/43/EEG och för de terrestra livsmiljöer, kustnära livsmiljöer och sötvattenslivsmiljöer för vilda fåglar som omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2009/147/EG som, utöver de restaureringsåtgärder som avses punkterna 1 och 4 i denna artikel, är nödvändiga för att förbättra kvaliteten hos och kvantiteten av dessa livsmiljöer, inbegripet genom att återetablera dem, och för att öka konnektiviteten, till dess att tillräcklig kvalitet hos och kvantitet av dessa livsmiljöer har uppnåtts.

8. Fastställandet av de lämpligaste områdena för restaureringsåtgärder enligt punkterna 1, 4 och 7 i den här artikeln ska utgå från bästa tillgängliga kunskap och senaste vetenskapliga rön om tillståndet hos de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I till denna förordning, mätt genom de strukturer och funktioner som är nödvändiga för att de ska bibehållas på lång sikt, inklusive deras typiska arter, i enlighet med vad som avses i artikel 1 e i direktiv 92/43/EEG och den kvalitet hos och kvantitet av livsmiljöerna för de arter som avses i punkt 7 i den här artikeln, med användning av information som rapporteras enligt artikel 17 i direktiv 92/43/EEG och artikel 12 i direktiv 2009/147/EG, och vid behov med hänsyn tagen till de olikartade situationerna i olika regioner enligt vad som avses i artikel 14.16 c i denna förordning.

9. Medlemsstaterna ska, senast 2030, säkerställa att tillståndet för livsmiljötyper är känt för minst 90 % av arealen fördelat över alla de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I och senast 2040 att tillståndet för alla områden med livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I är känt.

10. De restaureringsåtgärder som avses i punkterna 1 och 4 ska beakta behovet av förbättrad konnektivitet mellan de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I och ta hänsyn till de ekologiska kraven för de arter som avses i punkt 7 och som förekommer i dessa livsmiljötyper.

11. Medlemsstaterna ska vidta åtgärder som syftar till att säkerställa att de områden som är föremål för restaureringsåtgärder i enlighet med punkterna 1, 4 och 7 uppvisar en kontinuerlig förbättring i tillståndet hos de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I till dess att gott tillstånd uppnås och en kontinuerlig förbättring av kvaliteten hos livsmiljöerna för de arter som avses i punkt 7, till dess att tillräckligt god kvalitet uppnås för dessa livsmiljöer.

Utan att det påverkar tillämpningen av direktiv 92/43/EEG ska medlemsstaterna vidta åtgärder som syftar till att säkerställa att områden i vilka gott tillstånd har uppnåtts och i vilka tillräcklig kvalitet hos livsmiljöerna för arterna har uppnåtts inte försämras avsevärt.

12. Utan att det påverkar tillämpningen av direktiv 92/43/EEG ska medlemsstaterna, senast den dag då deras nationella restaureringsplaner offentliggörs i enlighet med artikel 17.6 i denna förordning, eftersträva att genomföra de åtgärder som krävs för att förhindra avsevärd försämring av områden där de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I till denna förordning förekommer och som är i gott tillstånd eller som krävs för att uppnå de restaureringsmål som anges i punkt 17 i den här artikeln.

13. Vad gäller punkterna 11 och 12 i den här artikeln får medlemsstaterna, i avsaknad av alternativ, utanför Natura 2000-områden tillämpa de krav på icke-försämring som anges i de punkterna på nivån för varje biogeografisk region inom sitt territorium för varje livsmiljötyp och varje livsmiljö för arter, förutsatt att den berörda medlemsstaten anmäler sin avsikt att tillämpa denna punkt till kommissionen senast den 19 februari 2025 och uppfyller de skyldigheter som anges i artiklarna 15.3 g, 20.1 j, 21.1 och 21.2 b.

14. Utanför Natura 2000-områden ska den skyldighet som anges i punkt 11 inte tillämpas på försämring som orsakas av

- a) *force majeure*, inbegripet naturkatastrofer,
- b) oundvikliga livsmiljöförändringar som orsakas direkt av klimatförändringar,
- c) en plan eller ett projekt av allt överskuggande allmänintresse, för vilket en mindre skadlig alternativ lösning saknas, vilket ska fastställas från fall till fall, eller
- d) åtgärder eller passivitet från tredjeländers sida som den berörda medlemsstaten inte är ansvarig för.

15. Utanför Natura 2000-områden ska den skyldighet som anges i punkt 12 inte tillämpas på försämring som orsakas av

- a) *force majeure*, inbegripet naturkatastrofer,
- b) oundvikliga livsmiljöförändringar som orsakas direkt av klimatförändringar,
- c) en plan eller ett projekt av allt överskuggande allmänintresse, för vilket mindre skadliga alternativa lösningar saknas, eller
- d) åtgärder eller passivitet från tredjeländers sida som den berörda medlemsstaten inte är ansvarig för.

16. Inom Natura 2000-områden är bristande uppfyllelse av de skyldigheter som anges i punkterna 11 och 12 berättigat om det orsakas av

- a) *force majeure*, inbegripet naturkatastrofer,
- b) oundvikliga livsmiljöförändringar som orsakas direkt av klimatförändringar, eller
- c) en plan eller ett projekt som har godkänts i enlighet med artikel 6.4 i direktiv 92/43/EEG.

17. Medlemsstaterna ska säkerställa

- a) en ökning av arealen i gott tillstånd för de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I till dess att minst 90 % är i gott tillstånd och till dess att den gynnsamma referensarealen för varje livsmiljötyp i varje biogeografisk region inom den berörda medlemsstaten har uppnåtts,
- b) en ökande trend mot tillräcklig kvalitet hos och kvantitet av terrestra livsmiljöer, kustnära livsmiljöer och sötvattenslivsmiljöer för de arter som förtecknas i bilagorna II, IV och V till direktiv 92/43/EEG och för de arter som omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2009/147/EG.

Artikel 5

Restaurering av marina ekosystem

1. Medlemsstaterna ska genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att förbättra tillståndet till gott i områden med de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II och som inte är i gott tillstånd. Sådana restaureringsåtgärder ska genomföras

- a) senast 2030 för minst 30 % av den totala arealen för grupperna 1–6 av de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II och som inte är i gott tillstånd, enligt vad som kvantifieras i den nationella restaureringsplan som avses i artikel 15,
- b) senast 2040 för minst 60 % och senast 2050 för minst 90 % av arealen för var och en av grupperna 1–6 av de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II och som inte är i gott tillstånd, enligt vad som kvantifieras i den nationella restaureringsplan som avses i artikel 15,
- c) senast 2040 för minst två tredjedelar av den procentsats som avses i led d i denna punkt av arealen för grupp 7 av de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II och som inte är i gott tillstånd, enligt vad som kvantifieras i den nationella restaureringsplan som avses i artikel 15, och
- d) senast 2050 för en procentsats som identifieras i enlighet med artikel 14.3 av arealen för grupp 7 av de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II och som inte är i gott tillstånd, enligt vad som kvantifieras i den nationella restaureringsplan som avses i artikel 15.

Den procentsats som avses i första stycket d i den här artikeln ska fastställas så att detta inte hindrar att god miljöstatus, som fastställs i enlighet med artikel 9.1 i direktiv 2008/56/EG, uppnås eller bibehålls.

2. Medlemsstaterna ska genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att återetablera de livsmiljötyper i grupperna 1–6 som förtecknas i bilaga II i områden där dessa livsmiljötyper inte förekommer, i syfte att uppnå en gynnsam referensareal för dessa livsmiljötyper. Dessa åtgärder ska genomföras i områden som motsvarar minst 30 % av den ytterligare yta som krävs för att uppnå den gynnsamma referensarealen för varje grupp av livsmiljötyper, enligt vad som kvantifieras i den nationella restaureringsplan som avses i artikel 15, senast 2030, i områden som motsvarar minst 60 % av den ytan senast 2040, och 100 % av den ytan senast 2050.

3. Genom undantag från punkt 2 i denna artikel får en medlemsstat, om den anser att det inte är möjligt att senast 2050 genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att uppnå den gynnsamma referensarealen för en specifik livsmiljötyp på 100 % av arealen, fastställa en lägre procentsats på en nivå mellan 90 % och 100 % i sin nationella restaureringsplan som avses i artikel 15 och lämna en tillräcklig motivering. I sådana fall ska medlemsstaten gradvis genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att uppnå den lägre procentsatsen fram till 2050. Senast 2030 ska dessa restaureringsåtgärder omfatta minst 30 % av den ytterligare areal som krävs för att uppnå en sådan lägre procentsats fram till 2050, och senast 2040 ska de omfatta minst 60 % av den ytterligare areal som behövs för att uppnå en sådan lägre procentsats fram till 2050.

4. Om en medlemsstat tillämpar undantaget enligt punkt 3 på specifika livsmiljötyper ska den skyldighet som anges i punkt 2 tillämpas på den återstående ytterligare areal som krävs för att uppnå den gynnsamma referensarealen för varje grupp av livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II och som dessa specifika livsmiljötyper tillhör.

5. Medlemsstaterna ska genomföra restaureringsåtgärder för de marina livsmiljöer för arter som förtecknas i bilaga III till denna förordning och i bilagorna II, IV och V till direktiv 92/43/EEG och för de marina livsmiljöer för vilda fåglar som omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2009/147/EG och som, utöver de restaureringsåtgärder som avses i punkterna 1 och 2 i denna artikel, är nödvändiga för att förbättra kvaliteten hos och kvantiteten av dessa livsmiljöer, inbegripet genom att återetablera dem, och för att öka konnektiviteten, till dess att tillräcklig kvalitet hos och kvantitet av dessa livsmiljöer har uppnåtts.

6. Fastställandet av de lämpligaste områdena för restaureringsåtgärder enligt punkterna 1, 2 och 5 i denna artikel ska utgå från bästa tillgängliga kunskap och senaste tekniska och vetenskapliga framsteg när det gäller att fastställa tillståndet hos de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II till denna förordning och den kvalitet hos och kvantitet av livsmiljöerna för de arter som avses i punkt 5 i denna artikel, med användning av information som rapporteras enligt artikel 17 i direktiv 92/43/EEG, artikel 12 i direktiv 2009/147/EG och artikel 17 i direktiv 2008/56/EG.

7. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillståndet är känt för följande arealer:

- a) Senast 2030 för minst 50 % av arealen, fördelat över alla livsmiljötyper i grupperna 1–6 som förtecknas i bilaga II.
- b) Senast 2040 för alla områden med de livsmiljötyper i grupperna 1–6 som förtecknas i bilaga II.
- c) Senast 2040 för minst 50 % av arealen, fördelat över alla livsmiljötyper i grupp 7 som förtecknas i bilaga II.
- d) Senast 2050 för alla områden med de livsmiljötyper i grupp 7 som förtecknas i bilaga II.

8. De restaureringsåtgärder som avses i punkterna 1 och 2 ska ta hänsyn till behovet av förbättrad ekologisk samstämmighet och konnektivitet mellan de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II och till de ekologiska kraven för de arter som avses i punkt 5 och som förekommer i dessa livsmiljötyper.

9. Medlemsstaterna ska vidta åtgärder som syftar till att säkerställa att de områden som är föremål för restaureringsåtgärder i enlighet med punkterna 1, 2 och 5 uppvisar en kontinuerlig förbättring i tillståndet hos de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II till dess att ett gott tillstånd uppnås och en kontinuerlig förbättring av kvaliteten hos livsmiljöerna för de arter som avses i punkt 5, till dess att tillräckligt god kvalitet uppnås för dessa livsmiljöer.

Utan att det påverkar tillämpningen av direktiv 92/43/EEG ska medlemsstaterna vidta åtgärder som syftar till att säkerställa att områdena i vilka gott tillstånd har uppnåtts och i vilka tillräcklig kvalitet hos livsmiljöerna för arterna har uppnåtts inte försämras avsevärt.

10. Utan att det påverkar tillämpningen av direktiv 92/43/EEG ska medlemsstaterna, senast den dag då deras nationella restaureringsplaner offentliggörs i enlighet med artikel 17.6 i denna förordning, eftersträva att vidta de åtgärder som krävs för att förhindra avsevärd försämring av områden där de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II till denna förordning förekommer och som är i gott tillstånd eller som krävs för att uppnå de restaureringsmål som anges i punkt 14 i den här artikeln.

11. Utanför Natura 2000-områden ska den skyldighet som anges i punkt 9 inte tillämpas på försämring som orsakas av

- a) *force majeure*, inbegripet naturkatastrofer,
- b) oundvikliga livsmiljöförändringar som orsakas direkt av klimatförändringar,
- c) en plan eller ett projekt av allt överskuggande allmänintresse, för vilket mindre skadliga alternativa lösningar saknas, vilket ska fastställas från fall till fall, eller
- d) åtgärder eller passivitet från tredjeländers sida som den berörda medlemsstaten inte är ansvarig för.

12. Utanför Natura 2000-områden ska den skyldighet som anges i punkt 10 inte tillämpas på försämring som orsakas av

- a) *force majeure*, inbegripet naturkatastrofer,
- b) oundvikliga livsmiljöförändringar som orsakas direkt av klimatförändringar,
- c) en plan eller ett projekt av allt överskuggande allmänintresse, för vilket mindre skadliga alternativa lösningar saknas, eller
- d) åtgärder eller passivitet från tredjeländers sida som den berörda medlemsstaten inte är ansvarig för.

13. Inom Natura 2000-områden är bristande uppfyllelse av de skyldigheter som anges i punkterna 9 och 10 berättigat om det orsakas av

- a) *force majeure*, inbegripet naturkatastrofer,
- b) oundvikliga livsmiljöförändringar som orsakas direkt av klimatförändringar, eller
- c) en plan eller ett projekt som har godkänts i enlighet med artikel 6.4 i direktiv 92/43/EEG.

14. Medlemsstaterna ska säkerställa

- a) en ökning av arealen i gott tillstånd för de livsmiljötyper i grupperna 1–6 av de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II till dess att minst 90 % är i gott tillstånd och till dess att den gynnsamma referensarealen för varje livsmiljötyp i varje biogeografisk region inom den berörda medlemsstaten har uppnåtts,
- b) en ökning av areal i gott tillstånd för livsmiljötyper i grupp 7 av de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II till dess att minst den procentsats som avses punkt 1 första stycket d är i gott tillstånd och till dess att den gynnsamma referensarealen för varje livsmiljötyp i varje biogeografisk region inom den berörda medlemsstaten har uppnåtts,
- c) en ökad trend mot tillräcklig kvalitet hos och kvantitet av marina livsmiljöer för de arter som förtecknas i bilaga III till denna förordning och i bilagorna II, IV och V till direktiv 92/43/EEG och för de arter som omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2009/147/EG.

Artikel 6

Energi från förnybara energikällor

1. Vid tillämpningen av artiklarna 4.14, 4.15, 5.11 och 5.12 ska planering, uppförande och drift av anläggningar för produktion av energi från förnybara energikällor, deras anslutning till nätet, det tillhörande nätet i sig och lagringstillgångar antas vara av allt överskuggande allmänintresse. Medlemsstaterna får undanta dem från kravet att mindre skadliga alternativa lösningar ska saknas enligt artiklarna 4.14, 4.15, 5.11 och 5.12, under förutsättning att

- a) en strategisk miljöbedömning har genomförts i enlighet med villkoren i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG⁽⁴⁴⁾, eller
- b) de har varit föremål för en miljökonsekvensbedömning i enlighet med villkoren i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU⁽⁴⁵⁾.

2. Medlemsstaterna får under vederbörligen motiverade och särskilda omständigheter begränsa tillämpningen av punkt 1 till att endast omfatta vissa delar av sitt territorium och vissa typer av teknik eller projekt med vissa tekniska egenskaper, i enlighet med prioriteringarna i deras integrerade nationella energi- och klimatplaner enligt förordning (EU) 2018/1999.

Om medlemsstaterna tillämpar begränsningar i enlighet med första stycket ska de informera kommissionen om dessa begränsningar och motivera dem.

Artikel 7

Nationellt försvar

1. När medlemsstater genomför restaureringsåtgärder i enlighet med artiklarna 4.1, 4.4, 4.7, 5.1, 5.2 eller 5.5 får de undanta områden som används för verksamhet vars enda syfte är nationellt försvar, om dessa åtgärder anses vara oförenliga med fortsatt militär användning av de berörda områdena.

⁽⁴⁴⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan (EGT L 197, 21.7.2001, s. 30).

⁽⁴⁵⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (EUT L 26, 28.1.2012, s. 1).

2. Vid tillämpningen av artiklarna 4.14, 4.15, 5.11 och 5.12 får medlemsstaterna föreskriva att planer och projekt vars enda syfte är nationellt försvar ska antas vara av allt överskuggande allmänintresse.

Vid tillämpningen av artiklarna 4.14, 4.15, 5.11 och 5.12 får medlemsstaterna undanta planer och projekt vars enda syfte är nationellt försvar från kravet att mindre skadliga alternativa lösningar ska saknas. Om en medlemsstat tillämpar det undantaget ska medlemsstaten dock vidta åtgärder, i den mån det är rimligt och praktiskt möjligt, i syfte att mildra effekterna av dessa planer och projekt på livsmiljötyper.

Artikel 8

Restaurering av urbana ekosystem

1. Medlemsstaterna ska senast den 31 december 2030 säkerställa att det inte sker någon nettoförlust av den sammanlagda nationella arealen urbana grönytor och urban trädkröntäckning i de urbana ekosystemområden som fastställs i enlighet med artikel 14.4, jämfört med 2024. Vid tillämpningen av denna punkt får medlemsstaterna från dessa sammanlagda nationella arealer undanta de urbana ekosystemområden där andelen urbana grönytor i tätbefolkade centrum och tätbefolkade kluster överstiger 45 % och andelen urban trädkröntäckning överstiger 10 %.
2. Medlemsstaterna ska från och med den 1 januari 2031 uppnå en ökande trend för den sammanlagda nationella arealen urbana grönytor, bland annat genom integrering av urbana grönytor i byggnader och infrastruktur, i urbana ekosystemarealer som fastställs i enlighet med artikel 14.4, mätt vart sjätte år från och med den 1 januari 2031 fram till dess att den tillfredsställande nivå som fastställs i enlighet med artikel 14.5 har uppnåtts.
3. Medlemsstaterna ska, i varje urbant ekosystemområde som fastställs i enlighet med artikel 14.4, uppnå en ökande trend för urban trädkröntäckning, mätt vart sjätte år från och med den 1 januari 2031 fram till dess att den tillfredsställande nivå som fastställs i enlighet med artikel 14.5 har uppnåtts.

Artikel 9

Restaurering av den naturliga konnektiviteten hos vattendrag och de naturliga funktionerna hos tillhörande svämplan

1. Medlemsstaterna ska göra en inventering av artificiella hinder för konnektivitet i ytvatten och, med beaktande av de artificiella hindrens socioekonomiska funktioner, identifiera de hinder som behöver avlägsnas för att bidra till att uppnå de restaureringsmål som anges i artikel 4 i denna förordning och till att uppfylla unionens mål att restaurera minst 25 000 km vattendrag till fritt strömmande vattendrag i unionen fram till 2030, utan att det påverkar tillämpningen av direktiv 2000/60/EG, särskilt artikel 4.3, 4.5 och 4.7, och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1315/2013⁽⁴⁶⁾, särskilt artikel 15 däri.
2. Medlemsstaterna ska avlägsna de artificiella hinder för konnektivitet i ytvatten som identifierats i den inventering som genomförts enligt punkt 1 i denna artikel, i enlighet med den plan för avlägsnande som avses i artikel 15.3 i och n. När medlemsstaterna avlägsnar artificiella hinder ska de i första hand ta itu med obsoleta hinder, det vill säga sådana som inte längre behövs för produktion av förnybar energi, inlandssjöfart, vattenförsörjning, översvämningsskydd, eller annan användning.
3. Medlemsstaterna ska komplettera avlägsnandet av artificiella hinder i enlighet med punkt 2 med de åtgärder som är nödvändiga för att förbättra de naturliga funktionerna hos de tillhörande svämplanen.
4. Medlemsstaterna ska säkerställa att den naturliga konnektivitet hos vattendrag och de naturliga funktionerna hos tillhörande svämplan som har restaurerats i enlighet med punkterna 2 och 3 bibehålls.

⁽⁴⁶⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1315/2013 av den 11 december 2013 om unionens riktlinjer för utbyggnad av det transeuropeiska transportnätet och om upphävande av beslut nr 661/2010/EU (EUT L 348, 20.12.2013, s. 1).

*Artikel 10***Restaurering av populationer av pollinatörer**

1. Medlemsstaterna ska, genom att i tid införa lämpliga och ändamålsenliga åtgärder, förbättra mångfalden av pollinatörer och vända minskningen av populationer av pollinatörer senast 2030 och därefter uppnå en ökande trend för populationer av pollinatörer, mätt åtminstone vart sjätte år från 2030, till dess att de tillfredsställande nivåer som har fastställts i enlighet med artikel 14.5 har uppnåtts.
2. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 23 för att komplettera denna förordning genom att fastställa och uppdatera en vetenskapligt baserad metod för att övervaka mångfalden av pollinatörer och populationer av pollinatörer. Kommissionen ska anta den första av dessa delegerade akter för att fastställa en sådan metod senast den 19 augusti 2025.
3. Den metod som avses i punkt 2 ska tillhandahålla ett standardiserat tillvägagångssätt för att samla in årliga uppgifter om abundansen och mångfalden hos arter av pollinatörer i olika ekosystem, för att bedöma trender i populationer av pollinatörer och ändamålsenligheten hos de restaureringsåtgärder som medlemsstaterna antar i enlighet med punkt 1.
4. När medlemsstaterna använder den metod som avses i punkt 2 ska de säkerställa att övervakningsdata kommer från ett tillräckligt antal platser för att säkerställa representativitet över hela deras territorier. Medlemsstaterna ska främja medborgarforskning vid insamlingen av övervakningsdata, när så är lämpligt, och tillhandahålla tillräckliga resurser för utförandet av dessa uppgifter.
5. Kommissionen och relevanta unionsbyråer, särskilt EEA, Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och Europeiska kemikaliemyndigheten, ska i enlighet med sina respektive mandat samordna sina verksamheter avseende pollinatörer och tillhandahålla information för att stödja medlemsstaterna, på deras begäran, i fullgörandet av deras skyldigheter enligt denna artikel. I detta syfte ska kommissionen bland annat inrätta en särskild arbetsgrupp och på ett samordnat sätt sprida relevant information och sakkunskap till medlemsstaterna.

*Artikel 11***Restaurering av jordbruksekosystem**

1. Medlemsstaterna ska genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att förbättra den biologiska mångfalden i jordbruksekosystem, utöver de områden som är föremål för restaureringsåtgärder enligt artikel 4.1, 4.4 och 4.7, med beaktande av klimatförändringarna, landsbygdsområdenas sociala och ekonomiska behov samt behovet av att säkerställa en hållbar jordbruksproduktion i unionen.
2. Medlemsstaterna ska vidta åtgärder som syftar till att uppnå en ökande trend på nationell nivå för minst två av följande tre indikatorer för jordbruksekosystem, som specificeras närmare i bilaga IV, mätt under perioden från och med den 18 augusti 2024 till och med den 31 december 2030, och vart sjätte år därefter, till dess att tillfredsställande nivåer som fastställts i enlighet med artikel 14.5 har uppnåtts:
 - a) Index för gräsmarksfjärilar.
 - b) Lager av organiskt kol i mineraljordar på åkermark.
 - c) Andel jordbruksareal med landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald.
3. Medlemsstaterna ska genomföra restaureringsåtgärder som syftar till att säkerställa att det index för vanliga jordbruksfåglar på nationell nivå baserat på de arter som anges i bilaga V, indexerat den 1 september 2025 = 100, uppnår följande nivåer:
 - a) För medlemsstater som förtecknas i bilaga V med historiskt sett mer utarmade populationer av jordbruksfåglar: 110 senast 2030, 120 senast 2040 och 130 senast 2050.
 - b) För medlemsstater som förtecknas i bilaga V med historiskt sett mindre utarmade populationer av jordbruksfåglar: 105 senast 2030, 110 senast 2040 och 115 senast 2050.
4. Medlemsstaterna ska vidta åtgärder som syftar till att återställa organiska jordar som används inom jordbruket och som består av dränerade torvmarker. Dessa åtgärder ska genomföras för minst

- a) 30 % av dessa arealer senast 2030, varav minst en fjärdedel ska återvätas,
- b) 40 % av dessa arealer senast 2040, varav minst en tredjedel ska återvätas,
- c) 50 % av dessa arealer senast 2050, varav minst en tredjedel ska återvätas,

Medlemsstaterna får genomföra restaureringsåtgärder, inbegripet återvätning, i områden med torvbrytning och räkna dessa områden som bidrag till uppnåendet av de respektive mål som avses i första stycket a, b och c.

Dessutom får medlemsstaterna genomföra restaureringsåtgärder för återvätning av organiska jordar som utgörs av dränerade torvmarker som används på annat sätt än för jordbruksändamål och torvbrytning, och räkna dessa återvätta arealer som bidrag, upp till högst 40 %, till uppnåendet av de mål som avses i första stycket a, b och c.

Restaureringsåtgärder som består i återvätning av torvmark, inbegripet de vattennivåer som ska uppnås, ska bidra till att minska nettoutsläppen av växthusgaser och öka den biologiska mångfalden, samtidigt som nationella och lokala förhållanden beaktas.

En medlemsstat får i vederbörligen motiverade fall fastställa att omfattningen av återvätning av torvmark som används inom jordbruket ska minskas till mindre än vad som krävs enligt första stycket a, b och c i denna punkt, om sådan återvätning sannolikt kommer att ha en betydande negativ inverkan på infrastruktur, byggnader, klimatanpassning eller andra allmänintressen och om sådan återvätning inte kan ske på annan mark än jordbruksmark. En sådan minskning ska fastställas i enlighet med artikel 14.8.

Medlemsstaternas skyldighet att uppnå de mål för återvätning som anges i första stycket a, b och c innebär inte någon skyldighet för jordbrukare och privata markägare att återvätta sin mark; återvätning av jordbruksmark förblir frivillig för dem, utan att det påverkar de skyldigheter som följer av nationell rätt.

Medlemsstaterna ska, när så är lämpligt, uppmuntra återvätning för att göra det till ett attraktivt alternativ för jordbrukare och privata markägare samt främja tillgången till utbildning och rådgivning för jordbrukare och andra berörda parter om fördelarna med återvätning av torvmark och om alternativen för efterföljande markförvaltning och därmed sammanhängande möjligheter.

Artikel 12

Restaurering av skogsekosystem

1. Medlemsstaterna ska genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att förbättra den biologiska mångfalden i skogsekosystem, utöver de områden som är föremål för restaureringsåtgärder enligt artikel 4.1, 4.4 och 4.7, samtidigt som riskerna för skogsbränder beaktas.
2. Medlemsstaterna ska uppnå en ökande trend på nationell nivå för indexet för vanliga skogsfåglar, som specificeras närmare i bilaga VI, mätt under perioden från och med den 18 augusti 2024 till och med den 31 december 2030, och vart sjätte år därefter, till dess att de tillfredsställande nivåer som fastställts i enlighet med artikel 14.5 har uppnåtts.
3. Medlemsstaterna ska uppnå en ökande trend på nationell nivå för minst sex av sju av följande indikatorer för skogsekosystem, som specificeras närmare i bilaga VI och som har valts ut på grundval av deras förmåga att visa att den biologiska mångfalden i skogsekosystemen i den berörda medlemsstaten har förbättrats. Den trenden ska mätas under perioden från och med den 18 augusti 2024 till och med den 31 december 2030, och vart sjätte år därefter, till dess att de tillfredsställande nivåer som har fastställts i enlighet med artikel 14.5 har uppnåtts:
 - a) Stående död ved.
 - b) Liggande död ved.
 - c) Andel skogsmark med olikåldrig struktur.
 - d) Skoglig konnektivitet.
 - e) Lager av organiskt kol.

- f) Andel skogsmark som domineras av inhemska trädarter.
 - g) Trädartsblandning.
4. Underlåtenhet att fullgöra de skyldigheter som anges i punkterna 2 och 3 är berättigat om det orsakas av
- a) storskalig *force majeure*, inbegripet naturkatastrofer, särskilt oplanerade och okontrollerade skogsbränder, eller
 - b) oundvikliga livsmiljöförändringar som orsakas direkt av klimatförändringar.

Artikel 13

Plantering av ytterligare tre miljarder träd

1. Vid identifiering och genomförande av restaureringsåtgärderna för att uppfylla målen och skyldigheterna i artiklarna 4 och 8—12 ska medlemsstaterna sträva efter att bidra till åtagandet att plantera ytterligare minst tre miljarder träd fram till 2030 på unionsnivå.
2. Medlemsstaterna ska säkerställa att deras bidrag till fullgörandet av det åtagande som anges i punkt 1 uppnås med full respekt för ekologiska principer, bland annat genom att säkerställa artmångfald och mångfald när det gäller åldersstruktur, med prioritet för inhemska trädarter med undantag för, i mycket specifika fall och under mycket specifika förhållanden, främmande arter anpassade till de lokala mark- och klimatförhållandena, det lokala ekologiska sammanhanget och de lokala livsmiljöförhållandena och som bidrar till att främja ökad motståndskraft mot klimatförändringar. Åtgärderna för att fullgöra detta åtagande ska syfta till att öka den ekologiska konnektiviteten och baseras på hållbar beskogning, återbeskogning och trädplantering samt en ökning av urban grönyta.

KAPITEL III

NATIONELLA RESTAURERINGSPLANER

Artikel 14

Utarbetande av nationella restaureringsplaner

1. Varje medlemsstat ska utarbeta en nationell restaureringsplan och genomföra den förberedande övervakning och forskning som behövs för att identifiera de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att uppnå de restaureringsmål och fullgöra de skyldigheter som fastställs i artiklarna 4–13 och för att bidra till unionens övergripande mål som fastställs i artikel 1, med beaktande av senaste vetenskapliga rön.
2. Medlemsstaterna ska kvantifiera den areal som behöver restaureras för att uppnå de restaureringsmål som fastställs i artiklarna 4 och 5 med beaktande av tillståndet för de livsmiljötyper som avses i artiklarna 4.1, 4.4, 5.1 och 5.2 och kvaliteten hos och kvantiteten av livsmiljöerna för de arter som avses i artiklarna 4.7 och 5.5 och som förekommer i de ekosystem som omfattas av artikel 2. Kvantifieringen ska bland annat grunda sig på följande information:
 - a) För varje livsmiljötyp:
 - i) Den sammanlagda livsmiljöarealen och en karta över dess nuvarande utbredning.
 - ii) Den livsmiljöareal som inte är i gott tillstånd.
 - iii) Den gynnsamma referensarealen, med beaktande av uppgifter om historisk utbredning och de förväntade förändringarna i miljöförhållanden till följd av klimatförändringar.
 - iv) De områden som är mest lämpade för återetablering av livsmiljötyper med hänsyn till pågående och förväntade förändringar i miljöförhållanden till följd av klimatförändringar.

- b) Den tillräckliga kvalitet hos och kvantitet av livsmiljöerna för arter som krävs för att uppnå en gynnsam bevarandestatus för dem, med hänsyn till de områden som är mest lämpade för återetablering av dessa livsmiljöer och den konnektivitet som behövs mellan dem för att artpopulationerna ska frodas och även till pågående och förväntade förändringar i miljöförhållanden till följd av klimatförändringarna, livsmiljöernas och arternas konkurrerande behov samt förekomsten av jordbruksmark med högt naturvärde.

I syfte att kvantifiera arealen av varje livsmiljötyp som behöver restaureras för att uppnå de restaureringsmål som anges i artiklarna 4.1 a och 5.1 a ska den livsmiljöareal som inte är i gott tillstånd som avses i första stycket a ii i denna punkt endast omfatta de arealer för vilka livsmiljötypens tillstånd är känt.

I syfte att kvantifiera arealen av varje livsmiljötyp som behöver restaureras för att uppnå de restaureringsmål som anges i artiklarna 4.1 b och 5.1 b, c och d ska den livsmiljöareal som inte är i gott tillstånd som avses i första stycket a ii i denna punkt endast omfatta de arealer för vilka livsmiljötypens tillstånd är känt eller ska vara känt i enlighet med artiklarna 4.9 och 5.7.

Om en medlemsstat avser att tillämpa undantaget i artikel 4.2, ska den medlemsstaten fastställa de procentsatser som avses i den artikeln.

Om en medlemsstat avser att tillämpa undantaget i artiklarna 4.5 och 5.3, ska den medlemsstaten fastställa de lägre procentsatser som valts i enlighet med dessa artiklar.

3. När det gäller grupp 7 av de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga II ska medlemsstaterna fastställa den procentsats som avses i artikel 5.1 d.

4. Medlemsstaterna ska fastställa och kartlägga de urbana ekosystemområden som avses i artikel 8 för alla sina städer och mindre städer och förorter.

Den urbana ekosystemområden i en stad eller i en mindre stad och förort ska omfatta

- a) hela staden eller den mindre staden och förorten, eller
- b) delar av staden eller den mindre staden och förorten, inbegripet åtminstone dess tätbefolkade centrum, tätbefolkade kluster och, om den berörda medlemsstaten anser det vara lämpligt, stadsnära områden.

Medlemsstaterna får samla de urbana ekosystemarealerna i två eller flera angränsande städer eller två eller flera mindre städer och förorter, eller båda, till en gemensam ekosystemareal för dessa städer eller mindre städer och förorter.

5. Medlemsstaterna ska senast 2030 genom en öppen och effektiv process och bedömning utifrån senaste vetenskapliga rön, den vägledande ram som avses i artikel 20.10 och, om en sådan finns tillgänglig, den vägledande ram som avses i artikel 20.11 fastställa tillfredsställande nivåer för:

- a) Populationer av pollinatörer enligt artikel 10.1 och för var och en av de indikatorer som avses i artikel 12.2.
- b) Var och en av de valda indikatorer som avses i artikel 11.2.
- c) Var och en av de valda indikatorer som avses i artikel 12.3.
- d) De urbana grönytor som avses i artikel 8.2.
- e) Den urbana trädkröntäckning som avses i artikel 8.3.

6. Medlemsstaterna ska identifiera och kartlägga de jordbruks- och skogsområden som är i behov av restaurering, särskilt de områden som till följd av intensifiering eller andra förvaltningsfaktorer behöver ökad konnektivitet och ett mer varierat landskap.

7. Varje medlemsstat får, senast den 19 augusti 2025, utveckla en metod för att komplettera den metod som avses i bilaga IV, i syfte att övervaka landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald och som inte omfattas av den gemensamma metod som avses i beskrivningen av landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald i den bilagan. Kommissionen ska ge vägledning om ramen för utveckling av sådana metoder senast den 19 september 2024.

8. I tillämpliga fall ska medlemsstaterna fastställa minskningen av omfattningen av återvätning av torvmark som används inom jordbruket enligt vad som avses i artikel 11.4 femte stycket.

9. Medlemsstaterna ska identifiera synergier med begränsning av klimatförändringar, anpassning till klimatförändringar, markförsämringsneutralitet och förebyggande av katastrofer och prioritera restaureringsåtgärder i enlighet med det. Medlemsstaterna ska också beakta

a) sina integrerade nationella energi- och klimatplaner som avses i artikel 3 i förordning (EU) 2018/1999,

b) sin långsiktiga strategi som avses i artikel 15 i förordning (EU) 2018/1999,

c) det bindande övergripande unionsmål för 2030 som anges i artikel 3 i direktiv (EU) 2018/2001.

10. Medlemsstaterna ska identifiera synergier med jord- och skogsbruket. De ska också identifiera befintliga jordbruks- och skogsbruksmetoder, inbegripet interventioner inom GJP, som bidrar till målen för denna förordning.

11. Genomförandet av denna förordning ska inte innebära en skyldighet för medlemsstaterna att omprogrammera finansiering inom ramen för GJP, den gemensamma fiskeripolitiken (GFP) eller andra finansieringsprogram eller finansieringsinstrument för jordbruk och fiske inom den fleråriga budgetramen 2021–2027.

12. Medlemsstaterna får främja införandet av privata eller offentliga stödsystem till förmån för berörda parter som genomför de restaureringsåtgärder som avses i artiklarna 4–12, inbegripet markförvaltare och markägare, jordbrukare, skogsbrukare och fiskare.

13. Medlemsstaterna ska samordna utarbetandet av nationella restaureringsplaner med kartläggningen av områden som krävs för att fullgöra åtminstone de nationella bidragen till målet för förnybara energikällor för 2030 och, i tillämpliga fall, med utseendet av accelerationsområden för förnybar energi och särskilda infrastrukturområden. Under utarbetandet av de nationella restaureringsplanerna ska medlemsstaterna säkerställa synergier med utbyggnaden av förnybar energi och energinfrastruktur och eventuella accelerationsområden för förnybar energi och särskilda infrastrukturområden som redan har utsetts och även säkerställa att dessa områden, inbegripet de tillståndsförfaranden som är tillämpliga i dessa områden enligt direktiv (EU) 2018/2001, samt nätprojekt som är nödvändiga för integreringen av förnybar energi i elsystemet och de respektive tillståndsförfarandena, fungerar oförändrat.

14. När medlemsstaterna utarbetar sina nationella restaureringsplaner ska de beakta särskilt följande:

a) De bevarandeåtgärder som har inrättats för Natura 2000-områden i enlighet med direktiv 92/43/EEG.

b) Prioriterade åtgärdsplaner som har inrättats i enlighet med direktiv 92/43/EEG.

c) Åtgärder för att uppnå god kvantitativ, ekologisk och kemisk status hos vattenförekomster som ingår i de åtgärdsprogram och de förvaltningsplaner för avrinningsdistrikt som har utarbetats i enlighet med direktiv 2000/60/EG och de planer för hantering av översvämningsrisker som har fastställts i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/60/EG⁽⁴⁷⁾.

d) I tillämpliga fall, marina strategier för att uppnå god miljöstatus för alla marina regioner i unionen som har utarbetats i enlighet med direktiv 2008/56/EG.

e) Nationella luftvårdsprogram som har utarbetats i enlighet med direktiv (EU) 2016/2284.

f) Nationella strategier och handlingsplaner för biologisk mångfald som har utarbetats i enlighet med artikel 6 i konventionen om biologisk mångfald.

g) I tillämpliga fall, bevarande- och förvaltningsåtgärder som har antagits inom ramen för GFP.

h) Strategiska GJP-planer som har utarbetats i enlighet med förordning (EU) 2021/2115.

15. När medlemsstaterna utarbetar sina nationella restaureringsplaner ska de också beakta projekt för strategiska kritiska råvaror om de erkänns enligt unionsrätten.

⁽⁴⁷⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/60/EG av den 23 oktober 2007 om bedömning och hantering av översvämningsrisker (EUT L 288, 6.11.2007, s. 27).

16. När medlemsstaterna utarbetar sina nationella restaureringsplaner

- a) får de använda de olika exempel på restaureringsåtgärder som förtecknas i bilaga VII beroende på de specifika nationella och lokala förhållandena och senaste vetenskapliga rön,
- b) ska de sträva efter att optimera ekosystemens ekologiska, ekonomiska och sociala funktioner samt deras bidrag till den hållbara utvecklingen i de berörda regionerna och samhällena,
- c) får de beakta de olikartade förhållandena i olika regioner när det gäller sociala, ekonomiska och kulturella behov, regionala och lokala särdrag och befolkningstäthet; i förekommande fall bör den särskilda situationen i unionens yttersta randområden beaktas, såsom deras avlägsna belägenhet, ökaraktär, ringa storlek, besvärliga terräng- och klimatförhållanden samt deras rika biologiska mångfald och de tillhörande kostnaderna för skydd och återställande av deras ekosystem.

17. Medlemsstaterna ska när så är möjligt främja synergier med andra medlemsstaters nationella restaureringsplaner, särskilt för gränsöverskridande ekosystem eller när medlemsstaterna delar en marin region eller delregion i den mening som avses i direktiv 2008/56/EG.

18. När det är praktiskt möjligt och lämpligt får medlemsstaterna använda befintliga regionala institutionella samarbetsstrukturer för att utarbeta och genomföra nationella restaureringsplaner i samband med restaurering och återetablering av marina ekosystem.

19. Om medlemsstaterna konstaterar ett problem som sannolikt kommer att hindra fullgörandet av skyldigheterna att restaurera och återetablera marina ekosystem och som kräver åtgärder för vilka de inte är behöriga ska de, var för sig eller gemensamt, vända sig till, om de berörs, medlemsstaterna, kommissionen eller internationella organisationer och tillhandahålla dem en beskrivning av det konstaterade problemet och av möjliga åtgärder, så att dessa kan övervägas och potentiellt antas.

20. Medlemsstaterna ska säkerställa att utarbetandet av restaureringsplanen är öppet, transparent, inkluderande och ändamålsenligt och att allmänheten, inbegripet alla berörda parter, i ett tidigt skede får effektiva möjligheter att delta i utarbetandet. Samråd ska uppfylla de krav som anges i direktiv 2001/42/EG.

Artikel 15

Den nationella restaureringsplanens innehåll

1. Den nationella restaureringsplanen ska omfatta perioden fram till 2050, med mellanliggande tidsfrister som motsvarar de mål och skyldigheter som anges i artiklarna 4–13.

2. Genom undantag från punkt 1 i denna artikel får den nationella restaureringsplan som ska lämnas in i enlighet med artiklarna 16 och 17.6, fram till dess att den ses över i enlighet med artikel 19.1, begränsas med avseende på perioden från och med den 1 juli 2032 till en strategisk översikt över följande:

- a) De element som anges i punkt 3.
- b) Det innehåll som anges i punkterna 4 och 5.

Den reviderade nationella restaureringsplan som följer av den översyn som ska genomföras senast den 30 juni 2032 i enlighet med artikel 19.1 får, fram till dess att den revideras senast den 30 juni 2042 i enlighet med artikel 19.1, begränsas med avseende på perioden från och med den 1 juli 2042 till en strategisk översikt över de element och det innehåll som avses i första stycket i denna punkt.

3. Varje medlemsstat ska inkludera följande element i den nationella restaureringsplanen och därvid använda det enhetliga format som har fastställts i enlighet med punkt 7 i denna artikel:

- a) Kvantifieringen av de arealer som ska restaureras för att uppnå de restaureringsmål som anges i artiklarna 4–12 med utgångspunkt i det förberedande arbete som har utförts i enlighet med artikel 14 och vägledande kartor över potentiella områden som ska restaureras.

- b) Om en medlemsstat tillämpar det undantag som anges i artikel 4.5 eller 5.3, en motivering till varför det inte är möjligt att senast 2050 genomföra de restaureringsåtgärder som är nödvändiga för att uppnå den gynnsamma referensarealen för en specifik livsmiljötyp och en motivering för den lägre procentsats som fastställts i enlighet med de artiklarna, enligt vad som identifierats av den medlemsstaten.
- c) En beskrivning av de restaureringsåtgärder som planeras eller har genomförts för att uppnå de restaureringsmål och fullgöra de skyldigheter som anges i artiklarna 4–13 i denna förordning och en specifikation av vilka av dessa restaureringsåtgärder som planeras eller har genomförts inom det Natura 2000-nätverk som har inrättats i enlighet med direktiv 92/43/EEG.
- d) Ett särskilt avsnitt med åtgärder för att uppfylla skyldigheterna i artiklarna 4.9 och 5.7.
- e) Om en medlemsstat tillämpar det undantag som anges i artikel 4.2 i denna förordning, en motivering till hur de procentsatser som fastställts i enlighet med den artikeln inte förhindrar att den gynnsamma bevarandestatusen, såsom fastställts i enlighet med artikel 1 e i direktiv 92/43/EEG, uppnås eller upprätthålls på nationell biogeografisk nivå för de relevanta livsmiljötyperna.
- f) En uppgift om de åtgärder som syftar till att säkerställa att de områden som täcks av de livsmiljötyper som förtecknas i bilagorna I och II inte försämras i de områden där gott tillstånd har uppnåtts och att livsmiljöerna för de arter som avses i artiklarna 4.7 och 5.5 inte försämras avsevärt i de områden inom vilka den tillräckliga kvaliteten hos livsmiljöerna för arterna har uppnåtts, i enlighet med artiklarna 4.11 och 5.9
- g) I tillämpliga fall, en beskrivning av hur artikel 4.13 tillämpas inom dess territorium, inbegripet
 - i) en förklaring avseende systemet med kompensationsåtgärder som ska vidtas för varje avsevärd försämring samt avseende nödvändig övervakning av och rapportering om den avsevärda försämringen av livsmiljötyper och livsmiljöer för arterna och de kompensationsåtgärder som vidtagits,
 - ii) en förklaring avseende hur det kommer att säkerställas att genomförandet av artikel 4.13 inte påverkar uppnående av de mål som anges i artiklarna 1, 4 och 5.
- h) En uppgift om åtgärderna för att bibehålla de livsmiljötyper som förtecknas i bilagorna I och II i gott tillstånd i områden där de förekommer och som syftar till att förhindra avsevärd försämring av andra områden som täcks av de livsmiljötyper som förtecknas i bilagorna I och II, i enlighet med artiklarna 4.12 och 5.10.
- i) Inventeringen av hinder och de hinder som har identifierats för avlägsnande i enlighet med artikel 9.1, planen för avlägsnande av dem i enlighet med artikel 9.2 och den längd fritt strömmande vattendrag som kommer att uppnås genom att dessa hinder avlägsnas uppskattad från 2020 till 2030 och senast 2050, och alla andra åtgärder för att återetablera de naturliga funktionerna hos svämplan i enlighet med artikel 9.3.
- j) En redogörelse för de indikatorer för jordbruksekosystem som valts ut i enlighet med artikel 11.2 och deras lämplighet när det gäller att visa att den biologiska mångfalden i jordbruksekosystemen i den berörda medlemsstaten har förbättrats.
- k) I tillämpliga fall en motivering för återvätning av torvmark på en mindre andel än vad som anges i artikel 11.4 första stycket a, b och c.
- l) En redogörelse för de indikatorer för skogsekosystem som valts ut i enlighet med artikel 12.3 och deras lämplighet när det gäller att visa att den biologiska mångfalden i skogsekosystemen i den berörda medlemsstaten har förbättrats.
- m) En beskrivning av bidraget till det åtagande som avses i artikel 13.
- n) Tidsplanen för att genomföra restaureringsåtgärderna i enlighet med artiklarna 4–12.
- o) Ett särskilt avsnitt med en beskrivning av skräddarsydda åtgärder i dess yttersta randområden, i förekommande fall.
- p) Övervakning av de områden som är föremål för restaurering i enlighet med artiklarna 4 och 5, processen för att bedöma effektiviteten i de restaureringsåtgärder som genomförts i enlighet med artiklarna 4–12 och för översyn av dessa åtgärder vid behov för att säkerställa att de mål och skyldigheter som fastställs i artiklarna 4–13 uppfylls respektive fullgörs.

- q) En uppgift om bestämmelserna för att säkerställa kontinuerliga, långsiktiga och varaktiga effekter av de restaureringsåtgärder som avses i artiklarna 4–12.
- r) De uppskattade sidovinsterna för begränsning av klimatförändringar och markförsämringsneutralitet som är förknippade med restaureringsåtgärderna över tid.
- s) De förutsebara socioekonomiska effekterna och de uppskattade fördelarna med genomförandet av de restaureringsåtgärder som avses i artiklarna 4–12.
- t) Ett särskilt avsnitt med en beskrivning av hur den nationella restaureringsplanen tar hänsyn till
- i) relevansen hos klimatförändringsscenarier för planeringen av typen och platsen för restaureringsåtgärder,
 - ii) restaureringsåtgärders potential att minimera klimatförändringarnas inverkan på naturen, förebygga eller begränsa effekterna av naturkatastrofer och stödja anpassningen,
 - iii) synergier med nationella anpassningsstrategier eller anpassningsplaner och nationella rapporter om katastrofriskbedömningar,
 - iv) en översikt över samspelet mellan de åtgärder som ingår i den nationella restaureringsplanen och den nationella energi- och klimatplanen.
- u) De uppskattade finansieringsbehoven för genomförande av restaureringsåtgärderna, vilket ska innefatta en beskrivning av stödet till de aktörer som påverkas av restaureringsåtgärder eller andra nya skyldigheter som följer av denna förordning och formerna för avsedd offentlig eller privat finansiering, inbegripet finansiering eller medfinansiering med unionens finansieringsinstrument.
- v) En uppgift om de subventioner som negativt påverkar uppnåendet av de mål och fullgörandet av de skyldigheter som anges i denna förordning.
- w) En sammanfattning av processen för att utarbeta och fastställa den nationella restaureringsplanen, inbegripet information om allmänhetens deltagande och om hur lokalsamhällens och lokala aktörers behov har beaktats.
- x) Ett särskilt avsnitt med information om hur kommissionens synpunkter på utkastet till nationell restaureringsplan enligt vad som avses i artikel 17.4 har beaktats i enlighet med artikel 17.5. Om den berörda medlemsstaten inte följer en synpunkt från kommissionen eller en väsentlig del av denna ska medlemsstaten tillhandahålla en motivering.
4. Den nationella restaureringsplanen ska i förekommande fall inkludera de bevarande- och förvaltningsåtgärder som en medlemsstat har för avsikt att införa inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken, inbegripet bevarandeåtgärder i gemensamma rekommendationer som en medlemsstat har för avsikt att ta initiativ till i enlighet med det förfarande som anges i förordning (EU) nr 1380/2013 och som avses i artikel 18 i den här förordningen, och alla relevanta uppgifter om de åtgärderna.
5. Den nationella restaureringsplanen ska innehålla en översikt över samspelet mellan de åtgärder som ingår i den nationella restaureringsplanen och den nationella strategiska GJP-planen.
6. När så är lämpligt ska den nationella restaureringsplanen innehålla en översikt över överväganden som rör de olikartade förhållandena i olika regioner enligt vad som avses i artikel 14.16 c.
7. Kommissionen ska genom genomförandakter fastställa ett enhetligt format för den nationella restaureringsplanen. Dessa genomförandakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 24.2. Kommissionen ska biträdas av EEA när det enhetliga formatet utformas. Senast den 1 december 2024 ska kommissionen överlämna utkastet till genomförandakter till den kommitté som avses i artikel 24.1.

Artikel 16

Inlämnande av utkastet till den nationella restaureringsplanen

Varje medlemsstat ska lämna in ett utkast till den nationella restaureringsplan som avses i artiklarna 14 och 15 till kommissionen senast den 1 september 2026.

*Artikel 17***Bedömning av den nationella restaureringsplanen**

1. Kommissionen ska bedöma utkastet till nationell restaureringsplan inom sex månader från dagen för mottagandet. Vid utförandet av den bedömningen ska kommissionen föra ett nära samarbete med medlemsstaten.
2. När kommissionen bedömer utkastet till nationell restaureringsplan ska den utvärdera
 - a) dess överensstämmelse med artikel 15,
 - b) huruvida den är adekvat för att uppnå de mål och fullgöra de skyldigheter som anges i artiklarna 4–13,
 - c) dess bidrag till unionens övergripande mål som avses i artikel 1 och de särskilda mål som avses i artikel 9.1 om att restaurera minst 25 000 km vattendrag till fritt strömmande vattendrag i unionen senast 2030 samt åtagandet i artikel 13 att plantera ytterligare minst tre miljarder träd i unionen senast 2030.
3. För att bedöma utkastet till nationell restaureringsplan ska kommissionen biträdas av experter eller EEA.
4. Kommissionen får lämna sina synpunkter på utkastet till nationell restaureringsplan till medlemsstaten inom sex månader från dagen för mottagandet av utkastet till nationell restaureringsplan.
5. Medlemsstaten ska ta hänsyn till alla synpunkter från kommissionen i sin slutliga nationella restaureringsplan.
6. Medlemsstaten ska färdigställa, offentliggöra och till kommissionen lämna in den nationella restaureringsplanen inom sex månader från dagen för mottagandet av kommissionens synpunkter.

*Artikel 18***Samordning av restaureringsåtgärder i marina ekosystem**

1. Medlemsstater vars nationella restaureringsplaner omfattar bevarandeåtgärder som ska antas inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken ska fullt ut utnyttja de verktyg som föreskrivs där.
2. Om de nationella restaureringsplanerna omfattar åtgärder som kräver att en gemensam rekommendation lämnas i enlighet med det regionaliseringsförfarande som föreskrivs i artikel 18 i förordning (EU) nr 1380/2013 ska de medlemsstater som utarbetar dessa nationella restaureringsplaner, med beaktande av de tidsfrister som föreskrivs i artikel 5 i den här förordningen, i god tid inleda samråd med andra medlemsstater med ett direkt förvaltningsintresse som påverkas av dessa åtgärder och med berörda rådgivande nämnder enligt artikel 18.2 i förordning (EU) nr 1380/2013 så att man i god tid kan enas om och lämna in gemensamma rekommendationer. För detta ändamål ska de i den nationella restaureringsplanen även ange när samrådet och inlämnandet av de gemensamma rekommendationerna beräknas äga rum.
3. Kommissionen ska underlätta och övervaka framstegen när det gäller inlämnandet av gemensamma rekommendationer inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken. Medlemsstaterna ska lämna de gemensamma rekommendationerna om bevarandeåtgärder som är nödvändiga för att bidra till uppnåendet av de mål som fastställs i artikel 5 senast 18 månader före respektive tidsfrist.
4. Om sådana gemensamma rekommendationer som avses i punkt 2 i den här artikeln inte har lämnats före den respektive tidsfrist som avses i punkt 3 i den här artikeln, avseende nödvändiga bevarandeåtgärder för efterlevande av skyldigheter enligt unionens miljölagstiftning som avses i artikel 11 i förordning (EU) nr 1380/2013, får kommissionen när så är lämpligt till fullo använda de verktyg som föreskrivs i artikel 11.4 i den förordningen i enlighet med de villkor som anges däri.

Artikel 19

Översyn av den nationella restaureringsplanen

1. Varje medlemsstat ska se över och revidera sin nationella restaureringsplan och inkludera kompletterande åtgärder senast den 30 juni 2032 och därefter senast den 30 juni 2042. Minst en gång vart tionde år därefter ska varje medlemsstat se över sin nationella restaureringsplan och vid behov revidera den och inkludera kompletterande åtgärder.

Översynen ska genomföras i enlighet med artiklarna 14 och 15 och beakta de framsteg som har gjorts i genomförandet av planerna, bästa tillgängliga vetenskapliga rön samt tillgänglig kunskap om förändringar eller förväntade förändringar i miljöförhållanden till följd av klimatförändringar. Vid de översyner som ska genomföras senast den 30 juni 2032 och senast den 30 juni 2042 ska medlemsstaterna ta hänsyn till den kunskap om tillståndet för de livsmiljötyper som förtecknas i bilagorna I och II som har förvärvats i enlighet med artiklarna 4.9 och 5.7. Varje medlemsstat ska offentliggöra sin reviderade nationella restaureringsplan och lämna in den till kommissionen.

2. Om den övervakning som genomförs i enlighet med artikel 20 indikerar att de åtgärder som fastställs i den nationella restaureringsplanen inte kommer att vara tillräckliga för att uppnå restaureringsmålen och fullgöra de skyldigheter som fastställs i artiklarna 4–13 ska medlemsstaten se över den nationella restaureringsplanen och vid behov revidera den och inkludera kompletterande åtgärder. Medlemsstaterna ska offentliggöra sina reviderade nationella restaureringsplaner och lämna in dem till kommissionen.

3. Baserat på den information som avses i artikel 21.1 och 21.2 och den bedömning som avses i artikel 21.4 och 21.5, får kommissionen, om den anser att de framsteg som har gjorts av en medlemsstat är otillräckliga för att uppnå de mål och fullgöra de skyldigheter som fastställs i artiklarna 4–13, efter samråd med den berörda medlemsstaten, begära att medlemsstaten lämnar in ett reviderat utkast till nationell restaureringsplan med kompletterande åtgärder. Medlemsstaten ska offentliggöra den reviderade nationella restaureringsplanen med kompletterande åtgärder och lämna den till kommissionen inom sex månader från dagen för mottagandet av kommissionens begäran. På begäran av den berörda medlemsstaten och i vederbörligen motiverade fall får kommissionen förlänga tidsfristen med ytterligare sex månader.

KAPITEL IV

ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING

Artikel 20

Övervakning

1. Medlemsstaterna ska övervaka följande:

- a) Tillståndet och trenden för tillståndet i livsmiljötyperna och kvaliteten och trenden i kvalitet hos livsmiljöerna för de arter som avses i artiklarna 4 och 5 i de områden som är föremål för restaureringsåtgärder på grundval av den övervakning som avses i artikel 15.3 p.
- b) Arealen av urbana grönytor och urban trädkröntäckning inom urbana ekosystemarealer som avses i artikel 8 och som fastställts i enlighet med artikel 14.4.
- c) Minst två av de indikatorer för biologisk mångfald för jordbruksekosystem som valts av medlemsstaten i enlighet med artikel 11.2.
- d) De populationer av vanliga fågelarter på jordbruksmark som förtecknas i bilaga V.
- e) Den indikator för biologisk mångfald för skogsekosystem som avses i artikel 12.2.
- f) Minst sex av de indikatorer för biologisk mångfald för skogsekosystem som valts av medlemsstaten i enlighet med artikel 12.3.
- g) Abundansen av och mångfalden hos arter av pollinatörer enligt den metod som har fastställts i enlighet med artikel 10.2.
- h) Arealen för och tillståndet i de områden som täcks av de livsmiljötyper som förtecknas i bilagorna I och II.
- i) Arealen för och kvaliteten på livsmiljön för de arter som avses i artiklarna 4.7 och 5.5.

- j) Omfattningen av och platsen för de områden där livsmiljötyper och livsmiljöer för arterna har försämrats avsevärt och de områden som omfattas av kompensationsåtgärder som vidtagits enligt artikel 4.13, samt kompensationsåtgärdernas effektivitet när det gäller att säkerställa att en eventuell försämring av livsmiljötyper och livsmiljöer för arterna inte är avsevärd på nivån för varje biogeografisk region inom deras territorium och att säkerställa att uppnåendet av de mål som fastställs i artiklarna 1, 4 och 5 inte äventyras.
2. Övervakningen i enlighet med punkt 1 a ska inledas så snart som restaureringsåtgärderna har införts.
3. Övervakningen i enlighet med punkt 1 b, c, d, e och f ska inledas den 18 augusti 2024.
4. Övervakningen i enlighet med punkt 1 g i den här artikeln ska inledas ett år efter ikraftträdandet av den delegerade akt som avses i artikel 10.2.
5. Övervakningen i enlighet med punkt 1 j i den här artikeln ska inledas så snart den anmälan som avses i artikel 4.13 har lämnats till kommissionen.
6. Övervakningen i enlighet med punkt 1 a och b ska genomföras minst vart sjätte år. Övervakningen i enlighet med punkt 1 c i fråga om, i tillämpliga fall, lagret av organiskt kol i mineraljordar på åkermark och andelen jordbruksareal med landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald och punkt 1 f i fråga om, i tillämpliga fall, stående död ved och liggande död ved, andelen skogar med olikåldrig struktur, den skogliga konnektiviteten, lagret av organiskt kol, andelen skogar som domineras av inhemska trädarter och trädartsblandning, ska genomföras minst vart sjätte år eller, när så krävs för att utvärdera uppnåendet av ökande trender till 2030, med kortare intervall. Övervakningen i enlighet med punkt 1 c i fråga om, i tillämpliga fall, index för gräsmarksfjärilar, punkt 1 d i fråga om index för vanliga jordbruksfåglar och punkt 1 e om index för vanliga skogsfåglar, och punkt 1 g om arter av pollinatörer ska genomföras varje år. Övervakningen i enlighet med punkt 1 h och i ska genomföras minst vart sjätte år och ska samordnas med rapporteringscykeln enligt artikel 17 i direktiv 92/43/EEG och den inledande bedömningen i enlighet med artikel 17 i direktiv 2008/56/EG. Övervakningen i enlighet med punkt 1 j ska genomföras minst vart tredje år.
7. Medlemsstaterna ska säkerställa att de indikatorer för jordbruksekosystem som avses i artikel 11.2 b och de indikatorer för skogsekosystem som avses i artikel 12.3 a, b och e i den här förordningen övervakas på ett sätt som är förenligt med den övervakning som krävs enligt förordningarna (EU) 2018/841 och (EU) 2018/1999.
8. Medlemsstaterna ska offentliggöra de uppgifter som genereras av den övervakning som genomförs enligt denna artikel i enlighet med direktiv 2007/2/EG och i enlighet med den övervakningsfrekvens som anges i punkt 6 i denna artikel.
9. Medlemsstaternas övervakningssystem ska drivas baserat på elektroniska databaser och geografiska informationssystem och ska maximera tillgången till och användningen av uppgifter och tjänster från fjärranalysteknik, jordobservation (Copernicustjänster), sensorer och anordningar på plats eller uppgifter från medborgarforskning, med utnyttjande av de möjligheter som artificiell intelligens och avancerad dataanalys och databehandling erbjuder.
10. Senast den 31 december 2028 ska kommissionen genom genomförandeakter upprätta en vägledande ram för att fastställa de tillfredsställande nivåer som avses i artiklarna 8.2, 8.3, 10.1 och 11.2.
11. Kommissionen får genom genomförandeakter
- a) närmare fastställa metoderna för att övervaka de indikatorer för jordbruksekosystem som förtecknas i bilaga IV,
- b) närmare fastställa metoderna för att övervaka de indikatorer för skogsekosystem som förtecknas i bilaga VI,
- c) upprätta en vägledande ram för att fastställa de tillfredsställande nivåer som avses i artiklarna 12.2 och 12.3.
12. De genomförandeakter som avses i punkterna 10 och 11 i den här artikeln ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 24.2.

Artikel 21

Rapportering

1. Senast den 30 juni 2028 och därefter minst vart tredje år ska medlemsstaterna elektroniskt rapportera följande uppgifter till kommissionen:

- a) Den areal som är föremål för de restaureringsåtgärder som avses i artiklarna 4–12.
- b) Omfattningen av de områden där livsmiljötyper och livsmiljöer för arter har försämrats avsevärt och av de områden som omfattas av kompensationsåtgärder som vidtagits enligt artikel 4.13.
- c) De hinder som avses i artikel 9 som har avlägsnats.
- d) Deras bidrag till det åtagande som avses i artikel 13.

2. Senast den 30 juni 2031, för perioden fram till 2030, och därefter minst vart sjätte år, ska medlemsstaterna elektroniskt rapportera följande uppgifter och information till kommissionen, som bistås av EEA:

- a) Framstegen med att genomföra den nationella restaureringsplanen, med att genomföra restaureringsåtgärderna och med att uppnå de mål och fullgöra de skyldigheter som fastställs i artiklarna 4–13.
- b) Information om
 - i) platsen för de områden där livsmiljötyper eller livsmiljöer för arter har försämrats avsevärt och för de områden som omfattas av kompensationsåtgärder som vidtagits enligt artikel 4.13,
 - ii) en beskrivning av effektiviteten hos de kompensationsåtgärder som vidtagits enligt artikel 4.13 när det gäller att säkerställa att en eventuell försämring av livsmiljötyper och livsmiljöer för arter inte är avsevärd på nivån för varje biogeografisk region inom deras territorium,
 - iii) en beskrivning av effektiviteten hos de kompensationsåtgärder som vidtagits enligt artikel 4.13 när det gäller att säkerställa att uppnåendet av de mål som anges i artiklarna 1, 4 och 5 inte äventyras.
- c) Resultaten av den övervakning som genomförts i enlighet med artikel 20, inklusive, vad gäller resultaten av den övervakning som genomförts i enlighet med artikel 20.1 h och i, geografiskt refererade kartor.
- d) Platsen för och omfattningen av de områden som är föremål för de restaureringsåtgärder som avses i artiklarna 4, 5 och 11.4, inbegripet en geografiskt refererad karta över dessa områden.
- e) Den uppdaterade inventering av hinder som avses i artikel 9.1.
- f) Information om de framsteg som har gjorts med att uppfylla finansieringsbehov i enlighet med artikel 15.3 u, inbegripet en granskning av verkliga investeringar jämfört med inledande investeringsantaganden.

3. Kommissionen ska genom genomförandakter fastställa format, struktur och närmare arrangemang för presentationen av den information som avses i punkterna 1 och 2 i den här artikeln. Dessa genomförandakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 24.2. När den utarbetar formatet, strukturen och de närmare arrangemangen för den elektroniska rapporteringen ska kommissionen biträdas av EEA.

4. EEA ska senast den 31 december 2028 och vart tredje år därefter ge kommissionen en teknisk översikt över framstegen mot att uppnå de mål och fullgöra de skyldigheter som fastställs i denna förordning baserat på de uppgifter som medlemsstaterna har gjort tillgängliga i enlighet med punkt 1 i den här artikeln och artikel 20.8.

5. EEA ska senast den 30 juni 2032 och vart sjätte år därefter ge kommissionen en unionsomfattande teknisk rapport om framstegen mot att uppnå de mål och fullgöra de skyldigheter som fastställs i denna förordning baserat på de uppgifter som medlemsstaterna har gjort tillgängliga i enlighet med punkterna 1, 2 och 3 i denna artikel. EEA får också använda den information som lämnas i enlighet med artikel 17 i direktiv 92/43/EEG, artikel 15 i direktiv 2000/60/EG, artikel 12 i direktiv 2009/147/EG och artikel 17 i direktiv 2008/56/EG.

6. Från och med den 19 augusti 2029, och vart sjätte år därefter, ska kommissionen rapportera till Europaparlamentet och rådet om genomförandet av denna förordning.

7. Senast den 19 augusti 2025 ska kommissionen, i samråd med medlemsstaterna, till Europaparlamentet och rådet överlämna en rapport som innehåller

- a) en översikt över tillgängliga finansiella resurser på unionsnivå för genomförandet av denna förordning,
- b) en bedömning av finansieringsbehoven för att genomföra artiklarna 4–13 och uppnå det mål som anges i artikel 1.2,
- c) en analys för att identifiera eventuella finansieringsluckor i genomförandet av de skyldigheter som fastställs i denna förordning,
- d) när så är lämpligt, förslag till lämpliga åtgärder, inbegripet finansiella åtgärder för att hantera de identifierade bristerna, såsom inrättandet av särskild finansiering, och utan att föregripa medlagstiftarnas befogenheter vad gäller antagandet av den fleråriga budgetramen efter 2027.

8. Medlemsstaterna ska säkerställa att den information som avses i punkterna 1 och 2 i denna artikel är adekvat och aktuell och att den finns tillgänglig för allmänheten i enlighet med direktiven 2003/4/EG, 2007/2/EG och (EU) 2019/1024.

KAPITEL V

DELEGERADE AKTER OCH GENOMFÖRANDEAKTER

Artikel 22

Ändringar av bilagorna

1. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 23 i syfte att ändra bilaga I genom att anpassa det sätt som livsmiljötyper grupperas på till den tekniska och vetenskapliga utvecklingen och i syfte att beakta de erfarenheter som förvärvats genom tillämpningen av denna förordning.
2. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 23 i syfte att ändra bilaga II genom att anpassa
 - a) förteckningen över livsmiljötyper för att säkerställa samstämmighet med uppdateringarna av EUNIS (European nature information system) klassificering av livsmiljöer, och
 - b) det sätt som livsmiljötyper grupperas på till den tekniska och vetenskapliga utvecklingen och för att beakta de erfarenheter som förvärvats genom tillämpningen av denna förordning.
3. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 23 i syfte att ändra bilaga III genom att anpassa den förteckning över marina arter som avses i artikel 5 till den tekniska och vetenskapliga utvecklingen.
4. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 23 i syfte att ändra bilaga IV genom att anpassa beskrivningen, enheten och metoden för indikatorerna för biologisk mångfald för jordbruksekosystem till den tekniska och vetenskapliga utvecklingen.
5. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 23 i syfte att ändra bilaga V genom att anpassa den förteckning över arter som används för index för vanliga jordbruksfåglar i medlemsstaterna till den tekniska och vetenskapliga utvecklingen.
6. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 23 i syfte att ändra bilaga VI genom att anpassa beskrivningen, enheten och metoden för indikatorerna för biologisk mångfald för skogsekosystem till den tekniska och vetenskapliga utvecklingen.
7. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 23 i syfte att ändra bilaga VII genom att anpassa förteckningen över exempel på restaureringsåtgärder till den tekniska och vetenskapliga utvecklingen och i syfte att beakta de erfarenheter som förvärvats genom tillämpningen av denna förordning.

Artikel 23

Utövande av delegeringen

1. Befogenheten att anta delegerade akter ges till kommissionen med förbehåll för de villkor som anges i denna artikel.
2. Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artiklarna 10.2 och 22.1–22.7 ges till kommissionen för en period på fem år från och med den 18 augusti 2024. Kommissionen ska utarbeta en rapport om delegeringen av befogenhet senast nio månader före utgången av perioden på fem år. Delegeringen av befogenhet ska genom tyst medgivande förlängas med perioder av samma längd, såvida inte Europaparlamentet eller rådet motsätter sig en sådan förlängning senast tre månader före utgången av perioden i fråga.
3. Den delegering av befogenhet som avses i artiklarna 10.2 och 22.1–22.7 får när som helst återkallas av Europaparlamentet eller rådet. Ett beslut om återkallelse innebär att delegeringen av den befogenhet som anges i beslutet upphör att gälla. Beslutet får verkan dagen efter det att det offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*, eller vid ett senare i beslutet angivet datum. Det påverkar inte giltigheten av delegerade akter som redan har trätt i kraft.
4. Innan kommissionen antar en delegerad akt ska den samråda med experter som utsetts av varje medlemsstat i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning.
5. Så snart kommissionen antar en delegerad akt ska den samtidigt delge Europaparlamentet och rådet denna.
6. Delegerade akter som antas enligt artiklarna 10.2 eller 22.1–22.7 ska träda i kraft endast om varken Europaparlamentet eller rådet har gjort invändningar mot den delegerade akten inom en period på två månader från den dag då akten delgavs Europaparlamentet och rådet, eller om både Europaparlamentet och rådet, före utgången av den perioden, har underrättat kommissionen om att de inte kommer att invända. Denna period ska förlängas med två månader på Europaparlamentets eller rådets initiativ.

Artikel 24

Kommittéförfarande

1. Kommissionen ska biträdas av en kommitté. Denna kommitté ska vara en kommitté i den mening som avses i förordning (EU) nr 182/2011.
2. När det hänvisas till denna punkt ska artikel 5 i förordning (EU) nr 182/2011 tillämpas.

KAPITEL VI

SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 25

Ändring av förordning (EU) 2022/869

I artikel 7.8 i förordning (EU) 2022/869 ska första stycket ersättas med följande:

”När det gäller de miljökonsekvenser som avses i artikel 6.4 i direktiv 92/43/EEG, artikel 4.7 i direktiv 2000/60/EG samt artiklarna 4.14, 4.15, 5.11 och 5.12 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 (*) ska projekt i unionsförteckningen, förutsatt att alla villkor som fastställs i de direktiven och den förordningen är uppfyllda, anses vara av allmänintresse ur energipolitisk synvinkel, och får anses vara av väsentligt allmänintresse.

(*) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869 (EUT L, 2024/1991, 29.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1991/oj>).

*Artikel 26***Översyn**

1. Kommissionen ska utvärdera tillämpningen av denna förordning senast den 31 december 2033.

Utvärderingen ska omfatta en bedömning av denna förordnings inverkan på jordbruks-, skogsbruks- och fiskerisektorerna, med beaktande av relevanta kopplingar till livsmedelsproduktionen och livsmedelstryggheten i unionen, och av de bredare socioekonomiska effekterna av denna förordning.

2. Kommissionen ska lägga fram en rapport om de viktigaste resultaten av utvärderingen för Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén. Om kommissionen anser att det är lämpligt ska rapporten åtföljas av ett lagstiftningsförslag om ändring av de relevanta bestämmelserna i denna förordning, med beaktande av behovet av att fastställa ytterligare restaureringsmål, inbegripet uppdaterade mål för 2040 och 2050, baserat på gemensamma metoder för att bedöma tillståndet hos ekosystem som inte omfattas av artiklarna 4 och 5, den utvärdering som avses i punkt 1 i denna artikel och senaste vetenskapliga rön.

*Artikel 27***Tillfälligt upphävande**

1. Om en oförutsebar, exceptionell och oprovocerad händelse har inträffat som ligger utanför unionens kontroll, med allvarliga unionsomfattande konsekvenser för tillgången på den mark som krävs för att säkerställa tillräcklig jordbruksproduktion för unionens livsmedelskonsumtion, ska kommissionen anta genomförandeakter som är både nödvändiga och berättigade i en nödsituation. Sådana genomförandeakter får tillfälligt upphäva tillämpningen av de relevanta bestämmelserna i artikel 11 i den utsträckning och under den period som är absolut nödvändig. Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 24.2.

2. Genomförandeakter som antas enligt punkt 1 ska förbli i kraft under en period på högst tolv månader. Om de särskilda problem som avses i punkt 1 kvarstår efter denna period får kommissionen lägga fram ett lämpligt lagstiftningsförslag för att förlänga denna period.

3. Kommissionen ska underrätta Europaparlamentet och rådet om alla akter som antas enligt punkt 1 inom två arbetsdagar från antagandet.

*Artikel 28***Ikraftträdande**

Denna förordning träder i kraft den tjugonde dagen efter det att den har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Denna förordning är till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater.

Utfärdad i Bryssel den 24 juni 2024.

På Europaparlamentets vägnar

R. METSOLA

Ordförande

På rådets vägnar

A. MARON

Ordförande

BILAGA I

**LAND-, KUST- OCH SÖTVATTENSEKOSYSTEM – LIVSMILJÖTYPER OCH GRUPPER AV
LIVSMILJÖTYPER SOM AVSES I ARTIKEL 4.1 OCH 4.4**

Förteckningen omfattar alla livsmiljötyper på land, vid kuster och i sötvatten som förtecknas i bilaga I till direktiv 92/43/EEG och som avses i artikel 4.1 och 4.4, samt sex grupper av dessa livsmiljötyper, nämligen 1) våtmarker (kust och inland), 2) gräsmarker och andra betespräglade livsmiljöer, 3) vattendrag, sjöar, alluviala och strandnära livsmiljöer, 4) skogar, 5) stäpper, hedar och buskmarker samt 6) klippor och dyner.

1. GRUPP 1: Våtmarker (kust och inland)

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
--	--

Kuster och saltpåverkade livsmiljöer

1130	Estuarier
1140	Ler-och sandbottnar som blottas vid lågvatten
1150	Kustnära laguner
1310	Ler- och sandsediment med <i>Salicornia</i> och andra annueller
1320	<i>Spartina</i> -mattor (<i>Spartinion maritimae</i>)
1330	Atlantiska havsstrandängar (<i>Glauco-Puccinellietalia maritimae</i>)
1340	Salta ängar i inlandet
1410	Mediterrana salta strandängar (<i>Juncetalia maritimi</i>)
1420	Mediterrana och termoatlantiska salta buskmarker (<i>Sarcocornetea fruticosi</i>)
1530	Pannoniska saltstäpper och salta våtmarker
1650	Smala vikar i boreal Östersjökust

Fuktiga hedar och torvgräsmarker

4010	Nordatlantiska fuktiga hedar med <i>Erica tetralix</i>
4020	Tempererade atlantiska fuktiga hedar med <i>Erica ciliaris</i> och <i>Erica tetralix</i>
6460	Torvgräsmarker på Troodos

Myrar, mossar och kärr

7110	Aktiva högmossar
------	------------------

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
7120	Degenererade högmossar ännu med förmåga att naturligt regenerera
7130	Terrängtäckande mossar
7140	Öppna svagt välvda mossar, fattigkärr, intermediära kärr och gungflyn
7150	<i>Rhynchosporion</i> -depressioner i torv
7160	Fennoskandiska mineralrika källor och källkärr
7210	Kalkkärr med <i>Cladium mariscus</i> och <i>Caricion davallianae</i> -arter
7220	Källkärr med kalktuffbildning (<i>Cratoneurion</i>)
7230	Rikkärr
7240	Alpin pionjärvegetation med <i>Caricion bicoloris-atrofuscae</i>
7310	Aapamyrar
7320	Palsmyrar

Fuktiga skogar

9080	Fennoskandiska lövsumpskogar
91D0	Skogbevuxen myr

2. GRUPP 2: Gräsmarker och andra betespräglade livsmiljöer

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
--	--

Kustnära livsmiljöer och dyner

1630	Boreala strandängar vid Östersjön
21A0	Machairs

Hedar och buskmarker

4030	Europeiska torra hedar
4040	Torra atlantiska kusthedar med <i>Erica vagans</i>

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
4090	Endemiska mediterrana bergshedar med ärttörne
5130	<i>Juniperus communis</i> -buskmarker på hedar eller kalkgräsmarker
8240	Uppspruckna kalkstenshällmarker
Gräsmarker	
6110	Gräsmarker på kalkhällar med <i>Alyso-Sedion albi</i>
6120	Sandstäpp
6130	Galmejagräsmarker med <i>Violetalia calaminariae</i>
6140	Pyreneiska silikatgräsmarker med <i>Festuca eskia</i>
6150	Alpina och boreala silikatgräsmarker
6160	Iberiska bergsgräsmarker med <i>Festuca indigesta</i>
6170	Alpina och subalpina kalkgräsmarker
6180	Makaronesiska mesofila gräsmarker
6190	Pannoniska gräsmarker med klippgrund (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>)
6210	Delvis naturliga torra gräsmarker och buskfacies på kalksubstrat (<i>Festuco-Brometalia</i>)
6220	Stäppartade marker med gräs och annueller av typen <i>Thero-Brachypodietea</i>
6230	Artrika <i>Nardus</i> -gräsmarker på silikatsubstrat i bergsområden (och subbergsområden i Kontinentaleuropa)
6240	Subpannoniska stäppartade gräsmarker
6250	Pannoniska löss-stäppmarker
6260	Pannoniska sandstäpper
6270	Fennoskandiska artrika torra till halvtorra låglandsgräsmarker
6280	Nordiskt alvar och prekambrisk kalkhällmarker
62A0	Östliga submediterrana torra gräsmarker (<i>Scorzoneralia villosae</i>)

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
62B0	Gräsmarker med serpentinvegetation i Cypern
62C0	Ponto-sarmatiska stäpper
62D0	Oro-moesiska acidofila gräsmarker
6410	<i>Molinia</i> -ängar på kalk-, torv- eller ler- och dyrika jordar (<i>Molinion caeruleae</i>)
6420	Mediterrana fuktiga gräsmarker med hög örtvegetation med <i>Molinio-Holoschoenion</i>
6510	Slätterängar i låglandet (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)
6520	Höglänta slätterängar

Dehesas och trädklädda ängar och betesmarker

6310	Dehesas med vintergröna <i>Quercus</i> spp.
6530	Fennoskandiska lövängar
9070	Fennoskandiska trädklädda betesmarker

3. GRUPP 3: Vattendrag, sjöar, alluviala och strandnära livsmiljöer

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
--	--

Vattendrag och sjöar

3110	Oligotrofa mineralfattiga vatten på sandslätter (<i>Littorelletalia uniflorae</i>)
3120	Oligotrofa mineralfattiga vatten på västligt mediterrana sandslätter med <i>Isoetes</i> spp.
3130	Oligotrofa till mesotrofa stillastående vatten med vegetation av <i>Littorelletea uniflorae</i> och/eller <i>Isoëto-Nanojuncetea</i>
3140	Kalkrika oligo-mesotrofa vatten med bentisk vegetation med <i>Chara</i> spp.
3150	Naturligt eutrofa sjöar med <i>Magnopotamion</i> - eller <i>Hydrocharition</i> -vegetation
3160	Naturligt dystrofa sjöar och småvatten

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
3170	Mediterrana temporära småvatten
3180	Turloughs
3190	Sjöar av gipskarst
31A0	Transsylvanska lotusbäddar i varma källor
3210	Fennoskandiska naturliga större vattendrag
3220	Alpina vattendrag med örtrik strandvegetation
3230	Alpina vattendrag och deras vedartade vegetation med <i>Myricaria germanica</i>
3240	Alpina vattendrag och deras vedartade vegetation med <i>Salix elaeagnos</i>
3250	Ständigt vattenförande mediterrana vattendrag med <i>Glaucium flavum</i>
3260	Vattendrag med vegetation av <i>Ranunculion fluitantis</i> och <i>Callitricho-Batrachion</i>
3270	Vattendrag med dyiga stränder med vegetation av <i>Chenopodion rubri</i> p.p. och <i>Bidention</i> p.p.
3280	Ständigt vattenförande mediterrana stora vattendrag med arter av <i>Paspalo-Agrostidion</i> och hängande vegetation med <i>Salix</i> och <i>Populus alba</i>
3290	Mediterrana vattendrag med periodisk vattenföring och med arter av <i>Paspalo-Agrostidion</i>
32A0	Kalktuffkaskader i karstvattendrag i Dinariska alperna

Alluviala ängar

6430	Ängar med hög örtvegetation på fuktig mark på slätter och i berg, även alper
6440	<i>Cnidion dubii</i> -ängar i floddalar som översvämmas
6450	Nordliga, boreala alluviala ängar
6540	Submediterrana gräsmarker med <i>Molinio-Hordeion secalini</i>

Alluviala skogar/strandskogar

9160	Subatlantiska och mellaneuropeiska ekskogar eller ek-avenbokskogar med <i>Carpinion betuli</i>
------	--

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
91E0	Alluviala lövskogar med <i>Alnus glutinosa</i> och <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
91F0	Blandskog med <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> och <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> eller <i>Fraxinus angustifolia</i> längs större vattendrag (<i>Ulmenion minoris</i>)
92A0	Galleriskogar med <i>Salix alba</i> och <i>Populus alba</i>
92B0	Strandskogar med <i>Rhododendron ponticum</i> , <i>Salix</i> och andra längs tidvis vattenförande mediterrana vattendrag
92C0	<i>Platanus orientalis</i> och <i>Liquidambar orientalis</i> -skogar (<i>Platanion orientalis</i>)
92D0	Sydliga galleristrandskogar och tätvegetation (<i>Nerio-Tamaricetea</i> och <i>Securinegion tinctoriae</i>)
9370	Dadelpamlund med <i>Phoenix</i>

4. GRUPP 4: Skogar

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
Boreala skogar	
9010	Västlig taiga
9020	Fennoskandiska hemiboreala äldre naturliga ädellövskogar (<i>Quercus</i> , <i>Tilia</i> , <i>Acer</i> , <i>Fraxinus</i> eller <i>Ulmus</i>) med rik epifytflora
9030	Naturliga primärskogar i landhöjningskust
9040	Nordiska subalpina/subarktiska skogar med <i>Betula pubescens</i> ssp. <i>czerepanovii</i>
9050	Fennoskandiska örtrika skogar med <i>Picea abies</i>
9060	Barrskogar på eller i anslutning till rullstensåsar
Tempererade skogar	
9110	<i>Luzulo-Fagetum</i> -bokskogar
9120	Atlantiska bokskogar på sur mark med <i>Ilex</i> och ibland också med <i>Taxus</i> i buskskikt (<i>Quercion robori-petraeae</i> eller <i>Ilici-Fagenion</i>)
9130	<i>Asperulo-Fagetum</i> -bokskogar

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
9140	Mellaneuropeiska subalpina bokskogar med <i>Acer</i> och <i>Rumex arifolius</i>
9150	Mellaneuropeiska kalkbokskogar med <i>Cephalanthero-Fagion</i>
9170	Ek-avenbokskogar med <i>Galio-Carpinetum</i>
9180	<i>Tilio-Acerion</i> -skogar i sluttningar, rasbranter och raviner
9190	Äldre ekskogar med <i>Quercus robur</i> på sura, sandiga slättmarker
91A0	Äldre ekskogar med <i>Ilex</i> och <i>Blechnum</i> på Brittiska öarna
91B0	Termofila <i>Fraxinus angustifolia</i> -skogar
91G0	Pannoniska skogar med <i>Quercus petraea</i> och <i>Carpinus betulus</i>
91H0	Pannoniska skogar med <i>Quercus pubescens</i>
91I0	Euro-sibiriska stäppskogar med <i>Quercus</i> spp.
91J0	<i>Taxus baccata</i> -skogar på brittiska öarna
91K0	Illyriska <i>Fagus sylvatica</i> -skogar (<i>Aremonio-Fagion</i>)
91L0	Illyriska ek-avenbokskogar (<i>Erythronio-Carpinion</i>)
91M0	Pannoniska-balkanska skogar med turkisk ek-dvärgek
91P0	<i>Abietetum polonicum</i> -skogar
91Q0	Västkarpatiska <i>Pinus sylvestris</i> -skogar på kalkhaltig mark
91R0	Dinariska-dolomitiska skogar med skotsk tall (<i>Genisto januensis-Pinetum</i>)
91S0	Västpontiska bokskogar
91T0	Centraleuropeiska skogar med skotsk tall och lavar
91U0	Sarmatiska stäpptallskogar
91V0	Dakiska bokskogar (<i>Symphyto-Fagion</i>)
91W0	Moesiska bokskogar

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
91X0	Bokskogar i Dobrogea
91Y0	Dakiska ek- och avenbokskogar
91Z0	Moesiska silverlindskogar
91AA	Östliga vitekskogar
91BA	Moesiska silvergranskogar
91CA	Skogar med skotsk tall i Rodopi- och Balkanbergen

Mediterrana och makaronesiska skogar

9210	Apenninska bokskogar med <i>Taxus</i> och <i>Ilex</i>
9220	Apenninska bokskogar med <i>Abies alba</i> och bokskogar med <i>Abies nebrodensis</i>
9230	Galiciska-portugisiska ekskogar med <i>Quercus robur</i> och <i>Quercus pyrenaica</i>
9240	Iberiska skogar med <i>Quercus faginea</i> och <i>Quercus canariensis</i>
9250	<i>Quercus trojana</i> -skogar
9260	<i>Castanea sativa</i> -skogar
9270	Grekiska bokskogar med <i>Abies borisii-regis</i>
9280	<i>Quercus frainetto</i> -skogar
9290	<i>Cupressus</i> -skogar (<i>Acero-Cupression</i>)
9310	Egeiska <i>Quercus brachyphylla</i> -skogar
9320	<i>Olea</i> - och <i>Ceratonia</i> -skogar
9330	<i>Quercus suber</i> -skogar
9340	<i>Quercus ilex</i> - och <i>Quercus rotundifolia</i> -skogar
9350	<i>Quercus macrolepis</i> -skogar
9360	Makaronesiska lagerskogar (<i>Laurus</i> , <i>Ocotea</i>)

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
9380	<i>Ilex aquifolium</i> -skogar
9390	Buskmark och låg skogsvegetation med <i>Quercus alnifolia</i>
93A0	Skogsmark med <i>Quercus infectoria</i> (<i>Anagyro foetidae-Quercetum infectoriae</i>)

Barrskogar i bergsområden

9410	<i>Picea</i> -skogar på sura marker i bergsområden upp till alpina zonen (<i>Vaccinio-Piceetea</i>)
9420	Alpina <i>Larix decidua</i> - och/eller <i>Pinus cembra</i> -skogar
9430	<i>Pinus uncinata</i> -skogar i subalpina områden och i bergsområden
9510	Sydliga appeninska <i>Abies alba</i> -skogar
9520	<i>Abies pinsapo</i> -skogar
9530	(Sub)mediterrana tallskogar med endemisk <i>Pinus nigra</i>
9540	Mediterrana tallskogar med endemisk mesogeisk tall
9550	Endemiska tallskogar på Kanarieöarna
9560	Endemiska skogar med <i>Juniperus</i> spp.
9570	<i>Tetraclinis articulata</i> -skogar
9580	Mediterrana <i>Taxus baccata</i> -skogar
9590	<i>Cedrus brevifolia</i> -skogar (<i>Cedrosetum brevifoliae</i>)
95A0	Högt belägna oro-mediterrana tallskogar

5. GRUPP 5: Stäpper, hedar och buskmarker

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
Salt- och gipsstäpper	
1430	Salta och kväverika buskmarker (<i>Pegano-Salsotea</i>)
1510	Mediterrana saltstäpper (<i>Limonietalia</i>)

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
1520	Iberiska gipsstäpper (<i>Gypsophiletalia</i>)

Tempererade hedar och buskmarker

4050	Endemiska makaronesiska hedar
4060	Alpina och boreala hedar
4070	Buskmarker med <i>Pinus mugo</i> och <i>Rhododendron hirsutum</i> (<i>Mugo-Rhododendretum hirsuti</i>)
4080	Subarktiska buskmarker med <i>Salix</i> spp.
40A0	Subkontinentala peripannoniska buskmarker
40B0	<i>Potentilla fruticosa</i> -snår i Rodopibergen
40C0	Ponto-sarmatiska lövsnår

Sklerofyllbuskmarker (matorral)

5110	Stabila xerotermofila <i>Buxus sempervirens</i> -buskmarker på kalkrika bergssluttningar (<i>Berberidion</i> p.p.)
5120	<i>Cytisus purgans</i> -buskmarker i bergsområden
5140	<i>Cistus palhinhae</i> -buskmarker på marina fuktiga hedar
5210	Trädbevuxna matorral med <i>Juniperus</i> spp.
5220	Trädbevuxna matorral med <i>Zyziphus</i>
5230	Trädbevuxna matorral med <i>Laurus nobilis</i>
5310	<i>Laurus nobilis</i> -snår
5320	Marker med lågvuxen <i>Euphorbia</i> nära klippor
5330	Termomediterrana buskmarker och förstäppbuskmarker
5410	Västlig mediterrän frygana (<i>Astragalo-Plantaginetum subulatae</i>) på klipptoppar
5420	<i>Sarcopoterium spinosum</i> -frygana
5430	Endemisk frygana med <i>Euphorbio-Verbascion</i>

6. GRUPP 6: Klippor och dyner

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
--	--

Havsklippor, stränder och öar

1210	Årull vegetation på driftvallar
1220	Perenn vegetation på steniga stränder
1230	Vegetationsklädda havsklippor vid Atlantkust eller Östersjökust
1240	Vegetationsklädda havsklippor vid Medelhavskust med endemisk <i>Limonium</i> spp.
1250	Vegetationsklädda havsklippor med endemiska växter vid makaronesisk kust
1610	Rullstensåsar i Östersjön med littoral och sublittoral vegetation
1620	Boreala skär och småöar i Östersjön
1640	Boreala sandstränder med perenn vegetation vid Östersjön

Kustnära sanddyner och inlandssanddyner

2110	Embryonala vandrnde sanddyner
2120	Kustnära vandrnde sanddyner med <i>Ammophila arenaria</i> ("vita sanddyner")
2130	Permanent kustnära sanddyner med örtvegetation ("gråa sanddyner")
2140	Urkalkade permanenta sanddyner med <i>Empetrum nigrum</i>
2150	Atlantiska urkalkade permanenta sanddyner (<i>Calluno-Ulicetea</i>)
2160	Sanddyner med <i>Hippophaë rhamnoides</i>
2170	Sanddyner med <i>Salix repens</i> ssp. <i>argentea</i> (<i>Salicion arenariae</i>)
2180	Trädklädda sanddyner i atlantisk, kontinental och boreal region
2190	Dynvåtmarker
2210	Permanent strandsanddyner av typen <i>Crucianellion maritimae</i>
2220	Sanddyner med <i>Euphorbia terracina</i>

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
2230	<i>Malcolmietalia</i> sanddyngräsmarker
2240	<i>Brachypodietalia</i> sanddyngräsmarker med annueller
2250	Kustnära sanddyner med <i>Juniperus</i> spp.
2260	Sklerofyllbuskklädda sanddyner (<i>Cisto-Lavenduletalia</i>)
2270	Trädklädda sanddyner med <i>Pinus pinea</i> och/eller <i>Pinus pinaster</i>
2310	Torra hedsanddyner med <i>Calluna</i> och <i>Genista</i>
2320	Torra hedsanddyner med <i>Calluna</i> och <i>Empetrum nigrum</i>
2330	Inlandssanddyner med öppna gräsmarker med <i>Corynephorus</i> och <i>Agrostis</i>
2340	Pannoniska inlandssanddyner
91N0	Pannoniska snår på inlandssanddyner (<i>Junipero-Populetum albae</i>)

Klippor

8110	Silikatrasbrant i bergsområden intill snögränsen (<i>Androsacetalia alpinae</i> och <i>Galeopsietalia ladani</i>)
8120	Basisk rasbrant i bergsområden och alpina områden (<i>Thlaspietea rotundifolii</i>)
8130	Västliga mediterrana och termofila rasbranter
8140	Östliga mediterrana rasbranter
8150	Mellaneuropeiska höglandsrasbranter av silikattyp
8160	Mellaneuropeiska rasbranter av kalktyp i bergsområden
8210	Chasmofytisk vegetation på kalkrika bergsluttningar
8220	Chasmofytisk vegetation på silikatrika bergsluttningar
8230	Pionjärvegetation med <i>Sedo-Scleranthion</i> eller <i>Sedo albi-Veronicion dillenii</i> på silikatbergsgytter
8310	Grottor som inte är öppna för allmänheten
8320	Lavafält och naturliga kratrar

Kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG	Namn på livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
8340	Permanenta glaciärer

BILAGA II

**MARINA EKOSYSTEM – LIVSMILJÖTYPER OCH GRUPPER AV LIVSMILJÖTYPER SOM AVSES
I ARTIKEL 5.1 OCH 5.2**

Förteckningen omfattar de marina livsmiljötyper som avses i artikel 5.1 och 5.2 samt sju grupper av dessa livsmiljötyper, nämligen 1) sjögräsbäddar, 2) makroalgsskogar, 3) skaldjursbäddar, 4) maerlbäddar, 5) bäddar av svampdjur, koraller och korallalger, 6) hydrotermala öppningar samt 7) mjuka sediment (inte djupare än 1 000 meters djup). Relationen till de livsmiljötyper som förtecknas i bilaga I till direktiv 92/43/EEG redovisas också.

Den klassificering av marina livsmiljötyper, differentierad efter marina biogeografiska regioner, som används är utformad i enlighet med EUNIS (European Nature Information System), som reviderats för marina livsmiljötyper av EEA 2022. Informationen om de relaterade livsmiljöer som förtecknas i bilaga I till direktiv 92/43/EEG bygger på den jämförande översikt som offentliggjordes av Europeiska miljöbyrån 2021 ⁽¹⁾.

1. Grupp 1: Sjögräsbäddar

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
Atlanten		
MA522	Sjögräsbäddar på litorala sandbottnar i Atlanten	1140, 1160
MA623	Sjögräsbäddar på litorala lerbottnar i Atlanten	1140, 1160
MB522	Sjögräsbäddar på infralitorala sandbottnar i Atlanten	1110, 1150, 1160
Östersjön		
MA332	Hydrolitorala grova sediment i Östersjön karakteriserade av undervattensvegetation	1130, 1160, 1610, 1620
MA432	Hydrolitorala blandade sediment i Östersjön karakteriserade av undervattensvegetation	1130, 1140, 1160, 1610
MA532	Hydrolitorala sandbottnar i Östersjön karakteriserade av rotade undervattensväxter	1130, 1140, 1160, 1610
MA632	Hydrolitorala lerbottnar i Östersjön karakteriserade av rotade undervattensväxter	1130, 1140, 1160, 1650
MB332	Infralitorala grova sediment i Östersjön karakteriserade av rotade undervattensväxter	1110, 1160
MB432	Infralitorala blandade sediment i Östersjön karakteriserade av rotade undervattensväxter	1110, 1160, 1650

⁽¹⁾ EUNIS marine habitat classification 2022. Europeiska miljöbyrån <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/eunis-habitat-classification-1>.

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
MB532	Infralitorala sandbottnar i Östersjön karakteriserade av rotade undervattensväxter	1110, 1130, 1150, 1160
MB632	Infralitorala lersediment i Östersjön karakteriserade av rotade undervattensväxter	1130, 1150, 1160, 1650
Svarta havet		
MB546	Sjögräsängar och rhizomatösa algängar i Svarta havet på sötvattenpåverkade infralitorala leriga sandbottnar	1110, 1130, 1160
MB547	Sjögräsängar i Svarta havet på måttligt exponerade övre infralitorala rena sandbottnar	1110, 1160
MB548	Sjögräsängar i Svarta havet på nedre infralitorala sandbottnar	1110, 1160
Medelhavet		
MB252	Biocenosis av <i>Posidonia oceanica</i>	1120
MB2521	Ekomorfer av randiga <i>Posidonia oceanica</i> -ängar	1120, 1130, 1160
MB2522	Ekomorfer av "barriärrev"-lika <i>Posidonia oceanica</i> -ängar	1120, 1130, 1160
MB2523	Facies av döda "mattor" av <i>Posidonia oceanica</i> utan mycket epiflora	1120, 1130, 1160
MB2524	Association med <i>Caulerpa prolifera</i> på <i>Posidonia</i> -bäddar	1120, 1130, 1160
MB5521	Association med <i>Cymodocea nodosa</i> på väl sorterade fina sandbottnar	1110, 1130, 1160
MB5534	Association med <i>Cymodocea nodosa</i> på ytliga leriga sandbottnar i skyddade vatten	1110, 1130, 1160
MB5535	Association med <i>Zostera noltei</i> på ytliga leriga sandbottnar i skyddade vatten	1110, 1130, 1160
MB5541	Association med <i>Ruppia cirrhosa</i> och/eller <i>Ruppia maritima</i> på sandbottnar	1110, 1130, 1160
MB5544	Association med <i>Zostera noltei</i> i euryhalin och eurytermal miljö på sandbottnar	1110, 1130, 1160

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
MB5545	Association med <i>Zostera marina</i> i euryhalin och eurytermal miljö	1110, 1130, 1160

2. Grupp 2: Makroalgskogar

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
-----------	-----------------------------------	--

Atlanten

MA123	Tångsamhällen på litorala hårbottenar med full salthalt i Atlanten	1160, 1170, 1130
MA125	Brunalger (Fucales) på litorala hårbottenar med variabel salthalt i Atlanten	1170, 1130
MB121	Kelp- och tångsamhällen på infralitorala hårbottenar i Atlanten	1170, 1160
MB123	Kelp- och tångsamhällen på sedimentpåverkade eller störda infralitorala hårbottenar i Atlanten	1170, 1160
MB124	Kelpsamhällen på infralitorala hårbottenar med variabel salthalt i Atlanten	1170, 1130, 1160
MB321	Kelp- och tångsamhällen på infralitorala grova sediment i Atlanten	1160
MB521	Kelp- och tångsamhällen på infralitorala sandbottenar i Atlanten	1160
MB621	Vegetationssamhällen på infralitorala lerbottenar i Atlanten	1160

Östersjön

MA131	Hydrolitorala hårbottenar och block i Östersjön karakteriserade av fleråriga alger	1160, 1170, 1130, 1610, 1620
MB131	Fleråriga alger på infralitorala hårbottenar och block i Östersjön	1170, 1160
MB232	Infralitorala bottenar i Östersjön karakteriserade av skalgrus	1160, 1110

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
MB333	Infralitorala grova sediment i Östersjön karakteriserade av fleråriga alger	1110, 1160
MB433	Infralitorala blandade sediment i Östersjön karakteriserade av fleråriga alger	1110, 1130, 1160, 1170
Svarta havet		
MB144	Mytiliddominerade exponerade övre infralitorala hårbottenar med brunalger (Fucales) i Svarta havet	1170, 1160
MB149	Mytiliddominerade måttligt exponerade övre infralitorala hårbottenar med brunalger (Fucales) i Svarta havet	1170, 1160
MB14A	Brunalger (Fucales) och andra alger på väl belysta skyddade övre infralitorala hårbottenar i Svarta havet	1170, 1160
Medelhavet		
MA1548	Association med <i>Fucus virsoides</i>	1160, 1170
MB1512	Association med <i>Cystoseira tamariscifolia</i> och <i>Saccorhiza polyschides</i>	1170, 1160
MB1513	Association med <i>Cystoseira amentacea</i> (var. <i>amentacea</i> , var. <i>stricta</i> , var. <i>spicata</i>)	1170, 1160
MB151F	Association med <i>Cystoseira brachycarpa</i>	1170, 1160
MB151G	Association med <i>Cystoseira crinita</i>	1170, 1160
MB151H	Association med <i>Cystoseira crinitophylla</i>	1170, 1160
MB151J	Association med <i>Cystoseira sauvageauana</i>	1170, 1160
MB151K	Association med <i>Cystoseira spinosa</i>	1170, 1160
MB151L	Association med <i>Sargassum vulgare</i>	1170, 1160
MB151M	Association med <i>Dictyopteris polypodioides</i>	1170, 1160
MB151W	Association med <i>Cystoseira compressa</i>	1170, 1160

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
MB1524	Association med <i>Cystoseira barbata</i>	1170, 1160
MC1511	Association med <i>Cystoseira zosteroides</i>	1170, 1160
MC1512	Association med <i>Cystoseira usneoides</i>	1170, 1160
MC1513	Association med <i>Cystoseira dubia</i>	1170, 1160
MC1514	Association med <i>Cystoseira corniculata</i>	1170, 1160
MC1515	Association med <i>Sargassum</i> spp.	1170, 1160
MC1518	Association med <i>Laminaria ochroleuca</i>	1170, 1160
MC3517	Association med <i>Laminaria rodriguezii</i> på detritusbäddar	1160

3. Grupp 3: Skaldjursbäddar

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
Atlanten		
MA122	<i>Mytilus edulis</i> - och/eller havstulpansamhällen på vågexponerade litorala hårbottenar i Atlanten	1160, 1170
MA124	Mussel- och/eller havstulpansamhällen med tång på litorala hårbottenar i Atlanten	1160, 1170
MA227	Musselrev (Bivalvia) i den litorala zonen i Atlanten	1170, 1140
MB222	Musselrev (Bivalvia) i den infralitorala zonen i Atlanten	1170, 1130, 1160
MC223	Musselrev (Bivalvia) i den cirkalitorala zonen i Atlanten	1170
Östersjön		
MB231	Infralitorala bottnar i Östersjön karakteriserade av epibentiska musslor (Bivalvia)	1170, 1160
MC231	Cirkalitorala bottnar i Östersjön dominerade av epibentiska musslor (Bivalvia)	1170, 1160, 1110

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
MD231	Cirkalitorala biogena botten i utsjön i Östersjön karakteriserade av epibentiska musslor (Bivalvia)	1170
MD232	Cirkalitorala skalgrusbotten i utsjön i Östersjön karakteriserade av musslor (Bivalvia)	1170
MD431	Cirkalitorala blandade botten i utsjön i Östersjön karakteriserade av makroskopiska epibentiska biotiska strukturer	
MD531	Cirkalitorala sandbotten i utsjön i Östersjön karakteriserade av makroskopiska epibentiska biotiska strukturer	
MD631	Cirkalitorala lerbotten i utsjön i Östersjön karakteriserade av epibentiska musslor (Bivalvia)	
Svarta havet		
MB141	Evertebratdominerade nedre infralitorala hårbotten i Svarta havet	1170
MB143	Mytiliddominerade exponerade övre infralitorala hårbotten med bladformiga alger (inga Fucales) i Svarta havet	1170, 1160
MB148	Mytiliddominerade måttligt exponerade övre infralitorala hårbotten med bladformiga alger (andra än Fucales) i Svarta havet	1170, 1160
MB242	Musselbankar i den infralitorala zonen i Svarta havet	1170, 1130, 1160
MB243	Ostronrev på nedre infralitorala hårbotten i Svarta havet	1170
MB642	Infralitorala terrigena lerbotten i Svarta havet	1160
MC141	Evertebratdominerade cirkalitorala hårbotten i Svarta havet	1170
MC241	Musselbankar på cirkalitorala terrigena lerbotten i Svarta havet	1170
MC645	Lägre cirkalitorala lerbotten i Svarta havet	
Medelhavet		
MA1544	Facies med <i>Mytilus galloprovincialis</i> i vatten rikt på organiskt material	1160, 1170

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
MB1514	Facies med <i>Mytilus galloprovincialis</i>	1170, 1160
	Infralitorala ostronbankar i Medelhavet	
	Cirkalitorala ostronbankar i Medelhavet	

4. Grupp 4: Maerlbäddar

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
-----------	-----------------------------------	--

Atlanten

MB322	Maerlbäddar på infralitorala grova sediment i Atlanten	1110, 1160
MB421	Maerlbäddar på infralitorala blandade sediment i Atlanten	1110, 1160
MB622	Maerlbäddar på infralitorala lersediment i Atlanten	1110, 1160

Medelhavet

MB3511	Association med kalkalger i grov sand och fint grus som blandas av vågor	1110, 1160
MB3521	Association med kalkalger i grov sand och fint grus under inflytande av bottenströmmar	1110, 1160
MB3522	Association med maerl (= association med <i>Lithothamnion corallioides</i> och <i>Phymatolithon calcareum</i>) på grov sand och grus i Medelhavet	1110, 1160
MC3521	Association med kalkalger på kustnära detritusbottnar	1110
MC3523	Association med maerl (<i>Lithothamnion corallioides</i> och <i>Phymatolithon calcareum</i>) på kustnära dendritiska bottnar	1110

5. Grupp 5: Bäddar av svampdjur, koraller och korallalger

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
Atlanten		
MC121	Djurdominerade fastsittande samhällen på cirkalitorala hårbotten i Atlanten	1170
MC124	Djursamhällen på cirkalitorala hårbotten med variabel salthalt i Atlanten	1170, 1130
MC126	Samhällen i och under cirkalitorala grottor och överhäng i Atlanten	8330, 1170
MC222	Kallvattenkorallrev i den cirkalitorala zonen i Atlanten	1170
MD121	Svampdjursamhällen på cirkalitorala hårbotten i utsjön i Atlanten	1170
MD221	Kallvattenkorallrev i den cirkalitorala zonen i utsjön i Atlanten	1170
ME122	Svampsamhällen på övre batyala hårbotten i Atlanten	1170
ME123	Blandat samhälle av kallvattenkoraller på övre batyala hårbotten i Atlanten	1170
ME221	Övre batyala kallvattenkorallrev i Atlanten	1170
ME322	Blandat samhälle av kallvattenkoraller på övre batyala grova sediment i Atlanten	
ME324	Aggregation av svampdjur på övre batyala grova sediment i Atlanten	
ME422	Aggregation av svampdjur på övre batyala blandade sediment i Atlanten	
ME623	Aggregation av svampdjur på övre batyala lerbotten i Atlanten	

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
ME624	Erekt korallfält på övre batyala lerbottnar i Atlanten	
MF121	Blandat samhälle av kallvattenkoraller på nedre batyala hårbottnar i Atlanten	1170
MF221	Nedre batyala kallvattenkorallrev i Atlanten	1170
MF321	Blandat samhälle av kallvattenkoraller på nedre batyala grova sediment i Atlanten	
MF622	Aggregation av svampdjur på nedre batyala lerbottnar i Atlanten	
MF623	Erekt korallfält på nedre batyala lerbottnar i Atlanten	
Östersjön		
MB138	Infralitorala hårbottnar och block i Östersjön karakteriserade av epibentiska svampdjur	1170, 1160
MB43A	Infralitorala blandade sediment i Östersjön karakteriserade av epibentiska svampdjur (Porifera)	1160, 1170
MC133	Cirkalitorala hårbottnar och block i Östersjön karakteriserade av epibentiska nässeldjur	1170, 1160
MC136	Infralitorala hårbottnar och block i Östersjön karakteriserade av epibentiska svampdjur	1170, 1160
MC433	Cirkalitorala blandade sediment i Östersjön karakteriserade av epibentiska nässeldjur	1160, 1170
MC436	Cirkalitorala blandade sediment i Östersjön karakteriserade av epibentiska svampdjur	1160
Svarta havet		
MD24	Cirkalitorala biogena livsmiljöer i utsjön i Svarta havet	1170
ME14	Övre batyala hårbottnar i Svarta havet	1170

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
ME24	Övre batyala biogena livsmiljöer i Svarta havet	1170
MF14	Nedre batyala hårbottenar i Svarta havet	1170
Medelhavet		
MB151E	Facies med <i>Cladocora caespitosa</i>	1170, 1160
MB151Q	Facies med <i>Astroides calycularis</i>	1170, 1160
MB151a	Facies och association av biocenoser med kalkalger (i enklav)	1170, 1160
MC1519	Facies med <i>Eunicella cavolini</i>	1170, 1160
MC151A	Facies med <i>Eunicella singularis</i>	1170, 1160
MC151B	Facies med <i>Paramuricea clavata</i>	1170, 1160
MC151E	Facies med <i>Leptogorgia sarmentosa</i>	1170, 1160
MC151F	Facies med <i>Anthipatella subpinnata</i> och sparsamt med rödalger	1170, 1160
MC151G	Facies med stora svampdjur och sparsamt med rödalger	1170, 1160
MC1522	Facies med <i>Corallium rubrum</i>	8330, 1170
MC1523	Facies med <i>Leptopsammia pruvoti</i>	8330, 1170
MC251	Kalkalgsplattformer	1170
MC6514	Facies av seg lera med <i>Alcyonium palmatum</i> och <i>Parastichopus regalis</i> på cirkalitoral lera	1160
MD151	Biocenoser på hårbottenar på kontinentalsockelkanten i Medelhavet	1170
MD25	Cirkalitorala biogena livsmiljöer i utsjön i Medelhavet	1170
MD6512	Facies av seg lera med <i>Alcyonium palmatum</i> och <i>Parastichopus regalis</i> på nedre cirkalitoral lera	

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
ME1511	Övre batyala <i>Lophelia pertusa</i> -rev i Medelhavet	1170
ME1512	Övre batyala <i>Madrepora oculata</i> -rev i Medelhavet	1170
ME1513	Övre batyala <i>Madrepora oculata</i> - och <i>Lophelia pertusa</i> -rev i Medelhavet	1170
ME6514	Övre batyala facies med <i>Pheronema carpenteri</i> i Medelhavet	
MF1511	Nedre batyala <i>Lophelia pertusa</i> -rev i Medelhavet	1170
MF1512	Nedre batyala <i>Madrepora oculata</i> -rev i Medelhavet	1170
MF1513	Nedre batyala <i>Madrepora oculata</i> - och <i>Lophelia pertusa</i> -rev i Medelhavet	1170
MF6511	Nedre batyala facies av sandig lera med <i>Thenia muricata</i> i Medelhavet	
MF6513	Nedre batyala facies av kompakt lera med <i>Isidella elongata</i> i Medelhavet	

6. Grupp 6: Hydrotermala öppningar

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
-----------	-----------------------------------	--

Atlanten

MB128	Hydrotermala öppningar i infralitorala hårbotten i Atlanten	1170, 1160, 1180
MB627	Hydrotermala öppningar i infralitorala lerbotten i Atlanten	1130, 1160
MC127	Hydrotermala öppningar i cirkalitorala hårbotten i Atlanten	1170, 1180
MC622	Hydrotermala öppningar i cirkalitorala lerbotten i Atlanten	1160
MD122	Hydrotermala öppningar i cirkalitorala hårbotten i utsjön i Atlanten	1170
MD622	Hydrotermala öppningar i cirkalitorala lerbotten i utsjön i Atlanten	

7. Grupp 7: Mjuka sediment (inte djupare än 1 000 meters djup)

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
Atlanten		
MA32	Litorala grova sediment i Atlanten	1130, 1160
MA42	Litorala blandade sediment i Atlanten	1130, 1140, 1160
MA52	Litorala sandbottnar i Atlanten	1130, 1140, 1160
MA62	Litorala lerbottnar i Atlanten	1130, 1140, 1160
MB32	Infralitorala grova sediment i Atlanten	1110, 1130, 1160
MB42	Infralitorala blandade sediment i Atlanten	1110, 1130, 1150, 1160
MB52	Infralitorala sandbottnar i Atlanten	1110, 1130, 1150, 1160
MB62	Infralitorala lerbottnar i Atlanten	1110, 1130, 1160
MC32	Cirkalitorala grova sediment i Atlanten	1110, 1160
MC42	Cirkalitorala blandade sediment i Atlanten	1110, 1160
MC52	Cirkalitorala sandbottnar i Atlanten	1110, 1160
MC62	Cirkalitorala lerbottnar i Atlanten	1160
MD32	Cirkalitorala grova sediment i utsjön i Atlanten	
MD42	Cirkalitorala blandade sediment i utsjön i Atlanten	
MD52	Cirkalitorala sandbottnar i utsjön i Atlanten	

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
MD62	Cirkalitorala lerbottnar i utsjön i Atlanten	
ME32	Övre batyala grova sediment i Atlanten	
ME42	Övre batyala blandade sediment i Atlanten	
ME52	Övre batyala sandbottnar i Atlanten	
ME62	Övre batyala lerbottnar i Atlanten	
MF32	Nedre batyala grova sediment i Atlanten	
MF42	Nedre batyala blandade sediment i Atlanten	
MF52	Nedre batyala sandbottnar i Atlanten	
MF62	Nedre batyala lerbottnar i Atlanten	
Östersjön		
MA33	Hydrolitorala grova sediment i Östersjön	1130, 1160, 1610, 1620
MA43	Hydrolitorala blandade sediment i Östersjön	1130, 1140, 1160, 1610
MA53	Hydrolitorala sandbottnar i Östersjön	1130, 1140, 1160, 1610
MA63	Hydrolitorala lerbottnar i Östersjön	1130, 1140, 1160, 1650
MB33	Infralitorala grova sediment i Östersjön	1110, 1150, 1160
MB43	Infralitorala blandade sediment i Östersjön	1110, 1130, 1150, 1160, 1170, 1650
MB53	Infralitorala sandbottnar i Östersjön	1110, 1130, 1150, 1160
MB63	Infralitorala lerbottnar i Östersjön	1130, 1150, 1160, 1650
MC33	Cirkalitorala grova sediment i Östersjön	1110, 1160
MC43	Cirkalitorala blandade sediment i Östersjön	1160, 1170

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
MC53	Cirkalitorala sandbottnar i Östersjön	1110, 1160
MC63	Cirkalitorala lerbottnar i Östersjön	1160, 1650
MD33	Cirkalitorala grova sediment i utsjön i Östersjön	
MD43	Cirkalitorala blandade sediment i utsjön i Östersjön	
MD53	Cirkalitorala sandbottnar i utsjön i Östersjön	
MD63	Cirkalitorala lerbottnar i utsjön i Östersjön	
Svarta havet		
MA34	Litorala grova sediment i Svarta havet	1160
MA44	Litorala blandade sediment i Svarta havet	1130, 1140, 1160
MA54	Litorala sandbottnar i Svarta havet	1130, 1140, 1160
MA64	Litorala lerbottnar i Svarta havet	1130, 1140, 1160
MB34	Infralitorala grova sediment i Svarta havet	1110, 1160
MB44	Infralitorala blandade sediment i Svarta havet	1110, 1170
MB54	Infralitorala sandbottnar i Svarta havet	1110, 1130, 1160
MB64	Infralitorala lerbottnar i Svarta havet	1130, 1160
MC34	Cirkalitorala grova sediment i Svarta havet	1160
MC44	Cirkalitorala blandade sediment i Svarta havet	
MC54	Cirkalitorala sandbottnar i Svarta havet	1160
MC64	Cirkalitorala lerbottnar i Svarta havet	1130, 1160

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
MD34	Cirkalitorala grova sediment i utsjön i Svarta havet	
MD44	Cirkalitorala blandade sediment i utsjön i Svarta havet	
MD54	Cirkalitorala sandbottnar i utsjön i Svarta havet	
MD64	Cirkalitorala lerbottnar i utsjön i Svarta havet	
Medelhavet		
MA35	Litorala grova sediment i Medelhavet	1160, 1130
MA45	Litorala blandade sediment i Medelhavet	1140, 1160
MA55	Litorala sandbottnar i Medelhavet	1130, 1140, 1160
MA65	Litorala lerbottnar i Medelhavet	1130, 1140, 1150, 1160
MB35	Infralitorala grova sediment i Medelhavet	1110, 1160
MB45	Infralitorala blandade sediment i Medelhavet	
MB55	Infralitorala sandbottnar i Medelhavet	1110, 1130, 1150, 1160
MB65	Infralitorala lerbottnar i Medelhavet	1130, 1150
MC35	Cirkalitorala grova sediment i Medelhavet	1110, 1160
MC45	Cirkalitorala blandade sediment i Medelhavet	
MC55	Cirkalitorala sandbottnar i Medelhavet	1110, 1160
MC65	Cirkalitorala lerbottnar i Medelhavet	1130, 1160
MD35	Cirkalitorala grova sediment i utsjön i Medelhavet	
MD45	Cirkalitorala blandade sediment i utsjön i Medelhavet	
MD55	Cirkalitorala sandbottnar i utsjön i Medelhavet	

EUNIS-kod	Namn på livsmiljötyp enligt EUNIS	Relaterad kod för livsmiljötyp enligt bilaga I till direktiv 92/43/EEG
MD65	Cirkalitorala lerbottnar i utsjön i Medelhavet	
ME35	Övre batyala grova sediment i Medelhavet	
ME45	Övre batyala blandade sediment i Medelhavet	
ME55	Övre batyala sandbottnar i Medelhavet	
ME65	Övre batyala lerbottnar i Medelhavet	
MF35	Nedre batyala grova sediment i Medelhavet	
MF45	Nedre batyala blandade sediment i Medelhavet	
MF55	Nedre batyala sandbottnar i Medelhavet	
MF65	Nedre batyala lerbottnar i Medelhavet	

BILAGA III

MARINA ARTER SOM AVSES I ARTIKEL 5.5

1. dvärgsågfisk (*Pristis clavata*)
 2. småtandad sågfisk (*Pristis pectinata*)
 3. allmän sågfisk (*Pristis pristis*)
 4. brugd (*Cetorhinus maximus*) och vithaj (*Carcharodon carcharias*)
 5. slätkäxa (*Etmopterus pusillus*)
 6. *Mobula alfredi*
 7. *Mobula birostris*
 8. *Mobula mobular*
 9. *Mobula rochebrunei*
 10. *Mobula japanica*
 11. *Mobula thurstoni*
 12. *Mobula eregoodootenkee*
 13. *Mobula tarapacana*
 14. *Mobula kuhlii*
 15. *Mobula hypostoma*
 16. svartbuksrocka (*Dipturus nidarosiensis*)
 17. grårocka (*Rostroraja alba*)
 18. hajrockor (*Rhinobatidae*)
 19. havsängel (*Squatina squatina*)
 20. lax (*Salmo salar*)
 21. öring (*Salmo trutta*)
 22. nordsjösik (*Coregonus oxyrhynchus*)
-

FÖRTECKNING ÖVER INDIKATORER FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD FÖR JORDBRUKSEKOSYSTEM SOM AVSES I ARTIKEL 11.2

Indikator	Beskrivning, enheter och metod för att fastställa och övervaka indikatorn
Index för gräsmarksfjärilar	Beskrivning: Denna indikator är sammansatt av arter som anses vara karakteristiska för europeiska gräsmarker, som förekommer i en stor del av Europa och som omfattas av merparten av övervakningssystemen för dagfjärilar. Den är baserad på det geometriska medelvärdet av trender för arter. Enhet: Index. Metod: Den metod som utvecklats och används av Butterfly Conservation Europe, Van Swaay, C.A.M, <i>Assessing Butterflies in Europe - Butterfly Indicators 1990-2018</i>, Technical report, Butterfly Conservation Europe, 2020.
Lager av organiskt kol i mineraljordar i åkermark	Beskrivning: Denna indikator beskriver lagret av organiskt kol i mineraljordar i åkermark på ett djup av 0–30 cm. Enhet: ton organiskt kol/ha. Metod: Enligt bilaga V till förordning (EU) 2018/1999 i enlighet med IPCC:s riktlinjer för nationella inventeringar av växthusgaser från 2006, som stöds av Land Use and Coverage Area frame Survey (LUCAS) Soil, Jones A. et al., <i>LUCAS Soil 2022</i>, JRC technical report, Europeiska unionens publikationsbyrå, 2021.
Andel jordbruksmark med landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald	Beskrivning: Landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald, såsom buffertzoner, häckar, enskilda träd eller trädgångar, trädrader, åkerkanter, jordlotter, diken, vattendrag, mindre våtmarker, terrasser, gränsrösen, stenmurar, mindre dammar och kulturella element, är element av permanent naturlig eller delvis naturlig vegetation i jordbrukslandskapet som tillhandahåller ekosystemtjänster och främjar biologisk mångfald. För att detta ska vara fallet måste landskapselementen utsättas för så få negativa yttre störningar som möjligt för att skapa säkra livsmiljöer för olika taxa, och de behöver därför uppfylla följande villkor: a) De får inte utnyttjas för produktion inom jordbruket (inklusive bete eller foderproduktion), såvida inte sådant nyttjande är nödvändigt för att bevara den biologiska mångfalden. b) De bör inte behandlas med gödselmedel eller bekämpningsmedel, med undantag för låginsatsbehandling med fastgödsel. Mark i träda, inbegripet tillfälligt, kan betraktas som landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald om den uppfyller kriterierna i andra stycket a och b. Produktiva träd som ingår i hållbara system för trädjordbruk eller träd i extensiva gamla fruktodlingar på permanenta gräsmarker och produktiva element i häckar kan också betraktas som landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald, om de uppfyller kriteriet i andra stycket b, och om skörden endast sker vid tidpunkter då det inte innebär en negativ påverkan på hög biologisk mångfald. Enhet: Procent (andel av utnyttjad jordbruksareal).

Indikator	Beskrivning, enheter och metod för att fastställa och övervaka indikatorn
	Metod: I enlighet med indikator I.21, bilaga I till förordning (EU) 2021/2115, baserad på den senast uppdaterade versionen av LUCAS för landskapselement, Ballin M. m.fl., <i>Redesign sampling for Land Use/Cover Area Framework Survey (LUCAS)</i>, Eurostat 2018, och för mark i träda, <i>Farm Structure, Reference Metadata in Single Integrated Metadata Structure</i>, webbpublikation, Eurostat, och i tillämpliga fall för landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald och som inte omfattas av den ovanstående metoden, metod som medlemsstaterna utarbetar i enlighet med artikel 14.7 i denna förordning. Lucas-metoden uppdateras regelbundet för att öka tillförlitligheten hos de uppgifter som används i unionen och på nationell nivå av medlemsstaterna när de genomför sina nationella restaureringsplaner.

BILAGA V

INDEX FÖR VANLIGA JORDBRUKSFÅGLAR PÅ NATIONELL NIVÅ

Beskrivning

Indexet för vanliga jordbruksfåglar sammanfattar populationstrender för vanliga och utbredda fåglar i jordbruksmark och är tänkt som ett mått för att bedöma den biologiska mångfalden i jordbruksekosystem i Europa. Det nationella indexet för vanliga jordbruksfåglar är ett sammansatt flerartsindex som mäter förändringstakten i den relativa abundansen av jordbruksfåglar i utvalda undersökningsområden på nationell nivå. Detta index baseras på särskilt utvalda arter som är beroende av livsmiljöer i jordbrukslandskapet för födosök eller häckning, eller båda. Nationella index för vanliga jordbruksfåglar baseras på artuppsättningar som är relevanta för respektive medlemsstat. Det nationella indexet för vanliga jordbruksfåglar beräknas i förhållande till ett basår för vilket indexvärdet vanligtvis är 100. Trendvärden uttrycker den totala populationsförändringen i populationsstorlek för de aktuella jordbruksfåglarna under en period av år.

Metod: Brlik m.fl. (2021): Long-term and large-scale multispecies dataset tracking population changes of common European breeding birds. Sci Data 8, 21. <https://doi.org/10.1038/s41597-021-00804-2>

Medlemsstater med historiskt sett mer utarmade populationer av jordbruksfåglar: medlemsstater där minst hälften av de arter som ingår i det nationella indexet för vanliga jordbruksfåglar har en negativ långsiktig populationstrend. I medlemsstater där det inte finns några uppgifter om långsiktiga populationstrender för vissa arter används information om arternas europeiska status.

De berörda medlemsstaterna är

Tjeckien

Danmark

Tyskland

Estland

Spanien

Frankrike

Italien

Luxemburg

Ungern

Nederländerna

Finland

Medlemsstater med historiskt sett mindre utarmade populationer av jordbruksfåglar: medlemsstater där mindre än hälften av de arter som ingår i det nationella indexet för vanliga jordbruksfåglar har en negativ långsiktig populationstrend. I medlemsstater där det inte finns några uppgifter om långsiktiga populationstrender för vissa arter används information om arternas europeiska status.

De berörda medlemsstaterna är

Belgien

Bulgarien

Irland

Grekland

Kroatien

Cypern

Lettland

Litauen
Malta
Österrike
Polen
Portugal
Rumänien
Slovenien
Slovakien
Sverige

Förteckning över arter som ingår i indexet för vanliga jordbruksfåglar i medlemsstaterna

Belgien – Flandern

Alauda arvensis
Anthus pratensis
Emberiza citrinella
Falco tinnunculus
Haematopus ostralegus
Hirundo rustica
Limosa limosa
Linaria cannabina
Motacilla flava
Numenius arquata
Passer montanus
Perdix perdix
Saxicola torquatus
Sylvia communis
Vanellus vanellus

Bulgarien

Alauda arvensis
Carduelis carduelis
Coturnix coturnix
Corvus frugilegus
Emberiza hortulana
Emberiza melanocephala

Belgien – Vallonien

Alauda arvensis
Anthus pratensis
Corvus frugilegus
Emberiza citrinella
Falco tinnunculus
Hirundo rustica
Lanius collurio
Linaria cannabina
Miliaria calandra
Motacilla flava
Passer montanus
Perdix perdix
Saxicola torquatus
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Vanellus vanellus

Falco tinnunculus
Galerida cristata
Hirundo rustica
Lanius collurio
Linaria cannabina
Miliaria calandra
Motacilla flava
Perdix perdix
Passer montanus
Sylvia communis
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Upupa epops

Tjeckien

Alauda arvensis
Anthus pratensis
Ciconia ciconia
Corvus frugilegus
Emberiza citrinella
Falco tinnunculus
Hirundo rustica
Lanius collurio
Linaria cannabina
Miliaria calandra
Motacilla flava
Passer montanus
Perdix perdix
Saxicola rubetra
Saxicola torquatus
Serinus serinus
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Vanellus vanellus

Danmark

Alauda arvensis
Anthus pratensis
Carduelis carduelis
Corvus corone
Corvus frugilegus
Emberiza citrinella

Falco tinnunculus
Gallinago gallinago
Hirundo rustica
Lanius collurio
Linaria cannabina
Miliaria calandra
Motacilla alba
Motacilla flava
Oenanthe oenanthe
Passer montanus
Perdix perdix
Saxicola rubetra
Sylvia communis
Sylvia curruca
Turdus pilaris
Vanellus vanellus

Tyskland

Alauda arvensis
Athene noctua
Emberiza citrinella
Lanius collurio
Limosa limosa
Lullula arborea
Miliaria calandra
Milvus milvus
Saxicola rubetra
Vanellus vanellus

Estland

Alauda arvensis
Anthus pratensis
Corvus frugilegus
Emberiza citrinella
Hirundo rustica
Lanius collurio
Linaria cannabina
Motacilla flava
Passer montanus
Saxicola rubetra
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Vanellus vanellus

Irland

Carduelis carduelis
Columba oenas
Columba palumbus
Corvus cornix
Corvus frugilegus
Corvus monedula
Emberiza citrinella
Falco tinnunculus
Fringilla coelebs
Hirundo rustica
Chloris chloris
Linaria cannabina
Motacilla alba
Passer domesticus
Phasianus colchicus
Pica pica
Saxicola torquatus
Sturnus vulgaris

Grekland

Alauda arvensis
Apus apus
Athene noctua
Calandrella brachydactyla
Carduelis carduelis
Carduelis chloris
Ciconia ciconia
Corvus corone
Corvus monedula
Delichon urbicum
Emberiza cirrus
Emberiza hortulana
Emberiza melanocephala
Falco naumanni
Falco tinnunculus
Galerida cristata
Hirundo daurica
Hirundo rustica
Lanius collurio
Lanius minor
Lanius senator

Linaria cannabina
Lullula arborea
Luscinia megarhynchos
Melanocorypha calandra
Miliaria calandra
Motacilla flava
Oenanthe hispanica
Oenanthe oenanthe
Passer domesticus
Passer hispaniolensis
Passer montanus
Pica pica
Saxicola rubetra
Saxicola torquatus
Streptopelia decaocto
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Sylvia melanocephala
Upupa epops

Spanien

Alauda arvensis
Alectoris rufa
Athene noctua
Calandrella brachydactyla
Carduelis carduelis
Cisticola juncidis
Corvus monedula
Coturnix coturnix
Emberiza calandra
Falco tinnunculus
Galerida cristata
Hirundo rustica
Linaria cannabina
Melanocorypha calandra
Merops apiaster
Oenanthe hispanica
Passer domesticus
Passer montanus
Pica pica
Pterocles orientalis
Streptopelia turtur

Sturnus unicolor

Tetrax tetrax

Upupa epops

Frankrike

Alauda arvensis

Alectoris rufa

Anthus campestris

Anthus pratensis

Buteo buteo

Corvus frugilegus

Coturnix coturnix

Emberiza cirrus

Emberiza citrinella

Emberiza hortulana

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Lanius collurio

Linaria cannabina

Lullula arborea

Melanocorypha calandra

Motacilla flava

Oenanthe oenanthe

Perdix perdix

Saxicola torquatus

Saxicola rubetra

Sylvia communis

Upupa epops

Vanellus vanellus

Kroatien

Alauda arvensis

Anthus campestris

Anthus trivialis

Carduelis carduelis

Coturnix coturnix

Emberiza cirrus

Emberiza citrinella

Emberiza melanocephala

Falco tinnunculus

Galerida cristata

Jynx torquilla

Lanius collurio

Lanius senator
Linaria cannabina
Lullula arborea
Luscinia megarhynchos
Miliaria calandra
Motacilla flava
Oenanthe hispanica
Oriolus oriolus
Passer montanus
Pica pica
Saxicola rubetra
Saxicola torquatus
Streptopelia turtur
Sylvia communis
Upupa epops
Vanellus vanellus

Italien

Alauda arvensis
Anthus campestris
Calandrella brachydactyla
Carduelis carduelis
Carduelis chloris
Corvus cornix
Emberiza calandra
Emberiza hortulana
Falco tinnunculus
Galerida cristata
Hirundo rustica
Jynx torquilla
Lanius collurio
Luscinia megarhynchos
Melanocorypha calandra
Motacilla alba
Motacilla flava
Oriolus oriolus
Passer domesticus italiae
Passer hispaniolensis
Passer montanus
Pica pica
Saxicola torquatus
Serinus serinus

Streptopelia turtur

Sturnus unicolor

Sturnus vulgaris

Upupa epops

Cyprn

Alectoris chukar

Athene noctua

Carduelis carduelis

Cisticola juncidis

Clamator glandarius

Columba palumbus

Coracias garrulus

Corvus corone cornix

Coturnix coturnix

Emberiza calandra

Emberiza melanocephala

Falco tinnunculus

Francolinus francolinus

Galerida cristata

Hirundo rustica

Chloris chloris

Iduna pallida

Linaria cannabina

Oenanthe cypriaca

Parus major

Passer hispaniolensis

Pica pica

Streptopelia turtur

Sylvia conspicillata

Sylvia melanocephala

Lettland

Acrocephalus palustris

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Carduelis carduelis

Carpodacus erythrinus

Ciconia ciconia

Crex crex

Emberiza citrinella

Lanius collurio

Locustella naevia

Motacilla flava
Passer montanus
Saxicola rubetra
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Vanellus vanellus

Litauen

Alauda arvensis
Anthus pratensis
Carduelis carduelis
Ciconia ciconia
Crex crex
Emberiza citrinella
Hirundo rustica
Lanius collurio
Motacilla flava
Passer montanus
Saxicola rubetra
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Vanellus vanellus

Luxemburg

Alauda arvensis
Emberiza citrinella
Lanius collurio
Linaria cannabina
Passer montanus
Saxicola torquatus
Sylvia communis

Ungern

Alauda arvensis
Anthus campestris
Coturnix coturnix
Emberiza calandra
Falco tinnunculus
Galerida cristata
Lanius collurio
Lanius minor
Locustella naevia
Merops apiaster
Motacilla flava

Perdix perdix

Sturnus vulgaris

Sylvia communis

Sylvia nisoria

Vanellus vanellus

Malta

Calandrella brachydactyla

Linaria cannabina

Cettia cetti

Cisticola juncidis

Coturnix coturnix

Emberiza calandra

Lanius senator

Monticola solitarius

Passer hispaniolensis

Passer montanus

Serinus serinus

Streptopelia decaocto

Streptopelia turtur

Sturnus vulgaris

Sylvia conspicillata

Sylvia melanocephala

Nederländerna

Alauda arvensis

Anthus pratensis

Athene noctua

Calidris pugnax

Carduelis carduelis

Corvus frugilegus

Coturnix coturnix

Emberiza citrinella

Falco tinnunculus

Gallinago gallinago

Haematopus ostralegus

Hippolais icterina

Hirundo rustica

Limosa limosa

Miliaria calandra

Motacilla flava

Numenius arquata

Passer montanus

Perdix perdix
Saxicola torquatus
Spatula clypeata
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Tringa totanus
Turdus viscivorus
Vanellus vanellus

Österrike

Acrocephalus palustris
Alauda arvensis
Anthus spinoletta
Anthus trivialis
Carduelis carduelis
Emberiza citrinella
Falco tinnunculus
Jynx torquilla
Lanius collurio
Linaria cannabina
Lullula arborea
Miliaria calandra
Oenanthe oenanthe
Passer montanus
Perdix perdix
Saxicola rubetra
Saxicola torquatus
Serinus citrinella
Serinus serinus
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Turdus pilaris
Vanellus vanellus

Polen

Alauda arvensis
Anthus pratensis
Ciconia ciconia
Emberiza citrinella
Emberiza hortulana
Falco tinnunculus

Galerida cristata
Hirundo rustica
Lanius collurio
Limosa limosa
Linaria cannabina
Miliaria calandra
Motacilla flava
Passer montanus
Saxicola torquatus
Saxicola rubetra
Serinus serinus
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Upupa epops
Vanellus vanellus

Portugal

Athene noctua
Bubulcus ibis
Carduelis carduelis
Chloris chloris
Ciconia ciconia
Cisticola juncidis
Coturnix coturnix
Delichon urbicum
Emberiza cirrus
Falco tinnunculus
Galerida cristata
Hirundo rustica
Lanius meridionalis
Linaria cannabina
Merops apiaster
Miliaria calandra
Milvus migrans
Passer domesticus
Pica pica
Saxicola torquatus
Serinus serinus
Sturnus unicolor
Upupa epops

Rumänien

Alauda arvensis
Anthus campestris
Calandrella brachydactyla
Ciconia ciconia
Corvus frugilegus
Emberiza calandra
Emberiza citrinella
Emberiza hortulana
Emberiza melanocephala
Falco tinnunculus
Galerida cristata
Hirundo rustica
Lanius collurio
Lanius minor
Linaria cannabina
Melanocorypha calandra
Motacilla flava
Passer montanus
Perdix perdix
Saxicola rubetra
Saxicola torquatus
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Upupa epops
Vanellus vanellus

Slovenien

Acrocephalus palustris
Alauda arvensis
Anthus trivialis
Carduelis carduelis
Columba oenas
Columba palumbus
Emberiza calandra
Emberiza cirrus
Emberiza citrinella
Falco tinnunculus
Galerida cristata
Hirundo rustica
Jynx torquilla

Lanius collurio
Linaria cannabina
Lullula arborea
Luscinia megarhynchos
Motacilla flava
Passer montanus
Phoenicurus phoenicurus
Picus viridis
Saxicola rubetra
Saxicola torquatus
Serinus serinus
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Upupa epops
Vanellus vanellus

Slovakien

Alauda arvensis
Carduelis carduelis
Emberiza calandra
Emberiza citrinella
Falco tinnunculus
Hirundo rustica
Chloris chloris
Lanius collurio
Linaria cannabina
Locustella naevia
Motacilla flava
Passer montanus
Saxicola rubetra
Saxicola torquatus
Serinus serinus
Streptopelia turtur
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Sylvia nisoria
Vanellus vanellus

Finland

Alauda arvensis
Anthus pratensis
Corvus monedula

Crex crex
Delichon urbica
Emberiza hortulana
Hirundo rustica
Numenius arquata
Passer montanus
Saxicola rubetra
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Turdus pilaris
Vanellus vanellus

Sverige

Alauda arvensis
Anthus pratensis
Corvus frugilegus
Emberiza citrinella
Emberiza hortulana
Falco tinnunculus
Hirundo rustica
Lanius collurio
Linaria cannabina
Motacilla flava
Passer montanus
Saxicola rubetra
Sturnus vulgaris
Sylvia communis
Vanellus vanellus

FÖRTECKNING ÖVER INDIKATORER FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD FÖR SKOGSEKOSYSTEM SOM AVSES I ARTIKEL 12.2 OCH 12.3

Indikator	Beskrivning, enheter och metod för att fastställa och övervaka indikatorn
Stående död ved	Beskrivning: Denna indikator visar mängden icke-levande stående träbiomassa i skog och annan trädbevuxen mark. Enhet: m3/ha. Metod: Den metod som utvecklats och används av FOREST EUROPE, <i>State of Europe's Forests 2020</i>, FOREST EUROPE 2020, och i beskrivningen av nationella skogsinventeringar i <i>Tomppo E. et al.</i>, <i>National Forest Inventories, Pathways for Common Reporting</i>, Springer, 2010, med beaktande av den metod som anges i bilaga V till förordning (EU) 2018/1999 i enlighet med IPCC:s riktlinjer för nationella inventeringar av växthusgaser från 2006.
Liggande död ved	Beskrivning: Denna indikator visar mängden icke-levande liggande träbiomassa i skog och annan trädbevuxen mark. Enhet: m3/ha. Metod: Den metod som utvecklats och används av FOREST EUROPE, <i>State of Europe's Forests 2020</i>, FOREST EUROPE 2020, och i beskrivningen av nationella skogsinventeringar i <i>Tomppo E. et al.</i>, <i>National Forest Inventories, Pathways for Common Reporting</i>, Springer, 2010, med beaktande av den metod som anges i bilaga V till förordning (EU) 2018/1999 i enlighet med IPCC:s riktlinjer för nationella inventeringar av växthusgaser från 2006.
Andel skogsmarker med olikåldrig struktur	Beskrivning: Denna indikator avser andelen skogar som är tillgängliga för träförsörjning (produktionsskogar) och som har olikåldrig struktur i förhållande till skogar med likåldrig struktur. Enhet: Procent produktionsskog med olikåldrig struktur. Metod: Den metod som utvecklats och används av FOREST EUROPE, <i>State of Europe's Forests 2020</i>, FOREST EUROPE 2020, och i beskrivningen av nationella skogsinventeringar i <i>Tomppo E. et al.</i>, <i>National Forest Inventories, Pathways for Common Reporting</i>, Springer, 2010.
Skoglig konnektivitet	Beskrivning: Skoglig konnektivitet är ett mått på hur sammanhängande eller fragmenterat skogslandskapet är. Det definieras från 0–100. Enhet: Index. Metod: Den metod som utvecklats av FAO, Vogt P., et al., <i>FAO – State of the World's Forests: Forest Fragmentation</i>, JRC Technical Report, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, 2019.

Indikator	Beskrivning, enheter och metod för att fastställa och övervaka indikatorn
Index för vanliga skogsfåglar	Beskrivning: Indikatorn för skogsfåglar beskriver trenderna i abundansen av vanliga skogsfåglar i hela deras europeiska utbredningsområde över tiden. Det är ett sammansatt index som tagits fram utifrån observationsdata om fågelarter som är karakteristiska för skogshabitat i Europa. Indexet baseras på en särskild förteckning över arter i varje medlemsstat. Enhet: Index. Metod: Brlík m.fl. <i>Long-term and large-scale multispecies dataset tracking population changes of common European breeding birds</i>, Sci Data 8, 21. 2021.
Lager av organiskt kol	Beskrivning: Denna indikator beskriver lagret av organiskt kol i förna och mineraljord på ett djup av 0–30 cm i skogsekosystem. Enhet: ton organiskt kol/ha. Metod: Enligt bilaga V till förordning (EU) 2018/1999 i enlighet med IPCC:s riktlinjer för nationella inventeringar av växthusgaser från 2006, som stöds av Land Use and Coverage Area frame Survey (LUCAS) Soil, Jones A. et al., <i>LUCAS Soil 2022</i>, JRC technical report, Europeiska unionens publikationsbyrå, 2021.
Andelen skogsmarker som domineras av inhemska trädarter	Beskrivning: Andelen skogar och annan trädbevuxen mark som domineras av (>50 % täckning) inhemska arter Enhet: procent Metod: Utvecklad och använd av FOREST EUROPE, <i>State of Europe's Forests 2020</i>, FOREST EUROPE 2020, och i beskrivningen av nationella skogsinventeringar i Tomppo E. et al., <i>National Forest Inventories, Pathways for Common Reporting</i>, Springer, 2010.
Trädartsblandning	Beskrivning: Denna indikator beskriver det genomsnittliga antal trädarter som förekommer i skogsområden Enhet: Index Metod: På grundval av FOREST EUROPE, <i>State of Europe's Forests 2020</i>, FOREST EUROPE 2020, och i beskrivningen av nationella skogsinventeringar i Tomppo E. et al., <i>National Forest Inventories, Pathways for Common Reporting</i>, Springer, 2010.

BILAGA VII

FÖRTECKNING ÖVER EXEMPEL PÅ RESTAURERINGSÅTGÄRDER SOM AVSES I ARTIKEL 14.16

1. Restaurera våtmarker genom att återvåta dränerade torvmarker, avlägsna dräneringssystem i torvmarker, återvåta invallade områden och upphöra med torvbrytning.
2. Förbättra hydrologiska förhållanden genom att öka kvantitet, kvalitet och dynamik hos ytvatten och förbättra grundvattennivåer för naturliga och delvis naturliga ekosystem.
3. Avlägsna oönskad buskvegetation och planteringar av icke-inhemska arter på gräsmarker, i våtmarker, i skogar och på mark med sparsam vegetation.
4. Tillämpa paludikultur.
5. Återskapa meandering i vattendrag och återansluta artificiellt avskurna meanderslingor och korvsjöar.
6. Avlägsna longitudinella och laterala hinder, t.ex. vallar och dammar, ge mer utrymme åt vattendragens dynamik och restaurera fritt strömmande sträckor av vattendrag.
7. Åternaturalisera vattendragsfårors botten, sjöar och låglandsvattendrag genom att t.ex. avlägsna artificiell bottenarmering, optimera substratets sammansättning, förbättra eller utveckla arealen av livsmiljöer.
8. Återställa naturliga sedimenteringsprocesser.
9. Inrätta strandnära buffertar, t.ex. strandskogar, buffertzoner, ängar eller betesmarker.
10. Öka de ekologiska elementen i skogar, t.ex. stora, gamla och döende träd (habitatträd) och mängden liggande och stående död ved.
11. Arbeta för en diversifierad skogsstruktur i fråga om t.ex. artsammansättning och ålder, möjliggöra naturlig föryngring och succession av trädarter.
12. Bistå provenienser och arter att migrera där detta kan behövas på grund av klimatförändringar.
13. Öka den skogliga mångfalden genom att restaurera mosaiker av andra livsmiljöer än skog, t.ex. öppna fläckar med gräsmark eller hedmark, dammar eller bergspartier
14. Använda metoder för "naturnära" skogsbruk eller "kontinuitets" skogsbruk, införa inhemska trädarter.
15. Stödja utvecklingen av gammal skog med inhemska arter och mogna bestånd, t.ex. genom att upphöra med avverkning eller genom aktiv förvaltning som är gynnsam för utvecklingen av självreglerande funktioner och lämplig resiliens.
16. Införa landskapselement som gynnar en hög mångfald i åkermark och intensivt brukad gräsmark, t.ex. buffertzoner, åkerkanter med inhemska blommor, häckar, träd, små skogar, terrassmurar, dammar, habitatkorridorer och språngbräddor för arters spridning osv.
17. Öka andelen jordbruksareal som omfattas av agroekologiska brukningsmetoder som ekologiskt jordbruk eller trädjordbruk, odling av flera grödor (multicropping) och växelbruk, integrerad bekämpning av skadegörare och hantering av näringsämnen.
18. Minska betesintensiteten eller slätterfrekvensen på gräsmarker där så är relevant och återinföra extensivt bete med tamdjur och extensiva slättersystem där de har upphört.
19. Stoppa eller minska användningen av kemiska växtskyddsmedel samt mineralgödsel och stallgödsel.
20. Upphöra med plöjning av gräsmarker och introduktion av frön av produktiva gräs.
21. Avlägsna planteringar på tidigare dynamiska dynsystem i inlandet för att återskapa den naturliga vinddynamiken för att gynna öppna livsmiljöer.

22. Förbättra konnektiviteten mellan livsmiljöer för att möjliggöra utveckling av populationer av arter och möjliggöra ett tillräckligt utbyte av individer och gener samt för arters migration och anpassning till klimatförändringar.
 23. Låta ekosystemen utveckla sin egen naturliga dynamik, till exempel genom att upphöra med nyttjande och främja ett mer naturligt och vilt tillstånd.
 24. Avlägsna och begränsa invasiva främmande arter och förhindra eller minimera nya introduktioner.
 25. Minimera fiskets negativa påverkan på det marina ekosystemet, till exempel genom att använda redskap med mindre påverkan på havsbotten.
 26. Restaurera viktiga lek- och uppväxtområden för fisk.
 27. Tillhandahålla strukturer eller substrat för att stimulera det marina livet till stöd för återställandet av korall, ostron eller blockrev.
 28. Restaurera sjögräsängar och kelpskogar genom att aktivt stabilisera havsbotten, minska och om möjligt eliminera påverkansfaktorer eller genom aktiv förökning och plantering.
 29. Restaurera eller förbättra tillståndet för populationen av karakteristiska inhemska arter som är oundgängliga för marina livsmiljöers ekologi genom att genomföra passiva eller aktiva restaureringsåtgärder, t.ex. att införa ungfiskar.
 30. Minska olika former av havsförorening, t.ex. näringsämnesbelastning, buller och plastavfall.
 31. Öka mängden urbana grönytor med ekologiska element, t.ex. parker, träd och skogsområden, gröna tak, gräsmarker med vilda blommor, trädgårdar, stadsodling, trädkantade gator, urbana ängar och häckar, dammar och vattendrag, med beaktande av bland annat arternas mångfald, inhemska arter, lokala förhållanden och resiliens mot klimatförändringar.
 32. Stoppa, minska eller åtgärda förorening från läkemedel, farliga kemikalier, avloppsvatten från tätbebyggelse och industrier och annat avfall, inklusive skräp och plast samt ljusförorening i alla ekosystem.
 33. Omvandla tidigare exploaterad mark, f.d. industriområden och täkter till naturområden.
-

ANVISNING FÖR

Integrering av ekosystemtjänster och utredning av behovet av ekologisk kompensation

vid planering, byggande
och förvaltning

Anvisningen gäller från:

Verksamhet:

2023-12. Bör uppdateras minst varje mandatperiod

Samhällsbyggnadsförvaltningen

1. Inledning

Håbo är en kommun med stark tillväxt och snabb utveckling där den största förändringen sker i Bålsta. Samhället i stort står samtidigt inför stora utmaningar som anpassning till ett förändrat klimat, en snabb förlust av biologisk mångfald samt en ökad ohälsa bland befolkningen. Vi behöver därför ta tillvara grönområdets klimatreglerande funktioner, värna naturområden med höga naturvärden och tillgodose våra invånare med vardagsnatur för hälsofrämjande rekreation och rörelse. Detta ställer krav på en god planering och byggande där naturens ekosystemtjänster har en nyckelroll och behöver nyttjas och utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt.

I Håbo kommun ska ekosystemtjänster vara en integrerad del i planering, byggande och förvaltning enligt antaget gröonstrukturprogram. I planering och byggande bör fokus på att bevara naturvärden och ekosystemtjänster därför vara större än att genomföra återskapande åtgärder. För att motverka att naturvärden och ekosystemtjänster minskar vid en exploatering kan kompensation fungera som en sista åtgärd efter att alla möjligheter för att *undvika, minimera och återställa* skador har utretts enligt skadelindringshierarkin (se nedan).

I detta dokument beskrivs hur vi kan jobba så att ekosystemtjänster kan integreras i planering, byggande och förvaltning samt hur vi bör arbeta med ekologisk kompensation. Arbetet med ekosystemtjänster och ekologisk kompensation har en stark koppling till varandra, vilket är anledningen till att dessa behandlas i samma dokument.

2. Håbo kommuns antagna riktlinjer och mål gällande ekosystemtjänster och frivillig ekologisk kompensation

Att vi ska ta till vara och främja naturvärden och ekosystemtjänster finns beskrivet i flera av Håbo kommuns styrdokument som vision, hållbarhetsstrategi, översiktsplan och gröonstrukturprogram. I visionen – vårt framtida Håbo står det exempelvis följande:

”Vi förvaltar och vårdar natur- och mälarmiljöerna med stort ansvar. Nya områden för boende och rekreation tar form i samspel med omkringliggande miljöer utan att äventyra natur- och djurliv. Vi utvecklar kommunens identitet ansvarsfullt och hållbart.

I två av våra styrdokument finns det även tydliga riktlinjer och mål som konkret nämner ekosystemtjänster och kompensation:

Generella riktlinjer i översiktsplanen:

Uttekade natur- och rekreationsområden ska bevaras och vidareutvecklas utifrån rådande förutsättningar. Kommunens gröonstrukturprogram och naturvårdsplan ska användas som kunskapsunderlag vid plan- och lovgivningsärenden samt övriga beslut som kan påverka de värdefulla natur- och rekreationsmiljöer som finns i kommunen. Intrång i dessa områden ska tydligt motiveras och kompensationsåtgärder ska utföras för en ökad hållbarhet i andra avseenden. Grönytors funktion för klimatreglering och ekosystemtjänster ska värnas, framförallt i tätbebyggda områden.

Mål i grönstrukturprogrammet:

- Säkerställa att naturområden utgör en tillgång i samhällsbyggnadsprocessen. Om det inte går att undvika att naturområden ianspråk tas ska ekologisk kompensation genomföras.
- Senast 2025 ska Håbo kommun ha integrerat värdet av ekosystemtjänster i kommunens fysiska planering och genomförande för en hållbar samhällsutveckling.
- Eftersträva att ny bebyggelse anpassas till befintlig miljö och utformas på ett sådant sätt att den minimerar negativ påverkan på platsens ekosystemtjänster.

3. Integrering av ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning

Bilden ovan ger lite exempel på vilka ekosystemtjänster som naturmiljöer kan bidra för en god bebyggd miljö. Bilden är från c/o City.

Det finns en mängd samhällsutmaningar som den fysiska planeringen måste kunna hantera. Att planera med hänsyn till grönstruktur och biologisk mångfald skapar robusta och mer anpassningsbara samhällen där naturen kan förse oss med viktiga ekosystemtjänster.

Planering, byggande och förvaltning har stor betydelse för att bevara, utveckla och skapa ekosystemtjänster både i den byggda miljön och i landskapet i stort. Parker, natur och annan grönska utgör de rumsliga förutsättningarna för ekosystemtjänster i den byggda miljön. Flera av dessa områden är upptagna som allmänna intressen i 2 kapitlet PBL.

Parker, vatten- och grönområden bidrar bland annat till att:

- främja hälsa och välbefinnande
- bidra till klimatanpassning av den byggda miljön
- utgöra livsmiljöer och grön infrastruktur för att stärka biologisk mångfald
- öka attraktiviteten och hållbarheten i våra städer och tätorter

För att åstadkomma en ändamålsenlig struktur av grönområden – en grönstruktur, behöver man beakta de rumsliga såväl som de ekologiska sambanden. Dessa samband är viktiga för att grönstrukturen ska ge de nyttor och värden som eftersträvas.

Ekosystemtjänster i den byggda miljön – metod och vägledning

I Boverkets kunskapsbank finner du bra material om hur vi kan arbeta för att integrera ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning

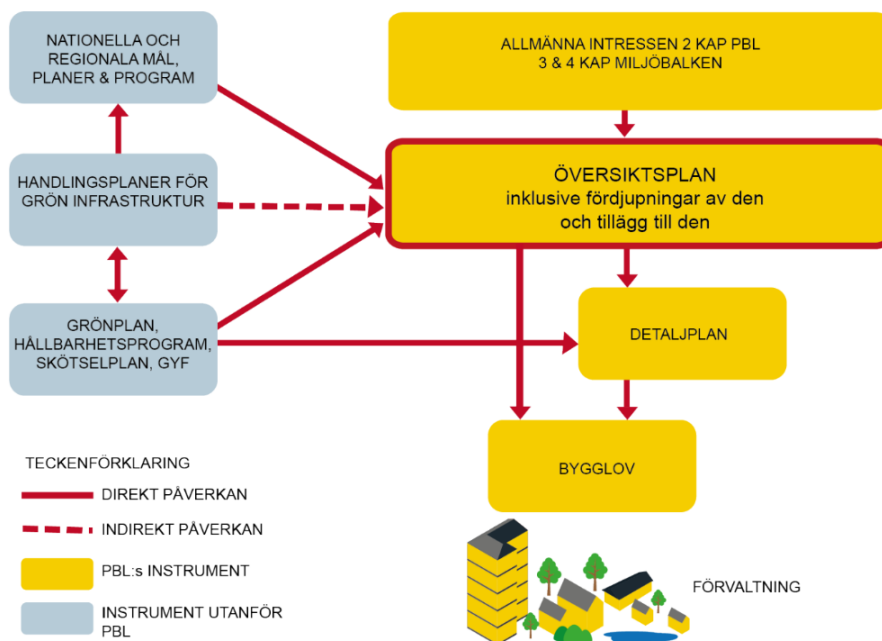

Ekosystemtjänster i den byggda miljön –
vägledning & metod - PBL kunskapsbanken -
Boverket

3.1 Ekosystemtjänster i översiktsplaneringen

Översiktsplanen är det viktigaste planinstrumentet för att styra en mark- och vattenanvändning som främjar ekosystemtjänster. Ställningstagandena i översiktsplanen blir vägledande för detaljplaneläggning, planbesked, förhandsbesked, bygglov och andra tillståndsprövningar. Översiktsplanen ger vägledning om hur mark- och vattenområden samt den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras, vilket också i stort utgör den rumsliga förutsättningar för ekosystemtjänster. Översiktsplanen är även ett viktigt planinstrument för att bevara fungerande regionala och mellankommunala samband för grönstruktur.

Håbo kommuns grönstrukturprogram utgör ett viktigt kompletterande dokument till översiktsplanen som konkretiserar övergripande principer och riktlinjer och på så sätt utgör en vägledning i hur kommunen kan arbeta med grönstruktur och ekosystemtjänster. I grönstrukturprogrammet finns målsättningar för hur grönstrukturen bör utvecklas och förvaltas för en långsiktigt hållbar utveckling. Ytterligare ett dokument som är av värde för att synliggöra grundförutsättningar för ekosystemtjänster är kommunens naturvårdsplan som på detaljerad nivå beskriver naturvärden.

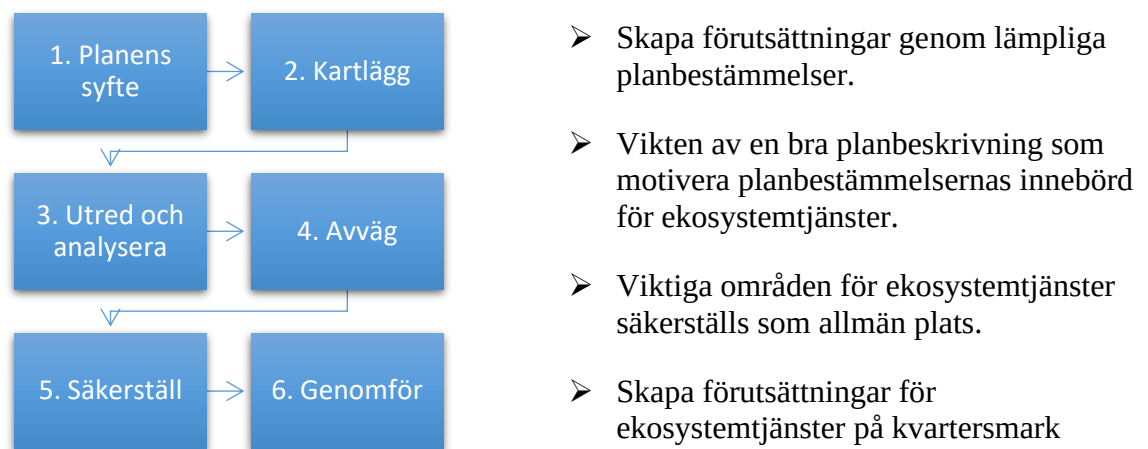

Bilden ovan illustrerar den centrala roll som översiktsplanen har för implementering av ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning. Bilden är hämtad från kunskapsbanken på Boverkets hemsida.

3.2 Ekosystemtjänster i detaljplanering

Med rätt hantering kan detaljplaner vara ett verktyg för att bevara, utveckla eller skapa förutsättningar för ekosystemtjänster. Genom detaljplanen kan kommunen besluta hur den bebyggda miljön ska utformas och ge möjligheter för att bevara, utveckla eller skapa ekosystemtjänster.

I Boverkets vägledning om hur ekosystemtjänster kan integreras i detaljplanearbetet delas processen in i 6 olika steg som i stora drag ska leda till:

I Boverkets vägledning finns mer detaljerad beskrivning av vad varje steg ovan innebär.

För bästa resultat ska integrering av ekosystemtjänster ske så tidigt som möjligt i detaljplaneprocessen. Redan vid förfrågan om planbesked bör en första bedömning av påverkan på ekosystemtjänster tas med. Kartläggningen ska omfatta aktuellt planområde men hänsyn behöver även tas till hur planen påverkar landskapet och ekosystemtjänster utanför planområdet, exempelvis avseende gröna samband.

Avsikten för integrering av ekosystemtjänster inom planområdet ska framgå och om möjligt regleras i markanvisningsavtal, exploateringsavtal och andra avtal. Även skyddsåtgärder under genomförande av planen samt eventuella kompensationsåtgärder bör om möjligt ingå i avtalen.

I detaljplanen säkerställs förutsättningarna för ekosystemtjänster i plankartan och motivera i beskrivningen. Viktiga områden för ekosystemtjänster regleras främst som allmän plats. Genom att ange egenskapsbestämmelser för allmän plats kan förutsättningar för ekosystemtjänster säkerställas, exempelvis genom att ange följande:

- Ange hur stor del av markytan intill vägar som ska vara grön och infiltrationsbenägen.
- Inför utökad marklovsplikt för fällning av träd som är värdefulla för att minska urbana värmeöar, bevara gröna kulturmiljöer eller estetiska värden.

- Finns förutsättningar för skyddsplantering bestående av träd och buskar längs en väg kan det skrivas in som en egenskapsbestämmelse eller planläggas som skydd.

Det kan även vara möjligt att skapa förutsättningar för ekosystemtjänster på kvartersmark, men det är betydligt mer begränsat än på allmän plats. Följande egenskapsbestämmelser kan tillämpas för att skapa förutsättningar för ekosystemtjänster på kvartersmark:

- Utnyttjandegrad (e) - hur mycket får byggas
- Begränsning av markens nyttjande (prickmark/korsmark) – vad får byggas
- Begränsa byggnadens höjd och takvinkel (o)
- Placering (p) – var får byggnader placeras
- Utformning (f) – fasad/tak (kultur) och tomter
- Utförande (b) – byggteknik och anpassa plats
- Markens anordnande och vegetation (n)
- Skydd av kulturvärden

För en mindre detaljplan eller detaljplaneändring kan en enklare kartläggning och analys av vilken potential som finns att med planen bevara, utveckla och skapa ekosystemtjänster räcka. Som bilaga till denna anvisning finns en *checklista för bedömning av platsens ekosystemtjänster*. Denna checklista lämpar sig att användas till tidiga skeden, mindre omfattande detaljplaner, detaljplaneändringar eller exploaterings/investeringsprojekt som inte föregås av en detaljplan. För större detaljplaner ska en utredning av platsens ekosystemtjänster och beskrivning av behov av kompensationsåtgärder genomföras i samband med MKB förfarande.

3.3 Ekosystemtjänster i byggande

När vi ska bygga en ny byggnad eller ändra en befintlig finns det mycket som vi kan göra för att dra nytta av och gynna olika ekosystemtjänster. Ett sätt att arbeta för att integrera ekosystemtjänster i byggandets olika skeden är att utgå från följande principer:

Principerna är tagna från Boverkets vägledning (se länk på sida 3). Här är en kort beskrivning av de olika delarna som finns beskriva mer i detalj på Boverkets hemsida, där det även finns beskrivning av integrering av ekosystemtjänster i byggandets olika skeden.

1. **Formulera mål och kartlägg grönska och ekosystemtjänster** från början av byggprojektet. Då är det lättare och billigare att hitta bra lösningar. Formulera mål och visioner som utgår från platsens förutsättningar och identifierade brister och behov av ekosystemtjänster. Styrdocument som kommunens översiktsplan, grönstrukturprogram, naturvårdsplan och detaljplan är bra vägledning. Ta hjälp av checklisten som finns som bilaga till denna anvisning för att ta reda på vilka ekosystemtjänster som finns eller behöver förstärkas på platsen. Vad kommer framtida brukare av byggnaden behöva/efterfråga?
2. **Använd mångfunktionella lösningar.** Grönska ger ofta många olika ekosystemtjänster, den är alltså mångfunktionell. Tänk igenom vilka ekosystemtjänster som behövs på platsen, och om det finns grönska som kan uppfylla flera av dem på ett mångfunktionellt sätt. Det är ofta både kostnadseffektivt och yteffektivt att hitta mångfunktionella gröna lösningar. Äldre träd, dammar och våtmarker är särskilt värdefulla och mångfunktionella när det gäller att leverera ekosystemtjänster. Se matrisen på nästa sida för exempel på hur olika gröna lösningar kan ge fler funktioner. På naturvårdsverket hemsida finns även mer info om naturbaserade lösningar [Naturbaserade lösningar \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se).

Ekonomiska värden	Sociala /kulturella värden	Ekologiska värden				
			Fär extranyta - i låg grad	Fär extranyta - i medelhög grad	Fär extranyta - i hög grad	Drar huvudsaklig nytta av lösningen
Minskad översvämningsrisk från hav						
Forbättrad vattenkvalitet						
Reglering av vattnets kretslöpp						
Grundvattenbildning						
Erosionsförebyggande						
Forbättrad luftkvalitet						
Reglering av buller						
Biologisk mångfald						
Pollinerer						
Koldioxidbindning						
Hälsa & livskvalitet						
Recreation, utbildning & motivesplatser						
Upprustning av områden						
Kulturarv och identitet						
Estetiska- och upplevelsevärden						
Sysselsättning						
Livsmedelsförsörjning						
Vattenförsörjning						
Energbesparing						
Inkomstgenerering						
Ökat mark/fastighetvärde						
Ökad turism						
		Gröna tak				
		Gröna väggar				
		Parker & tätortsnära skogar				
		Integrera grönska i transportinfrastrukturen				
		Stadsnära trädgårdar				
		Bevarande & restaurering av våtmarker				
		Anlagda våtmarker				
		Flodplan				
		Restaurering av vattendrag				
		Återmeandring				
		Restaurering av sjöar				
		Sumpskog				
		Kustnära våtmarker				
		Sanddyner				
		Strandfodring				
		Kombinerade gröna dräneringslösningar				
		Regnvattenuppsamling				
		Genomsläppliga ytor				
		Översvämningsyta				
		Svackdike				
		Regnrabatt / -trädgårdar				
		Skyfallspark (fordröjningsmagasin)				
		Dagvattendamm				

I matrisen presenteras ett urval av naturbaserade lösningar och vilken den huvudsakliga nyttan med åtgärden är. Källa Naturvårdsverkets rapport 7016.

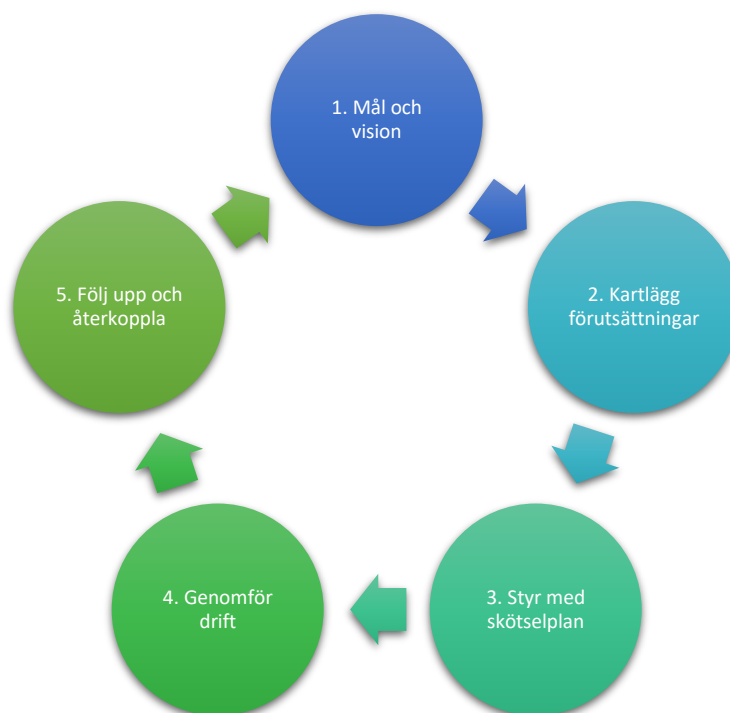
3. **Använd i första hand mark som redan är exploaterad för bygget.** För ekosystemtjänster är det bäst att placera en ny byggnad eller anläggning på mark som redan är eller har varit exploaterad eller på annat sätt påverkad. En betydande anledning till detta är att exploatering av mark är en av de främsta orsakerna till dagens omfattande förlust av biologisk mångfald, och biologisk mångfald är själva grundbulten för fungerande ekosystemtjänster.
4. **Tänk på gröna samband och olika skalor av grönt.** Ta reda på om den befintliga eller planerade byggnaden ingår i eller kan förstärka ett befintligt grönt samband på samhällsnivå/lokal nivå. I så fall är det särskilt viktigt att tillvarata befintlig grönska och försöka att bevara och helst stärka funktionen av grönstråk. Exempelvis är äldre stora träd särskilt värdefulla, men buskar, ängsytor och holkar för fåglar och fladdermöss och boplatser för bin kan också bidra till fler ekosystemtjänster. I kommunens grönstrukturprogram och dess kartunderlag (som finns i csm) finns gröna samband, gröna och blå stråk.
5. **Låt olika kompetenser vara med tidigt i projektplaneringen.** För att lyckas med att integrera ekosystemtjänster i byggprojekt är det en framgångsfaktor att sakkunniga kommer med så tidigt som möjligt i projektet. Det behövs exempelvis kunskap om sociala värden, utformning, gestaltning, ekosystem och biologisk mångfald och drift/skötsel.
6. **Se till att kunskapsöverföringen fungerar.** Kunskapsöverföringen mellan de olika aktörerna är avgörande för hur ekosystemtjänster hanteras under planeringen och byggandet. Det gäller framför allt kunskapsöverföringen mellan kommunens fysiska planering och byggprojektet, samt kunskapsförmedlingen mellan de olika skedena i byggandet. Alla – från byggherre, gestaltungsansvariga, projektörer och upphandlare till byggtreprenörer och byggarbetare måste vara införstådda med hur det är tänkt om ekosystemtjänster. När bygget är klart måste den kunskapen förmedlas vidare till fastighetsägare och fastighetsförvaltare och de som sköter driften av fastigheten samt till brukarna av fastigheten.

3.4 Ekosystemtjänster i förvaltning

Under förvaltningsfasen kan invånare, besökare och företag dra nytta av de ekosystemtjänster som finns på platsen. Grönska och gröna lösningar som ger ekosystemtjänster behöver ofta viss skötsel för att kunna leverera sina nyttigheter.

Det är i driften det långsiktiga arbetet i närkontakt med grönska och naturbaserade lösningar sker. Om, hur och när driftsåtgärder utförs får ofta en avgörande betydelse för hur ekosystemtjänster kan leverera nyttigheter över tid på platsen.

På Boverkets hemsida finns vägledning för hur vi kan arbeta med ekosystemtjänster i förvaltningsfasen (se länk på sida 3). Här är en kort beskrivning av den.

1. **Ta fram mål och visioner.** När områden ska bebyggas eller grönska anläggas formuleras vanligtvis mål och visioner för både platsen och grönskan. Dessa mål behöver hållas levande och följas upp under förvaltningsfasen. Finns det inga mål och visioner behöver sådana tas fram och dokumenteras. I flera av kommunens styrdokument (som översiktsplan, hållbarhetsstrategi och grönstrukturprogram) finns översiktliga riktlinjer och mål som vi bör utgå ifrån vid formulering av mål och vision för området grönska.
2. **Kartlägg förutsättningar.** En nulägesbeskrivning av platsen, förutsättningar och resurser bör göras. Ekosystemtjänster och andra värden som finns på platsen behöver

inventeras. (för denna del kan checklistan användas som finns som bilaga till denna anvisning). Likaså behöver det kartläggas hur platsen används idag och av vem. Finns det en skötselplan för området ger den en viktig utgångspunkt för kartläggningen och för att klargöra syftet med grönskan. Kommunens skötselanvisning för mångbruk av skog kan utgöra en vägledning, grönstrukturprogrammet eller framtagna skötselplaner för parkområden och våtmarker. Ekonomiska förutsättningar och tillgång till personal för drift behöver också klargöras, liksom juridiska förutsättningar.

3. **Styr med skötselplan.** Om det inte redan finns en skötselplan bör en sådan tas fram. Skötselplanen är viktigt styrmedel för att upprätthålla mål och syfte med grönska och ekosystemtjänster. I den ska information om målen för platsen, och strategier för skötsel och den tänkta utvecklingen över tid finnas samlad. Skötselplanen behöver vara så konkret att utförare av drift och underhåll vet vad som ska göras, hur det ska göras, vem som ska göra det, när det ska göras och varför det ska göras. Med drift menas tillsyn och skötsel.
4. **Genomför drift.** Detta steg innehåller det praktiska utförandet av skötselåtgärder på platsen, till exempel gräsklippning, rensning och trädbeskrining. Om tillsyn, skötsel och felavhjälpande underhåll görs på rätt sätt ökar ekosystemtjänsternas nytta och varaktighet.
5. **Följ upp och återkoppla.** De åtgärder som görs behöver följas upp och resultatet behöver jämföras och utvärderas mot de mål som satts upp för grönska och ekosystemtjänster, och mot skötselplanens riktlinjer för utförandet av drift och underhåll. Återkoppling kan behöva ske och beslut tas om att skötselplanen ska revideras. Eller också kan återkopplingen leda till att särskilda riktlinjer behöver ges till utförare av drift och skötsel. Ibland kan resultaten av utvärderingen visa att även mål och vision behöver revideras, för att behov och förutsättningar har ändrats.

Att tänka på:

- Om det finns en skötselplan för området, se till att den följs och att driftsåtgärder följs upp kontinuerligt.
- Se till att driftpersonal har god förståelse för ekosystemtjänster, naturbaserade lösningar och grönskans värden i området och hur dessa kan skötas och utvecklas på bästa sätt
- Se till att rätt redskap används och att kemiska bekämpningsmedel helt undviks.
- Informera boende och andra brukare om grönska och naturbaserade lösningar för bättre förståelse.

4. Att utreda behov av ekologisk kompensation vid planering och exploatering

Kompensationsåtgärder innebär att funktioner och värden som går förlorade vid en exploatering kompenseras genom åtgärder inom plan/exploateringsområdet eller på en annan plats i kommunen. Kostnaden för detta får exploatören eller kommunen stå för. Möjligheten att ställa krav på kompensationsåtgärder som sådana i plan- och exploateringsprojekt är begränsade. Vissa åtgärder kan dock sammanfalla med åtgärder som krävs även av andra skäl och som regleras av plan- och bygglagen.

Denna anvisning bör tillämpas i all planering och exploatering där natur och/eller parkmark är en del av det aktuella området/projektet. Anvisningen gäller naturvärden och ekosystemtjänster som kan finnas i det aktuella området samt planens/projektets påverkan på gröna samband på landskapsnivå.

4.1 Diskutera och utred tidigt i processen

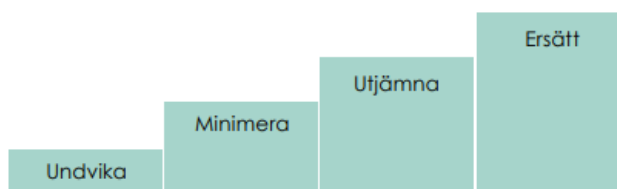
Att utreda om kompensation krävs som åtgärd bör diskuteras så tidigt som möjligt i processen, gärna i samband med planbesked och/eller startmöte. Även privata exploatörer bör vara med i diskussionen på ett tidigt stadium för att uppnå en större förståelse för och enighet om eventuella kompensationsåtgärder. Genom att tidigt utreda vilka naturvärden och bedömning av ekosystemtjänster som finns i projektområdet (använd Checklista för utredning av behov av ekologisk kompensation utifrån bedömning av platsens ekosystemtjänster (se bilaga), områdets betydelse för gröna samband samt vilken påverkan en exploatering kan ha på dessa värden, kan välgrundade avvägningar mot andra intressen göras.

En utvärdering eller bedömning av behovet av kompensationsåtgärder bör i princip göras i varje nytt detaljplaneärende. Görs ett program till detaljplan bör utvärderingen göras redan i detta skede. Om en detaljplan innebär betydande miljöpåverkan och MKB krävs ska den alltid omfatta utredning kring ekologisk kompensation.

Kompensationsfrågan hanteras normalt i detaljplaneprocessen, men om detaljplan saknas görs en bedömning av platsen och dess kvaliteter och värden i stället i bygglovsskedet. Man kan då identifiera värden som ger skäl till att ta upp frågan om kompensationsåtgärder med exploatören.

4.2 Utgå från skadelindringshierarkin

Kompensation fungera som en sista åtgärd efter att alla möjligheter för att undvika, minimera och återställa skador har utretts. Skadelindringshierarkins fyra steg ska alltid finnas med i planeringsskedet liksom vid exploateringsprojekt som inte föregås av ett detaljplanearbete för

att bedöma om kompensation ska genomföras:

- a. **Undvika** - Går det att undvika negativ påverkan? Välj annan plats.
- b. **Minimera** - Går det att minimera negativ påverkan? Genomför skydds- eller förstärkningsåtgärder.
- c. **Utgjämna** - Om det inte går att genomföra steg 1 eller 2 – kompensera genom att återskapa värdet i närområdet.
- d. **Ersätt** - Om det inte går att genomföra steg 1, 2 eller 3 – kompensera genom att genomföra ersättande åtgärder på annan plats eller av annat värde.

Viktigt att komma ihåg: Kompensationsåtgärder ska inte vara ett sätt att rättfärdiga olämpliga exploateringar. Det ska vara en kompensation för ett försvunnet värde där enda alternativet är exploatering, inte ett sätt att underlätta exploatering.

4.3 Närhetsprincipen - funktion, plats, tid och värde

Om kompensation ska genomföras ska kompensationen i första hand bygga på närhetsprincipen: nära i funktion, plats och tid och ha minst samma värde.

Kompensationsbehovet avgörs utifrån en bedömning av hur värdefulla funktionerna är och hur stor påverkan blir. Värdet sätts i relation till omgivningen.

5. Vad säger lagen om ekologisk kompensation

Kompensationsåtgärder bör ses som en del i att bygga ett attraktivt och långsiktigt hållbart samhälle, och utgör därför ett övergripande kommunalt intresse. Plan- och bygglagen ger dock begränsade möjligheter att ställa krav på kompensationsåtgärder i samband med detaljplaner. Krav på ekologisk kompensation regleras av miljöbalken vilket kan uppstå om en detaljplan gör intrång i naturreservat, Natura 2000-områden, biotopskydd eller har påverkan på arter som är upptagna i Artskyddsförordningen. Krav på kompensation kan även omfatta friluftsliv. Denna kompensation är juridiskt tvingande och bör hållas skild från frivilliga kompensationsåtgärder.

I plan- och bygglagen finns inte möjlighet att ställa krav på kompensation i till exempel en detaljplan. Fler och fler kommuner arbetar dock ändå med så kallat frivillig ekologisk kompensation, vilken grundar sig i politiska ställningstaganden på kommunal nivå. Som nämns inledningsvis i detta dokument så finns det i Håbo kommun politiskt antagna riktlinjer och mål som berör ekologisk kompensation.

6. Vad är möjligt att kompensera?

Kompensationsåtgärder innebär att funktioner och värden som går förlorade vid en exploatering kompenseras om det inte går att undvika eller minimera att skada på naturen uppstår.

I den fysiska planeringen har vi goda förutsättningar att skapa och utveckla nya ekosystemtjänster, men vissa miljöer tar mycket lång tid att bygga upp och deras värden är nästan omöjliga att kompensera för inom rimligt tidsperspektiv.

Exempel på miljöer och funktioner som är svåra/omöjliga att kompensera är:

- äldre skogsmark med gamla träd
- äldre träd i parkmiljöer
- naturmiljöer för arter som behöver stora och sammanhängande grönytor
- naturliga stränder och äldre sumpskogar/våtmarker
- ovanliga naturtyper eller förekomst av hotade arter
- åkermark

När det gäller vardagsnatur för rekreation, rörelse och utomhuspedagogik så behöver den vara nära och tillgänglig för att nyttjas regelbundet och på så sätt ge de positiva hälsoeffekter som forskningen visar på. Natur- och grönområden i den bebyggda miljön kan därför ett betydande socialt värde som kan vara svårt att kompensera på annan plats.

7. Tips och vägledning i arbetet med ekosystemtjänster och ekologisk kompensation

Det finns mycket bra vägledningar och verktyg att ta del av och inspireras av i arbetet ekologisk kompensation.

- I kommunens gröstrukturprogram finns följande översiktliga vägledning med som är hämtad från kunskapsbanken på Boverket (*Frivillig ekologisk kompensation i planering och byggnad - PBL kunskapsbanken - Boverket*):

Vägledning vid ekologisk kompensation

Enligt Boverket kan följande principer vara en vägledning för frivillig ekologisk kompensation vid exploatering:

- Tillämpa skadelindringshierarkin för alla relevanta ekosystemtjänster
- Tänk på vad som kan kompenseras. Vissa typer av intrång eller skador kan inte uppvägas genom kompensation på annan plats.
- Utförandet av kompensation ska inte påverka bedömningen av ett områdes lämplighet för en viss markanvändning.
- Tillämpa ekologisk kompensation i ett landskapssammanhang.
- Ekologisk kompensation bör leda till positiv ekosystemtjänstnytta utöver det som skulle ha skett om kompensationen hade uteblivit.
- I ett exploateringsskede är det exploatörens ansvar att ta fram och bekosta utredningar samt förslag till och genomförande av kompensationsåtgärder som en del av kostnader för detaljplan.
- Utforma och genomför kompensationsåtgärder så att värden bevaras över tid. Det är viktigt med rätt skötsel, uppföljning, och utvärdering. Uppföljning och utvärdering mot villkor ska ske i varje plan.
- Tänk långsiktigt. Kompensationens varaktighet bör motsvara varaktigheten på det intrång den kompenserar för.
- Utforma och genomför kompensationsåtgärder på vetenskaplig grund.

- På *Ekoplankompassen – din assistent för ekologisk kompensation inom fysisk planering* hittar du forskarnas och kommunernas kunskap, erfarenheter, styrdokument, checklistor, beräkningsmodeller och mycket mer som kan inspirera dig att jobba mer aktivt med verktyget ekologisk kompensation i fysisk planering.
- Göteborg stad är en kommun som har arbetat länge med ekologisk kompensation som ett verktyg för en hållbar stadsutveckling. Läs mer på goteborg.se (Grönytefaktorer och kompensationsåtgärder - Göteborgs Stad (goteborg.se))
- CLIMB – ett gratis verktyg som kan beräkna nuläge och förändring av biologisk mångfald vid förändrad markanvändning. Det kan bland annat användas för att beräkna ett projekts totala påverkan på naturmiljön vid en markomvandling, tillämpa och påvisa åtgärder enligt skadelindringshierarkin och utreda alternativ lokalisering. Läs mer på [Ways of working with CLIMB \(ecogain.se\)](https://ecogain.se)
- Boverket har i sin kunskapsbank bra information om ekologisk kompensation som verktyg i arbetet med ekosystemtjänster vid planering och byggande. Frivillig ekologisk kompensation i planering och byggande - PBL kunskapsbanken - Boverket
- Naturvårdsverket tillhandahåller en vägledning i ekologisk kompensation [Ekologisk kompensation \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

§ 64

Dnr 2025/01465

Svar på Motion: För fler träd och grönska inför 3 – 30 – 300 regeln i Håbo kommun**Kommunstyrelsens förslag till beslut**

Kommunstyrelsen förslår kommunfullmäktige att:

1. Kommunfullmäktige avslår förslag 1, att Håbo kommun börjar tillämpa 3-30-300-regeln.
2. Kommunfullmäktige avslår förslag 2, att 3-30-300-regeln blir ett komplement till Grönstrukturprogrammet i samband med dess översyn.
3. Kommunfullmäktige avslår förslag 3, att Håbo kommun informerar och inspirerar privatpersoner och företag till att följa de delar av 3-30-300 modellen som är tillämplig.

Sammanfattning

En motion från Anna Söder (MP) med flera har inkommit till kommunen. Kommunfullmäktige beslutade att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning den 7 oktober 2025 (§ 132).

Motionen föreslår att Håbo kommun ska införa 3–30–300-regeln. Förvaltningens bedömning är att kommunen redan uppfyller delar av regeln, särskilt målet om tillgång till grönområden inom 300 meter. Kommunen arbetar redan med att bevara träd, öka trädtäckningen och stärka ekosystemtjänster genom grönytefaktor, skadelindringshierarki och ekologisk kompensation. Dessutom kommer EU:s naturrestaureringsförordning att ställa krav på att ingen nettoförlust av grönområden sker från 2024 till 2030, vilket kommunen måste anpassa sig till. Förvaltningen bedömer också att ett formellt införande av 3–30–300-regeln skulle kräva resurser som inte finns tillgängliga och att regeln inte alltid är praktiskt genomförbar med hänsyn till lokala förutsättningar. Mot denna bakgrund föreslår teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen kommunfullmäktige att avslå motionens förslag:

Förslag 1

Håbo kommun börjar tillämpa 3-30-300-regeln.

Förslag 2

3-30-300-regeln blir ett komplement till Grönstrukturprogrammet i samband med dess översyn.

Förslag 3

Håbo kommun informerar och inspirerar privatpersoner och företag till att följa de delar av 3-30-300 modellen som är tillämplig.

Kommunstyrelsen beslutade den 18 mars 2026 § 64 enligt förslag till beslut med redaktionell ändring.

Yrkanden

Tommy Lövgren (SD), yrkar på redaktionell ändring att ändra genomgående i underlaget Anna Söders (MP) partibeteckning från (SD) till (MP).

Christer Persson (S), yrkar för Samverkan Håbos räkning (M), (S), (C) och (KD) bifall till förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunstyrelsen kan besluta enligt förslag till beslut med Tommy Lövgren (SD) redaktionella ändring och finner att så är fallet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 145278
- Motion 2025-09-15
- Protokollsutdrag 2025-10-06 § 132
- Grönstrukturprogram och bilaga 2021 för Håbo kommun med fokus på Bålsta
- Remissversion Program för bostadsförsörjning 2026-2030, Håbo kommun
- Anvisning för integrering av ekosystemtjänster och utredning av behovet av ekologisk kompensation vid planering, byggande och förvaltning, 2023, Håbo kommun
- EU förordning om naturrestaurering 2024/1991 Förordning - EU - 2024/1991

Kommunstyrelsen
Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen
Gustaf Nilsson, Mark- och exploateringsstrateg
gustaf.nilsson@habo.se

Tjänsteskrivelse - Svar på motion: Mindre företagstomter i Håbo kommun

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att:

1. Kommunfullmäktige anser motionens förslag 1, att genomföra en inventering av kommunal mark inom befintliga industriområden, besvarad.
2. Kommunfullmäktige anser motionens förslag 2 att stycka av och sälja mindre företagstomter, besvarad.

Sammanfattning

En motion från Michael Rubbestad (SD) har inkommit till kommunen. Kommunfullmäktige beslutade att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning den 7 oktober 2024 (§ 140).

Motionären vill lyfta vikten av att Håbo kommun erbjuder "riktigt små" företagstomter anpassade för företag med behov av mellan 100 och 500 kvadratmeter och föreslår att sådana tomter etableras på platser där outnyttjad mark finns tillgänglig. Motionären föreslår:

Förslag 1

Håbo kommun genomför en inventering av kommunal mark inom befintliga industriområden som kan vara lämplig att stycka och sälja i enlighet med motionens intentioner.

Förslag 2

Håbo kommun styckar och säljer mindre företagstomter, anpassade för småföretagare, för att möta det behov som identifierats bland de minsta företagen.

Förvaltningens svar

Teknik och samhällsbyggnadsförvaltningen ser kontinuerligt över hur egenägd mark nyttjas. 2024 gjorde förvaltningen en inventering och tog fram förslag på ett antal fastigheter som kan avyttras eller arrenderas ut. Enligt gällande detaljplaner är inte avstyckningar möjliga enligt motionärens förslag.

Håbo kommun har som mål att vara en företagsvänlig kommun och att möjliggöra företags behov av mark är en viktig del i att stärka det lokala näringslivet.

I de dialoger som kommunen har fört med näringslivet har inte efterfrågan, på så små tomter som motionären förslår, varit tillräcklig för att det skulle vara motiverat i detaljplan för att möjliggöra en sådan fastighetsbildning. Möjligheten finns dock att flera företagare går ihop och utvecklar en större fastighet.

Hur kommande planläggning ska ske och vilka behov som ska tillgodoses utvärderas löpande. Dialog förs löpande med näringslivet, och om behovet är stort finns det möjlighet att i ett kommande exploateringsprojekt möjliggöra små företagstomter i olika storlekar i detaljplanen.

Med bakgrund till ovan föreslår förvaltningen kommunfullmäktige att båda förslagen anses vara besvarade.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Beslut enligt förslag har inte några ekonomiska konsekvenser.

Barnperspektivet

Beslutet berör inte barn.

Näringslivsperspektivet

Beslutet har ingen påverkan på näringslivet eftersom efterfrågade storlekar på tomter tillgodoses idag.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 146242
- Protokollsutdrag 2024-10-07 § 140
- Motion 2024-10-07

Beslutet ska skickas till

Motionären
Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen

Motion: Mindre företagstomter i Håbo kommun

2024-10-07

Håbo kommun har nyligen börjat sälja mindre industritomter vilket är ett steg i rätt riktning och något vi har efterfrågat under en längre tid. Vi ser positivt på denna utveckling men vill samtidigt belysa en viktig aspekt som riskerar att förbises. Dagens utbud av både större och så kallade "mindre" tomter riskerar att utesluta en betydande grupp företagare – de allra minsta företagen som befinner sig i en tidig expansionsfas.

För många småföretagare, särskilt enmansföretag och enskilda firmor, är en tomt på 2000 kvadratmeter med byggrättigheter om 1000 kvadratmeter och en höjd på upp till 30 meter helt enkelt för stor, såväl ekonomiskt och verksamhetsmässigt. Det finns ett stort behov av mindre, mer hanterbara tomter för dessa företag som idag kanske tvingas bedriva sin verksamhet i hemmet, i garaget, eller på andra otillräckliga utrymmen.

Med denna motion vill vi därför lyfta vikten av att Håbo kommun erbjuder "riktigt små" företagstomter anpassade för företag med behov av mellan 100 och 500 kvadratmeter. Vi föreslår att sådana tomter etableras på platser där outnyttjad mark finns tillgänglig. Till exempel i områden som utanför Dagabs stängsel vid Magasinvägen, i närheten av räddningstjänstens övningsområde, vändplanen utanför Fabriksvägen 9 samt vändplanen utanför Hantverkarsvägen 4.

Detta initiativ skulle gynna både företagare och kommunen genom att skapa möjligheter för tillväxt och vidareutveckling av lokalt näringsliv.

Med hänvisning till ovanstående föreslår Sverigedemokraterna i Håbo

Att Håbo kommun genomför en inventering av kommunal mark inom befintliga industriområden som kan vara lämplig att stycka och sälja i enlighet med motionens intentioner.

Att Håbo kommun styckar och säljer mindre företagstomter, anpassade för småföretagare, för att möta det behov som identifierats bland de minsta företagen.

Tommy Lövgren (SD)

För Sverigedemokraterna i Håbo

§ 140

Dnr 2024/01470

Anmälan av motion: mindre företagstomter i Håbo kommun

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunfullmäktige beslutar att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning.

Sammanfattning

Tommy Lövgren (SD) har överlämnat en motion till fullmäktige. Motionären föreslår bland annat att Håbo kommun genomför en inventering av kommunal mark inom befintliga industriområden som kan vara lämplig att stycka och sälja i enlighet med motionens intentioner.

Beslutsunderlag

- Motion

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutet skickas till:

Kansliavdelningen, kommunledningsförvaltningen
Håbo kommuns webbplats

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

§ 65

Dnr 2024/01470

Svar på Motion: mindre företagstomter i Håbo kommun

Kommunstyrelsens förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att:

1. Kommunfullmäktige anser motionens förslag 1, att genomföra en inventering av kommunal mark inom befintliga industriområden, besvarad.
2. Kommunfullmäktige anser motionens förslag 2 att stycka av och sälja mindre företagstomter, besvarad.

Sammanfattning

En motion från Michael Rubbestad (SD) har inkommit till kommunen. Kommunfullmäktige beslutade att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning den 7 oktober 2024 (§ 140).

Motionären vill lyfta vikten av att Håbo kommun erbjuder ”riktigt små” företagstomter anpassade för företag med behov av mellan 100 och 500 kvadratmeter och föreslår att sådana tomter etableras på platser där outnyttjad mark finns tillgänglig. Motionären föreslår:

Förslag 1

Håbo kommun genomför en inventering av kommunal mark inom befintliga industriområden som kan vara lämplig att stycka och sälja i enlighet med motionens intentioner.

Förslag 2

Håbo kommun styckar och säljer mindre företagstomter, anpassade för småföretagare, för att möta det behov som identifierats bland de minsta företagen.

Förvaltningens svar

Teknik och samhällsbyggnadsförvaltningen ser kontinuerligt över hur egenägd mark nyttjas. 2024 gjorde förvaltningen en inventering och tog fram förslag på ett antal fastigheter som kan avyttras eller arrenderas ut. Enligt gällande detalplaner är inte avstyckningar möjliga enligt motionärens förslag.

Håbo kommun har som mål att vara en företagsvänlig kommun och att möjliggöra företags behov av mark är en viktig del i att stärka det lokala näringslivet.

I de dialoger som kommunen har fört med näringslivet har inte efterfrågan, på så små tomter som motionären förslår, varit tillräcklig för att det skulle vara motiverat i detaljplan för att möjliggöra en sådan fastighetsbildning.

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Möjligheten finns dock att flera företagare går ihop och utvecklar en större fastighet.

Hur kommande planläggning ska ske och vilka behov som ska tillgodoses utvärderas löpande. Dialog förs löpande med näringslivet, och om behovet är stort finns det möjlighet att i ett kommande exploateringsprojekt möjliggöra små företagstomter i olika storlekar i detaljplanen.

Med bakgrund till ovan föreslår förvaltningen kommunfullmäktige att båda förslagen anses vara besvarade.

Kommunstyrelsen beslutade den 18 mars 2026 § 65 enligt förslag till beslut.

Yrkanden

Tommy Lövgren (SD), yrkar bifall till motionen i sin helhet.

Christer Persson (S), yrkar för Samverkan Håbos räkning (M), (S), (C) och (KD) bifall till förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordföranden ställer förvaltningens förslag till beslut mot Tommy Lövgren (SD) bifallsyrkande till motionen och finner att kommunstyrelsen beslutar enligt förslag till beslut.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 146242
- Protokollsutdrag 2024-10-07 § 140
- Motion 2024-10-07

JUSTERARE	EXPEDIERAD	SIGNATUR	UTDRAGSBESTYRKNING

Kommunledningsförvaltningen
Kansliavdelningen
Ester Edenmyr, Utredare
ester.edenmyr@habo.se

Tjänsteskrivelse - Svar på motion: riktlinjer för hantering av motioner

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige:

1. Kommunfullmäktige avslår motionens förslag, att ta fram riktlinjer för hantering av motioner.

Sammanfattning

En motion anmäldes av Christer Persson (S) till kommunfullmäktige den 17 juni 2024 (§109) med förslag att en riktlinje för motioner ska tas fram för att skapa en tydlighet utifrån arbetsordningen för kommunfullmäktige, och för att få en effektivare och mera tillförlitlig process. Kommunfullmäktige beslutande att ge kommunstyrelsen i uppdrag att bereda motionen.

Kommunledningsförvaltningen gör bedömningen att riktlinjer som antas av kommunfullmäktige inte är motiverat då hantering av motioner redan regleras i kommunallagen, kommunfullmäktiges arbetsordning samt i kommunens ordinarie ärendeberedning.

Förvaltningen har dock tagit fram en handbok för hantering av motioner i Håbo kommun för att förtydliga processen och skapa ett praktiskt stöd för både förtroendevalda och tjänstepersoner. Handboken antas på tjänstepersonnivå av kommundirektören. Handboken biläggs motionssvaret.

För att skapa tydlighet i hantering av motioner innehåller handboken detaljerade beskrivningar av processen, såsom vem som har rätten att väcka en motion, arbetsordningen, behandling av en motion, beredning av en motion, svarstid, hur en motion ska vara utformad från förtroendevalda, hur motionen ska besvaras från handläggare, svarstid och dialog.

Då ett renodlat styrdokument för hantering av motioner inte har funnits tidigare i Håbo kommun har handboken arbetats fram genom en mindre omvärldsbevakning av några andra kommuners hantering av motioner samt genom att ta med frågor som har varit föremål i diskussioner kring hantering och svar av motioner.

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunfullmäktige att avslå motionens förslag, att ta fram riktlinjer för hantering av motioner, med hänvisning till förvaltningens bedömning.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Barnperspektivet

Barnperspektivet påverkas inte av förslag till beslut.

Näringslivsperspektivet

Näringslivet påverkas inte av förslag till beslut.

Uppföljning

Ingen uppföljning är aktuell.

Beslutsunderlag

- Motion.
- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 131745.
- Protokollsutdrag 2024-06-17 (§109) Anmälan av motion
- Handbok för hantering av motioner.

Beslut skickas till

Partier i Kommunfullmäktige
Kommundirektör

Socialdemokraterna

Riktlinjer för hantering av motioner

En viktig och grundläggande rätt i demokratin är kommunfullmäktigeledamöters rätt att väcka en motion enligt bestämmelsen i 4 kap. 19 § i kommunallagen (KL).

Det har i fullmäktige i vissa fall uppkommit frågetecken om det svar som lämnats verkligen stämmer överens med det förslag som är angivna i motionen. Det skapar irritation och i vissa fall onödiga debatter.

Syftet med en riktlinje för hantering av motioner är att skapa en tydlighet utifrån arbetsordningen för kommunfullmäktige (§31), Syftet är även få en effektivare och mera tillförlitlig process, från att motionen överlämnas till kommunstyrelsen till att den vänder åter till fullmäktige efter att berörda nämnder i kommunen haft en möjlighet att yttra sig. En annan viktig parameter är uppföljning. Tydlighet skapar enklare uppföljning.

En motions grundstenar är en tydlig rubrik, en förklarande text till förslaget/en samt tydliga förslag. Om förslag är att besluta i enlighet med motionens anda eller intentioner likväl som när förslaget hänvisar till brödtext blir det väldigt svårt att ta ställning.

Ystad kommun har tagit fram en riktlinje för hantering av motioner (Bilaga) som kan ge hjälp till vägledning.

Socialdemokrater i Håbo föreslår

att en ”riktlinje för hantering av motioner” tas fram

Socialdemokraterna i Håbo / Christer Persson

§ 109

Dnr 2024/00880

Anmälan av motion: riktlinjer för hantering av motioner

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunfullmäktige beslutar att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning.

Sammanfattning

Christer Persson (S) har överlämnat en motion till fullmäktige. Motionären föreslår att en riktlinje för motioner tas fram för att skapa en tydlighet utifrån arbetsordningen för kommunfullmäktige och för att få en effektivare och mera tillförlitlig process.

Beslutsunderlag

– Motion

Beslutsgång

Ordföranden frågar om Kommunfullmäktige kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutet skickas till:

Kansliavdelningen, kommunledningsförvaltningen

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

HANDBOK FÖR

Hantering av motioner

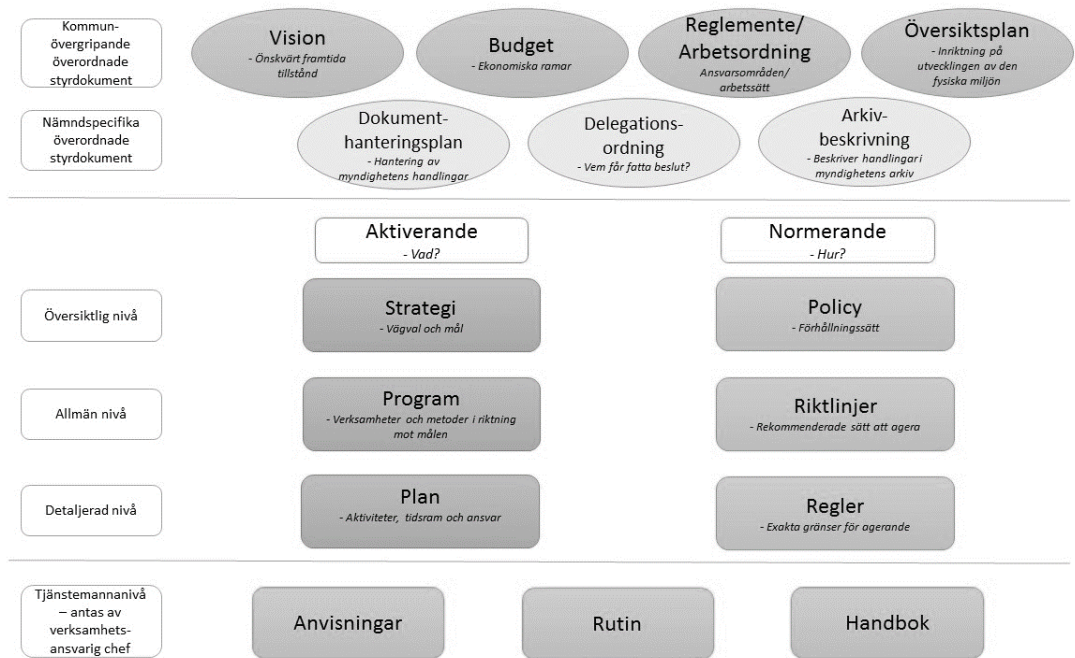
Antaget av Kommundirektör

Antaget 2026-XX-XX

Giltighetstid Tills vidare

Dokumentansvarig Kanslichef

Håbo kommuns styrdokumentshierarki

Diarienummer KS 2024/00880

Gäller för Alla förvaltningar

Relaterade styrdokument Arbetsordning för kommunfullmäktige

Förändringshistorik

Version	Datum	Förändring	Ansvarig
1	2026-xx-xx	Nytt dokument.	

Handbok för hantering av motioner

Innehåll

Håbo kommuns styrdokumentshierarki	2
1. Inledning	4
2. Syfte	4
3. Avgränsning	4
4. Uppföljning	4
5. Arbetsordning	4
6. Kriterier för att väcka en motion	4
7. Innehåll i en inlämnad motion	5
8. Beredningsprocessen av en motion – roller och ansvar	6
9. Dialog med motionär	6
10. Svarstid	7
11. Innehåll i ett motionssvar	7
12. Efter en motion besvarats	9
13. Återkallande av en motion	9

1. Inledning

Handboken beskriver den process som gäller för motioner och hur de ska hanteras i Håbo kommun.

2. Syfte

Syftet med handboken är att fastställa en kommungemensam definition för hur en motion ska hanteras, utformas och besvaras och därmed vara ett stöd för både förtroendevalda och handläggare i Håbo kommun.

3. Avgränsning

Handboken styr utformningen av hanteringen av motioner i Håbo kommun. Motioner i sig beslutas om på politisk nivå av kommunfullmäktige.

4. Uppföljning

Handboken följs upp i samband med den årliga aktualitetsprövningen av styrdokument som sker på tjänstepersonsnivå. Styrdokumentet går igenom en gång per år i syfte att bedöma om de fortfarande är aktuella, behöver revideras eller bör upphävas. Om det vid aktualitetsprövningen framkommer att styrdokumentet behöver revideras eller bör upphävas ska frågan lyftas till dokumentansvarig.

5. Arbetsordning

I arbetsordningen för kommunfullmäktige 31 § anges vilka regler som gäller för motioner i Håbo kommun.

6. Kriterier för att väcka en motion

Ledamöterna i kommunfullmäktige har rätt att väcka motion enligt bestämmelse i kommunallagen (KL) 5 kap. 22 §. En fullmäktigeledamot har rätt att lämna en motion även om ledamoten inte är närvarande vid fullmäktigesammanträdet. En ersättare får däremot bara lämna en motion då ersättaren tjänstgör som ledamot.

- En motion ska vara skriftlig och undertecknad av en eller flera ledamöter.
- En motion får inte ta upp ämnen av olika slag.
- En motion väcks genom att den lämnas till kanslienheten vid kommunledningsförvaltningen genom e-tjänsten "*Lämna in motion till Håbo kommun*" på kommunens webbsida alternativt att den skickas in per e-post till kommunstyrelsens funktionsbrevlåda med tydlig avsändare.
- En motion ska inlämnas senast 14 dagar innan ett sammanträde och kommer att anmälas och presenteras först vid nästkommande kommunfullmäktigemöte.

Registrator/kommunsekreterare på kanslienheten vid kommunledningsförvaltningen kontrollerar att dessa kriterier för motion, enligt kommunfullmäktiges arbetsordning, är uppfyllda och informerar kommunfullmäktiges ordförande om de motioner som inkommit.

Om en motion som i huvudsak har samma innehåll som en tidigare behandlad motion lämnas in på nytt inom 2 år, även om mindre ändringar har gjorts, ska kommunfullmäktige besluta att inte behandla motionen, detta med undantag för när en ny mandatperiod inleds.

7. Innehåll i en inlämnad motion

Motionen ska innehålla följande delar:

Rubrik

En rubrik som anger vad motionen handlar om och som gör det tydligt för läsaren vad som ska behandlas i fullmäktige när ärendet om motionen syns på dagordningen.

Förslag till beslut i att-satser

Varje förslag till beslut ska skrivas tydligt i att-satser med numrering. Varje att-sats ska representera ett eget beslut och kunna stå för sig själv.

Beskrivning och motivering av förslag

Motionen ska innehålla en tydlig beskrivning av förslaget, det vill säga vad det är som motionen föreslår, till exempel om en utredning ska genomföras eller att införa något, samt en motivering till motionens förslag.

Vid förslag om att en utredning ska genomföras eller att ett styrande dokument ska tas fram eller revideras

Om en motion föreslår att en utredning ska genomföras så ska motionen innehålla en tydlig beskrivning av vad utredningen ska omfatta och om den kan medföra ekonomiska konsekvenser. Om en motion föreslår att ett styrande dokument, till exempel en policy eller riktlinjer, ska tas fram eller revideras så ska motionen innehålla en motivering till varför detta behov finns.

Motionens förslag till beslut ska därför formuleras som att en särskild nämnd får i uppdrag att genomföra den efterfrågade utredningen eller att ta fram/revidera ett styrande dokument. Det betyder inte att en utredning eller ett förslag på nytt/reviderat styrande dokument ska presenteras till fullmäktige i samband med motionssvaret.

Om fullmäktige beslutar att bifalla motionen efter beredning, ges ett särskilt uppdrag till ansvarig nämnd att genomföra utredningen som sedan återrapporteras till fullmäktige. Om fullmäktige beslutar att ett styrande dokument ska tas fram/revideras genom att bifalla motionen, ges ett särskilt uppdrag till ansvarig nämnd att ta fram förslag på det efterfrågade dokumentet, vilket sedan antas av den instans som anges i Håbo kommuns styrdokumentshierarki.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

För att initialt se om en motion medför kostnader, kan motionären om möjligt beskriva ekonomiska konsekvenser och förslag på finansiering.

Underskrift

Motionen ska undertecknas av minst en ledamot eller en tjänstgörande ersättare.

8. Beredningsprocessen av en motion – roller och ansvar

En inkommen motion behandlas först av kommunfullmäktige som beslutar om motionen ska remitteras till kommunstyrelsen för beredning. I samband med att fullmäktige första gången behandlar en ny motion ska motionären/motionärerna lämnas tillfälle att under ett kortare anförande presentera motionen. Någon debatt får inte förekomma med anledning av anförandet.

Kommunstyrelsen har det övergripande beredningsansvaret för motioner och inhämtar vid behov yttranden från en eller flera nämnder eller kommunala bolag genom remiss. Enligt kommunallagen ska en motion innan den avgörs i kommunfullmäktige beredas av den nämnd som motionen berör, det vill säga den nämnd vars ansvarsområde motionen berör.

Remisstiden är som utgångspunkt tre månader. Om beredningstiden sträcker sig över perioden juni-augusti bör remisstiden dock förlängas. Om motionen endast berör kommunstyrelsens ansvarsområde skickas den inte på remiss.

Kommunstyrelsens/respektive nämnds förvaltning har i uppdrag att handlägga och bedöma motionens förslag och lämna förslag till motionssvar. För varje ärende utses en ansvarig tjänsteperson, som ansvarar för att ärendet handläggs och att en tjänsteskrivelse upprättas med förslag till beslut. Se avsnitt 11 för beskrivning av vad ett motionssvar ska innehålla.

I de fall ärenden skickas på remiss till berörda nämnder/bolag för yttrande formuleras denna nämnds/bolagets beslut som ett yttrande. Yttrande ska innehålla information som är viktig att känna till för att ett korrekt beslut ska kunna fattas i ärendet. Yttrandet ska innehålla nämndens/bolagets bedömning, förslag till hur kommunfullmäktige ska besluta (avslå, bifalla eller anse motionen som besvarad) inklusive motivering. Det är viktigt att yttrandet fokuserar på att ta ställning till motionens förslag, och inte på att genomföra förslaget. Om motionens förslag innebär konsekvenser för nämndens eller bolagets ekonomi ska det av svaret framgå om en eventuell finansiering kan prioriteras inom givna ekonomiska ramar eller inte.

När kommunstyrelsens förvaltning har bedömt motionens förslag, och eventuellt inhämtat yttranden från berörda nämnder/bolag, så skrivs ett motionssvar fram med en sammantagen bedömning och förslag till beslut. Kommunstyrelsen har dock ingen skyldighet att följa det förslag som avgetts i eventuella yttranden som inkommit. Motionssvaret behandlas först i kommunstyrelsen och därefter vidare till kommunfullmäktige som fattar beslut om motionens förslag.

Enligt kommunfullmäktiges arbetsordning ska kommunstyrelsen en gång om året redovisa de motioner som inte är färdigberedda. Redovisningen ska göras på ett ordinarie sammanträde under våren, där kommunsekreterare ansvarar för uppföljningen.

9. Dialog med motionär

Om det i samband med beredningen av en motion uppstår frågor gällande innehållet i förslaget ska motionären kontaktas för att feltolkningar eller andra eventuella missförstånd ska kunna undvikas. Det betyder inte att motionären kan ändra i sin motion under beredningen. Om motionären kontaktas på något sätt ska handläggaren dokumentera detta tydlig i ärendet, till exempel genom att diarieföra mejlkorrespondens eller göra en tjänsteanteckning om muntlig dialog sker.

10. Svarstid

Det är angeläget att svar på motionen sker så snabbt som möjligt till exempel medan frågan är aktuell. Enligt kommunallagen 5 kap. § 35 ska en motion om möjligt beredas på sådant sätt att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det att motionen väcktes. Om beredningen inte kan avslutas inom denna tid, ska detta och vad som har kommit fram vid beredningen anmälas till fullmäktige inom samma tid. Fullmäktige får då avskryva motionen från vidare handläggning. En redovisning av de motioner som inte har beretts färdigt inom ett år ska redovisas av kommunstyrelsen till fullmäktige.

11. Innehåll i ett motionssvar

Svar på motion ska skrivas i den särskilda mallen för motionssvar som finns i ärendehanteringssystemet. Svar på motion ska innehålla följande delar:

Förslag till beslut

Motionssvaret ska presentera förslag till beslut i att-satser med numrering. Det vill säga om motionen innehåller flera att-satser ska varje att-sats bemötas med ett förslag på beslut som kan stå för sig själv. De förslag till beslut som finns är att kommunfullmäktige antingen bifaller, avslår eller anser motionens att-satser besvarade. Eftersom förslag till beslut kan skilja sig åt för motionens olika att-satser är det viktigt att varje att-sats är numrerade och besvaras var för sig.

Att föreslå att en att-sats ska bifallas innebär att fullmäktige godkänner förslaget och det ska därmed genomföras. Det leder till ett nytt uppdrag eller åtgärd. Skrivs förslagsvis enligt följande: Kommunfullmäktige bifaller motionens förslag 1, [att-sats].

Att föreslå att en att-sats ska avslås betyder att fullmäktige avslår förslaget och det kommer inte att genomföras, det vill säga ingen åtgärd genomförs. Skrivs förslagsvis enligt följande: Kommunfullmäktige avslår motionens förslag 2, [att-sats].

Att föreslå att en att-sats är besvarad innebär att fullmäktige anser att frågan helt eller delvis redan är omhändertagen. Det kan till exempel vara genom att ett arbete eller en utredning redan pågår eller kommer påbörjas inom kommunens verksamheter eller om nämnden tar med sig förslaget i framtida planering. Skrivs förslagsvis enligt följande: Kommunfullmäktige anser att motionens förslag 3, [att-sats], är besvarad.

Om det redan i beredningen finns förslag om att någon beslutspunkt ska följas upp på politisk nivå på något särskilt sätt så bör det anges som förslag till beslut. Exempelvis om en åtgärd bör återrapporteras till kommunfullmäktige eller annan instans, följas upp inom ramen för något annat arbete eller att uppföljning ska ske inom en särskild tidsram. Uppföljning anges även under rubriken "Uppföljning" i motionssvaret.

Sammanfattning

Sammanfattningen ska vara kort och ska kunna läsas separat, det vill säga läsaren ska utifrån sammanfattningen få en kort och koncis bild av hela ärendet.

I sammanfattning anges:

- Vem som initierat ärendet.

- Kort om vad förvaltningen har kommit fram till (inklusive eventuella remissinstansers bedömning från yttranden).
- Förslag till beslut på motionens att-sats/satser.
- Motivering till förslag till beslut.

Ärendet

Under denna rubrik beskrivs en mer utförlig tidslinje över ärendets gång jämfört med sammanfattningen. Ärendet ska innehålla samma information som i sammanfattningen men det ska ges mer uttömmande beskrivningar av ärendets initiering och motionens förslag, remissinstansernas yttranden och en redogörelse av förvaltningens bedömning. Förvaltningens bedömning ska innehålla en motivering över hur förvaltningen kommit fram till sin bedömning och därmed varför en att-sats föreslås bifallas, avslås eller anses vara besvarad.

Ärendet ska innehålla den information som är viktig att känna till för att ett korrekt beslut ska kunna fattas i ärendet. Om ärendebeskrivningen blir mycket omfattande så rekommenderas att det läggs som en bilaga i beslutsunderlaget i stället. Detta gäller också om till exempel en rapport, kostnadsberäkning eller dylikt har tagits fram.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

I svaret på motionen ska ekonomiska konsekvenser beaktas. När förslag till beslut är att bifalla en att-sats ska alltid de ekonomiska konsekvenserna anges samt en beskrivning om finansiering ryms inom budget eller om det krävs beslut om att ytterligare medel ska tillföras.

När förslag till beslut är att avslå en att-sats på grund av ekonomiska konsekvenser, det vill säga att det är en del i motiveringen till att avslå förslaget så ska det tydligt framgå under denna rubrik samt i motiveringen.

Om förslag till beslut är att avslå en att-sats som inte har några ekonomiska konsekvenser i sig, så behöver inte några ekonomiska konsekvenser beskrivas. Exempel på formulering när ekonomiska konsekvenser och finansiering inte är aktuellt: Ekonomiska konsekvenser och finansiering påverkas inte utifrån beslutets karaktär.

Barnperspektivet

Barnperspektivet ska beaktas oavsett förslag till beslut. Enligt barnkonventionen ska barnets bästa beaktas i alla ärenden som rör barn. I svaret på motionen ska det därför finnas en beskrivning av positiva och negativa konsekvenser för barn och unga.

Rubriken är inte obligatorisk vid ärenden som inte berör barn. Exempel på formulering när förslag till beslut inte påverkar barnperspektivet: Barnperspektivet är inte aktuellt utifrån beslutets karaktär.

Näringslivsperspektivet

Näringslivsperspektivet ska beaktas oavsett förslag till beslut. Under denna rubrik beskrivs positiva och negativa konsekvenser till förslaget för näringslivet.

Rubriken är inte obligatorisk vid ärenden som inte berör näringslivet. Exempel på formulering när förslag till beslut inte påverkar näringslivsperspektivet: Näringslivsperspektivet är inte aktuellt utifrån beslutets karaktär.

Uppföljning

Uppföljning kan ske på många olika sätt vilket är varför det bör framgå tydligt om, hur och när ärendet föreslås följas upp på politisk nivå. Till exempel om ett uppdrag ska återrapporteras till kommunfullmäktige eller följas upp inom en särskild tidsram. Om uppföljning till politiken inte är aktuellt på grund av att förslag till beslut utgör ren verkställighet på tjänstepersonnivå så anges här att uppföljning av beslut inte är aktuellt.

Beslutsunderlag

Ange vilka beslutsunderlag som finns till förslag till beslut. Till exempel protokollsutdrag och yttranden från remissinstans, bilagor i form av rapporter, utredningar, kalkylberäkningar och dylikt. Motionen, protokollsutdrag från när motionen anmäldes till fullmäktige och tjänsteskrivelsen i sig är alltid beslutsunderlag och det ska också anges under denna rubrik.

Beslut skickas till

Under denna rubrik anges vem eller vilka som ska få ett expedierat beslut efter att protokollet är justerat. Motionären ska alltid anges här.

Andra aktörer som kan vara aktuella är: berörda politiska organ (exempelvis en nämnd eller styrelse), tjänstepersoner som ska verkställa beslutet, berörda förvaltningar eller enheter (om beslut påverkar flera delar av organisationen) samt eventuellt andra externa parter som beslutet direkt berör.

12. Efter en motion besvarats

När beslut har tagits och protokollet justerats, skickas svar till motionären och de andra som angetts i motionssvaret. Hanteringen av motionen är därmed avslutad och ärendet kan avslutas.

Vid ett beslut om ett genomförande av en åtgärd bör beslutet ge vägledning om ansvar och resurser. Tjänstepersonnivå ansvarar för att beslutet verkställs. Vid bifall av förslag om ett nytt uppdrag, till exempel att en utredning ska genomföras eller att ett styrande dokument ska tas fram eller revideras, så skapas ett nytt ärende i ärendehanteringssystemet medan motionsärendet avslutas. Det nya ärendet följs upp enligt angiven uppföljning och beroende på uppdragets karaktär.

13. Återkallande av en motion

En motion kan återkallas av den som lämnat in den. Fullmäktige beslutar då om att avskriva motionen.

§ 66

Dnr 2024/00880

Svar på motion: riktlinjer för hantering av motioner

Kommunstyrelsens förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige:

1. Kommunfullmäktige avslår motionens förslag, att ta fram riktlinjer för hantering av motioner.

Sammanfattning

En motion anmäldes av Christer Persson (S) till kommunfullmäktige den 17 juni 2024 (§109) med förslag att en riktlinje för motioner ska tas fram för att skapa en tydlighet utifrån arbetsordningen för kommunfullmäktige, och för att få en effektivare och mera tillförlitlig process. Kommunfullmäktige beslutande att ge kommunstyrelsen i uppdrag att bereda motionen.

Kommunledningsförvaltningen gör bedömningen att riktlinjer som antas av kommunfullmäktige inte är motiverat då hantering av motioner redan regleras i kommunallagen, kommunfullmäktiges arbetsordning samt i kommunens ordinarie ärendeberedning.

Förvaltningen har dock tagit fram en handbok för hantering av motioner i Håbo kommun för att förtydliga processen och skapa ett praktiskt stöd för både förtroendevalda och tjänstepersoner. Handboken antas på tjänstepersonnivå av kommundirektören. Handboken biläggs motionssvaret.

För att skapa tydlighet i hantering av motioner innehåller handboken detaljerade beskrivningar av processen, såsom vem som har rätten att väcka en motion, arbetsordningen, behandling av en motion, beredning av en motion, svarstid, hur en motion ska vara utformad från förtroendevalda, hur motionen ska besvaras från handläggare, svarstid och dialog.

Då ett renodlat styrdokument för hantering av motioner inte har funnits tidigare i Håbo kommun har handboken arbetats fram genom en mindre omvärldsbevakning av några andra kommuners hantering av motioner samt genom att ta med frågor som har varit föremål i diskussioner kring hantering och svar av motioner.

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunfullmäktige att avslå motionens förslag, att ta fram riktlinjer för hantering av motioner, med hänvisning till förvaltningens bedömning.

Kommunstyrelsen beslutade den 18 mars 2026 § 66 enligt förslag till beslut.

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunstyrelsen kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutsunderlag

- Motion.
- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 131745.
- Protokollsutdrag 2024-06-17 (§109) Anmälan av motion
- Handbok för hantering av motioner.

JUSTERARE	EXPEDIERAD	SIGNATUR	UTDRAGSBESTYRKNING

Kommunledningsförvaltningen
Ester Edenmyr, Utredare
ester.edenmyr@habo.se

Tjänsteskrivelse - Svar på Motion: inför utmanarrätten i Håbo kommun

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige:

1. Kommunfullmäktige anser motionens förslag 1, att Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter, som besvarad.
2. Kommunfullmäktige bifaller motionens förslag 2, att Håbo kommunstyrelse ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för utmanarrättens utformning och tillämpning.
3. Kommunfullmäktige bifaller motionens förslag 3, att Håbo kommun informerar externa aktörer verksamma i Håbo kommun om utmanarrätten.

Sammanfattning

Rasmus Kraftelid (HD) anmälde en motion till kommunfullmäktige 2024-10-07 (§ 138). Fullmäktige överlämnade motionen till kommunstyrelsen för beredning. Motionären föreslår enligt följande:

Förslag 1

Att Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter.

Förslag 2

Att Håbo kommunstyrelse ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för utmanarrättens utformning och tillämpning.

Förslag 3

Att Håbo kommun informerar externa aktörer verksamma i Håbo kommun om utmanarrätten.

Utmanarrätten ger företag, föreningar och andra externa aktörer möjlighet att lämna förslag på alternativa sätt att driva kommunal verksamhet. Kommunen beslutar vilka verksamheter som kan utmanas, vilket kan omfatta exempelvis teknisk service, vård och omsorg. Verksamheter som enligt lag måste bedrivas av kommunen, såsom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner, omfattas inte. När en utmaning lämnas in ska kommunen utreda om det är lämpligt att upphandla den aktuella verksamheten. Om utmaningen bedöms som relevant följer en upphandling där flera aktörer kan lämna anbud. Kommunen behåller alltid huvudansvaret för verksamheten, även om driften övergår till en aktör.

Motionärens motivering är att genom att införa utmanarrätt skapar kommunen förutsättningar för högre kvalitet i de kommunala tjänsterna till en lägre kostnad. Kommunen kan då öppna upp för fler idéer och förbättringsförslag från externa aktörer och säkerställer att kommunens verksamheter ständigt prövas och utvecklas. Vidare kan resurser frigöras

från mindre centrala uppgifter till förmån för kärnverksamheten, såsom vård, skola och omsorg.

Kommunstyrelsen beslutade 2025-03-13 att remittera motionen till barn- och utbildningsnämnden samt vård- och omsorgsnämnden för yttrande.

Barn- och utbildningsnämnden yttrade (2025-05-21 § 74) enligt följande:

”Kommunfullmäktige beslutade den 16 juni 2008 § 76 (dnr KS 2007/42) om att införa utmanarrätten. Utmanarrätten har hittills inte använts inom barn- och utbildningsnämndens verksamhetsområde. En riktlinje skulle kunna vara behjälplig med att tydliggöra syftet med utmanarrätten och således uppmärksamma kommunens nämnder och förvaltningar att arbetssättet finns. Motionens tredje att-sats bör hanteras i takt med eventuell riktlinje framarbetas av Kommunstyrelsen, då ökad marknadsföring av utmanarrätten kan vara en möjlighet för en mer företagsvänlig kommun. Barn- och utbildningsnämnden föreslår Kommunfullmäktige att motionen anses besvarad.”

Vård- och omsorgsnämnden yttrade (2025-06-03 § 78) enligt följande:

”Den 16 juni 2008 införde Håbo kommun utmaningsrätt efter beslut i kommunfullmäktige KF §76 (dnr KS 2007/42). Förvaltningen känner inte till att någon uppföljning av utmanarrätten genomförts i kommunen. Det kan eventuellt finnas behov av att aktualisera riktlinjer, information etcetera kring utmanarrätten. Utmanarrätten finns i ett antal kommuner och ett antal har avvecklat den till exempel Uppsala kommun. Uppsala valde att avveckla den på grund av få utmaningar och att det finns möjlighet att bli en kommunal leverantör genom andra upphandlingar. Andra kommuner lyfter fram denna som en möjlig väg till effektiviseringar och kostnadsminskningar. All kommunal verksamhet kan utmanas utom: myndighetsutövning, strategiska ledningsfunktioner, kommunala bolag samt verksamheter som enligt lag och förordning måste utföras av kommunen.”

Vård- och omsorgsnämnden beslutade att överlämna yttrandet, men angav inte mer specifikt hur nämnden ansåg att motionen skulle besvaras.

Kommunledningsförvaltningens bedömning:

Motionens förslag 1, att Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter, föreslår förvaltningen anses vara besvarad eftersom kommunfullmäktige redan 2008-06-16 (§ 76) beslutade att införa utmanarrätten.

Motionens förslag 2, att Håbo kommunstyrelse ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för utmanarrättens utformning och tillämpning, föreslår förvaltningen att kommunfullmäktige bifaller. Det finns ett behov av att riktlinjer tas fram dels för att tydliggöra hur utmaningar hanteras av kommunen internt, dels för att tydliggöra hur externa aktörer går till väga för att använda utmanarrätten.

Motionens förslag 3, att Håbo kommun informerar externa aktörer verksamma i Håbo kommun om utmanarrätten, föreslår förvaltningen att kommunfullmäktige bifaller, då förvaltningen kan göra detta i redan befintliga kommunikationskanaler och arenor för möten med näringslivet.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Beslutet i sig berör inte finansiering eller ekonomiska konsekvenser.

Barnperspektivet

Barnperspektivet är inte aktuellt utifrån beslutets karaktär.

Näringslivsperspektivet

Förslag till beslut gör att förutsättningarna för externa aktörer att använda utmanarrätten förtydligas.

Uppföljning

Ingen uppföljning av beslutet krävs.

Beslutsunderlag

- Motionen
- Protokollsutdrag 2024-10-07 (§ 138) Anmälan av motion
- Tjänsteskrivelse med dokumentnummer 145806
- Yttrande från barn- och utbildningsnämnden 2025-05-21 (§ 74)
- Yttrande från vård- och omsorgsnämnden 2025-06-03 (§ 78)
- Protokollsutdrag 2008-06-16 (§ 76) Beslut om införande av utmaningsrätt

Beslutet ska skickas till

Motionären
Upphandlingsenheten

Beslut om införande av utmaningsrätt

I samband med fullmäktiges behandling av ärendet 2008-04-28, § 39, beslöt fullmäktige genom minoritetsåterremiss enligt kommunallagens 5 kap, 36 §, att återföra ärendet till styrelsen för förnyad beredning. Nedan föreligger styrelsens förslag till beslut efter den senaste beredningen 2008-06-02, § 90: I samband den förnyade beredningen redovisade kommunkansliet i skrivelse dels synpunkter på återremissens motivering samt dels förslag om att föreliggande förslag om utmaningsrätt ska antas enligt nedan redovisning:

Utmaningsrätt innebär att någon riktar ett önskemål till kommunen om att en del av kommunens verksamhet skall upphandlas eller säljas. Syftet är att pröva verksamheter som bedrivs av kommunen såväl kostnads- som kvalitetsmässigt.

Förslaget innehåller regler för utmaningsrätten samt en bakgrundsbeskrivning om alternativa driftsformer.

Ärendet

Inledning

Kommunstyrelsen har 2007-05-07 uppdragit åt planeringschefen att ta fram förslag på hur s.k. utmaningsrätt skulle kunna se ut rent praktiskt och återkomma till kommunstyrelsen med det.

Av kommunstyrelsens direktiv framgår bl.a:

- Utmaningsrätten skall avse alla kommunala verksamheter, förutom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner.
- Principen med utmaningsrätten innebär att om en privat entreprenör tror sig kunna utföra en specifik tjänst billigare än kommunen, med bibehållen eller högre kvalitet, så ska kommunen starta en upphandling av tjänsten.
- Givetvis ska kommunen som i andra upphandlingar ställa upp kvalitetskrav, för att undvika oseriösa entreprenörer och för att garantera bra service till medborgarna.

I till ärendet hörande pm – Alternativa driftsformer – kommenteras tillgängliga driftsformer (utöver traditionell egenregidrift). Införande av utmaningsrätt innebär ett metodiskt vägval vid införande av alternativa driftsformer. Kommunen överlåter åt marknaden att avgöra i vilken ordning olika verksamheter skall konkurrensutsättas. Ingenting hindrar dock kommunen från att parallellt med utmaningsrätten arbeta med organisatoriska förbättringar av den egna verksamheten, program för konkurrensutsättning etc.

Vid utformningen av förslaget har särskilt beaktats utmaningsrätten i Sollentuna och Uppsala.

Kommunstyrelsen har 2007-10-08 remitterat ärendet till de fackliga organisationerna, kommunens nämnder, Håbo Marknads AB samt till de lokala näringslivsorganisationerna. Fem remissvar har inkommit. De kommenteras i till ärendet hörande bilaga 5. Inget av remissvaren föranleder något förslag till ändring av regelverket – däremot görs några förtydliganden under rubriken

KF § 76

Dnr KS 2007/42

(forts.)

"Förfarandet hos kommunen" nedan.

Erfarenheten från de kommuner som infört utmaningsrätt visar på betydande skillnader i intresse för verksamheten. I Uppsala har man hittills tagit emot 30 utmaningar medan (forts.)

bara en handfull kommit till övriga kommuner. Förklaringen torde delvis ligga i val av strategi (egen satsning på konkurrensutsättning ger färre utmaningar) men även till stor del i hur frågan marknadsförs. (forts.)

Regler för utmaningsrätt

Förslaget till regler (till ärendet hörande bilaga 3) har hållits kort. Utmaningsrätten bör ses som en inbjudan att komma med kreativa förslag – även till omprövning av verksamheter kommunen inte förutsett skulle bli föremål för upphandlingar. Observera att utmaningsrätten ålägger kommunen en skyldighet att pröva om en viss verksamhet skall upphandlas i konkurrens. För att utmanaren skall få överta den aktuella verksamheten krävs således att han / hon vinner upphandlingen.

Vem får utmana?

Förslaget innehåller inga begränsningar av vem som får utmana. Således finns inget förbud mot utmaningar från kommunens egna anställda. För att en utmaning skall kunna leda till beslut om upphandling måste det dock krävas att utmanaren har bildat en lämplig juridisk form för att driva verksamheten på entreprenad åt kommunen.

Kommunen har tidigare beslutat delta i ett projekt för information och uppmuntran till anställda som vill starta eget (knoppa av). I linje med tidigare beslut bör kommunen uppmuntra initiativ från anställda. Det torde ligga inom uppdraget för Håbo Marknads AB att ge råd till anställda som önskar bli entreprenörer åt kommunen. Rådgivning kan också fås från arbetsförmedlingen och inom ramen för det projekt som drivs i Uppsala län.

Utöver information och rådgivning kan frågor om tjänstledighet eller återanställningsgaranti aktualiseras när kommunanställda vill starta ett företag. Dessa frågor får behandlas individuellt, från fall till fall.

I förslaget till regler står att utmaningen skall innehålla en beskrivning som visar utmanarens förmåga och lämplighet att själv driva den aktuella verksamheten. Texten skall inte tolkas som att en fullständig prevision skall göras i det här skedet. Det är utmaningen och inte utmanaren som skall provas.

Vad får utmanas?

I förslaget till regler undantas endast myndighetsutövning, strategiska funktioner och vad som enligt lag eller förordning måste utföras av kommunen med egen personal eller inte kan läggas ut på entreprenad.

"Strategiska funktioner" medger en något vidare tolkning än direktivens "strategiska ledningsfunktioner". Motivet för ändringen är främst att reglerna ger möjlighet att begära

KF § 76

Dnr KS 2007/42

(forts.)

kommunens prövning av om en verksamhet skall säljas. Strategiska funktioner kan utgöras av förvaltningschefer, vissa chefs- och expertfunktioner samt viss infrastruktur.

Utmaningar kan endast riktas mot verksamheter som kommunen bedriver i egen regi med egen personal. Utmaningar mot pågående entreprenader eller mot avtalsbundna intraprenader skall ses som intresseanmälningar att delta i en kommande upphandling efter avtalstidens utgång.

(forts.)

Om en nämnd väljer att organisera verksamheter i intraprenadform krävs inget upphandlingsförfarande. Det är dock angeläget att undvika alltför långa avtalstider, vilket skulle kunna försvåra kommande konkurrensupphandlingar.

Om utmaningar riktas mot verksamheter kommunen driver i samverkan med annan (företag, förening, annan kommun etc) kan kommunen inte ensam avgöra om upphandling skall genomföras. Kommunen bör dock undersöka samverkansparternas syn på utmaningen och utan onödigt dröjsmål meddela beslut om hur utmaningen skall hanteras.

Förfarande hos kommunen

Utmaningar skall skyndsamt prövas av den nämnd som ansvarar för den utmanade verksamheten. I de fall verksamheten bedrivs av flera nämnder avgör kommunstyrelsen, efter yttrande från berörda nämnder, ärendet. Om ärendet är principiellt viktigt skall det avgöras av kommunfullmäktige.

Med prövning menas, i detta sammanhang, frågan om utmaningen skall leda till upphandling eller inte.

Innan nämnd fattar beslut om att en viss utmaning skall leda till upphandling bör en bedömning av utredningsbehov etc göras.

När beslut om upphandling fattats har kommunen att följa gällande regler för upphandling. Det är angeläget att respektive nämnd, i varje enskilt fall, tar ställning till om anbud från egenregion önskas.

I det fall egenregionanbud önskas måste kommunen säkerställa att upphandlingsprocessen kan genomföras på ett trovärdigt sätt. För utformningen av förfrågningsunderlag kan det bli aktuellt att utnyttja konsulthjälp.

Vid jämförelse av interna anbud mot externa kan skillnader i skatteregler ge utslag. Detta skall beaktas vid utvärderingen.

Information, rådgivning

För att ge största möjliga positiva effekt bör såväl näringslivet som kommunens anställda få information och rådgivning om utmaningsrättens möjligheter.

I förslaget har kommunstyrelsen givits uppgiften att aktivt följa utmaningsrättens tillämpning och se till att såväl nämnderna som utmanarna får rådgivning och stöd.

KF § 76

Dnr KS 2007/42

(forts.)

På tjänstemannanivå är det lämpligt att uppgiften att ge praktiska råd till potentiella utmanare sköts av upphandlingsfunktionen. Förvaltningscheferna bör på lämpligt sätt se till att personalen får information om interna konsekvenser och möjligheter. Stöd från personalavdelningen, Håbo Marknads AB och upphandlingsfunktionen kan påräknas.

Konsekvenser

Införandet av utmaningsrätt förväntas ge minskade kostnader (eller oförändrade kostnader med högre kvalitet). På kort sikt kan kostnader för utrednings- och upphandlingsstöd öka. I samband med att kommunal verksamhet läggs ut på entreprenad kan omställningskostnader för berörd personal uppkomma. Kommunens erfarenheter av konkurrensutsättning är begränsade. Innan någon större driftsentreprenad slutförs behöver mallar för beräkning av interna bud / kontrollbud utformas och rutiner för hantering av upphandlingarna utvecklas.

Styrelsen tillstyrker redovisat förslag till utmaningsrätt med viss komplettering.

Beslutsunderlag

1. Beslut om utredning av utmaningsrätt, KS 2007-05-07 § 75.
2. PM – Alternativa driftsformer, 2007-09-06.
3. Förslag till regler för utmaningsrätt, 2007-09-03.
4. Kommunstyrelsens beslut 2007-10-08 om remittering av ärendet.
5. Svar på inkomna remissyttranden.
6. Remissvar.
7. Arbetsutskottets förslag till beslut, 2008-02-10, § 34.
8. Kommunstyrelsens förslag till beslut, 2008-03-10, § 39.
9. Kommunfullmäktiges beslut 2008-04-28, § 39.
10. Tjänsteskrivelse 2008-05-08.
11. Arbetsutskottets förslag till beslut 2008-05-19, 86.
12. Kommunstyrelsens förslag till beslut 2008-06-02, § 90.

Kommunfullmäktiges behandling av ärendet::

Yrkande

Agneta Hägglund (s) yrkar avslag till införande av utmaningsrätt.

Sven-Eric Svensson (c) yrkar i första hand att ärendet ska återremitteras för utredning av beställar- och utförarfunktioner och i andra hand att förslaget ska avslås.

Nina Lagh (m) och Christian Ghaemi (mp) yrkar bifall till införande av utmaningsrätt.

Propositionsordning

Ordföranden föreslår att fullmäktige först tar ställning till om ärendet ska återremitteras eller avgöras idag. Därefter provas eventuellt styrelsens förslag till beslut. Fullmäktige godkänner ordningen. Ordföranden finner, efter prövning, att fullmäktige avslår yrkandet om återremiss. Ordföranden prövar därefter styrelsens förslag till beslut och finner att fullmäktige beslutar enligt detta.

KF § 76

Dnr KS 2007/42

(forts.)

Emot beslutet reserverar sig samtliga ledamöter och tjänstgörande ersättare för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet (tjänstgörande ledamöter framgår av protokollets närvaro- och omröstningslista).

Kommunfullmäktiges beslut

1. Fullmäktige beslutar anta redovisat förslaget till utmaningsrätt
2. Fullmäktige beslutar följande: För att underlätta för anställda att pröva anställning hos en ny huvudman, i samband med verksamhetsövergång, erbjuds de anställda tjänstledighet från den kommunala anställningen under 12 månader. Vill någon avbryta tjänstledigheten ska kommunen meddelas minst en månad innan återgången. Rätt- igheten omfattar inte anställd som övergår till att driva verksamheten i eget företag.

Beslutsexpediering

Planeringschef
Kommundirektör
Personalchef
Samtliga nämnder

Inför utmanarrätten i Håbo kommun

En företagsam kommun

Håbo kommun har ett gynnsamt läge, med närhet till tre storstadsregioner, vilket gör det attraktivt för både företag och invånare att leva och verka här.

Trots detta har, i Svenskt Näringslivs ranking över företagsklimatet, Håbo kommun sett en betydande nedgång bland Sveriges 290 kommuner. År 2014 låg Håbo på plats 17, men har successivt fallit och ligger år 2024 på plats 236.

Företagsklimat (Jämförelse Sveriges 290 kommuner)

År	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ranking Håbo	17	99	116	187	203	175	206	162	188	212	236

Genom att minska kommunens konkurrens inom verksamhetsområden som inte tillhör kärnuppdraget och den lagstadgade myndighetsutövningen skapas utrymme för andra kreativa aktörer.

Effektivisera kommunens verksamheter

Håbo kommun bör alltid sträva efter att effektivisera sina verksamheter och använda kommuninvånarnas skattemedel på bästa möjliga sätt. En väg framåt är att ge privata aktörer möjlighet att utmana kommunen genom att föreslå att de kan bedriva kommunal verksamhet mer kostnadseffektivt eller med högre kvalitet än vad kommunen själv gör. Detta kallas för utmanarrätt, och innebär att andra aktörer, såsom företag eller föreningar, kan komma med förslag på alternativa sätt att bedriva kommunal verksamhet.

Utmanarrätten har redan prövats med framgång i flera kommuner, och erfarenheter visar att det leder till innovation, ökad effektivitet och högre kvalitet i tjänsterna. Genom att införa utmanarrätt i Håbo kan kommunen dra nytta av externa aktörers kompetens och innovationskraft, samtidigt som vi säkrar att vi får ut mesta möjliga värde för invånarnas pengar.

Utförande/Tillämpning

Utmanarrätt innebär att privata aktörer ges möjlighet att lämna förslag till kommunen på hur en viss verksamhet kan drivas mer effektivt eller med högre kvalitet. De verksamheter som kan utmanas beslutas av kommunen, och kan omfatta allt från teknisk service till vård och omsorg, med undantag för verksamheter som enligt lag måste bedrivas av kommunen, såsom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner.

*Motionär:
Rasmus Kraftelid*

Om en aktör lämnar in en utmaning måste kommunen utreda om det är lämpligt att upphandla den aktuella verksamheten. Därefter kan kommunen välja att acceptera eller avslå utmaningen. Om utmaningen accepteras följer en upphandling där flera aktörer kan lämna anbud. Kommunen behåller dock huvudansvaret för verksamheten, även om en privat aktör tar över driften.

Målsättning

Genom att införa utmanarrätt skapar vi förutsättningar för högre kvalitet i de kommunala tjänsterna till en lägre kostnad. Vi öppnar upp för fler idéer och förbättringsförslag från externa aktörer och säkerställer att kommunens verksamheter ständigt prövas och utvecklas. Vidare kan resurser frigöras från mindre centrala uppgifter till förmån för kärnverksamheten, såsom vård, skola och omsorg.

Med anledning av ovanstående yrkar HåboDemokraterna

- att¹** Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter.
- att²** Håbo kommunstyrelse ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för utmanarrättens utformning och tillämpning.
- att³** Håbo kommun informerar externa aktörer verksamma i Håbo kommun om utmanarrätten.

Motionär:
Rasmus Kraftelid

§ 138

Dnr 2024/01459

Anmälan av motion: inför utmanarrätten i Håbo kommun

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunfullmäktige beslutar att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning.

Sammanfattning

Rasmus Kraftelid (HD) har överlämnat en motion till fullmäktige. Motionären föreslår att Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter samt att riktlinjer för utmanarrätten tas fram med mera.

Beslutsunderlag

- Motion

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutet skickas till:

Kansliavdelningen, kommunledningsförvaltningen
Håbo kommuns webbplats

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Barn- och utbildningsnämnden

BOU § 74

Dnr 2025/00063

Yttrande till Kommunstyrelsen över motion - inför utmanarrätten i Håbo kommun

Beslut

1. Barn- och utbildningsnämnden antar yttrandet som sitt eget och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har den 13 mars 2025 beslutat att remittera motion om att införa utmanarrätten i Håbo kommun till barn- och utbildningsnämnden för yttrande. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhandla före sommaruppehållet 2025.

Kommunfullmäktige beslutade den 16 juni 2008 §76 (dnr KS 2007/42) om att införa utmanarrätten. Utmanarrätten har hittills inte använts inom barn- och utbildningsnämndens verksamhetsområde. En riktlinje skulle kunna vara behjälplig med att tydliggöra syftet med utmanarrätten och således uppmärksamma kommunens nämnder och förvaltningar att arbetssättet finns. Motionens tredje att-sats bör hanteras i takt med eventuell riktlinje framarbetas av Kommunstyrelsen, då ökad marknadsföring av utmanarrätten kan vara en möjlighet för en mer företagsvänlig kommun.

Barn- och utbildningsnämnden föreslår Kommunfullmäktige att motionen anses besvarad.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse nr 69272, daterad 2025-04-28

Remiss – Motion inför utmanarrätten i Håbo kommun

Yttrande – Inför utmanarrätten i Håbo kommun

Beslutsgång

Ordföranden frågar om nämnden kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutet skickas till:

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Barn- och utbildningskontoret
Barn- och utbildningskontoret
Wilma Karlsson Falk, Nämndsekreterare

wilma.karlsson.falk@habo.se

Begäran om yttrande över motion - inför utmanarrätten i Håbo kommun

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har den 13 mars 2025 beslutat att remittera motion om att införa utmanarrätten i Håbo kommun till barn- och utbildningsnämnden för yttrande. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhandla före sommaruppehållet 2025.

Bakgrund

Rasmus Kraftelid (HD) har den 7 oktober 2024 §138 överlämnat en motion till fullmäktige med rubrik Inför utmanarrätten i Håbo kommun. Motionären föreslår att Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter samt att riktlinjer för utmanarrätten tas fram och yrkar på följande att-satser:

1. Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter.
2. Håbo kommunstyrelse ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för utmanarrättens utformning och tillämpning.
3. Håbo kommun informerar externa aktörer verksam i Håbo kommun om utmanarrätten.

Kommunstyrelsen har den 13 mars 2025 beslutat att remittera motion om att införa utmanarrätten i Håbo kommun till barn- och utbildningsnämnden för yttrande. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhandla före sommaruppehållet 2025.

Synpunkter

Kommunfullmäktige beslutade den 16 juni 2008 §76 (dnr KS 2007/42) om att införa utmanarrätten. Utmanarrätten har sedan dess inte avskaffats, varför barn- och utbildningsnämnden menar att motionens första att-sats redan behandlats i ett tidigare ärende. Motionens första att-sats bör därför anses besvarad.

Utmanarrätten har hittills inte använts inom barn- och utbildningsnämndens verksamhetsområde. Barn- och utbildningsnämnden kan heller inte besvara huruvida utmanarrätten används och dess framgång ur ett kommunövergripande perspektiv. I direktivet från tidigare beslut framkommer att utmanarrätten avser all kommunal verksamhet, med undantag för myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner. Då verksamhetsområdet till stor del berör myndighetsutövning, är det en möjlig förklaring till varför det tidigare inte tillämpats inom förvaltningen. Barn-

och utbildningsnämnden har heller inga kända utmaningar som inkommit från privata aktörer och företag.

Motionens andra att-sats riktar sig till Kommunstyrelsen, där motionären önskar att det framarbetas riktlinjer för utmanarrättens utformning och tillämpning. Barn- och utbildningsnämnden har ingen kännedom om huruvida någon liknande riktlinje finns att tillämpa idag. En riktlinje skulle kunna vara behjälplig med att tydliggöra syftet med utmanarrätten och således uppmärksamma kommunens nämnder och förvaltningar att arbetssättet finns. I underlag som tidigare beslut om införandet av utmanarrätten grundats på, diskuteras konkurrensutsättning och bristen av marknadsföring för att kunna få en fungerande utmanarrätt. Barn- och utbildningsnämnden anser därför att motionens tredje att-sats bör hanteras i takt med eventuell riktlinje framarbetas av Kommunstyrelsen, då ökad marknadsföring av utmanarrätten kan vara en möjlighet för en mer företagsvänlig kommun.

Ställningstagande

Barn- och utbildningsnämnden föreslår Kommunfullmäktige att motionen anses besvarad.

Vård- och
omsorgsnämnden

§ 78

Dnr 2025/00111

Yttrande gällande motion om att införa utmanarrätten i Håbo kommun

Vård- och omsorgsnämndens beslut

1. Vård- och omsorgsnämnden beslutar att lämna över yttrandet till kommunstyrelsen för vidare beredning

Sammanfattning

Håbodemokraterna har i motion ”Inför utmanarrätt i Håbo kommun”, daterad 2024-10-07 anført att Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter.

Den 16 juni 2008 införde Håbo kommun utmaningsrätt efter beslut i kommunfullmäktige KF §76 (dnr KS 2007/42).

Förvaltningen känner inte till att någon uppföljning av utmanarrätten genomförts i kommunen. Det kan eventuellt finnas behov av att aktualisera riktlinjer, information etcetera kring utmanarrätten. Utmanarrätten finns i ett antal kommuner och ett antal har avvecklat den till exempel Uppsala kommun. Uppsala valde att avveckla den på grund av få utmaningar och att det finns möjlighet att bli en kommunal leverantör genom andra upphandlingar. Andra kommuner lyfter fram denna som en möjlig väg till effektiviseringar och kostnadsminskningar. All kommunal verksamhet kan utmanas utom: myndighetsutövning, strategiska ledningsfunktioner, kommunala bolag samt verksamheter som enligt lag och förordning måste utföras av kommunen

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse nr 9912, daterad 2025-05-02

DB Remiss motion - inför utmanarrätten nr 9704, daterad 2025-03-11.

Motion inför utmanarrätt i Håbo kommun nr 9705, daterad 2025-03-11.

Beslutsgång

Ordförande frågar om nämnden kan fatta beslut i enlighet med förvaltningens förslag till beslut och finner att så är fallet.

Protokollsanteckning

Protokollsanteckning från HåboDemokraterna:

”HåboDemokraterna föreslår med anledning av att utmanarrätten redan är beslutad 2008 utan att ha verkställts, att man antar attsats 2 och 3, dvs att kommunstyrelsen ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för utmanarrättens utformning, tillämpning och att Håbo kommun informerar externa aktörer verka i Håbo kommun om utmanarrätten.”

JUSTERARE	EXPEDIERAD	SIGNATUR	UTDRAGSBESTYRKNING

HÅBO
KOMMUN

Vård- och
omsorgsnämnden

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

2(2)

Sammanträdesdatum
2025-06-03

Beslutet skickas till:
Kommunstyrelsen
Kommunfullmäktige

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

§ 67

Dnr 2024/01459

Svar på motion: inför utmanarrätten i Håbo kommun

Kommunstyrelsens förslag till beslut

1. Kommunfullmäktige anser motionens förslag 1, att Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter, som besvarad.
2. Kommunfullmäktige bifaller motionens förslag 2, att Håbo kommunstyrelse ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för utmanarrättens utformning och tillämpning.
3. Kommunfullmäktige bifaller motionens förslag 3, att Håbo kommun informerar externa aktörer verksam i Håbo kommun om utmanarrätten.

Sammanfattning

Rasmus Kraftelid (HD) anmälde en motion till kommunfullmäktige 2024-10-07 (§ 138). Fullmäktige överlämnade motionen till kommunstyrelsen för beredning. Motionären föreslår enligt följande:

Förslag 1

Att Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter.

Förslag 2

Att Håbo kommunstyrelse ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för utmanarrättens utformning och tillämpning.

Förslag 3

Att Håbo kommun informerar externa aktörer verksam i Håbo kommun om utmanarrätten.

Utmanarrätten ger företag, föreningar och andra externa aktörer möjlighet att lämna förslag på alternativa sätt att driva kommunal verksamhet. Kommunen beslutar vilka verksamheter som kan utmanas, vilket kan omfatta exempelvis teknisk service, vård och omsorg. Verksamheter som enligt lag måste bedrivas av kommunen, såsom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner, omfattas inte. När en utmaning lämnas in ska kommunen utreda om det är lämpligt att upphandla den aktuella verksamheten. Om utmaningen bedöms som relevant följer en upphandling där flera aktörer kan lämna anbud. Kommunen behåller alltid huvudansvaret för verksamheten, även om driften övergår till en aktör.

Motionärens motivering är att genom att införa utmanarrätt skapar kommunen förutsättningar för högre kvalitet i de kommunala tjänsterna till en lägre kostnad. Kommunen kan då öppna upp för fler idéer och förbättringsförslag från externa aktörer och säkerställer att kommunens verksamheter ständigt provas och utvecklas. Vidare kan resurser frigöras

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

från mindre centrala uppgifter till förmån för kärnverksamheten, såsom vård, skola och omsorg.

Kommunstyrelsen beslutade 2025-03-13 att remittera motionen till barn- och utbildningsnämnden samt vård- och omsorgsnämnden för yttrande.

Barn- och utbildningsnämnden yttrade (2025-05-21 § 74) enligt följande:

”Kommunfullmäktige beslutade den 16 juni 2008 § 76 (dnr KS 2007/42) om att införa utmanarrätten. Utmanarrätten har hittills inte använts inom barn- och utbildningsnämndens verksamhetsområde. En riktlinje skulle kunna vara behjälplig med att tydliggöra syftet med utmanarrätten och således uppmärksamma kommunens nämnder och förvaltningar att arbetssättet finns. Motionens tredje att-sats bör hanteras i takt med eventuell riktlinje framarbetas av Kommunstyrelsen, då ökad marknadsföring av utmanarrätten kan vara en möjlighet för en mer företagsvänlig kommun. Barn- och utbildningsnämnden föreslår Kommunfullmäktige att motionen anses besvarad.”

Vård- och omsorgsnämnden yttrade (2025-06-03 § 78) enligt följande:

”Den 16 juni 2008 införde Håbo kommun utmaningsrätt efter beslut i kommunfullmäktige KF §76 (dnr KS 2007/42). Förvaltningen känner inte till att någon uppföljning av utmanarrätten genomförts i kommunen. Det kan eventuellt finnas behov av att aktualisera riktlinjer, information etcetera kring utmanarrätten. Utmanarrätten finns i ett antal kommuner och ett antal har avvecklat den till exempel Uppsala kommun. Uppsala valde att avveckla den på grund av få utmaningar och att det finns möjlighet att bli en kommunal leverantör genom andra upphandlingar. Andra kommuner lyfter fram denna som en möjlig väg till effektiviseringar och kostnadsminskningar. All kommunal verksamhet kan utmanas utom: myndighetsutövning, strategiska ledningsfunktioner, kommunala bolag samt verksamheter som enligt lag och förordning måste utföras av kommunen.”

Vård- och omsorgsnämnden beslutade att överlämna yttrandet, men angav inte mer specifikt hur nämnden ansåg att motionen skulle besvaras.

Kommunledningsförvaltningens bedömning:

Motionens förslag 1, att Håbo kommun inför utmanarrätten i kommunens verksamheter, föreslår förvaltningen anses vara besvarad eftersom kommunfullmäktige redan 2008-06-16 (§ 76) beslutade att införa utmanarrätten.

Motionens förslag 2, att Håbo kommunstyrelse ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för utmanarrättens utformning och tillämpning, föreslår förvaltningen att kommunfullmäktige bifaller. Det finns ett behov av att riktlinjer tas fram dels för att tydliggöra hur utmaningar hanteras av

kommunen internt, dels för att tydliggöra hur externa aktörer går till väga för att använda utmanarrätten.

Motionens förslag 3, att Håbo kommun informerar externa aktörer verksamma i Håbo kommun om utmanarrätten, föreslår förvaltningen att kommunfullmäktige bifaller, då förvaltningen kan göra detta i redan befintliga kommunikationskanaler och arenor för möten med näringslivet.

Kommunstyrelsen beslutade den 18 mars 2026 § 67 enligt förslag till beslut.

Yrkanden

Susanna Kraftelid (HD), yrkar bifall förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunstyrelsen kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutsunderlag

- Motionen
- Protokollsutdrag 2024-10-07 (§ 138) Anmälan av motion
- Tjänsteskrivelse med dokumentnummer 145806
- Yttrande från barn- och utbildningsnämnden 2025-05-21 (§ 74)
- Yttrande från vård- och omsorgsnämnden 2025-06-03 (§ 78)
- Protokollsutdrag 2008-06-16 (§ 76) Beslut om införande av utmaningsrätt

Kommunledningsförvaltningen
Kansliavdelningen
Ester Edenmyr, Utredare
ester.edenmyr@habo.se

Tjänsteskrivelse - Svar på Motion från (L): Ett kommunalråd på 100% thats it!

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige:

1. Kommunfullmäktige avslår förslag 1, att Håbo kommun från och med nästa mandatperiod endast tillsätter ett kommunalråd med 100 % tjänstgöringsgrad.
2. Kommunfullmäktige avslår förslag 2, att detta kommunalråd ska tillhöra ett parti från den styrande sidan.
3. Kommunfullmäktige avslår förslag 3, att övriga partier ansvarar för sin representation genom sina respektive gruppledare.
4. Kommunfullmäktige avslår förslag 4, att denna förändring träder i kraft i samband med den nya mandatperioden efter valet 2026.

Sammanfattning

En motion från Somir Sinharay (L) har inkommit till kommunen. Kommunfullmäktige beslutade att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning den 10 november 2025 (§ 150).

Motionären föreslår enligt följande:

Förslag 1.

Att Håbo kommun från och med nästa mandatperiod endast tillsätter ett kommunalråd med 100 % tjänstgöringsgrad.

Förslag 2.

Att detta kommunalråd ska tillhöra ett parti från den styrande sidan.

Förslag 3.

Att övriga partier ansvarar för sin representation genom sina respektive gruppledare.

Förslag 4.

Att denna förändring träder i kraft i samband med den nya mandatperioden efter valet 2026.

Den 6 oktober 2025 beslutade kommunfullmäktige (§ 124) att tillsätta en fullmäktigeberedning för resten av mandatperioden. Fullmäktigeberedningen ska genomföra en översyn av regler för arvoden och ersättning för förtroendevalda, kommunens Reglemente "Uppdragsbeskrivning för kommunalråd och gruppledare" samt den politiska organisationen inför den nya mandatperioden.

Fullmäktigeberedningen består av en representant från varje parti i fullmäktige. En sådan beredning möjliggör att samtliga partier får direkt representation och inflytande över beredningsarbetet, och ger en ordnad struktur för dialog, analys och förslag. Uppdraget ska presenteras för kommunfullmäktige senast juni 2026.

Kommunledningsförvaltningen bedömer att den tillsatta fullmäktigeberedningen redan utgör en ordnad och demokratisk process för att se över och föreslå eventuella förändringar i den politiska organisationen och uppdragsbeskrivningen för

kommunalförbundsstyrelsen och gruppleddare. Att fatta beslut om ändringar i den politiska organisationen och uppdragsbeskrivningar utanför denna process skulle motverka beredningens syfte och riskera att underminera den politiska dialogen. Mot denna bakgrund föreslår förvaltningen att motionens samtliga fyra att-satser avslås.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Beslutet berör inte finansiering eller ekonomiska konsekvenser.

Barnperspektivet

Barnperspektivet är inte aktuellt utifrån beslutets karaktär.

Näringslivsperspektivet

Beslutet berör inte näringslivsperspektivet.

Uppföljning

Beslutet behöver inte följas upp.

Beslutsunderlag

- Motionen
- Protokollsutdrag 2025-11-10 § 150 Anmälan av motion
- Tjänsteskrivelse med dokumentnummer 146775
- Protokollsutdrag 2025-10-06 § 124 Fullmäktigeberedning

Beslutet ska skickas till

Motionären
Fullmäktigeberedningen

§ 124

Dnr 2025/01429

Fullmäktigeberedning

Kommunfullmäktiges beslut

1. Tillsätta en fullmäktigeberedning för resten av mandatperioden för översyn av regler för arvoden och ersättning för förtroendevalda, Reglemente Uppdragsbeskrivning för kommunalråd och gruppleddare och politisk organisation inför ny mandatperiod.
2. Fullmäktigeberedningen ska bestå av en representant från varje parti i fullmäktige.
3. Vid frånvaro är det upp till den valda representanten att se till att det finns en ersättare från partiet.
4. Inom beredningen väljs en av representanterna till sammankallande.
5. Kostnaderna som föranleds av beredningen finansieras inom ramen för kommunfullmäktiges budget.
6. Kommunstyrelsens förvaltning får i uppdrag att ta fram förslag på uppdrag, arbetsordning och administrativt stöd för beredningen.
7. Kommunstyrelsens förvaltning ska bistå med framtagandet av sammanträdeskallelser och protokoll för beredningen.
8. Uppdraget översyn av regler för arvoden och ersättning för förtroendevalda, Reglemente Uppdragsbeskrivning för kommunalråd och gruppleddare och politisk organisation inför ny mandatperiod ska presenteras för kommunfullmäktige senast juni 2026.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige har vid sitt sammanträde den 22 maj 2024, § 168, uppdragit till kommunstyrelsen att genomföra en översyn av reglerna för arvoden och ersättning till förtroendevalda. I samband med detta uppdrag gavs även direktiv om att samtliga partier i kommunfullmäktige skulle ges möjlighet till inspel och påverkan i processen. Frågor om arvoden och ersättningar har stor betydelse för demokratins legitimitet, transparens och förtroende för det politiska systemet.

Förvaltningen har under arbetets gång med översynen av arvodesreglerna sett att en särskild fullmäktigeberedning, liknande den som inrättats i Enköpings kommun, kan vara ett ändamålsenligt och demokratiskt sätt att hantera behovet av partiinspel och bred förankring. En sådan beredning möjliggör att samtliga partier får direkt representation och inflytande över beredningsarbetet, och ger en ordnad struktur för dialog, analys och förslag. Enligt kommunallagens 3 kap 2 § får fullmäktige inrätta

JUSTERARE				EXPEDIERAD	SIGNATUR	UTDRAGSBESTYRKNING

fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden som ska avgöras av fullmäktige. Diskussion om en tillfällig fullmäktigeberedning har förts vid ett gruppleadmöte och förslaget ses som positivt och bedöms som ändamålsenligt.

Förvaltningen föreslår att en tillfällig fullmäktigeberedning tillsätts för översyn av regler för arvoden och ersättning för förtroendevalda, reglemente, uppdragsbeskrivning för kommunalråd- och gruppledare samt för politisk organisation inför ny mandatperiod.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse dokumentnummer 142534
- Protokoll kommunfullmäktige § 168, 2024-05-22

Förslag till beslut på sammanträdet

Catherine Öhrqvist (M) yrkar tillägg i beslut, som beslutspunkt 3, att vid frånvaro är det upp till den valda representanten att se till att det finns en ersättare från partiet.

Catherine Öhrqvist (M), yrkar tillägg i beslut, som beslutspunkt 8, att uppdraget med förslag till beslut av regler för arvoden och ersättning för förtroendevalda, Reglemente Uppdragsbeskrivning för kommunalråd och gruppledare och politisk organisation inför ny mandatperiod ska presenteras för kommunfullmäktige senast juni 2026.

Robin Jansson Eriksson (V), yrkar på ändring i att-sats 2 att, kommunfullmäktige tillsätter en fullmäktigeberedning som består av gruppledare.

Susanna Kraftelid (HD), yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Somir Sinharay (L), yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Fredrik Anderstedt (S), yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut med Catherine Öhrqvist (M) tilläggsyrkande.

Owe Fröjd, (Båp), yrkar bifall till Robins Jansson Eriksson (V) ändringsyrkande.

Agnetta Hägglund (S), yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut med Catherine Öhrqvist (M) tilläggsyrkande.

JUSTERARE				EXPEDIERAD	SIGNATUR	UTDRAGSBESTYRKNING

Kommunfullmäktige

Nomineringar till att utse representanter i att-sats 3:

Björn Hedö (M), nominerar Stefan Häggmark (M).

Fred Rydberg (KD), nominerar Carl-Adam Embretsen (KD).

Anna Söder (MP), nominerar Ulrika Lundblad (MP).

Per Widén (C), nominerar Mats Engelmark (C).

Somir Sinharay (L), nominerar Hans Johnsson (L).

Agneta Hägglund (S), nominerar Christer Persson (S).

Tommy Lövgren (SD), nominerar Edwin Hillesöy (SD).

Susanna Kraftelid (HD), nominerar Marcus Ström (HD).

Owe Fröjd (Båp), nominerar Carol Lundberg Moore.

Beslutsgång

Att-sats 1

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt kommunstyrelsens förslag till beslut och finner att så är fallet.

Att-sats 2

Ordföranden ställer kommunstyrelsens förslag till beslut mot Robin Jansson Eriksson (V) och Owe Fröjd (Båp) ändringsyrkande och finner att kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag till beslut.

Att-sats 3

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan utse representanter enligt nomineringar och finner att så är fallet.

Att-sats 4

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt kommunstyrelsens förslag till beslut och finner att så är fallet.

Att-sats 5

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt kommunstyrelsens förslag till beslut och finner att så är fallet.

Att-sats 6

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt kommunstyrelsens förslag till beslut och finner att så är fallet.

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Kommunfullmäktige

Tilläggsyrkande från Catherine Öhrqvist (M)
Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta att bifalla
tilläggsyrkande från Catherine Öhrqvist (M) och finner att så är fallet.

Beslutet skickas till:

Valda

Kommunfullmäktiges valberedning

JUSTERARE	EXPEDIERAD	SIGNATUR	UTDRAGSBESTYRKNING

Motion: Ett kommunalråd på 100% thats it!

Bakgrund:

I Håbo kommun har det under innevarande mandatperiod funnits två heltidskommunalråd samt ett halvtidskommunalråd från Sverigedemokraterna. Denna konstruktion uppstod i ett läge där både Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna betraktade sig som opposition, trots att SD hade ett samarbete med det dåvarande styret (M, C, KD). Sedan Socialdemokraterna anslutit sig till styret och samarbetet med SD avslutats, kvarstår en ologisk struktur där kommunalråd förväntas representera partier de inte tillhör.

Det är inte rimligt att kommunalråd ska representera partier utanför det egna. Varje parti bör ha ansvar för sin egen representation genom sina gruppledare. För att skapa tydlighet, effektivitet och demokratisk legitimitet i den politiska ledningen föreslår vi liberaler att kommunen framöver endast har ett kommunalråd på heltid, tillhörande ett parti från den styrande sidan. Detta är även det mest rimligaste ur ett ekonomiskt hållbart perspektiv.

Med anledning av ovanstående föreslår vi:

1. **att** Håbo kommun från och med nästa mandatperiod endast tillsätter ett kommunalråd på 100% tjänstgöringsgrad,
2. **att** detta kommunalråd ska tillhöra ett parti från den styrande sidan,
3. **att** övriga partier ansvarar för sin representation genom sina respektive gruppledare,
4. **att** denna förändring träder i kraft i samband med tillträdet av den nya mandatperioden efter valet 2026.

Somir Sinharay, Gruppledare Liberalerna Håbo

§ 150

Dnr 2025/01629

Anmälan av motion från (L) - Ett kommunalråd på 100% thats it!

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunfullmäktige beslutar att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning.

Sammanfattning

Somir Sinharay (L), har överlämnat en motion till fullmäktige. Motionären föreslår:

1. att Håbo kommun från och med nästa mandatperiod endast tillsätter ett kommunalråd med 100 % tjänstgöringsgrad.
2. att detta kommunalråd ska tillhöra ett parti från den styrande sidan,
3. att övriga partier ansvarar för sin representation genom sina respektive gruppledare,
4. att denna förändring träder i kraft i samband med den nya mandatperioden efter valet 2026.

Beslutsunderlag

- Anmälan av motion från (L) - Motion från (L) - Ett kommunalråd på 100%
thats it!

- Motion från (L) - Ett kommunalråd på 100% thats it!

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutet skickas till:

JUSTERARE	EXPEDIERAD	SIGNATUR	UTDRAGSBESTYRKNING

§ 68

Dnr 2025/01629

**Svar på motion från (L): Ett kommunalråd på 100%
thats it!****Kommunstyrelsens förslag till beslut**

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige:

1. Kommunfullmäktige avslår förslag 1, att Håbo kommun från och med nästa mandatperiod endast tillsätter ett kommunalråd med 100 % tjänstgöringsgrad.
2. Kommunfullmäktige avslår förslag 2, att detta kommunalråd ska tillhöra ett parti från den styrande sidan.
3. Kommunfullmäktige avslår förslag 3, att övriga partier ansvarar för sin representation genom sina respektive gruppleddare.
4. Kommunfullmäktige avslår förslag 4, att denna förändring träder i kraft i samband med den nya mandatperioden efter valet 2026.

Sammanfattning

En motion från Somir Sinharay (L) har inkommit till kommunen. Kommunfullmäktige beslutade att överlämna motionen till kommunstyrelsen för beredning den 10 november 2025 (§ 150).

Motionären föreslår enligt följande:

Förslag 1

Att Håbo kommun från och med nästa mandatperiod endast tillsätter ett kommunalråd med 100 % tjänstgöringsgrad.

Förslag 2

Att detta kommunalråd ska tillhöra ett parti från den styrande sidan.

Förslag 3

Att övriga partier ansvarar för sin representation genom sina respektive gruppleddare.

Förslag 4

Att denna förändring träder i kraft i samband med den nya mandatperioden efter valet 2026.

Den 6 oktober 2025 beslutade kommunfullmäktige (§ 124) att tillsätta en fullmäktigeberedning för resten av mandatperioden.

Fullmäktigeberedningen ska genomföra en översyn av regler för arvoden och ersättning för förtroendevalda, kommunens Reglemente

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

”Uppdragsbeskrivning för kommunalråd och gruppledare” samt den politiska organisationen inför den nya mandatperioden.

Fullmäktigeberedningen består av en representant från varje parti i fullmäktige. En sådan beredning möjliggör att samtliga partier får direkt representation och inflytande över beredningsarbetet, och ger en ordnad struktur för dialog, analys och förslag. Uppdraget ska presenteras för kommunfullmäktige senast juni 2026.

Kommunledningsförvaltningen bedömer att den tillsatta fullmäktigeberedningen redan utgör en ordnad och demokratisk process för att se över och föreslå eventuella förändringar i den politiska organisationen och uppdragsbeskrivningen för kommunalråd och gruppledare. Att fatta beslut om ändringar i den politiska organisationen och uppdragsbeskrivningar utanför denna process skulle motverka beredningens syfte och riskera att underminera den politiska dialogen. Mot denna bakgrund föreslår förvaltningen att motionens samtliga fyra att-satser avslås.

Kommunstyrelsen beslutade den 18 mars 2026 § 68 enligt förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunstyrelsen kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutsunderlag

- Motionen
- Protokollsutdrag 2025-11-10 § 150 Anmälan av motion
- Tjänsteskrivelse med dokumentnummer 146775
- Protokollsutdrag 2025-10-06 § 124 Fullmäktigeberedning

JUSTERARE	EXPEDIERAD	SIGNATUR	UTDRAGSBESTYRKNING

Kommunledningsförvaltningen

Kommunfullmäktige

Kansliavdelningen

Martina Svartz, Kommunsekreterare

martina.svartz@habo.se

Tjänsteskrivelse - Entledigande av ledamot i socialnämnden**Förslag till beslut**

1. Kristina Pettersson (SD) entledigas från uppdrag som ledamot i socialnämnden.
2. Kommunfullmäktige utser XX till ny ledamot i Kristina Pettersson (SD) ställe.

Sammanfattning

Kristina Pettersson (SD) har inkommit med en avsägelse av uppdraget som ledamot och andre vice ordförande i socialnämnden.

Fyllnadsval ska ske.

Beslutsunderlag

- Avsägelse
- Tjänsteskrivelse – Entledigande som ledamot i socialnämnden

Beslutet ska skickas till

Kristina Pettersson (SD)

Nyvald

Löneadministration

Förtroendemannaregister

Säkerhetssamordnare

Larm

Socialnämnden

Avsäga uppdrag

Från Kristina Pettersson <kristina.pettersson@sd.se>
Datum Mån 2026-03-30 07:34
Till Kommunsekreterare <Kommunsekreterare@habo.se>

Hej,

Hoppas allt är väl. Jag ville bara meddela att jag avsäger mig min plats/uppdrag som andre vice ordförande och ledamot i socialnämnden.

Det har varit en lärorik tid, men nu kommer jag påbörja en utbildning som tyvärr är samtidigt som nämnden.

Allt gott
Kristina Pettersson
Sverigedemokraterna

Skickat från [Outlook för Android](#)

Avsäga uppdrag

Från Kristina Pettersson <kristina.pettersson@sd.se>
Datum Mån 2026-03-30 07:34
Till Kommunsekreterare <Kommunsekreterare@habo.se>

Hej,

Hoppas allt är väl. Jag ville bara meddela att jag avsäger mig min plats/uppdrag som andre vice ordförande och ledamot i socialnämnden.

Det har varit en lärorik tid, men nu kommer jag påbörja en utbildning som tyvärr är samtidigt som nämnden.

Allt gott
Kristina Pettersson
Sverigedemokraterna

Skickat från [Outlook för Android](#)

Avsäga uppdrag

Från Kristina Pettersson <kristina.pettersson@sd.se>
Datum Mån 2026-03-30 07:34
Till Kommunsekreterare <Kommunsekreterare@habo.se>

Hej,

Hoppas allt är väl. Jag ville bara meddela att jag avsäger mig min plats/uppdrag som andre vice ordförande och ledamot i socialnämnden.

Det har varit en lärorik tid, men nu kommer jag påbörja en utbildning som tyvärr är samtidigt som nämnden.

Allt gott
Kristina Pettersson
Sverigedemokraterna

Skickat från [Outlook för Android](#)

Avsäga uppdrag

Från Kristina Pettersson <kristina.pettersson@sd.se>
Datum Mån 2026-03-30 07:34
Till Kommunsekreterare <Kommunsekreterare@habo.se>

Hej,

Hoppas allt är väl. Jag ville bara meddela att jag avsäger mig min plats/uppdrag som andre vice ordförande och ledamot i socialnämnden.

Det har varit en lärorik tid, men nu kommer jag påbörja en utbildning som tyvärr är samtidigt som nämnden.

Allt gott
Kristina Pettersson
Sverigedemokraterna

Skickat från [Outlook för Android](#)

Avsäga uppdrag

Från Kristina Pettersson <kristina.pettersson@sd.se>
Datum Mån 2026-03-30 07:34
Till Kommunsekreterare <Kommunsekreterare@habo.se>

Hej,

Hoppas allt är väl. Jag ville bara meddela att jag avsäger mig min plats/uppdrag som andre vice ordförande och ledamot i socialnämnden.

Det har varit en lärorik tid, men nu kommer jag påbörja en utbildning som tyvärr är samtidigt som nämnden.

Allt gott
Kristina Pettersson
Sverigedemokraterna

Skickat från [Outlook för Android](#)

Avsäga uppdrag

Från Kristina Pettersson <kristina.pettersson@sd.se>
Datum Mån 2026-03-30 07:34
Till Kommunsekreterare <Kommunsekreterare@habo.se>

Hej,

Hoppas allt är väl. Jag ville bara meddela att jag avsäger mig min plats/uppdrag som andre vice ordförande och ledamot i socialnämnden.

Det har varit en lärorik tid, men nu kommer jag påbörja en utbildning som tyvärr är samtidigt som nämnden.

Allt gott
Kristina Pettersson
Sverigedemokraterna

Skickat från [Outlook för Android](#)

Avsäga uppdrag

Från Kristina Pettersson <kristina.pettersson@sd.se>
Datum Mån 2026-03-30 07:34
Till Kommunsekreterare <Kommunsekreterare@habo.se>

Hej,

Hoppas allt är väl. Jag ville bara meddela att jag avsäger mig min plats/uppdrag som andre vice ordförande och ledamot i socialnämnden.

Det har varit en lärorik tid, men nu kommer jag påbörja en utbildning som tyvärr är samtidigt som nämnden.

Allt gott
Kristina Pettersson
Sverigedemokraterna

Skickat från [Outlook för Android](#)

Avsäga uppdrag

Från Kristina Pettersson <kristina.pettersson@sd.se>
Datum Mån 2026-03-30 07:34
Till Kommunsekreterare <Kommunsekreterare@habo.se>

Hej,

Hoppas allt är väl. Jag ville bara meddela att jag avsäger mig min plats/uppdrag som andre vice ordförande och ledamot i socialnämnden.

Det har varit en lärorik tid, men nu kommer jag påbörja en utbildning som tyvärr är samtidigt som nämnden.

Allt gott
Kristina Pettersson
Sverigedemokraterna

Skickat från [Outlook för Android](#)

Avsäga uppdrag

Från Kristina Pettersson <kristina.pettersson@sd.se>
Datum Mån 2026-03-30 07:34
Till Kommunsekreterare <Kommunsekreterare@habo.se>

Hej,

Hoppas allt är väl. Jag ville bara meddela att jag avsäger mig min plats/uppdrag som andre vice ordförande och ledamot i socialnämnden.

Det har varit en lärorik tid, men nu kommer jag påbörja en utbildning som tyvärr är samtidigt som nämnden.

Allt gott
Kristina Pettersson
Sverigedemokraterna

Skickat från [Outlook för Android](#)

Kommunledningsförvaltningen

Kommunfullmäktige

Kansliavdelningen

Martina Svartz, Kommunsekreterare

martina.svartz@habo.se

Tjänsteskrivelse - Entledigande av andre vice ordförande i socialnämnden**Förslag till beslut**

1. Kristina Pettersson (SD) entledigas från uppdrag som andre vice ordförande i socialnämnden.

Sammanfattning

Kristina Petterson (SD) har inkommit med en avsägelse av uppdraget som ledamot och andre vice ordförande i socialnämnden.

Fyllnadsval ska ske och hanteras i annat ärende i dagordningen.

Beslutsunderlag

Avsägelse

Tjänsteskrivelse – Entledigande som andre vice ordförande i socialnämnden

Beslutet ska skickas till

Kristina Pettersson (SD)

Nyvald

Löneadministration

Förtroendemannaregister

Säkerhetssamordnare

Larm

Socialnämnden

Kommunledningsförvaltningen
Kansliavdelningen
Martina Svartz, Kommunsekreterare
martina.svartz@habo.se

Kommunfullmäktige

Tjänsteskrivelse – Anmälan av motion från (MP) - Fokusera Håbohus exploatering till centrala Bålsta

Förslag till beslut

1. Motionen anmäls och överlämnas till kommunstyrelsen för beredning.

Sammanfattning

Anna Söder (MP) har den 30 mars 2026 inkommit till kansliet med en motion med rubrik Fokusera Håbohus exploatering till centrala Bålsta.

Motionen innehåller följande förslag:

Förslag 1.

Att en kommunal undersökning görs om vilka som behöver bostad och vilken typ av bostad som efterfrågas.

Förslag 2.

Att Håbohus erhåller ett ägardirektiv att allokera exploateringsresurserna till de obebyggda tomterna i central Bålsta i stället för Yttergran. På så sätt befrämjas vår samhällsutveckling och vi skapar hållbara miljöer

Förslag 3.

Att man på den obebyggda tomten i Yttergran satsar på ett så kallat Natrum med exempelvis fokus på den syd uppländska floran och faunan och även en historisk tillbakablick över trakten.

Motionen är inlämnad inom tidsram för anmälan till kommunfullmäktiges sammanträde den 13 april och uppfyller i övrigt uppställda krav enligt kommunfullmäktiges arbetsordning.

Uppföljning

En motion ska besvaras inom ett år från det att den anmäls. Redovisning av ej besvarade motioner och håboförlag sker årligen till kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

- Motion från (MP) – Fokusera Håbohus exploatering till centrala Bålsta
- Tjänsteskrivelse – Anmälan av motion från (MP) - Fokusera Håbohus exploatering till centrala Bålsta

Beslutet ska skickas

Kommunstyrelsen

Fokusera Håbohus exploatering till centrala Bålsta och undersök vilka behovs som finns

De central delarna av Bålsta består sedan ett flertal år av obebyggda tomter som lämnar ett ofärdigt intryck och dessutom är en outnyttjad resurs för kommunen och för samhället i stort. Bostadsmarknaden har mattats av sedan ett par år, i jämförelse med de starkt kreditdrivna åren under 2010- talet. Den demografiska kurvan pekar nedåt och invandringen har sjunkit drastiskt och nuvarande regering vill dessutom satsa på återvandring.

Styret satsar trots detta på att exploatera nya områden, bland annat Kalmarsand och genom Håbohus har man initierat ett kommande projekt i Yttergran. I det lugnare och mer återhållsamma byggnadsklimatet som råder nu anser vi det är det mer lämpligt av vår lokala och gemensamt ägda aktör Håbohus riktar in sina exploateringsresurser till centrala Bålsta istället för att bygga satellitområdet i Yttergran.

Vi saknar ett underlag från kommunstyret som anger vilka grupper som har behov av bostäder och vilka nybyggnationer i Kalmarsand samt Yttergran skulle rikta sig till. Miljöpartiet anser att alla har rätt till en bostad. Och trots att det har byggts mycket de senaste åren är det grupper som har svårt att komma in på bostadsmarknaden. Vi tror att det behövs fler bostäder som människor har råd med, inte minst för att komma ifrån den inlåsningsseffekt som flera äldre upplever i vår kommun där de sitter fast i stora hus men med låga månadskostnader.

Flerbostadshus bör förläggas i centralorten för att de boende lätt ska kunna få tillgång till service.

Miljöpartiet de gröna i Håbo kommun föreslår med anledning av ovanstående:

- att en kommunal undersökning görs om vilka som behöver bostad och vilken typ av bostad som efterfrågas
- att Håbohus erhåller ett ägardirektiv att allokera exploateringsresurserna till de obebyggda tomterna i central Bålsta istället för Yttergran. På så sätt befrämjas vår samhällsutveckling och vi skapar hållbara miljöer
- att man på den obebyggda tomten i Yttergran satsar på ett sk. Natrum med exempelvis fokus på den syduppländska floran och faunan och även en historisk tillbakablick över trakten.

För Miljöpartiet de gröna i Håbo

Anna Söder, gruppleadare samt Torgny Ericson, ordförande i MP Håbo

Interpellation till ordföranden i Barn- och utbildningsnämnden Angående majoritetens prioritering av byråkrati framför barnen i budget 2026

Med anledning av att Moderaterna, Socialdemokraterna, Centern och KD röstade igenom en budget där administrationen får en explosionsartad ökning medan förskola, fritidshem och grundskola skärs ned, vill jag ställa följande frågor till nämndens ordförande.

1. Kan ordföranden omedelbart lämna en **fullständigt specificerad och detaljerad redovisning** av exakt vad de 19 262 000 kronorna i posten "Övergripande verksamhet" för 2026 består av? Redovisningen ska delas upp per kostnadsslag och per enskild post, ingen sammanblandning eller undanflykter.
2. Hur många årsarbetare (inklusive chefer och administrativ personal) finansieras faktiskt inom den här posten 2026 jämfört med 2025, och vad är den totala lönesumman för dessa?
3. Vilka nya tjänster har inrättats eller planeras inom övergripande verksamhet 2026, och varför är det nödvändigt att öka byråkratin samtidigt som barnen får mindre?
4. Vilka exakta poster förklarar den **oacceptabla ökningen med 15 914 000 kronor (+475 %)** från 2025 års nivå på 3 348 000 kronor? Ange belopp och motivering för varje post – vi vill se siffrorna svart på vitt.
5. När budgetkommentaren skyller på att 2025 års ram "inte var kvalitetssäkrad" – vilka brister var det egentligen, och hur kan majoriteten nu plötsligt rättfärdiga en nästan sexdubbling av pengarna till centralbyråkratin?
6. Hur stor del av de 15,9 miljonerna är kostnader som tidigare legat dolda under andra poster eller det förvaltningsgemensamma effektiviseringskravet, och varför har ni nu valt att flytta dem till en egen, växande post?
7. Hur kan majoriteten försvara att övergripande verksamhet får **+475 %** samtidigt som fritidshemmet skärs med **17,9 %**, grundskolan med **1,42 %** och förskolan med **0,26 %**? Varför prioriteras möten och rapporter framför pedagoger och barn?
8. Hur tror nämnden att dessa nedskärningar ska göra det möjligt att nå målen om bättre meritvärden, fler behöriga lärare och minskad frånvaro – eller är det bara tomma ord på papper?
9. Hur mycket av de 14,5 miljonerna i tillfälligt stöd äts upp av löneökningar, internhyror och arbetskläder innan en enda krona når barnen – och varför räcker det inte ändå?
10. Planerar majoriteten att genomföra ytterligare besparingar eller "effektiviseringar" i förskola, fritidshem och grundskola under 2026 utöver de redan beslutade nedskärningarna?

Kommunledningsförvaltningen
Kansliavdelningen
Martina Svartz, Kommunsekreterare
martina.svartz@habo.se

Kommunfullmäktige

Tjänsteskrivelse – Svar på Interpellation ställd till barn- och utbildningsnämndens ordförande

Förslag till beslut

1. Kommunfullmäktige anser interpellationen besvarad.

Sammanfattning

Somir Sinharay (L) har den 20 februari 2026 inkommit till kansliet med en interpellation ställd till barn- och utbildningsnämndens ordförande catherine Öhrqvist (M).

Interpellationen är inlämnad inom den tid som kommunfullmäktiges arbetsordning §34 avger och syftar till att skapa debatt i kommunfullmäktige.

Interpellationen anmäldes vid kommunfullmäktiges sammanträde den 2 mars 2026 § 31 varvid kommunfullmäktige beslutade att interpellationen får ställas.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag KF 2026-03-02 § 31
- Interpellation från (L) ställd till barn- och utbildningsnämndens ordförande
- Tjänsteskrivelse – Svar på interpellation ställd till barn- och utbildningsnämndens ordförande.
- Kompletterande utskick med skriftligt svar på interpellationen från barn- och utbildningsnämndens ordförande sker senast den 10 april.

Beslutet ska skickas till

Interpellant
Barn- och utbildningsnämndens ordförande

§ 31

Dnr 2026/00322

Anmälan av Interpellation ställd till barn- och utbildningsnämndens ordförande

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunfullmäktige beslutar att interpellationen får ställas.
2. Interpellationen besvaras vid nästkommande sammanträde för kommunfullmäktige.

Sammanfattning

Somir Sinharay (L) har den 20 februari 2026 inkommit till kansliet med en interpellation ställd till barn- och utbildningsnämndens ordförande Catherine Öhrqvist (M).

Interpellationen är inlämnad inom den tid som kommunfullmäktiges arbetsordning §34 avger och syftar till att skapa debatt i kommunfullmäktige.

Interpellation tar upp flera frågor som rör barn- och utbildningsnämndens driftbudget. Framför allt kopplat till budgetökningen för posten övergripande verksamhet 2026 och begär en detaljerad redovisning av kostnader, personal, motiveringar och omfördelningar, samt hur ökningen förhåller sig till nedskärningarna i förskola, fritidshem och grundskola.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutsunderlag

- Interpellation från (L) ställd till barn- och utbildningsnämndens ordförande
- Tjänsteskrivelse - Interpellation ställd till barn- och utbildningsnämndens ordförande

Beslut skickas till

Interpellant
Barn- och utbildningsnämndens ordförande

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING

Liberalerna Håbo

Interpellation till vård och omsorgsnämndens ordförande

1. Hur definieras "en satsning på 1 miljon" när råvaruinnehållet försämras?

- Kan ordföranden redogöra exakt **vilken del av livsmedelsbudgeten** som denna miljon ska ha förstärkt?
 - Är det råvarubudgeten, personalbudgeten, overhead eller något annat?
- Hur kan en **nettobudget-ökning** påstås vara en "satsning", när verksamheten samtidigt rapporterar **konkreta försämringar** i form av minskat nötkött, minskad färsk fisk, mindre grädde och färre ekologiska varor?

2. Är det korrekt att kalla det en satsning om de äldre får mindre näring?

- Anser ordföranden att en ekonomisk förstärkning är **meningsfull** om den faktiska måltidskvaliteten samtidigt försämras?
- Är det nämndens officiella hållning att "mer pengar" på papperet väger tyngre än **mindre näring** på tallriken?

3. Var har miljonen hamnat — i inflation, i löner eller i verksamheten?

- Har nämnden gjort en **inflationsjustering** som visar hur stor del av miljonen som ens når fram till råvaror?
- Kan ordföranden presentera en jämförelsetabell som visar råvaruinköp **2024 → 2025 → 2026**, per kategori (kött, fisk, mejerier, ekologiskt), så att kommuninvånarna kan se om det faktiskt skett en förbättring?

4. Hur kan styrande partier hävda förbättringar samtidigt som Ekots kartläggning visar att kommuner som minskar näringstäta livsmedel ökar risken för undernäring?

- Vilka medicinska konsekvensanalyser har nämnden gjort innan man godkände dessa förändringar?
- Hur säkerställer Håbo att man inte följer samma utveckling som Ekot och experterna kritiserar i andra kommuner, där minskad näring lett till **ökad vårdtyngd och sämre hälsa** hos de äldre?

5. Varför drabbas även LSS – en målgrupp som ofta har särskilda medicinska och sensoriska behov?

- På vilket sätt motiverar nämnden att personer i LSS får **mindre näringstät livsmedel**, trots att många har diagnoser som kräver högre energi- och proteintillförsel?
- Har nämnden säkerställt att ingen brukare i LSS får en försämrad kosthållning som strider mot individens beslut, behov eller genomförandeplan?

6. Varför har politiken inte informerats öppet och i tid?

- Varför behövde ledamöter och allmänhet få reda på detta via verksamhetsinformation och externa källor i stället för via tydlig politisk rapportering?
- Kan ordföranden redogöra för hur transparensprincipen uppfyllts när **besparingar kamoufleras som satsningar**?

7. Om målet verkligen är att stärka maten – varför tas då just de dyraste och mest näringsrika råvarorna bort först?

- Är det nämndens uppfattning att **energi- och proteintät mat kan ersättas med billigare råvaror utan negativ effekt** på äldre och LSS-brukare?
- Om inte: varför fattas då beslut som ger just den effekten?

Kommunledningsförvaltningen
Kansliavdelningen
Martina Svartz, Kommunsekreterare
martina.svartz@habo.se

Kommunfullmäktige

Tjänsteskrivelse – Svar på Interpellation till vård och omsorgsnämndens ordförande

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att interpellationen anses besvarad.

Sammanfattning

Somir Sinharay (L) har den 2 februari 2026 inkommit till kansliet med en interpellation ställd till vård- och omsorgsnämndens ordförande Agneta Hägglund (S).

Interpellationen är inlämnad inom den tid som kommunfullmäktiges arbetsordning §34 avger och syftar till att skapa debatt i kommunfullmäktige.

Interpellationen anmäldes vid kommunfullmäktiges sammanträde den 2 mars 2026 §30 varvid kommunfullmäktige beslutade att interpellationen får ställas.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag KF 2026-03-02 § 30
- Interpellation från (L) till vård- och omsorgsnämndens ordförande
- Tjänsteskrivelse – Svar på interpellation till vård- och omsorgsnämndens ordförande
- Kompletterande utskick med skriftligt svar på interpellationen från vård- och omsorgsnämndens ordförande sker senast den 10 april.

Beslutet ska skickas till

Interpellant
Vård- och omsorgsnämndens ordförande

§ 30

Dnr 2026/00192

Anmälan av Interpellation till vård och omsorgsnämndens ordförande

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunfullmäktige beslutar att interpellationen får ställas.
2. Interpellationen besvaras vid nästkommande sammanträde för kommunfullmäktige.

Sammanfattning

Somir Sinharay (L) har den 2 februari 2026 inkommit till kansliet med en interpellation ställd till vård- och omsorgsnämndens ordförande Agneta Hägglund (S).

Interpellationen är inlämnad inom den tid som kommunfullmäktiges arbetsordning §34 avger och syftar till att skapa debatt i kommunfullmäktige.

Interpellationen tar upp flera frågor. Bland annat om hur den aviserade budgetförstärkningen för måltider inom äldreomsorg och LSS har använts. Interpellationen efterfrågar också tydlig redovisning av hur medlen fördelats mellan råvaror, personal och övriga kostnader och om inflationspåverkan beaktats.

Även frågor kopplat till rapporterade försämringar i måltidskvaliteten, risk för minskat näringsinnehåll och eventuella konsekvenser för både äldre och LSS brukare med särskilda behov. Interpellationen efterfrågar även medicinska konsekvensanalyser, redovisning av utvecklingen av råvaruinköp över tid.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta enligt förslag till beslut och finner att så är fallet.

Beslutsunderlag

- Interpellation från (L) till vård- och omsorgsnämndens ordförande
- Tjänsteskrivelse - Interpellation till vård- och omsorgsnämndens ordförande

Beslut skickas till

Interpellant

Vård- och omsorgsnämndens ordförande

JUSTERARE

EXPEDIERAD

SIGNATUR

UTDRAGSBESTYRKNING